891.99-1
Հ

ՀԱՅ ԱՇՈՒՂՆԵՐ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅ ԵՐԳԻՉՆԵՐ

ԵՒ

Տաղաւսաgſ

ՀԱՒԱՔԵՑ

ՏՐԴԱՏ ԵՊԻՍ. ՊԱԼԵԱՆ

ՀՏՈՐ Ը.

ԻԶՄԻՐ

ՏՊԱԳՐ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

1912

A 30308

Հայ Աշուղներ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅ ԵՐԳԻՉՆԵՐ

ԵՒ

ՏԱՂԱՍԱՑՔ

---

52. ԲԱԲԱՋԱՆ

Հայ աշուղ մը, որուն իսկական անունն ալ է Բաբաջան՝ կամ Պապաճան:

Բնիկ ծննդավայրն և ո՛ր թուականին ծնած ըլլալը ծանօթ չ'է մեզի, բայց միայն կ'աւանդուի թէ կոյր է եղեր, և իր երաժշտական գործին ալ՝ Սազ: Իր երգած երգերէն հատ մը միայն հրատարակուած ըլլալով, կը դնենք այս տեղ իբրև նմոյշ:

ԻՐ ԵՐԳԸ

(ՏԻՄՈԹԷՈՍԻ)

Զուռնքի որ մեռնիլ կայ մէզի,
Սիրուհներուս խալն ի՛նչ անեմ,
Զեմ եղնիլ բէկզատա ու բէկ,
Վրէս քաշած սալն ի՛նչ անեմ:

Եղբարք աչէք սըրտիս ցաւը,
Սիրեցի սիֆրէն ու գաւը,
Ինչ պէտք ա հինգ գազ կտաւը,
Եէչիլ զարբապ չալն ի՛նչ անեմ:

Դըրախտ գընաց ալէտ ատ Ղազար,
Յոբի պարտըն էլաւ հազար,
Բեզ օրինակ Յիսուս նազար,
Էս աչխարհի մալն ի՞նչ անեմ։

Բարեացանն եմ էս իմ չարչէն,
Եղբարք աչէք սըրտիս եարչէն,
Մեկ եմ էրեմատ էս աչխարհէն,
Ատան ու զուտաչ ալն ի՞նչ անեմ։

×

Բառարան. — Ձիւնքի՝ որոմհետեւ Խալ պիտակ, պիծ Բէկ՝ իշխան Պէկպաշ՝ իշխանութիւն, ազնուութիւն Մալ՝ տարի։ Աշխ՝ դիտել Միջը՝ գիրք, մատեան Դալ՝ խօսիլ, ճառել Ա՛է։ Դալ՝ կանգնիլ Եչխի՝ կանանչ Զարթալ՝ անկէքանուած։ Շալ՝ գիտի։ Դարդ՝ ցաւ, վիշտ։ Մալ՝ ապրանք էս՝ այս Եարէ՝ վէրք։ Խան՝ ընտիր։ Ղուման՝ կերպաս։ Ալ՝ կարմրագոյն։

52. ԲԱԴԱԼ

Հայ Աչուղ մը, Բադալ կամ Պաթալ, որ հին Նախիջեւանի նորս անուն գիւղէն է, և որուն իսկական անունը ծանօթ չ'է մնդի։

Բադալի ծնողքները Պարսկաստանէն գաղթած են, հին Նախիջեւանի յիչեալ նորս գիւղը, և Բադալ ծըննած է ի Նորս գիւղ 1810 թուականներուն, իր մանկութեան հասակին մէջ. ծանրիկ հիւանդութեան մը բռնուելով, որուն հետեւանքը կ'ըլլայ իր երկու աչքերէն զրկուիլը։

Երիտասարդութեան հասակին, իր կուրութեանը պատճառաւ, որ և է արհեստի մը չի կրնալով հետեւիլ, իր ծնողքները կը քաջալերեն զինքը, որպէս զի գոնէ Աչուղի մը քով ծառայելով սովրի Աչուղութիւնը, որչափ որ կարելի է. և քանի որ ձայնը գեղեցիկ է։

Կ'ընդունի Բագրեւը իր ծնողաց առաջարկութիւնը, և երկար ժամանակներ Հայ Աշուղի մը քով մնալով, երբ քիչ չատ կը զարգանայ, կը ձգէ իր քաղաքն և կ'անցնի Շուշի, ուր կը շարունակէ իր Աշուղութեան արհեստը, և հետզհետէ ալ աւելի յառաջադիմութիւններ ցոյց կուտայ, և անունը կը տարածուի չրջակայ քաղաք ու գիւղերը: Այնուհետև չատ մը Հայ Աշուղներ կը յաճախին իր քով, կ'երգէին ի միասին, և երբեմն ալ մրցման կը մտնէին, բայց միշտ կը յաղթուէին և ետ կը դառնան:

Բագրեւը երթած է չատ անգամ Թուրքերէն, և քիչ անգամներ ալ Հայերէն, իր երգերէն, որ և է կտոր մը իսկ հրատարակուած և մեր ձեռքը անցած չ'է դժբախտաբար:

Բագրեւը վախճանած է 1860 թուականին, գիտուն տարեկան հասակին մէջ:

54. ԲԱՋԷՐ ՕՂԼԻ

Հայ Աշուղ մը, բայց իր վրայ որ և է ծանօթութիւն մը չի կրցանք ունենալ, և իր երգերէն ալ որ և է կտոր մը հրատարակուած չ'է մինչև ցայժմ:

55. ԲԱՆԳԻ

Հայ Աշուղ մը, որուն իսկական անունը յայտնի չ'է մնար: Ո՞ր թուականին ծնած, և ո՞ր թուականին վախճանած է, այս մասին ալ ծանօթութիւն մը չի կրցանք ունենալ, միայն թէ իր ծննդավայրն է Ասպիսանդրապոլի Համամլի անուն գիւղը:

Բանգի իր Աշուղութեան մէջ կարդալ, և կ'երգէ

եղեր միշտ Հայուրէն, և իր շրջակայ քաղաք ու գիւղերուն մէջ լաւ անուն մը հանելով կը գտնուի եղեր հաւաքոյմներու և հարսանեկան հանդէսներու մէջ։

Բանգի Սչուղութենէն զատ, կը պատմէ եղեր նաև, Հայերէն և Թուրքերէն ժողովրդական զանազան Հէքեաթներ, կ'ըսուի թէ անգամ մը պատմած է մի Հէքեաթ, չատ երկար, այնպէս որ տևած է չարունակ երեք գիշերներ։ Հէքեաթը պատմած ժամանակ, կ'երգէ եղեր նաև յարմար երգեր։

Բանգին ալ կոյր է եղեր երկու աչքերով, փափաքեր է ամուսնանալ, պայմանաւ որ իր առնելիք աղջիկն ալ զուրկ ըլլայ երկու աչքերու տեսութենէն, ժամանակ մը վերջը գտած և ամուսնացած է, կ'ըսեն, այնպիսի աղջկան մը հետ, այն նպատակաւ թէ, կրնան իրեն հաւատարիմ մնայ, և չ'ըլլայ որ մի ապօրինաւորութիւն մը գործէ։

Բանգի կամ Պէնկի կը նշանակէ՝ պիսակաւոր, իր երգած երգերէն երկու հատ միայն հրատարակուած է, զորս կը դնենք այս տեղ։

ԻՐ ԵՐԳԵՐԸ

Ա.

Հոգին ասաւ՝ մարմի՛ն, քեզ մի բան ասեմ,
Կոչենք ծուռնդր և աղօթք, լայը լաւ կ'ըլլի,
Ցորժամ ժամ կը կոչուի, մի տեղ գընանք ժամ,
Սրտաստուանքով ծուռնդր ու աղօթք լաւ կ'ըլլի։

Մարմինն ասաւ, հոգի՛, չ'եմ գընայ ժամը,
Սաղ ու սոխրաթի, ուրախութիւն լաւ կ'ըլլի,
Կ'առնեմ սիրուհներըս, կ'երթամ սէրհանգահ,
Ուտել, խըմել, սէրը ու չաղը լաւ կ'ըլլի։

Հոգին ասաւ՝ մարմի՛ն, անդէտ ու յիմար,
Էդ աչխարհի բանին դու չ'ես խաբարդար,

Բանց չուբըն ցածը կա՛ց, բարձր մի՛ մանգար,
Աղքատ մարդի բարով տալը լաւ կ՚ըլլի։

Մարմինն ասաւ՝ հոգի՛, ծուլեր կը չափեմ,
Կը հալեմ ոսկի, մարգարիտ կը թափեմ,
Որ տեղ մէկ սիրուն կայ, կ՚առնեմ կը խափեմ,
Պահեմ գօզալներուն խալը՝ լաւ կ՚ըլլի։

Հոգին ասաւ՝ մարմի՛ն, անգէտ, անարժան,
Արի՛, ես դուս մի տեղ ըլնինք միաբան,
Յորժամ Յիսուս որդին վէր գայ դատաստան,
Էն աչխարհքում չուզաթ տալը լաւ կ՚ըլլի։

Մարմինն ասաւ՝ հոգի՛, ես ինձ կը ներեմ,
Կը հալեմ ոսկի, մարգարիտ կը բնրեմ,
Որ տեղ մէկ սիրուն կայ, կ՚առնեմ կը սիրեմ,
Հագցընեմ աթլասը, ալը, լաւ կ՚ըլլի։

Հոգին ասաւ՝ մարմի՛ն, յիմար ու տըխմար,
Էդ աչխարհքի բանին դուս չ՚ես էլ ճարտար,
Դատաստանին դուս ինձ մի անկը յօժար,
Արքայութիւն ինձի ճարը լաւ կ՚ըլլի։

Մարմինն ասաւ՝ հոգի՛, ես եմ չատ փառքով,
Ոսկիմ ոսկի, էրծաթ, մարգարիտ չարքով,
Քեզի քօմակ կ՚անեմ ժամ պատարագով,
Դատաստանին քեզի ճարը լաւ կ՚ըլլի։

Բանգին ասաւ՝ մարմի՛ն, քեզ չ՚եմ րազի,
Յորժամ Յիսուս որդին կը նստի դազի,
Մարմինն ասաւ՝ հոգի՛, ես մնայ քեզի,
Որ տեղ գընաս, քեզ հետ գալը լաւ կ՚ըլլի։

* * *

Ե.

Էս օր մի սիրուն տեսայ, խնամ հալես առնել ունի,
Ջաւաիր մաղան էր, նազուքի, նամանի, լալ ունի,
Երեսումը լուսածիր, պատկերքումը խալ ունի,
Ոչ մի տեղին վուտ չըկայ, աչքն, ունքն չալ ունի,
Ջար ու զարբաթ հադել էր, կապած թիրմա չալ ունի:

Ով սիրելի, խարխիլըդ պէտք ա, առնի խաղումը,
Շամամէքդ բայ էլայ, պայծարացրել ես թազումը,
Թուխի ղումրի ղուչի պէս, ուր ման կուգաս բա-
ղումը,
Մէջլիսը չաղ ես արել, նըստած ես ըզրաղումը,
Բիւլբիւլի պէս աւազով, քաղցըր զալմաղալ ունի:

Աչխարհքումըս գոված ես, դուն չ'ես մէկ ինանի պէս,
Երկընքինը վեր էկար մէկ հուրի ղըլմանի պէս,
Թէկուզ անես դիւանըս, խախթը Սիւլէյմանի պէս,
Ծոյիդ մէջը հոտով ա, աթառաբ դուքանի պէս,
Բաղուխի ձէն մի՛ տայ, էնդուր փուչ խայալ ունի:

Սովդագարըն գոված ա, մաթահըն ահալի հետ,
Աչխարհքումըս գին չ'ունի նա իր անգին քարի հետ,
Թէ բաղման ես, բէջարի բըլբուլ գիւղարի հետ,
Աչուղ բանգին քեզ սիրեց, ման կուգայ խայալի հետ,
Քանի կ'ուզէ քեզ գովէ, հայի՛ֆ, քօռ իգբալ ունի:

×

Բառարան.— Սազ՝ չունգուր, նուագարան. Սոխքան՝ զրոյց Սէրանգահ՝ զբօսատեղի. Սէիր՝ զբօսանք. Ջաղ՝ կանչել, երգել. Խաբարդար՝ տեղեակ. Մանգալ՝ շրջել, պտտել. Գօզալ գեղեցիկ. Ջուղաք՝ պատասխան. Ալլահ՝ բեհեզ. Ալ՝ կարմրագոյն. Քօմակ՝ օգնութիւն. Անվալ՝ կնճռութիւն. Մադան՝ հանք. Եաղուն՝ յակինթ. Ղազի՝ դաստառ. Եաման՝ փայլուն. Փուտ՝ պակասութիւն. Զարբաթ՝ ոսկեվարել բեհեզ. Թիրմա նրբագործ շալ. Բաղ՝ այգի. Ղալմաղալ՝ աղմուկ. Նուրի ղըլման՝ յաւերժահարս. Բաղման՝ այգեպան.

56. ԲԷԿՋԱՏԷ

Հայ Աչուղ մը, (էկզամէ կամ Պէյզամէ: Այս Հայը Աչուղի մասին ալ որևէ տեղեկութիւն մը չի կրցանք ձեռք անցընել:

57. ԲԷԱԷՆՏԻ

Հայ Աչուղ մը, բնիկ Սեբաստացի: Իսկական անունն է Մարտիրոս, իր երաժշտական գործին էր՝ Սաղ, երգած է միշտ Թուրքերէն: Բէաէնտի կը նշանակէ՝ գովելի:

*
* *

58. ԲԷԱԷՆՏԻ

Հայ Աչուղ մը, նոյնպէս բնիկ Սեբաստացի: Իսկական անունն է Հաճի Դանիէլ: Աչուղութեան մէջ, կ'ըսուի թէ, չատ մեծ յաջողութիւն ունէր, ու կ'երգեր Թուրքերէն, երաժշտական գործին էր՝ Սաղ:

*
* *

59. ԲԷԱԷՆՏԻ

Հայ Աչուղ մը, որուն համար կ'ըսուի թէ Բումէլիի կողմերէն է:

*
* *

Այն երեք Բէաէնտի անուն Հայ Աչուղներու երգերէն, ո՛ր և է կտոր մը իսկ մեր ձեռքը անցած չ'է:

60. ԲԷՐԻՇԱՆ

Հայ Աչուղ մը, բնիկ Ագսարայէ, իսկական անունն է Վարդան։ Ծնած է 1820 թուականին։

Ագսար գիւղաքաղաքը՝ Մաղնիսայէն վեց ժամ հեռաւորութիւն ունի, ցամաքային ճամբորդութեամբ, այժմ երկաթուղի կը բանի։

Վարդանի ծնողքը ամբողջ ընտանեօք, 1830 թուականին կը փոխադրուին Մաղնիսա, որ ժամանակ Վարդան դեռ տասը տարեկան էր, իր նախնական կրթութիւնը կ'ստանայ Մաղնիսայի վարժարանին մէջ, և ապա տասերիչ վարպետի մը քով աչակերտութեան կը մտնայ, և միևնոյն ժամանակ կը հետևի նաև Թուրքերէն լեզուի, և բաւականին ալ կը յաջողի։

Բան և հինգ տարեկանին կը հետաքրքրուի Աչուղութեան, և մեծ վարպետ Աչուղներու քով յաճախելով կը վարժուի, և յաջող գործք մըն ալ կ'ստանայ, և կ'սկսի ինքնուրոյնութիւններու։

Բէրիշան չատ ուղղամիտ և բարի մարդ մըն էր, Աչուղութիւն ընելով հանդերձ իր տասերիչութեան արհեստն ալ ձգած չէր, կ'երգէր միշտ Թուրքերէն, անուն հանած էր, այն ժամանակներ, իրեւ նշանաւոր Աչուղներէն մին, իր երգերը գրեթէ ամէն Աչուղներու բերան էր ու կ'երգէին, հրապարակային ու ամէն հարսանիք ու խրախճանութեան տեղեր։

Իր վերջին օրերուն, թէ՛ ծերութեան և թէ այլ և այլ պատճառներով, բոլորովին աղքատութեան մէջ ինկած, յետին աստիճան թշուառութեամբ կ'ապրի եղեր, և այս պատճառաւ Զմիւռնիոյ Ազգ. Հիւանդանոցը ընդունելով պաշտպանուած և հոն վախճանած է 1881 թուականին՝ 61 տարեկան հասակին մէջ։ Իր վերջին օրերուն մէջ խակ, երգած է կ'ըսուի, սրտաչարժ և իր կեանքը պատկերացնող երգեր։

Բէրիշան կը նշանակէ՝ թշուառ ցիրուցան։

ԻՐ ԵՐԳԵՐԸ

Ա.

ԳՕՇՄԱՅ)

Իսթէմէմ զահիտա, ճամէ ի տիւնիա,
Պիզ էզէլի կէյտիք, խալաթըմըզը,
Եիւզ սին ձէվհէր իլէ, պիչիլմէզ փահա,
Սարրաֆ օլան պիլիր, գըյմաթըմըզը։

Էսրարը ուչչագա, էրէմէզսին սէն,
Տիլ վէչհի Ուլլահը, կէօրէմէզսին սէն,
Պաալը էսրար իչրէ, վըրէմէզսին սէն,
Նիչէ ֆէհմ իսէրսին, հէֆթի գաթըմըզը։

Էզէլէի նուրթգուամուզ, սիւտիեարը էսէլ,
Վէլաքին ֆէհմ իթմէզ, հէր սիր միւսթէզէլ,
Բեհիշտան սիր կիւնիւն, սին եըլա պէտէլ,
Ֆէչիք իտէմէմ հէր սիր սա՛աթըմըզը։

*
* *

Բ.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Հէր ճայը տիկպէրսին, ճէվրսինի չէքէն,
Շիւպհէսիզ քէնտինի տիվանէ պիլսին,
Սազայըզսըզ չէչմինտէն գանըը եաչ տէօքէն,
Սնըն չէչմի օլուր, թէքտանէ պիլսին։

Կէօրմէտիմ եարիմտէն, զէրրէ վէչհ վէֆա,
Զէթսիզիմ մինէթմէզ, բիւր ճէվրի ճէֆա,
Հէր քիմսէ վար իսէ, պու աչգը սէվտա,
Կէզէր օ՛ մէյհանէ մէյհանէ պիլսին։

Նիճ օլուր անվարըն, պէօյէ Բեհիշտի,
Շէրհ իտուպ տէրտինի, սէօյլէ Բէրիչան,

Իօզիւն եարէ սասլըգ էյլէ Բէրիշան,
Կէրէք աչնա, կէրէք ալիևանէ պիլմէն։

*
* *

Գ.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Բէնճի մէշադաթլար, տէրտի էլէմլէր,
Նահն ու գասէմնատէն, պանա վէրիլմի,
Էզէլինատէն պէօյլէ, լէհճի գալէմլէր,
Կէօնիւլ միւլքիւնատ քի ճանա վէրիլմի.

– Է՛յ չահլարըն չահը, էյ խամի ազէմ,
Լութֆ իտուպ պէնատէնէ, իյլէ սէն քէրէմ.
Ինանըչէ ի զէմատ պու գամաս էլէմ,
Սանամա կէօնիւլ սաճի սանա վէրիլմի,
Պու տէնկիլ մէլամէթ, էյ չահլար չահի,
Ղէմ ու խուսուս իլէ գըլըճն էրիահի,
Թադտըրի խիւտաուան աչգը իլահի,
Պու տէրտիմէնատ Բէրիշանա վէրիլմի։

*
* *

Դ.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Տէտիմ տիլսէր նէ՞ տիր պանա պու ճէֆա,
Տէտի կիւզէլլէրին ատէթի տիր պու,
Տէտիմ գանունմո՞ւ տուր սիզէրատ հալնա,
Տէտի աչըգլըլարըն գլսամէթի տիր պու։

Տէտիմ կիւզէլլիքատ հօզ տուր սէտէլին,
Տէտի տինէմէմ պէն աչըգ մէսէլին,
Տէտիմ պիր քէս էմտիր լէտի էսէլին,
Տէտի ապու հայաթի չէրսէթի տիր պու։

Տէտիմ հիւրիմխան՝ն էյ սիմու պէտէն,
Տէտի սէն ասլըմը սօրարըն՝ նէ՞տէն,
Տէտիմ Բհէրիշան ըն ճէնանըսըն սէն,
Ցէտի Աչըգլարըն հաճէմի տիր պու։

*
* *

Ը.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Ինայէմ պաղընատան լուխֆու քէրէմքեան,
Պանա լուխֆու սա՛ատէմի կէօսմէրիր,
Տարը մէչագգամատան օ՛լ չահի Սուլթան,
Պիր կիւն օլուր սէլամէմի կէօսմէրիր։

Օլ խալլագի ալէմ, վաճխալ իւլ վիճուա,
Սահիպի ճիւմլէնին հաղրէմի վէտուա,
Տիլի պիչարէյէ վէրիճի մագսուա,
Սանա կէօնիւլ գիյա՛ սէմի կէօսմէրիր,

Բհէրիշան ալտանմա ճիհանա դաֆիլ,
Հագիգաթ բահընատա տուր, օլմա դաֆիլ,
Լուխֆու՛ քէրէմինատէն օլ չահի սաիլ,
Քէրէմ լուխֆու սաալէմի կէօսմէրիր։

*
* *

Զ.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Հէր ճայը տիլպէրէ մէյիլ վէրէնլէր,
Զայ խտէր ագլընը տիվանէլէնիր,
Շէմ՛ի բուխսարընայ հէր տէմ տէօնէնլէր,
Եանար ամէչինէ՛ վէրիվանէլէնիր։

Հէր ճայը աչըգա չօգ ճէֆա խտէր,
Հիճրանը այդ իլէ միւլէմմա խտէր,

Վարըպ աղեաը իլէ, ղէվգ սէֆա իտէր,
Սինեասըն կէօրիւնճէ սէյանէլէնիր։

Տիլտէ թէմէքքիւն տիր նար՝ լա հիճրան,
Սչգը չիրան իլէ էյ չուհի ճէնան,
Եարի աղեաը իլէ կէօրտիւյ֊ զէման,
Եօլու Բէրիշանըն մէյլսանէլէնիր։

*
* *

Է.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Ղուրպէթտէ օթաղիմ խը ու էլիք նուն,
Նազլը եար սէլամըն սատ ու էլիք լեամ,
Պուլունմազ սէն կիպի ճիմ ու էլիք նուն,
Օ՛ քէվսէր տուտուղըն պէ ու էլիք լեամ։

Կիւզէլ մէյլիմ սէնտէ վավ ու էլիք ըէ,
Տէրուննիմէ սալմա նուն ու էլիք ըէ,
Պէն կէտայէ սէնսին ևէ ու էլիք ըէ,
Տէրտիմի տէրուննտէն պիր էլիք պիր լեամ։

Օլմասըմ ալէմտէ չին ու էլիք զէ,
Կէչսէննէ ճէֆատէն վավ ու էլիք զէ,
Գըլմա Բէրիշանայ նուն ու էլիք զէ,
Պիր կէճէ պիզլէրտէ գաֆ ու էլիք լեամ։

*
* *

Ը.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Գաչլարը քէմանըմ, տէրտէ տէրմանըմ,
Թաւիպի լօգմանըմ, հալիմէ պագ պագ,
Գուրպէթ էլտէ քեանըմ, սէօնմէզ հիճրանըմ,
Թուքթուչտու զէպանըմ, տիլիմէ պագ պագ։

Տուտաղը քիրագըմ, խիթի ֆիրեաղըմ,
Սիմ ու թէն պէյագըմ, սէնսին չապագըմ,
Մուխրի թէք րէրվագըմ, կիւշ էթ ավագըմ,
Հագպա վար նէյագըմ, ֆէյլիմէ պագ պագ:

Բհէրիշան էֆքեարէ. տիւշմիւշ տիր զարէ,
Տէոիլէր պիչարէ, սըղըն սէթտարէ.
Մէյլիմի պիր եարէ, վէրտիմ նէ՛ չարէ,
Եագտը պէնի նարէ, քիւլիւմէ պագ պագ:

*
* *

Ժ.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Նէ գայէարսըն պէնտէն է՛յ մահի թաւպան,
Սէվէրիմ պէն սէնի սագընմայան եար,
Զարքի պու ճինանը վիրան իլէտիմ,
Տահի սէն ահըմտան սագընմայան եար:

Մաչուք աչըգընը հէր տէմ եագանտա,
Սօրմա սէթրիմ եա՛ հիճրանտա եա գանտա,
Մահչէր կիւնիւ իքի տէսթիմ եագանտա,
Սէն պէնիմ նարիմտէն սագընմայան եար:

Ֆէրհատ չիրին իչիւն տաղի կիւզել եար,
Պայկուլարըն գօնմագ իսթէր կիւզել եար,
Բհէրիշան տէր սէնին կիսպի կիւզել եար,
Պիլմէմ հիւբիւմի՞ տիր սագընմայան եար:

*
* *

Ի.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Չալըմ տիլպէր, աչգըն նարընա եագտըն,
Իլէտին չէմ՛ինէ փէրվանէ պէնի,
Աչգըն քէմէնտինի պօյնումա տագտըն,
Տէօնտէրտին բէհլիւլի տիվանէ պէնի:

Ղուրպէթ էլտէ արզուհանում վաթանա,
Եէթէր եագտըն պէնի դալըմ սիւզանա,
Եազըգ քի մէլլիի վէրմիչիմ ստնա,
Տիւչիւրտիւն ագըպէթ լիսանէ պէնի:

Գուրպան օլամ միւխրի չիրկին տիլինէ,
Սարայըմ եարիմին ինճէ, էլինէ:
Ռեհիշան ըմ տիւչիւմ գուլ պէթ էլինէ,
Նասիպ էյլէ եա՛ րապպ վաթանէ պէնի:

*
* *

Ժ.Ա.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Նէ տիր պու չէքմէյին տիվանէ կէօնիւլ,
Եէթէր օլսու պու սէվտաան կէչինտի,
Սէթէյի աչգընա վէրմանէ կէօնիւլ,
Եանտը ճիամիմ պու գիյանտան կէչինտի:

Թէֆէքքիւր գըլ պիր չէգ պու ճիհանէ պագ,
Գասրի միւլքիւ խարապ հալի վիրանէ պագ,
Իպնի Տավութ թահթը Միւէյմանէ պագ,
Մէյլ իթմէ մասըվատան կէչինտի:

Ռեհիշան կել տիւչմէ տիլ թիլայընա,
Սլտանամ պու տէհրին սէն Հազգայընա,
Եազտըրըպ պու պէյթի գասրին թայընա,
Տէսինէր քի պու տիւնեատան կէչինտի:

*
* *

Յ.Ֆ.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Պիր կիւզէլին վասֆըն իյէյիմ սիզէ,
Միւշտաքի տիր ճիւմլէ ճիհան փէրինին,
Վաճիպ տիր կիւզէլի մէհռ իլմէք պիզէ,
Օլմազսըմ եօլունայ գուրպան փէրինին:

Շէօրլէմ վէրիր ևիւզիւն գամէրան հէր հալ,
Նոզար զրլ գուլուճայ կէօրմէնէ նէ հալ,
Միամ էլ-ֆ րէ պիր գաֆ էարէ լէէ տալ,
Օգուտսուզ խամին նիհան վէրինին։

Գաև ԲԷրիչան էանա գուլուն պիր կէտա,
Նար նօլունա զրլտրմ պուռ ճանըմ ֆէտա,
Նէֆ նարտմըշ գանի մէլվա տիւնհատա,
Պէլքի օլուր ապրան զրլման վէրինին։

*
* *

Ժ.Գ.

(ԵՄՅՕԲ)

Ի՛յ կիւզել խուպուզուն մէրհ խոշ-ֆէնին,
Կէօղլէրի ացլմի տէվրանը սէն սին,
Ամլամ ալտը ւէրտէն օլ սիմուրթէնին,
Նաս իչրէ չանըն տուլթանը սէն սին։

Գամէլին տիւպա տըր պէնզէր ֆիտանա,
Շօղ կէօղլէրի ացլմ գլզմա պուռ ճանա,
Հէր չէպ. չէօրլմ վէրիր ճիւմլէ ճիհանա,
Ամիւմանըն մտի թապանը սէն սին։

Պիւլպիւլ կիսի հէր տէմ պաչլարըմ զարէ,
Սինէմտէ պուղը տըր հէզար պին յարէ,
Զօղ արտըմ տէրտէ պուլմադըմ չարէ,
Ինհիչանըն տէրտէ տէրմանը սէն սին։

Ժ.Գ.

(ՏԻՍՔԱՆ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ
ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 2
ՀԱՅԿԱԶԵՍՏԻ

A 3030 II

Սէօհպէմ ճահիլին տիր, ալինէմդ ահիլ,
Ջուանքի հէր նաբդուանա՝ հէվայը սապիլ,
Հէր առամառ էկէր պիր օլաս ապիլ,
Պուլուհմադ գօյունա չօպան ահմիշկէր,

Հէր ալօպակ պաշ օլմա, հէրէր լիմ տիլի,
Նաբդուան օլաբ մնաալ՝ թուհմի պատ ևէլի,
Տէմիշկէր կլան նաբդաւ պիր ֆիլի,
Էյի նալան պուճ պիր նալան ահմիշկէր:

Հէր իշակ նագդընայ ակ օլ թէկէքքիլ,
Տէֆ օլաբ ակրինաէն փիւբ գէմի մնաշքիլ,
Խըշմը ճէլալ օլմա իլէ թէհամմիլ,
Էօվլէտակ չօք օլաբ գիյան ահմիշկէր:

Խուլքի ճէնան օլաս Եուսուֆ ակնէնաի,
Ֆիլի ագրանընը պուլուբաս քէնաի,
Կէօզ կէօրաիւ գարըլըբ կէօնիւլ պէյէնաի,
Սչգը բաակի կէօնիւլ սուլթան ահմիշկէր:

Գուվվէթի բազուչ ինանմա անճա,
Էլ էլաէն իսթիւան տիր արչա չըգընճա,
Ֆիլի պըգար պըգարընաան պըգընճա,
Ճէթվա վէրիր հաքիմ այան ահմիշկէր:

Ճիհան գալմ ու ակմ տիլակ միւթէակէր.
Պահատա տըր ագրանընճա հէր պէչէր,
Գարընճա տա մըգատընճա տիլ ավէր,
Հէր կէօնիւլաւ, նամար ագրան ահմիշկէր:

Տինէրաէն վինամի է՛յ տիլ նահու,
Ֆէմաէթի պէգմինէ իրէրմէն գայրու,
Ղարադը գալմինաէն չըգարմադ ահու,
Սու ուլու ուլուամագ ահուչման ահմիշկէր:

Ըրագինի հանիվէ տիլակ գըլ սուվարու,
Ճէյգիյաղը հիւանիւն պուլաագրն փիւբ նուր.
Սէօվիւնակ սաղդ օլ իգրարընաա տուր,
Պիր տիր իգրար իլէ լման ահմիշկէր

Ձիցէսինաէն պէլլի տիր տօղան չօճուգ,
Էլակիմ ճնալնայ չէքեր պէր մախլուգ,
Էնինկէմ իլէմէ թիլքէյ թաւուգ,
Ինանմա այլևս գօվան տէմիչէր։

Տիլէրտէ սէօյլէնիր պու ճէշհուր մնակ,
Տէվլէմէ զարար սիր թէքէասիւլ իմալ,
Էլէ առամագլա թիւքէնիրմի մալ,
Նէօրիւնիւն սըրթնընուան գուբայան տէմիչէր։

Նկեր պու ալէմտէ իլէրսէն էյիք,
Գըլ ու գալ գալպինաէն կիտէր հէր չէլիք,
Գիչէյէ պիր կիւնիւն պէլկի ույէլիք,
Մէօհլեր գիմտէ օ՛ սիւլէյման տէմիչէր։

Բերիչան պու սըրրը գիմտէյէ տէմ,
Սէրինի վեր իլա սըրրընը վէրմէ,
Այգ օլսուն իլին պիլէն առէմէ,
Կէմինին գուրթարան գարթան տէմիչէր։

Յ.Ե.

(ՏԷՍՔԱՆ)

Է՛յ կէօնիւլ էարարըն օլմասըն գահիր,
Էհլի հագգա պէյան նիհան օլուրմուս,
Գիչի միւրչիհինտէն օլմասա մահիր,
Տիլ սէգինէ գալպի իւմման օլուրմուս։

Մէքթէպլի իւրճանէ վարսա պիր առէմ,
Օլուր իլմէ այնա հագգ իլլէր քէրէմ,
Ձահիլ ճահիլ իլէ կէօրիւշիւր միւտէմ,
Գեամիլ ճահիլ իլէ եարան օլուրմուս։

Տիլս քեամիլլէրէ պէյան իթ սէօղիւն,
Անըն բահընայ այնտ իլէ էօղիւն,
Գիչի սաղլընտան չէվիրմէզ նիւղիւն,
Էակի տօսթ տուր զիրա տիւչման օլուրմուս։

Բարիներն սէօզլերի դամլասին պիւբէր,
Անդն իչուն չէշմիմ գանդը նայ սէօբէր,
Գարդայդը պէսէյիպ եէմուրէն չէբէր,
Ելնէ գար գար էօմէր նալան օլուբմա՛:

Գաղըար գանատի լիմէդ վարընայ,
Հասկեմ չէբէր հէր տէմ էլին քնարընայ,
Իմէր գէվալ վէրսին լիմխարընայ,
Ցէնա տէմ իչի նհանն օլուբմա՛:

Քիչի էմլադընայ օմանըն գուբուր,
Տանա կիսի պիր նէ կէլիր սավուբուր,
Հէր քիմ տրէմլինի իլէրսէ մամուր,
Սվէրնատ պէգմի վիրան օլուբմա՛:

Պու տիլ վինամ՝ հէր քիմ իլէրսէ տրգամ,
Կէրչի տիր պա՛ նամզատ օմանչուր իրչամ,
Համարըն իսլինէ լսատալ ոճամ,
Համարհինար օղուր քէօհան օլուբմա՛:

Նասին վինամ էվվէլի ադէմ,
Ձահիլի նատանէ իլգէմէմ հէր տէմ,
Ինզ սէօվնէնիս խարադ լիմէդէն աստէմ,
Տախի անատն էօզկէ հայվան օլուբմա՛:

Ժ.Զ.

(ՏԻՎԱՆ)

Է՛յ կէօնիւլ վար մը այէմատ չահը հուսպանըն կիսալ,
Պիր միւրիւվվէթ սահիպ ևօղ լուվֆիւ ինսանըն կիսալ:

Ձան ու տիլդն սէվտիյիմ, սէվտիմ սէնի, սէվ սէն պէնի,
Շօղ կէօնիւլ ըմտիլնատա օլան միւլքի սուլթանըն կիսալ:

Պէտրիդաէր կէօրմէմին չահը հուսպանըն է՛յ կէօնիւլ,
Տիլ հէդարէթ սէվտիյինն ճիամինատ ձանըն կիսալ:

Սէն պիր տոխ տուխ լուխֆու քէրէմլիանէրին տինիզ
գէմիտն,
Կէօրմէտիմ տէվրի ճինատուէ չէվրիլմի չանդըն կիպի:

Բայընա նիւզլէր սիւրիւալ խոքիատր օլուռմ էյ չանա,
Տէրտիմէնա հաչի Ճհրիչաւի խոչի Ճքուռնըն կիպի:

«Ի»:

(ՏԻՎԱՆ)

Էյ պէնիմ չանի լէվնուռմ՝ ուէլ պէնի սէվուռմ պէնի,
Կէչուռի պիւլպիլ քիմէնուռմ ուէլ պէնի սէվուռմ պէնի:

Բայընա նիւզլէր սիւրիւալ խոքիատր օլուռմ էյ
չանըմ,
Հէյաք իմուռմ քէնուի քէնուռմ ուէլ պէնի ուէլ-
ուռմ պէնի:

Հարրիմի Ճապուալ կիպի քիմ վալիանի օմուդ կէրէք,
Էյ Ճուաղլի պի մէնէնուռմ. ուէլ պէնի սէվուռմ պէնի:

Սէվուռմ չուռն ուէլ պէնի սէվուռմ պէնի ուէլ պէն պէնի,
Կիւչէ մէնիւչ իլէ բէնուռմ ուէլ պէնի սէվուռմ պէնի:

Գոխլի տալին քիմ կէօրիւալ աչուգիմէ օլուբ կիւզէլ,
Գուաչլի պալէ պէօլէնուռմ, ուէլ պէնի սէվուռմ պէնի:

Հիւանիւնէ պէնուռ օլուալ հալիմի արդ ի լէուռմ,
Բհրիչաւի լի էլ էվէնուռմ, ուէլ պէնի սէվուռմ պէնի:

«Յ»:

(ՏԻՎԱՆ)

Սօրմա հալ էյ չանա ախտար էլինուէն ալրալիյէմ,
Ջէչմի ուռա պիր ուռի բուխտար էլինուէն ալրալիյէմ:

Հալիմէ բուռմ իլէմիզ քիմ պէրի վիչի չանըմ պէնիմ,
Շէօյլէ պիր քի լուխֆուա նօչ հիանքնար էլինուէն
ալրալիյէմ:

Շէօլէի հիւանիւն է հէր տէմ թամամչա էլլէր գուտէր,
Ա՛հ էգէնտիմ ալը նուբի տիւշզար իլինտէն տէրտիյէմ։

Կիւլ ճէմալին է՛յ չուխի ճան ույզը չէյտա խտէր,
Միւմքինի եօ՛ղ նէյնէյիմ քի զար էլինտէն տէրտիյէմ։

Ընզը հանչէր գամզէլերին ույզը սայա իյլէտի,
Չէլտի ճիամիմ օղ ևէլի զամիտար էլինտէն տէրտիյէմ։

Է՛յ Բհրիշան ալը նար իչիւն գէմքնար օլմա նէտէն,
Պիր մընաճըղ ևէգիտի աղնար էլինտէն տէրտիյէմ։

ՃԹ.

ՏԻՎԱՆ)

Էվլիյաներ գուրմուշ էդել խոշ պինտար Մանտանըն,
Կէր օտուրան անկերին տիր իսլիխտար Մանտանըն,
Թա էդէլտէն հիմմէթի էվլիյաներ գրմըշ անէ,
Հէմ հազգըն նազարկնահը տըր. վար տուբար Մանտանըն։

Հէմ Սարուխան սանճաղը տըր, տիլտէ խամինամը վար,
Շէհրի Պազտար տըր մընէնտի խմամու ազամը վար,
Մէսճիտի ազար ևիալի հէմ չօղ ակլումին ճամի վար,
Պիր միւճիերին գնն օլուր քիմ հէր ճումա՛ար Մանտանըն։

Հալնա միհրքէմ տուբար մէսքնանը նուբար բաստըղահ,
Էվլիյաներ վահատէթ իլմին հօշ նազար գրմըշ նիհահ,
Պուրմաղար միտի մընէնտին չօղ տիյար կէզիմ ակհահ,
Բաղիճահի տըր չիւնքի վար տարը չիճար Մանտանըն։

Է՛յ Բհրիշտ ն նազմի վահիքին ճէհմ խտու ու իրճանէլէր,
Գանտէ վարար աչըզը տիլ տէրճ օլուր մէրտանէլէր,
Տէճինէ աչար մարիք պուրտունուր վիրանէլէր,
Գիմ տէմիլ տիր նօղ տէյու պիր չուարտար Մանտանըն։

Ը.

(ՏԻՎԱՆ)

Կել ալնիմ գաշ ու քլմանըմ, մկրհատա՛, խօշ կէլտինիզ,
Պու տէրտիմէ նա՛ տէրմանըմ, մկրհատա՛, խօշ կէլտինիզ։

Աշղ ու սէլատա չէքմկինկէր նէ ալվար սէվատա նէ տիր,
Զանըմ մէկէք օլ գըլմանըմ, մկրհատա՛, խօշ կէլտինիզ։

Էղել ատնա աշըդ օլտուսմ ճանը տիլտէն սէվտիյիմ,
Գանըմ ինեսա հաւ գիտանըմ, մկրհատա՛, խօշ կէլտինիզ։

Կիճէ կիւնտուզ հասրէթինտէն ազլարըմ զարի զարի,
Ախշ լէկէյտա պու ճիւմանըմ, մկրհատա՛, խօշ կէլտինիզ։

Ատըդա սէմ տուր հասրէթին չէքէր խոսմ պէն սէնին,
Շուքիւր կէօրտիւմ մէնրհատանըմ, մկրհատա՛, խօշ կէլտինիզ։

Բիրիշան ատր գամ ու նատատա պուլտուննատ պէն կիսպէ,
Կիս զէլէրտէ չան տուլմանըմ, մկրհատա՛, խօշ կէլտինիզ։

ԻԱ.

(ՏԻՎԱՆ)

Էյ կիւզել ճէմալ տուղին մահի ինատան, սէվտիյիմ,
Ակլիմ ուչէր օլ գամէթին պէնդէր ճիհան, սէվտիյիմ։

Տիւ. բիւտէրին վար տուր պէնին, տահի պէն անտէն կիւզել,
Գուսատ էլմատէն չէրիլմիշ տուր, գաչու քէման, սէվտիյիմ։

Բուղի կիւղ, էյրու քէման, չէշմի ահու օլ փէրի,
Ասլէտիւքճէ ազլում ալըր մուխրի ինան, սէվտիյիմ։

Մահն եւ կեանքն, սիյան զեւլֆին, Կնոջէր տիր նա-
նագլարըն,
Էնալ սիւտկաար, հօզկա տինան, չերին զէպան, սէվ-
տիյիմ:

Ն.ա իչրէ հօզ տուր էչին նա՛ հիւրիւսին նա՛ մէ.ք,
Պ՚չէքի օլա սան ա ագրան, հիւրիւ գըլման, սէվտիյիմ

Բհրիշան ըմ կա՛լու տէմտիր նար հասրէթին չէ-
քերիմ,
Նէ օլուր պիր կիճէ կէլսէ պիզէ մէհման, սէվտիյիմ:

ՄԻՆ.

(ՏԻՎԱՆ)

Պիր սա՛զ օլմազ տէրտէ տիւչտիւմ, տէրման խոթէր կէօյնիւմիւզ,

Ճէմ օլուալ պիր խթիաճէլէր տէվրան խոթէր կէօյնիւմիւզ:

Կէօնիւլ խոթէր, չարէսինէ, էլտէ հօզտուր սիմուզէր,
Ինճու տիչլի, հիլալ գաչլը, ճիվան խոթէր կէօյնիւմիւզ:

Շօլ գամէթի թիւպա օլուալ մէնէնտի պուլունմասըն,
Մըսըր իչրէ օլ նուսուճու քէնան խոթէր կէօյնիւմիւզ:

Ճէմալինէ միւլթազ օլուալ ալէմ սէյրան իյլէսին,
Մէլէք սիմա քէնտի, հիւրի գըլման խոթէր կէօյնիւմիւզ:

Հագդա զիքրիմ կիճէ կիւնտիւզ. չէօյլէ պիր նար խոթէ-
րիմ,
Սըճաթը նուր, ճէմալի փաք աւան խոթէր կէօյնիւմիւզ:

Բհրիշան տէր չէօյլէ տիլէր հալիմէ գըլսա նազար,
Պէր կիճէ իա՛չէ կէլսէ մինման խոթէր կէօյնիւմիւզ:

Նշ.

(ՂԱՀԷԼ)

Ինալգ լյէտի եէրի էնօխ Մուրատի վէրմէրտիկեար,
Սաումանամ նադշ լյէտ՝ քէվքէսի վէրմէրտիկեար,
Էլհամտուլլահ վէրտի ոլուզ, ճիւմլէսինի օլ խութա,
Ինանա էլմաղ հէմ նիմէլմի հէմ ասլի վէրմէրտիկեար:

ճիւմլէ ալէմ վար լյէտի, պարար գըլըս ինսանէ,
Եարամթալը աստմ հալայը գօյաս ճէնէնէմ մէքանէ,
Բեաֆիր խալխ ասի օլսաս օլ նարատան սուսդանէ,
Վէրտի օլ ատմ օլ լա՛նէ էզասի վէրմէրտիկեար:

Տէր Քերիշան էնդի իւրէքան կէրէք, տինգէսինի պէնի,
Սրըգ քիւրշիւ վար լյէտի օլ նէտի գամ էսանդի,
ճիւմլէ ալէմ մէլճուսա օլսաս հադգ գուրսունճա տիլանդի,
Ազատ լյէ հէր խանանդում նա՛ Բաղդի վէրմէրտիկեար:

Նշ.

(ՍԷՄԱՅԻ)

Կէօնիւլ չահի լէլէնտինտէն ճիւսա տիւշիւտ հէրան ատլար,
Գէնիմ պու անվալիմ պիր պիր տէէմ գամու ճինան ատլար:

Ելըգլըմը փիսդրայը մէրճէի տիլի պէյլիմ խոտրատ օլսաս,
Մամաս օլման նէ մէսէլին տիր կէօնիւլ չէնդի վիրան ատլար:

Պուլսունամազ մը պանա պիր թա՛պ հադգը լօգման ալէմտէ,
Պէնիմ պու անվալը տէրտիմ կէօրէն ատլար տուչան ատլար:

Եաղըպ չէրհ իլկաւմ ոէրտիմ կկէր հաթմարի մկրտի
իդրէ.
Ասամկի քիւրի նազմիմտէն կէօրիւտ ատիկա ամանը
ոդլար:

Թէրահիւմ դըլ ալէ հէյ չահը ճէնանըմ սէն քէրէմ իլէ,
Բհարիշաւն ոչըդըն նազըդ հայըճ ոըր հէր զէման ոդ-
լար:

ԻԸ.

(ՏԻՎԱՆ)

Օլմասը սիր քէս մահհասդկիմ, սէն պանա, պէնտէ
սանա,
Զէքմէքտաէ տիլ ոչդ ու հասրկիմ, սէն պանա, պէնտէ
սանա:

Հազդըմա թան իլէկտաւ տիլ նէ, օլա պահնատն մէրամ,
Բահդրտաւ իլէ սէօհդկիմ, սէն պանա, պէնտէ սանա:

Հալն ոչդըն վար խէ տիլ լկտադամ վէրմէզ սանա,
Բէնզէյնդ դըլ սէն տաւ նէսկիմ, սէն պանա, պէնտէ
սանա:

Պէդմն ճանա դըլ թէրտիճտաւ, մհաչիկիմտիդ հալ օլա,
Օլմասըն պէօյէ տաւսկիմ, սէն պանա, պէնտէ սանա:

Իլէկ նազմն տիլ էշարկիմ, նէչդաւհաւր դլըմ սանա,
Անտանդըրըն հէլ մարիֆկիմ, սէն պանա, պէնտէ սանա:

Էչ Բհարիշաւն քէմալինդ հաւք նէրէ տարդ իլկիմ,
Տկա տէմճտաւր իլմն հկրկիմ, սէն պանա, պէնտէ
սանա:

ԻԶ.

(ՍԷՄԱՅԻ)

Շահս ակնիմ տիլի դալիմ, գոմ օտուն ալ՝օղէ դալըն մը,
Տիւդէր մի չանընս տիլու, նամ օտուն պէօղէ գալըն մը:

Շէրարի աչդը հիճրինէ նոգըդ պադրըմ քեալաթ էլմանն,
Հէզար տէմէլ խբէն տէրտիմ, ինամ օտուն պէօղէ գալըն մը:

Պու կիւն տարը ալշադօղլա սկյասէդ կնահընս տուշտիւմ,
Էգէնտիմ մ՝ոքնանդ հէր տէմ, տամ օտուն պէօղէ գալըն մը:

Էրիա մադաստանէ հէր քէս, չահս լսղիցու քէրէմ գէլսը,
Գուլսուն մահսուն խոտաք տիլա գոմ օտուն պէօղէ գալըն մը:

Բէրիշան աչդըն նադըդ հայիվ պիր քէզ նադար իլէ,
Էլիվ գոմիլիմ ալեքիւպ պէօղէ, ինամ օտուն պէօղէ գալըն մը:

ԻԷ.

(ՍԷՄԱՅԻ)

Ցիւա ամէն ձիշան օտան, վարան նօգտա տիսին նօգտուբ,
Թաղիսի ճարն ճան օտան, վարան նօգտա տիսին նօգտուբ:

Նէ տէնգի իլէսէն քէշճի քէմալինտէն պիլէն օմադ,
Վէ հէմ տահիլ տիսան օտան, վարան նօգտա տիսին նօգտուբ:

Պուլուննաղ չէրի թաղըն վէչ հէգար մըր քէլամ օլ-
սան,
Տախկ չիմչէր պէգան օլսան, վարան հօդաս տիպին
հօդաս:

Ան իբի թարիգին թէքմիլ հասպրի թաղըրին վէրսէն,
Մէլայիք տէրվիշան օլսան, վարան հօդաս տիպին
հօդաս:

Ցագըրին հալինի սօրաս, վէչ ին կիւն ադնիյալէրսէն,
Տէարիկէր Քհերիշան, պան օլսան, վարան հօդաս տի-
պին հօդաս:

ԻԸ.

(ՏԻՎԱՆ)

Ճամի աղգըն նուշ խոէն մէսմանէկեր խոշ կէլսինիզ:
Հալի աղգըմ ճէհան խոէն իրճանէկեր խոշ կէլսինիզ:

Քհամէ պիրիկ տէրտիմէնաին հալինի ճէհան իլէսին,
Սիզսինիզ սրա տէրտիմէ ադրմանէկեր խոշ կէլսինիզ:

Սիզաէ տիր հէմ տաալէթ տահիլի հէօքմիւ բադիշահ,
Միւլքի տիլիմ հիւքմ խոէն տալմանէկեր խոշ կէլսինիզ:

Պահրի աղգըն ճէվհէրի տիր լուլու հէօքիւն սիզաէ
տիր,
Զիւտաէի դամ ճէվհէրի տիւ լուանէկեր խոշ կէլսի-
նիզ:

Է՛յ Քհերիշան չէհրինէ միւմքին տէվլ միւհիպլէրին,
Ճանըմ իչրէ հրիզ օլսան ճէնանէկեր խոշ կէլսինիզ:

ՅԹ.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Սկսում եմ գրելուց ձկների սիմֆոնիան,
Պէնիմ արմատ սկիտամը կէօյնիւմիւն,
Նէ ասնլիւ իլէսէ հիճրի մամֆոնիէր,
Օլուր պահչի սատուէմի կէօյնիւմիւն:

Ջէշմի խուռնի պադրում ճէլիսուն խաէրսին,
Ցաարիլ օլմադ սէնաէն բիւր խուռն խաէրսին,
Խամէրսէն սկսում մէֆլոսուն խաէրսին,
Եօզ տուր սէնոլն սելամէմի կէօյնիւմիւն:

Բհերիշան աչդըն պիր ինֆքէնսէ տիր,
Ալ աչդը հասրէմին ճանը թէնսէ տիր,
Թա էզէլսէն չահրմ մէլիմ սէնսէ տիր,
Վար տըր աչդը մսհատպիմի կէօյնիւմիւն:

*
* *

Ւ.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Հալի աչդըն հալէմինսէն զահիտա,
Վուգուֆ օլան քհամիսանէ սոր պիլիր,
Նիամիսանէսի աչդըն պիւլպիւլի չէյտա,
Կիւլէ աչդ օ մուրսանէ սոր պիլիր:

Պու տիլ չէքնէսէ տիր էնվայդ աչդը,
Կէօրիւնմէզ վէօղիւմ էնֆայդ աչդը,
Գէնսէն թահին իմմէ սելամայդ աչդը,
Թէրքի տիւնա լա մէքանէ սոր պիլիր:

Բհերիշանըն սէվատա մէլամէմի տիր,
Աչդը հագիգաթըն ինայէմի տիր,
Ալրըը էսրար հագդըն պահչիյէմի տիր,
Սէն պու աչդը տիլ ճէնանէ սոր պիլիր:

61. ԲԷՐՔԶԻ

Հայ Աչուղ մը, որուն վրայ կենսագրական որ և է ծանօթութիւն չունինք։ Ո՛ր տեղացի և որ թուականին ծնած է, այն ալ ծանօթ չէ մեզի։ Իր երգերէն ալ կտոր մը իսկ մեր ձեռքը հասած չէ։

---

62. ԲԻՐԵԱՆԻ

Հայ Աչուղ մը, բնիկ Պալըքէսրցի, իսկական անունն է Հաճի Գէորգ, որ թուականին ծնած ու վախճանած է ծանօթ չէ մեզի, ինչն միակտնի էր։

Կ'երգէր միշտ Թուրքերէն, մնծաւ մասամբ երգիծական ու ծիծաղաշարժ, այս պատճառաւ սիրելի և նաև նշանաւոր եղած էր իր ընկերակից Աչուղներու մօտ։

Իր երգած երգերէն մեր ձեռքը հասած հետևեալ կտորները կը գնենք այստեղ։

ԻՐ ԵՐԳԵՐԸ

Ա.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Պիր տէյմ վար ըտը թիւրնաքիտի չօգ,
Էնճիկէ իչիւն թա՛ եանևայա կէթմէի,
Զէքմէկի էնճիկէ եանևատտուա հօգ,
Եանևատտանատա էօթէ տիւնևայա կէթմէի։

Պիր ճէվիզ կէօրտիւմ տէր պատէմէ պէնզէր,
Հիչ պիր տէօզիւ հօգտուր ատէմէ պէնզէր,
Պատարմըն ապլատա տէտէմէ պէնզէր,
Օտա քիւլան իչիւն Գօնևայա կէթմէի։

Պիր քնար պուլսուս հօպսուր տիպի Բիրևանի,
Բաւզիկնար տօլսուրսուս ճէպի բիրևանի,
Պաղպաղ սէռէի կիպի բիրևանի,
Նազիկ սապուն իչուն Գանտիայա կէմտի։

* * *

Ե.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Պիր քիմսէյ հապգըն գալըրսա քէսիր,
Օսանըրսըն խալգա ինանտըրըճաղ,
Ջէմանէ տօսմըսուդու չիմսի պու էսիր,
Սէնսէն պէշ օն պուրուշ տօլանտըրըճաղ։

Ինանտըգա եաչան խապմի քէք ճարսար,
Ելուզիս գարա Ֆէրզինկիչէ սալ սարսար,
Վէրմէմէյէ Թիւրկիս սէպէպէր արսար,
Զալըգըր ճանընսան օսանտըրըճաղ։

Պիմէսինին պիր սիկինէ տանըգըր,
Պիր եօլ պուլսուր Ֆէրզինկիչէ ալըգըր,
Ճանընսան պըգտըրսայա չալըգըր,
Պըչադը քէմիյէ տայանտըրըճաղ։

Բիրևանի սէօնդէմին եաչան սէյիլ սաղիր,
Պինսէ պիր պուլսունուր հապգընա նազիր,
Ֆիմսէ սէօյլենսիւրմէյէ տէյիլ տիր գաղիր,
Պիր չիմնա քի հապսան ուևանտըրըճաղ։

* * *

Գ.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Իմմի օրսուտ պօշ, ամէնխոլ ատէմ,
Հէր բէնկէ պօյանըր, Թալանճան կիսկի,
Իլա՛ տէյկն լայէ պատարտա գատէմ,
Կիզկի պիր նօլ տուխտար, Ձարմանճան կիսկի:

Քիմմի Հարտունկի վէչկ ատյդուտուն չէ.քէր,
Քիմմի բուզկի ճէզա գայ.ուտուն չէ.քէր,
Քիմմի ճէննէթի ճէհէննէմ գօրգուտուն չէ.քէր,
Քիմմի Ալլահ նօղ տէր Ձ՚ըրանճան կիսկի:

Բիրեանկի կիւճ օլուր պու սըրըրկն նադլը,
Պիլէն պիլիր քիմ տիր հադ.գ ու հադլը,
Էրմէմիշ տիւնեայէ քիմսէնկին ադլը,
Զօղ ֆէյլէսօֆ կէչտի Էֆ՚լաթճան կիսկի:

* * *

Գ.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Տէֆթէրինտէ խսիմ պուլունմասընտա,
Ցէլէք նատ խլէսին միւրիւ՚էթինտէն,
Պանա պիր քէտէրի տօգունմասընտա,
Կէչտիմ քէրէմինտէն ինայէթինտէն:

Ցէլէյին կէրտիչկի վար տըր սիսիէրին,
Նատդա չէրսէթ տէյի խ՚յրտի զէհրին,
Էվէլինտէն նէսին կէօրտիւմ քի տէհրին,
Պիր քէրէմ սէ.քէյիմ նիհայէթինտէն:

Մէվլամ խաթէտիյիմ կիսկի վէրմէտի,
Ձինան պէօյլէ ալըշ վէրիշ կէօրմէտի,
Բիրեանկի պու իշէ ադլըմ էրմէտի,
Զարտարըմ չօգ խսիշ թիճարէթինտէն:

* * *

Ե.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Տէտիմ տիլտէր, վար մը՝ ուն կիսի կ'ուզել.
Տէտ, պանա սէն նէ՝ թարխի խոչոսն,
Տէտիմ վասֆըն իչուն ևաղտըմ սին զաղել,
Տէտ տախ տիւսան թէէլիճ խոէրոսն:

Տէտիմ նէ՝ տիր ֆիքրին, ասըննա էրէմ,
Տէտ, սէօյլէ նէ՝ տիր մաթլուսին վէրէմ,
Տէտիմ լէպլէրինտէն սիր փուսէ քէրէմ,
Տէտ սօնրայ պաչդա թէքլիճ խոէրոսն:

Տէտիմ նէ՝ տիր պուս սիւս, նէ՝ տիր պուս էտա,
Տէտ, պուս պիզլէրէ իսանը խիւսա,
Տէտիմ պիր ճանըմ վար, ուղրուն ա ֆէտա,
Տէտ Բիւրեան պօչա թալթիճ խոէրոսն:

* * *

Զ.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Տիւննեալըդճա հալիմ, սօրար պաղըսը,
Պիզտէ սիմ եէրինէ, էմրազ պուլունուր,
Պէօյլէ իմիչ անընմըզըն ևաղըսը,
Էլիմիզտէ սանթուր, ևա՛ սազ պուլունուր:

Էլ օղու արիճ տիր ատէմի սէզէր,
Սանմայըն աչըզլար պիչհուտէ կէզէր,
Կիւզէլտէ մէրհամէթ պիզտէ ւիմուզէր,
Նէ գըչըն պուլունուր նէ ևազ պուլունուր,

Բիւրևաձի հիասէմին գըւա տըր վիճեմ,
Յիւքիրսիղլիք պէնիմ էակի էֆէնտիմ,
Սարըն, հէր առաւա ինանմամ քէնտիմ,
Շիմդի տօղրու առամ բէք ալ պուլունուր:

---

63. ԲԼԲՈՒԼԻԿ

*Կամ Պիւլպիւլի, Հայ Աշուղ մը, որուն ո՛չ իսկա-
կան անունն և ոչ ալ ծննդավայրն ու ծննդեան
թուականն ճանօթ է մեզի, միայն իր երգած երգե-
հաս մը հրատարակուած էր, զոր կը դնենք այս տեղ:*

ԻՐ ԵՐԳԸ

Երանի կը տար այն երեկոյին,
Որ իմ դէմ ու դէմ նըստած էիր դու,
Մըտիկ կը տայի քո սեւ աչքերին,
Կարծուեմ էի թէ լուսնիակ ես դու,
Նոր հրաշք ես դու:

Անմեղութիւնը ճակատիդ վըրան,
Փայլուեմ էր որպէս ժըպիտ շրթունքիդ,
Մազերիդ հիւսեր քընքուշ ու երկան,
Էար խեղթուելու ինձ թէ կառես դու,
Ո՛հ սիրես ինձ դու:

Սիպտակ առաւիւներդ՝ վարդ պըրօշներդ,
Կէս լուսին ճակատդ՝ հոգի ես հանուեմ,
Բայց անուշ ձայնդ՝ զըրաւիչ հայեացքդ,
Սիրտ է կապդուրուեմ, թէ հրեշտակ ես դու,
Իսկ իմ կեանքս ես դու:

Մռայլայ հանդիսա, մռայլայ և քուն,
Շատն է իմ կեցածն ըմպածն ամէն օր,
Առանց քեզ ի՞նչ կեանք ի՞նչ հանդըստութիւն,
Կեանքիս միակ բաղդն ու զարդըն ես դու,
Ցաւ ու զարդն ես դու:

Աստ սիրուհի մի ծածկեր ինձնից,
Ծանօթ են քեզի վարդն ու սոխակը,
Հանաք մի անիր, խոցս է արնավէժ,
Եթէ Բղտուղիկիդ ցաւին մի ճար դուս,
Մ՚հ, հոգիս առ դուս:

---

64. ԲՈՒԴԱՂ ՕՂԼԱՆ

Հայ Աչուղ մը, Պուղատ կամ Պուղաղի, ինկիկ Թիֆլիսցի, երգած է միշտ Հայերէն:

Բուղաղին ունի քանի մը աչակերտներ, մանաւանդ Քիչիկ-Նուվայ անուն Հայ Աչուղը, որոնք և ինքն ալ շատ նշանաւոր հանդիսացած են Հայ Աչուղներու մէջ:

Բուղաղ օղլանին որ Թուրքերէն ծնած ըլլալուն վրայ ծանօթութիւն գրուած չ՚է, բայց վախճանած է 1842 Թուականին ծերութեան հասակին մէջ:

Իր երգերէն օրինակ մը միայն հրատարակուած ըլլալով կը դնենք այս տեղ:

ԻՐ ԵՐԳԸ

(ՏԻՎԱՆ ՄՈՒԽԱՄՄԷՍ)

Ով զինաւոր սուրբ Գէորգ, իս քեզի լալով աղաչեմ,
Իմ ցաւուն վերքութիւն տաս, քու դուռըն գալով աղաչեմ,
Քեզ երկրպագութիւն տամ, ուզիղ վուդրալով աղաչեմ,
Զարչարանքիդ կլտակըն, Թուղթըն կարդալով աղաչեմ,
Իմ աչայ ցաւըն կլտրնս, քեզ մլտիկ տալով աղաչեմ,

Զորեք դիմացէն գալիս են, միշտ քու ուխտաւորն չատ է,
Քանի վուր ցաւալից գոյ, զօրութիւնդ կու ազատէ,
Եկեղեցիդ պայծառ է, չատ գումըլի անուանատ է,

Ինչ աման պիտուն մէկ է, փելխուդայ գոյ, մէ տպրաս է,
Ու՛վ Հուգայ՝ կու վըրկուի Ի՛երմայ ցընծալով ա-
ղաչեմ:

Քու գուգըն համբուրելու, տե՛ս, ինչքան հիւանդ է
գալի,
Քու չնուրհաւուդ անուանին վուղջըն հընտղանդ է
գալի,
Ո՛վ հաւատով ինդրուած է, ողորմութիւնդ անդ է
գալի,
Վուղջ ան ու գուգ քաչելով, պիտուն քնդի բանդ է
գալի,
Մոմով ու խընկով Հուգան, խէչհամբուր տալով ա-
ղաչեմ:

Քնդի վուր բանաչ ղըրին, Երրորդութիւնն չը ու-
բացար,
Վասըն սէր Իրլուտուսի համբերնցիր չարչարուեցար,
Սրքային տեսիլք ասիր, ողորմութիւնդ գուգն
բացար,
Սուրբ մասունքըդ բաղմեցրիր, չորեք դիմաց բա-
ժանեցար,
Միշտ հիւանդին կու վըրկես, քնդ համբուրելով ա-
ղաչեմ:

Քանի չանէն տըկար պայ, պիտունին կու բերես չանին,
Պէտք է ամենիքնան խընդրանօք աչանչաք անին,
Աստուած փառաւոր պահէ սէր Գէորգ աւագ քահանին,
Իրան փառք բերնով օրհնեց Թիֆլիզցի Բուդաղ-օղլանին,
Իրան պահպանիչն ա աւե, ժամէն գուբս գալով ողաչեմ:

×

Բառարան.— *Միայակ՝ ամիսակ Գարդ՝ ցաւ, վիշտ, Հա-
նաք՝ կատակ վուր՝ ու։ Դիմուն՝ պլէվին, ըղորովին Քլէ-
խուդայ՝ գիտղի կամ բաղաքի առաջաւոր վուղջ՝ ողջ Չան՝
անձ վուղրալ՝ ողբալ խէչհամբոյր՝ ապաչեմբոյր։*

65. ԲՈՒԴԱՂ ՕՂԼԻ ՂԱՋԷԻ

Հայ Երգիչ մը, կամ Տաղասաց։

Բօթ. ն. Մաս, այս Հայ Երգիչը կը համարէ Տաճկաստանցի, և իր մէկ երգը ձեռագիր Տաղարանէ մը ընդօրինակելով հրատարակած է, «Ամառնային ուրախութենից պէտ ի Հայս» անուն գրքոյկին մէջ, բայց ոչ ամբողջութեամբ, նրանի թէ ամբողջովին հրատարակուէր։ Հրատարակուած մասն օրինակելով կը դնենք այս տեղ։

ՏԱՂ ՎԱՍՆ ՀՕԳԻՕՅ ԱՍՏՑԵԾԼ Է

Հոգին մարմնոյն՝ տպրեր (տաց),
Շուր կուզան (.ք) աչխար գնաս իրաց,
Դառել եմ.ք չատ մալ խաղինայ,
Մնայ ու վարց կչնան է գրած։

Հոգին մարմնին տաց,
Մխարան ը (նչուր եմ).ք հետ իրաց,
Ծառեր ուծեմ.ք, տղօմ.ք անեմ.ք,
Թողուիմ.ն խնդրեմ.ք մեր մնգաց։

Մարմինն ի հոգին տաց,
Դու մոռաս եմ, հետեր մանկանց,
Նաեմ.ք, ուռեմ.ք ու խմեմ.ք,
Մի գին սիրով եմ.ք սիրած։

Հոգին մարմնին տաց,
Դու տրիաեն կաց, դու խմաց,
Գնա մուռ նկնգնցո . . .,
Ծառեր ուծէ, դու քոյ մնգէն լաց։

Մարմինն ի հոգին տաց,
Աչխատել պի (տեմ.ք) չար ու հաց,
Նաեմ.ք, ուռեմ.ք ու խմեմ.ք,
Շար հագեմ.ք, չուռ գամ.ք գարպատած։

Հոգին մարմնին ասաց,
Քեզ լաթառ մի (տամ), խնկաց կաց,
Մի վեր հաց, մի (հաց).
Ինդրէ որ տայ ախբաստաց:

Մարմինն ի հոգին ասաց,
Ամարսէթ է չի . . . ,
Ասա հետ տղիատ (մարդկաց),
Սրտով ուտիմք աղ ու հաց:

Հոգին մարմնին ասաց,
Դու անգէտ ես, անխմաց,
Թէ տղէս հարիւր տարի,
Քանց առաջ մնամ ես մնամ:

Մարմինն ի հոգին ասաց.
Դու Քէլինդն մեր չէ կառուցած,
Թէ տարի՝ հարիւր տարի,
Հարիւր ալ ինդրէք եմ տրած:

Հոգին մարմնին ասաց,
Հանգիստ հանկարծակաց,
Երես տուի ու սար ընկնես,
Աղաչես ու հրեշտակաց:

Մարմին ի հոգին ասաց,
Թէ նման ես հրեշտակաց,
Պետի իմ կտուս ընես.
Ամատաթ (քեզ) ինձ է տուած:

Հոգին ի մարմին ասաց,
Ամատաթդ տուին ձեռաց,
(Առանձին) պետս տուին,
Որպէս ես քեզ է տուած,
(Մի) տուին պղնձի նման,
Ժանգոտած . . . է գետ,
Պատիր ես ոսկու նման,
(Ներսս) ծ, չորով վախճանած:

Ա՛ստղին ի տղին ասաց,
Գնա խորհուրդն իմ չէ (կատարած),
Բենիմ չաս գնասդ սրսկի.
(Բենիմ չաս) մոլ խաղնիդ,
Աստղինին (գոռան եմ) քանդած։

Տղին ի մարդին ասաց,
Բան գլխիդ մեծ խորհուրդ,
Գոռար, սրսկին, մոլ խաղնիդն,
Անեծք մնացած։

Մարդին ի տղին ասաց,
Գին ասած փորձ ես գնած,
Բենիմ չաս քոչք ու տղից,
Արծաթիդ, ասիլ է ձկած։

Տղին ի մարդին ասաց,
Գաւ իշխան ես փառաւորած,
Գնաց մի կտրճանց կապէ,
Գաւ մտէ կտրճաւճն ես անձկացած։

Մարդին ի տղին ասաց,
Շատ ապրանք ունիմ աշխատած,
Արի, իմ տեղս հոգի,
Չին (չ) գնաս, ընչօք եմ գառած։

Տղին ի մարդին ասաց,
Առաւ ասած, տարբալ եմ գառած,
Ո՞ւր ոչ հաց, Դարուճնին.
Ապրուստդն ձեռնէն գնաց,
Ո՞ւր ոչ գարիլ Ապռլին.
Ես հասար գրանտն էր չին(ա)ծ,
Կամ Թագոյ խաղալորին,
Կոչներ Աստուած էր տրած,
Արի, իմ տեղս մարդին,
Ես տեղիմ(ք), աշխարհաց ձեռ,

Զի մեռայ Արտահատու(ն),
Որ Աւետիք մատաղ էր տուած,
Զի մեռայ որդուն Դաւթի,
Սաղոմոն(ին) որ) տաճարն էր չինած,
Զի մեռայ Իսկանդարին,
Որ աշխարս զաւթի էր տուած,
Մեռաւ, վոչխաւն գնաց,
Ի . . . մարդն որ կուռն էր յանած.
Դու չես ալատաւ ինձի,
Գնայ մատ կարդաւորաց,
Աստուծոյ բանքին օրինած,
Մի երթալ հարամ ուտել,
Քանի կայ հալալն դրած,
Մի երթալ ընկեր գրկել,
Ընկերն գրկօղն է գրկած,
Մի երթալ բաղաւանել,
Գրկեցէտ հետ օտար մարդկաց,
Մի երթալ մարդու տալել,
Մեծուհած մատն ուտած,
Դու լի լըլին ես Ուզոյի նման,
Կայնելին, մտկին անկած,
Սրի, իմ ախտաց մարելին,
Դու լսէ Թէ ինչ ես ասած։

Մարմին ի հողին տաց,
Ինչ ասէր, մանէս գնաց,
Թէ մէկ, Թէ հարիւր տաս,
Դաբաձի, խակ չես լսած,
Դու պիտի ուտելիք ու խմելիք,
Ինչ աղքատիք ունելիս(ը) ախտած,
Դու պիտի ամէնայ բաղելիք,
Դու կամքն իմ չէ կատարած,
Մարմին ի հողին տաց,
Ես քեզի վարձած և(մ) պահած,
Պահել իմ մէջ գտիս(իս),
Սուրնուցած, չես Թաւդացած,

Համիկս ճնճղիկի նման,
Դուռ թռած, ծառին ես նստած,
Ձևս պալ քո բնիդ վերայ,
Սևերած խաչիաստ է՝ քանդած:

Հոգին ի մարմին տասց,
Կուխվենք, ապրեր բաժանած,
Էս քոյ անիուն մալտ տեսնեմ,
Դուռ ինձ ինչ ես տված,
Ոչ ունեմ դայլկան ձևով,
Ինչ արած, վարձուց բաժա(նա)ծ:

Մարմին ի հողին տասց,
Բլբիդայ ապրեր ես կանդնած,
Թռչեր ես ինձի, կերթաս;
Կուխվիլի օր մի չես տեսած,
Պահիկ մը մօրմէ արաց,
Համբօրեմ ես քեղ կարօտած,
Ընչուրի հաւատումին,
Բհանէն կարքն կատարած:

Հոգին ի մարմինն տասց,
Ես քէն եմ հետ քեզ՝ խառնված,
Թռչեր եմ, դարտակ կերթամ,
Անպատճառ ճանիկս մոլորած,
Երթամ ես դարի աչխարհ,
Երբ չտեսնեմ ես տուն մի չինած,
Ինչ տեսնեմ օտար դռան,
Ձի՛նչ խնդրեմ, ոչ ունչի չեմ տված:

Մարմինն ի հողին տասց,
Փոշիման եմ ես ի մէջտց,
Թռչելիր ես(ի) խոր ու գնդան,
Ըզխարտս ձևանէս գնաց,
Գնաց, իմ ազբատ հոգի,
Ես թռած ու դուռ մտերած,
Ընչուրի պատասխանին,
Այլ Աստուած լինի ողորմած:

Հոգի մարմնոյն ասայ,
Վայ ինձ, վայ մեղաւորին,
Տէրն զառաւտան կոչի,
Ինչ ասեմ, կոյտած եմ, կոպած,
Վայ ինձ, վայ մեղաւորին,
Սրտարին պրախան է չինած,
Մեզ համար գժոխքն է չինած,
Գժոխքն տանջել սխտիք յաւիտան:

×

Բառարան.— *Մալ խազինայ՝ հարստութիւն. Աղիաս՝ Աղբատ՝ աղբատ. Ամարաթ՝ նշան. Բիս՝ բեզ. Տաի ու սար՝ տար ու ցուրտ. Ամանաթ՝ աւանդ. Խէր՝ աղէկութիւն. Կարմուճ, Կարմունճ՝ կամուրջ. Ավատալ՝ հաւատալ. Զաւի՝ գրաւել. Հարամ՝ արգիլեալ. Հալալ՝ արդար. Սաֆալ՝ ուրախութիւն. Զահան՝ վանդակ. Դալեկան՝ զաճելան. Ոնչի՝ ոչինչ. Ոլ՝ որ. Անիսն՝ անհուն. Բիլբիլ՝ անհաւատարիմ, ապերախտ. Մօրաթ՝ ժամանակ. Զնդան՝ բանտ. Ղոչիար՝ ծերունի. Զարի՝ այլ, ուրիշ. Մուրազ՝ մտրազ.*

66. ԳԱԶԱԶ ՅՈՎՍԷՓ

Կամ Ղազազ Օսէփ, Հայ Աշուղ մը, որուն վրայ կենսագրական ծանօթութիւն մը չ'ունինք, իր երգե-րէն ալ որևէ կտոր մը հրատարակուած չ'է մինչև յայժմ։

---

67. ԳԱԼԷՄ ՕՂԼՈՒ

Հայ Աշուղ մը, Գալէմ օղլու կամ Ղալամ օղլի, որ կը նշանակէ գրչի զաւակ։

Այս Հայ Աշուղին մասին ալ որևէ կենսագրական ծանօթութիւն մը չ'ունինք։ Իր երգերէն հատ մը միայն հրատարակուած ըլլալով, կը գնենք այս տեղ։

ԻՐ ԵՐԳԸ

(ԳՕՇՄԱՅ)

Էյ ազալար մէկ գըզըմ չորս վանք տեսայ,
Մէկըն Հառմանիմա Շոզախի խանտա,
Անոն ուռումէլէն խոտուճ կու կ'ուտեն,
Մէկըն Լուսաւորիչ մէկըն Գևարիտա։

Հային զօրուզ կանէ յիսուն օր պատին,
Լուսո ա կամար կոտրիր քու բևմի գասին,
Գիւլամիտի վարտզուր քաչած յերևին,
Հոգիւտ տէրն պիտի տուրքերն քանա։

Առաւն անուշ կուգայ պաչտումի մառը,
Հինգ հարիւր լիւլայ ա մէկ ասկէ ճառը,
Անկըրտակ մնատը մատաղնաս գառը,
Կ'ուրթայ արև, լուսատուին բամիանա։

Պատերը անգին քար չարած մարգարիտ,
Շատ մարդ զուրկուել կ'անէ քու մարմար քա-
Զարկն խոխանջիր առաջն բարիկ, (րիկ,
Աչուառ չուտակիր էր մոհուզ ազգատ:

Աչուառ չուտակիր էր ինձ կնոջ մէրման,
Դրանեն էր ակնածիծ ինչ Շահանիկ բան,
Փուրման էր անգին քար պրախտ նման,
Դաշտամ - օղին տեսատ գալ նման նման:

×

Բառարան.— Աղա՝ տէր, Դլզը՝ շարք, խանութ, երգիտուն, խարաճ՝ հարկ, տուրք, Գալ՝ ապրանք, Դարեւանատ՝ դպիրանէ, Ղալուղ՝ ապահովութիւն, Գիւղաքաղ՝ ակնոցիկ, Պատ՝ պատիր, Սաւուխ՝ պատկեր, Մէրման՝ բանաս, Նման նման՝ ժամանակ:

68. ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԱՅԾԱԿ

Հայ Տարօնոյ, Գոլուստ Կայծակ Կաթողիկոս, ծնեալ ի Սամսոնոյ, կոչեցեր ժէ և ժԸ Դարուն մէջ: 1703 ին ալ կ. Պոլսոյ Պատրիարք եղած է, և գրեթէ ամէն տիեզերք պատմագրած, որ ժամանակ իր երկերը տպատարակուելուն կ. Պոլիս «Լուսաչուխ» անուն դրքոյ, որ մեր ձեռք անցած չէ:

ԺԸ. Դարուն մէջ, ինչպէս յայտնի է, գրական լեզուն ամէն տեղ ծագկեցած, քան ժէ. Դարն. որուն մէջ բոլորովին կը սկսէր ռամկօրէնը: Այդ ժէ. Դարուն Հայ Երգիչ և Տաղասացներն ալ. որոնց անուններն դրքոյն յայտնի են առ այժմ մեզի, գրեթէ ամբողջապէս ռամկերէն էին, Գոլուստ Կայծակն ալ, ինչպէս կ'երեւի իր երկերէն, դանուած է գրեթէ այդ Դարու ռամկօրէնը լեզուի սղկեցութեան սակ:

Գոլուստ Կայծակի անունը, Կաթողիկոսական չարքերուն մէջ չը գտնուիր, և սակայն ինչո՞ւ Կաթողի-

կոս կը կոչուի անձանօթ կը մնայ մեզ։ Այս պարագան և իր կնոջ պարագան մեզի համար մեծ և ահեղ առեղծուածներու. մենք այս անգ աստղ կը տեսնենք, իր բազմաթիւ Տագերէն ու Երգերէն՝ անոնք միայն որ այժմ ունինք մեր ձեռքին տակ, և ընտրեցինք, մեր սեփական՝ բոլոր անհատական Հատորնիկն, զոր կը կարծենք թէ ժէ. Դարու դրչութիւնն մըն է։ Դարձաւ կայծակ մը երգերուն մէջ կոն խառն և զուտ գրուածներ ալ։

Իր երգերուն անապրեխանները կը կարդանն «Գալուստ» և կամ «կայծակ»։

Ի Ր Ե Ր Գ Ե Ր Ը

Ա.

ՏԱՂ ԱՌ ՍՈՒՐԲ ՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

(Հայ. - Տաճկ.)

Գուսանաց կո պայծառն՝ վարիտ Սուլթան,
Էնոի կէօկսէն ատաց՝ չօլ հիւթիւրի քէլամ,
Սէհոնաց Գարրիէլ՝ ոչխոյն Մարիամ,
Էզաս լյէ պէնի վարիտ Սուլթան։

Անոյ սրտին ծնողք՝ գեաղիյըն բան,
Գոտը էման կէօկսէ օ՝ հիւթիւրի քէլամ,
Ըսա յՆոսոյ տեսանողն գուշտան,
Էզաս լյէ պէնի՝ վարիտ Սուլթան։

Յորժամ գաս վաղօր հօր՝ գաղէ գոմինայն,
Յիւղճիւկէդիմ գոլէ, օլմուշամ մէհման,
Ոչ կարեմ բարբառել՝ կամ տալ պատասխան,
Էզաս լյէ պէնի՝ վարիտ Սուլթան։

Ծառաւնալ տօչորիմ՝ երկինչիմ տակաւ,
ձինէնդէմին ամէչինաէն պրպտուիմ,
Հիանամ, զարմանամ, զարհուրիմ, դողամ.
Էզատ իլէ պէնի՝ վալիտէ Սուլթան:

Ո՛չխարհիս պատուհասյ՝ հառս ջնիմ և լամ,
Գաղզ էթան ճանըմըզ, օլ մէլօն չէլթան,
Բարկացուցյն մեզօք՝ ի վերուստ արքայն,
Էզատ իլէ պէնի՝ վալիտէ Սուլթան:

Կատեցայ չըխթայիւք անուժանելի,
Ջէզ պէնի ըրահմ իլէ ո՛վ մայր Յիսուսի,
Գաղուստ Վարդապետիկս անկեալ ի տրտմի,
Ներ բարեխօս ուստն իմ. առ Քրիստոս միածնի,
Էզատ իլէ պէնի՝ վալիտէ Սուլթան:

×

Բառարան.— *Չիքմիրի քէլամ՝ Աստուածային հրամանս վալիտէ Սուլթան՝ ժողովրդեան մէջ Ս. Աստուածածին՝ կը կոչուի վալիտէ Սուլթան Յիսգճսկէզիմ՝ եռեաս:*

---

*
* *

Բ.

ՏԱՂ ԱԿՈՒՇ

(Հայ. - Տաճկ.)

Գարուն եհաս ծաղկի այգին, բուրէ հոտն անմահութիւնան,
Ճօչար պիւլպիւլ ճէնկի կիւլէ Ֆէրհադ խոէր պէր զէման,
Ջայրի հոգիս լալով ողբայ յարուցամ առ տէր արքայն,
Վիճակիմ այլաբանարար Թուրքս Թուրքս կիւնահան,
Վիճակիմ այլաբանարար Թուրքս Թուրքս կիւնահան:

Ամէն ոչխարին ցնծութիւն խնդութիւն է զառարկ
ունայն.
Թէմէխիզ ցօմբերսիւթ տիւնեայ տայիմ ալտար հէր
զէման,
Ունայնութիւն ունայնութեանց ասէ Սողոմոն ար-
քայն,
վիճաւթիմ ալըրամատայիմ Թուրլու Թուրլու կիւնահատան,
վիճաւթիմ ալըրամատայիմ, Թուրլու Թուրլու պէյտաէն:

Լցա մեզօք ապտեղութեամբ ննդութեամբ և չարու-
թեամբ,
կիւնահըմը քիմ ապտալն, կինէ քէնտիմէն տէրման,
Մի փոխանցես արքայութիւնն այս կնոյտոյս ար-
ատեամն,
վիճաւթիմ ալըրամատայիմ Թուրլու Թուրլու կիւնահատան,
վիճաւթիմ ալըրամատայիմ, Թուրլու Թուրլու պէյտաէն,

Ո՞ւր երթամ, ո՞ւր Թաքչիմ ի ձեռաց պետնոյն յա-
յտնեան,
Շիֆայէվէչ քիմի պուլսամ, եարամայ՛ մահէմ գօսամ,
Սուրբ առաքեալք և մարգարէք, խնդուհի կոյս
Մարիամ,
վիճաւթիմ ալըրամատայիմ Թուրլու Թուրլու կիւնահատան,
վիճաւթիմ ալըրամատայիմ, Թուրլու Թուրլու պէյտաէն:

Ինձանէ եղէ պէս պէս մեղօք Քրիստոս իւր ինձ օգ-
նական,
կիւնահըմը սէյէք էլէ Թուրլու տէրտիմէ տէրման,
Ոչ օք ունիմ ինձ բարեկամ, ո՛չ եղբայր և ոչ եարան,
վիճաւթիմ ալըրամատայիմ Թուրլու Թուրլու կիւնահատան,
վիճաւթիմ ալըրամատայիմ, Թուրլու Թուրլու պէյտաէն:

Սուտ բարեկամք և սուտ եղբարք ոչ լինիք ինձ օգ-
նական,
Բազմ մանկը տիւան տուրար օվուրան Քրիստոս
արքայն,

Եթէ լոյն հընար խոյոյս ու ւսիլիմ քաղցրաձայն,
Վիճաբեմ այբրահամաւոմ Թուրլու Թուրլու կիւնահատան,
Վիճաբեմ այբրահամաւոմ, Թուրլու Թուրլու ակլատէն:

Տէր իմ Քրիստոս մեծ Թագաւորն եթէ կոչէ իւր յատեան,
Ձոգքեր Գաղուստ նէ տղաբոյն կէլտի վալիտէ Սուլթան,
Հաս ինձ Թիկունք մեծ վալիտէ Քրիստոսի մայր Մարիամ.
Էզատ լիլէ ակնիմ ճանըմ հատլու չէմթան էլինատէն:

Գ.

ՏԱՂ ՍՐԲՈՅՆ ՍՏԵՓԱՆՆՈՍԻ

Գերագոյնք յերկնից հլուցան,
Յայտնեցաւ սուրբ նախավկայն,
Քարոզ կարդայր միշտ յարաժամ,
Համբերեալ, լռեալ, ժոյժեալ,
Սուրբ Ստեփաննոս նախավկայ:

Աստուածորդին գաւանեցաւ,
Վկայ յաղթօղ գոռ յայտնեցաւ,
Ողկոյզ վազահաս ճաշնցաւ,
Համբերեալ, լռեալ, ժոյժեալ,
Սուրբ Ստեփաննոս նախավկայ:

Լուսոյն ծագեցաւ ի յերկնից,
Ընտանէին գաւք հրանիւթից,
Ինձնական վերին գաւուշ խմբից,
Համբերեալ, լռեալ, ժոյժեալ,
Սուրբ Ստեփաննոս նախավկայ:

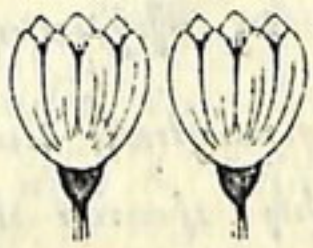
Ողորմեաւ Նամն Աստուածային,
Յայտնի տեսեր դու իյերկին,
Զ Յիսուս ընդ այմէ էակցին,
Համբերեայ. լըռեայ, ժոյժեայ,
Սուրբ Ստեփաննոս նախաւկայ:

Խիւանդայնոցս խնայեայ,
Սո Տէր Յիսուս բարեխօսեայ,
Ցանքուն որդոցըն ազատեայ,
Համբերեայ. լըռեայ, ժոյժեայ,
Սուրբ Ստեփաննոս նախաւկայ:

Արտաբեւիեալ առ քեզ գայն,
Արտմանալ քարիւղ առնէին,
Վրէժն Յիսուսի խնդրէին,
Համբերեայ, լըռեայ, ժոյժեայ,
Սուրբ Ստեփաննոս նախաւկայ:

Տանջանաց գանխոյ լոեցեր,
Մեզայ Քրիստոսն խնդրեցեր,
Թո՛ղ սոյա ըզմեզս ասացեր,
Համբերեայ, լըռեայ, ժոյժեայ,
Սուրբ Ստեփաննոս նախաւկայ:

Ի յերկնայնոց ես գովելի,
Յեր (կ) աւորաց ես նազելի,
Բարեխօսեայ Տե(ա)ն Յիսուսի,
Համբերեայ, լըռեայ, ժոյժեայ,
Սուրբ Ստեփաննոս նախաւկայ:

Գ.

ՏԱՂ ԱՍԷ ՎԻՐԱՒՈՐԵԱԼ ՀՈԳԻՈՅ

Գաղտնի նետից հարայ ո՛վ բժշկարան,
Առ քեզ ղիմեալ փարեմ՛ք կոյս անապական,
Միածնի որդոյ քումմ ողբամ և կոծամ,
Եւ դու լեր ինձ միջնորդ ծաղիկ հրաշազան,
Եւ դու լեր ինձ միջնորդ սուրբ կոյս Մարիամ։

Աչխարհիս պարտեցայ զէտ որպէս անբան,
Թխացուցի մեղօք հոգիս զանազան,
Աղաղակեմ առ Տէր ձայնիւ ողբական,
Եւ դու լեր ի՛նձ միջնորդ ծաղիկ հրաշազան,
Եւ դու լեր ի՛նձ միջնորդ սուրբ կոյս Մարիամ։

Լուայ ի սուրբ գրոց վիրկութիւն մարդկան,
Եթէ դարձցի գործոց մերոյ մխիթեան,
Մարգարէին ձայնիւ աղաղակ բառնամ,
Եւ դու լեր ի՛նձ միջնորդ ծաղիկ հրաշազան,
Եւ դու լեր ի՛նձ միջնորդ սուրբ կոյս Մարիամ։

Ողբալի եղեալ եմ վէրս իմ զանազան,
Գըռեհուն՛ք պատեալ որդովք տանջիմ յարաժամ,
Թուն՛ք գաղանաց հասին ըսպասեալ մնամ,
Եւ դու լեր ի՛նձ միջնորդ ծաղիկ հրաշազան,
Եւ դու լեր ի՛նձ միջնորդ սուրբ կոյս Մարիամ։

Իւանդացաւ անձն իմ անբժշկական,
Խորչակահար եղէ ո՛հ թէ զինչ լինիմ,
Բժիշկ որդոյ քումմ լամ ողբամ և կոծամ,
Եւ դու լեր ի՛նձ միջնորդ ծաղիկ հրաշազան,
Եւ դու լեր ի՛նչ միջնորդ սուրբ կոյս Մարիամ։

Սուրն երկնից սըլացեալ նայի յանդիման,
Հուրըն սաստիկ վառի մեզ անչինչական,
Գոչէ փողն երկնային ձայնիւ սաստկական,
Եւ դու լեր ի՛նձ միջնորդ ծաղիկ հրաշազան,
Եւ դու լեր ի՛նձ միջնորդ սուրբ կոյս Մարիամ։

Տեառն վևհին վարդըն Մարիամ,
Եւ մեք խաւար մեղօք անկեալ մեռեալ կամք,
Զայն որդւոյ քումդ լըսեմք և զլսարճանամք,
Եւ դու լեր ի՛նձ միջնորդ ծաղկի հրաշագեղն,
Եւ դու լեր ի՛նձ միջնորդ սուրբ կոյս Մարիամ:

Ե.

ՏԱՂ ԶԸՂՃԸՄԱՆ ՄԵՂԱՑ ԳԵՂԵՑԻԿ

Գթած ես դու և ողորմած,
Մարդասէր, մարդասէր Քրիստոս,
Բանմի չօգ փառիչահըն,
Տէր Յիսուս, Տէր Յիսուս Քրիստոս,
Ըզ հընացեալքըս նորոգեայ,
Ըզգեցոյ զարդարեայ Քրիստոս,
Մինոէթ էյլէ պիզիմ իչին,
Ո՛վ սուրբ կոյս, ո՛վ սուրբ կոյս,
Մինոէթ էյլէ պիր օղլունայ,
Լոյս և կոյս, լոյս և կոյս:

Ալէմ ճիւմիւր օլմուշ աղլէր,
Տուր մեզ յոյս, տուր մեզ յոյս Քրիստոս,
Բոլորից տէր լեր օգնական,
Անկելոյս, անկելոյս, Քրիստոս,
Պիզի եօգտան վար էյլէտին,
Նորաբոյս, նորաբոյս, Քրիստոս,
Մինոէթ էյլէ պիզիմ իչին,
Ո՛վ սուրբ կոյս, ո՛վ սուրբ կոյս,
Մինոէթ էյլէ պիր օղլունայ,
Լոյս և կոյս, լոյս և կոյս:

Լալով ողբամ աղքիւր հոսեալ,
Աչերուս, աչերուս, Քրիստոս,
Զուշումաթ պէնի պաղլատը,

Տիեր[ոյ]ս, գիեր[ոյ]ս, Քրիստոս,
Պաչալեայ ինձ մըռայլք,
Գ·երեկ[ոյ]ս, գերեկոյս, Քրիստոս,
Մինակէդ էլէ պիզիմ իչին,
Ո՛վ սուբբ կոյս, ո՛վ սուբբ կոյս,
Մինակէդ էլէ պիր օղլունայ.
Էոյս և կոյս, լոյս և կոյս:

Ողորմութիւնդ անչափական,
Ողորմած, ողորմած, Քրիստոս.
Տէրնա մնալ ըրահմին վար:
Եղկելոյս. եղկելոյս, Քրիստոս,
Մեղայ գոչեմք առ ոտս անկեալ,
Քրիստոս Յիսուս, Քրիստոս Յիսուս,
Մինակէդ էլէ պիզիմ իչին,
Ո՛վ սուբբ կոյս, ո՛վ սուբբ կոյս,
Մինակէդ էլէ պիր օղլունայ,
Էոյս և կոյս, լոյս և կոյս:

Իւր կոչնեակ յայտ ըստորին,
Կենցաղոյս, կենցաղոյս, Քրիստոս,
Սանքի տիւշտիւր ալէ խէյալէդ,
Տիւնեամըզ, տիւնեամըզ, (Քրիստոս),
Յուսայնութիւն ունայնութեանց,
Ա՛նէ գրոյս, ասէ գրոյս Քրիստոս,
Մինակէդ էլէ պիզիմ իչին,
Ո՛վ սուբբ կոյս, ո՛վ սուբբ կոյս,
Մինակէդ էլէ պիր օղլունայ,
Էոյս և կոյս, լոյս և կոյս:

Սաւառնութիւնք միշտ նըկատին,
Չարութեան, չարութեան, Քրիստոս,
Մէյօն չէլմեան տայըմ տէր տի,
Չարութեան, չարութեան, Քրիստոս,
Գեղեցկատոյն զուարթոյնք յերկինից,
Բարութեան, բարութեան, Քրիստոս,
Մինակէդ էլէ պիզիմ իչին,

Ո՛վ սուրբ կոյս, ո՛վ սուրբ կոյս,
Մխիթեր եղէ միր օդնական,
Կոյս և կոյս, կոյս և կոյս:

Տէր իմ Յիսուս քուն ծառայ եմ,
Աչակերտ, աչակերտ, Քրիստոս,
Բէլամըն գաթուլ օմըշէմ,
Վարդապետ, վարդապետ (Քրիստոս),
Ուհնայնացնալ հոգով Գաղուս,
Մեղայ պետ, մեղայ քեզ Քրիստոս,
Մխիթեր եղէ պիղտի ինձին,
Ո՛վ սուրբ կոյս, ո՛վ սուրբ կոյս,
Մխիթեր եղէ միր օդնական,
Կոյս և կոյս, կոյս և կոյս:

ՏԱՂ ԳԵՂԵՑԿՈՅՆ

(Հայ. - Տաճ.)

Գանգատս ունիմ ես ինձանէ,
Կիւնահաթիկիզիմ միր միր տանէ,
Թէ գեղեցիկ մը տեսանէ,
Չէ՛յ վայ, չէ՛յ վայ, ա՛հ վայ,
Ձանըմ ատըր, կուզում ատըր:

Ո՛յ գեղեցիկ նըրատը սիրուն,
Ղարին պուչիտա՞ս միր պոխտուն,
Ասան է՛ր կիւնահատա գեղեցիկին,
Չէ՛յ վայ, չէ՛յ վայ, ա՛հ վայ,
Ձանըմ ատըր, կուզում ատըր:

Ներսս իմ խոսա հիւանդացեր է,
Տուչկի պէս սրտս սկսաւ է,
Սիրտս չոլճանացեր հիւանդ է,

Հէյ վայ, հէյ վայ, ա՛հ վայ,
Ճանըմ աղլար, կուզուս աղլար։

Որժա՛ւ ես որ ի միտ ածեմ,
Տիւանէէմ մէճլուընիէմ,
Թէ նազելի մի տեսանեմ,
Հէյ վայ, հէյ վայ, ա՛հ վայ,
Ճանըմ աղլար, կուզուս աղլար։

Իւանդ է հոգիս հիւանդ է,
Ճանըմ արզուլար ճէննէթէ,
Ծոյլ մարմինս հոգիս կը զըրէ,
Հէյ վայ, հէյ վայ, ա՛հ վայ,
Ճանըմ աղլար, կուզուս աղլար։

Սուգ սլզաւորնաց սուգ նոյէ,
Նարէէմ ազմըդ տըր զիւառէ,
Ո՛վ ըժիշկ խոցոյս դեղ արէ,
Հէյ վայ, հէյ վայ, ա՛հ վայ,
Ճանըմ աղլար, կուզուս աղլար։

Տարտամնալ եղէ տարտամնալ,
Կիւնաւելմըդ պօյտան աչար,
Ի մէջ մնալ եմ ընկղմնալ,
Հէյ վայ, հէյ վայ, ա՛հ վայ,
Ճանըմ աղլար, կուզուս աղլար։

Ի յամենայն ազգ մարդկային,
Պէնատէն կիւնահքնար օլմասըն,
Մնզա գոչնայ, զարթնայ մարմին,
Հէյ վայ, հէյ վայ, ա՛հ վայ,
Ճանըմ աղլար, կուզուս աղլար։

Էրանալ տուբր կոյս խոկուհի,
Մինէթէ էլէ գուրթար ալէնի,
Բարեխօսնայ զքո միածնի,
Հէյ վայ, հէյ վայ, ա՛հ վայ,
Ճանըմ աղլար, կուզուս աղլար։

Ի.

ՏԱՂ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՐԱԳԻ

Գոռամ գոչիմ ի յոյս առեան,
Վասն մեղայ իմ զաղբութեան,
Ահա բազմինալ Քրիստոս արքային,
Ասեմք մեզա ձայնիւ զըզ (Ջ) մամբ:

Առաջին մեղս հպարտութեան,
Անտիառատութեան, գոռոզութեան,
Ես գործեալ եմ զայս ամենայն,
Ասեմք մեզա ձայնիւ զըզ (Ջ) մամբ:

Լըսյաւ յանձն իմ չար նախանձն այն,
Իրիւ ըզցնցէ հոգոյս տան,
Վիրաւոր է միշտ յարա (ժամ),
Ասեմք մեզա ձայնիւ զըզ (Ջ) մամբ:

Որպէս ըզհոգի աչէկոծման,
Չար բարկութեան անգիջական,
Ինս կոզոպտեաց արար անբան,
Ասեմք մեզա ձայնիւ զըզ (Ջ) մամբ:

Իւանդ եղէ բարոյն միայն,
Չար ծուլութեամբ և հեղգութեամբ,
Եղէ յանձապաշտ առ ժամայն,
Ասեմք մեզա ձայնիւ զըզ (Ջ) մամբ:

Ագահ ես ագահութեան,
Առատ ախարհիս չունայնութեան,
Մոռացեալ գանձն ստուածական,
Ասեմք մեզա ձայնիւ զըզ (Ջ) մամբ:

Տիրեալ անձն իմ որկրամոլն այն,
Որպէս սըրդուկ միշտ արշաւան,
Սբար զիս ղըժոխոյ գերան,
Ասեմք մեզա ձայնիւ զըզ (Ջ) մամբ:

Վատասկեցայ զբարին ժամ ժամ,
Կողոպտեալ զիս չար դաղան այն:
Բզկտեաւ սիրտ ատելին այն,
Ասեմ՝ մեղա ձայնիւ զըզ (Ջ) մամբ:

Այլ եմ գործեալ հինգ ըզգայուք,
Եւ վնասեալ մարմնոյս չորժամայր.
Եւ անդամօքըս երկոտասան,
Ասեմ՝ մեղա ձայնիւ զըզ (Ջ) մամբ:

Բախճական արձակեմ ձայն,
Էրէք հարիւր զօթսուածս որ կան,
Եւ վախճան և հինգ ընդ նըման,
Ասեմ՝ մեղա ձայնիւ զըզ (Ջ) մամբ:

Դատաւորըն յերկինից արքայն,
Հուսալ ըզբան ըզմիմեանն,
Կամի՝ չընջէ համայնդամայն,
Ասեմ՝ մեղա ձայնիւ զըզ (Ջ) մամբ:

Աչխարհս՝ լայ վատ ցաւոն,
Առաւանօտաւք սուր բարկութիւն,
Մեզայ խնդ անպըղծութիւն,
Ասեմ՝ մեղա ձայնիւ զըզ (Ջ) մամբ:

Պաշարէ մեզ մահ սոսկամ,
Սովք և սրոյն սասանիկն,
Տարերք խռովիլ չը հանդարտիլն,
Ասեմ՝ մեղա ձայնիւ զըզ (Ջ) մամբ:

Երանեաւն կոյս Մարիամ,
Ոհնեմ ի քէն մեղսըդ մարիկն,
Բարկացուցի Տէրըդ արքայն,
Ասեմ՝ մեղա ձայնիւ զըզ (Ջ) մամբ:

Տըրմի մեզայ նըմ ի հաւան,
Սէրս բարեխիլ ևս միածնին,
Հարսանիս ի պատրաստութիւն,
Ասեմ՝ մեղա ձայնիւ զըզ (Ջ) մամբ:

Ի սպիտակ ըմպելոյդ ընթանան,
Անոյշակ եւ դիւրա հնչման,
Ոչ ընդունի տարտամեան այն,
Առանձ միայն ձայնիւ ղէզ (Ջ) մասն:

Եթէ լեզուդ այս չարութեան,
Հանցուած ըզայդ ապականութեան,
Արկցուած ընդերքըն Ջուր մարդեան,
Առանձ միայն ձայնիւ ղէզ (Ջ) մասն:

Բարեխոս ոգոյմանն այն,
Անկիսով եւ ի բեր յուսոյն ապաւինեալ,
Մայր եղեր հրոյդ անմահ Քարոզութեան,
Բարեխոս ունիմ ըզքեզ Աստուածածնէն:

Լ . . . ելոյ ընկերմնոյդ հան ի ծոմէ,
Անգամ քաղցած հնձան ծոմս ալեհոմէ,

ՏԱՂ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ

Պանծալով գովեմ զամէն պատուոյ յարի,
Ընտրեալ յար հօր Աստուծոյ հարսն անեղի,
Անապական զանապատութիւնն հաստատի,
Բարեխոս ունիմ ըզքեզ Աստուածածնէն:

Անմարմնոյ եւ գոլ գովեմ Աստուածածնէն,
Աչխարհս ամէն ի բեր յուսոյն ապաւինեալ,
Մայր եղեր հրոյդ անմահ Քարոզութեան,
Բարեխոս ունիմ ըզքեզ Աստուածածնէն:

Լ . . . ելոյ ընկերմնոյդ հան ի ծոմէ,
Անգամ քաղցած հնձան ծոմս ալեհոմէ,

Զի երկնչիմ ձկանց ծովու և վիշապէ,
Բարեխօս ունիմք զքեզ Աստուածածին:

Որժամ գա դատել զերկիր արդարութեամբ,
Հիահրաչ ահեղակերպ ճշմարտութեամբ,
Եւ հս խստաբար լըցնալ մեղօք ազտեղութեամբ,
Բարեխօս ունիմք զքեզ Աստուածածին:

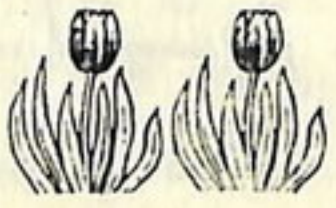
Իւանդ հոգիս ցանկայր արիւ մաքրիլ մեղաց,
Ամենաչարն սատանայ հոգիս խոցեաց,
Ուսիչ խոցոյս անբուն որդւոնք պատրաստականք,
Բարեխօս ունիմք զքեզ Աստուածածին:

Սաստիկ հրոյն և ժոխոց՝ ահէն սարսիմ,
Վախիմ թէ չար թշնամին ձեռն անկանիմ,
Տէր իմ Յիսուս արայ արժան սուրբ մատանին,
Բարեխօս ունիմք զքեզ Աստուածածին:

Տիրամայր սուրբ Մարիամ կոյս տալիմայ,
Պայծառացոյ զհոգիս լուսով և մաքրիմայ,
Արդ պաղատիմ երդով առ քեզ յայնժամ օգնեցայ,
Բարեխօս ունիմք զքեզ Աստուածածին:

Ի յերկինէ և ի յերկրէ ես դու գովեալ,
Հրեշտակապետին Գաբրիէլ քեզ երանեալ,
Ան մատնելին եղիսաբեաց ես դու բարձեալ,
Բարեխօս ունիմք զքեզ Աստուածածին:

Էնէկյ Աստուած որդին քեզ առաքեաց,
Գերեալս բանտէն դժոխոյին ինքն ազատեաց,
Գաղտուս ծառայդ երդով զքեզ սակաւ գովեաց,
Բարեխօս ունիմք զքեզ Աստուածածին:

ԾՐ.

ՏԱՂ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Գողգոթայ ելեալ, կանգնեալ կառուցեալ,
Արքայն բազմեցեալ, յաթոռ անուանեալ,
Քրիստոս տարածեալ, փայտ կենաց օրհնեալ:

Աւծեալըն վարեալ սուրբ արիւն հեղեալ,
Աչխարհս ազատեալ, արիւն ջուր հեղեալ,
Կոյր լուսաւորեալ, փայտ կենաց օրհնեալ:

Էոյս ճառագայթեալ, լուսոյն խառնեցեալ,
Մեռեալն յարուցեալ, դըրոշմ երևեալ.
Աչխարհս տարածեալ, փայտ կենաց օրհնեալ:

Ոգւոմեայ գալեալ, զայօթս մեր ընկալ,
Հուանդ եմք տկար, ո՛վ բժչկարար,
Սրտ զուս մեզ ճար, փայտ կենաց օրհնեալ:

Իւր եմք քեզ ելեալ, սուրբ Սիոն գիմեալ,
Բժչկվի տուն լեալ, հոգով եմ մեռեալ,
Մարմնով մոլորեալ, փայտ կենաց օրհնեալ:

Սիրով զջացեալ, մեզս գոչեցեալ,
Զանկնայն վեր ընկալ, ծառայ եմք գրաւեալ,
Էնր մեզ հայր և մայր, փայտ կենաց օրհնեալ:

Տէր Յիսուս . . . . . օծեալ,
Ի քեզ բազմեցեալ, հրեչից չնորհեալ,
Զմեզս խոզեալ, փայտ կենաց օրհնեալ:

Վարդ կարմրացեալ, բազում երանգ ներկեալ,
Աղամ ազատեալ, մահս և յարեաւ,
Եւ դժոխս քանդեալ, փայտ կենաց օրհնեալ:

ՃՐ.

ՏՂՊ ԱՌ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆ

Գնդզնդալ գալն զվնդ,
Գնդգնդկաչէն տաճար ևս,
Գոհար ակին նման ևս,
Գալն ազգ ու ազնիւ քնդ,

Անել պրկին գալ ծնար,
Անապնիայ գալ գալեցար,
Աչխարհս յոյս յայտնեցար,
Առաւածածնին սիրտաւդը։

Լուսատեսիլ բերկրալի,
Լուսով լցեալ նոպելի,
Էլոհիմ տացես բարերարի,
Լոյս աւրհնեալ Խոհանի։

Որպիսի գործ յարեր քո,
Որդեսպանիան մեզ լոյս,
Որպիսի ազատարար,
Ուխ կատարեր Մաուեաց։

Խնամոյ գործոյ հրեշտակ,
Յիսուսին խորհուրդ յայտնեցար,
Տէր Մաուեաց հարսնացար,
Հոգեսպիտակ հրամանակ։

Սուրբ Հրեշտակ Հրամայր,
Արդարոյ հրամանակ,
Սուրբ բարեխօս ընկերակ,
Արդարոյ մարմնով յարեր։

Հրամայր սուրբ կատարեր,
Տարածանիայ հոգիս հնգիր,
Հրամայրապետ Հրեշտակ,
Տարեալ արքայ սուն բաժին։

Ի աչխարհս մեծ յոյս ես,
Ի սրտիկ բարեխոս ես,
Ի գեհենէն ազատես,
Ի սիրգրատն պճատ մեզ:

Յ.Ե.

ՏԱՂ ԳԱԼՍՏԵԱՆ

Ի պատիւ Սուրբ Աստուածոյ Ի պատարագի

Գահոյդ փայլեալ Լրեւէն այս հանդէս,
Անարուեստ գովութեայ սքանչացայէս,
Եւ ի վերայ բոյսուսիկ նըստեալ տիրապէս,
Վասն որոյ սարսափիմ և դողամ սոսկամ ես:

Սրնգաւոն խաւարն ի լուսոյն հանդէս,
Եւ աստղք Թօթափին ի բարձրութենէ,
Տաչտրեալ կիզեսցեն գմեզս ասէրս,
Վասն որոյ սարսափիմ և դողամ սոսկամ ես:

Լուանէն լուսագեղս զթեւս սարսածանեն,
Բազպրաձայնք զոլ Հայկեւիք նրբագեղն,
Մեծաձայն սոսկալի փող գոչեն,
Վասն որոյ սարսափիմ և դողամ սոսկամ ես:

Ոտնաւորք պատրաստեն վասն մեր,
Վարելով սանձսցեն անհնաձայէս,
Սրտայեալ չար գրգռութեն,
Վասն որոյ սարսափիմ և դողամ սոսկամ ես:

Խուժելոյըն խմրից վառս երգեն Քրիստոսի,
Միացեալ ցընծասցեն զոսնք երկնից,
Զուարճացեալ ի ժառս բարւոյն,
Վասն որոյ սարսափիմ և դողամ սոսկամ ես:

Սրտարեկ կաչկանդեալ կապեցին,
Ի կաթսայն բորբոքեալ երկնչէի թէ արկցին,
Զաղրայէլի մեղայս իմ տանջեցին,
Վասն որոյ սարսափիմ և դողամ սոսկամ ես։

Տաճար սուրբ անարատ օգնեայ մեզ,
Ազատել որսողէն կարող ես,
Պաղատիմ Թօթափեալ ի հնոցէս,
Վասն որոյ սարսափիմ և դողամ սոսկամ ես։

Ի բայեալ բաժանեալ յանջատիմ,
Անխնայ և անդուլ քայքայիմ,
Երամոցն յուզղոյ արտաքսիմ,
Վասն որոյ սարսափիմ և դողամ սոսկամ ես։

Է Աստուած որ և զիս ըստեղծար,
Վասն մեր քո զորդին իջուցեր,
Վերածնայ զիս զերիս մի ջնջեր,
Ըստեղծօղ ողորմած մարդասէր։

ԺԲ.

ՏԱՂ

Վասն Պատարագի Հաղորդութեան

Գոհութիւնս մատուցանեմք,
Երգարացեալ սաղմոսեմք,
Աչօք Քրիստոս տեսանեմք,
Հաւատացեալք ցնծացէք։

Սրիւն մարմին երեւի՛,
Տեառն Յիսուսի Քրիստոսի,
Աղատապէս մեզ բաշխի,
Հաւատացեալք ցնծացէք։

Լուսով լեառք բնակչեալք,
Զուարճացեալք խնդացեալք,
Հիւանդ կաք ողջացեալք,
Հաւատացեալք ցնծացէք։

Ողորմութիւնն երկնային,
Սփռեցաւ առ մարդկային,
Եղեւ մեզայ թողութիւն,
Հաւատացեալք ցնծացէք։

Իւրեանք պըսակ երեւի,
Մարտիրոսային գընդի,
Մասն և բաժին մեզ լինի,
Հաւատացեալք ցնծացէք։

Սուրբ պատարագ մատուցաւ,
Աստուած ընդ մեզ հաշտեցաւ,
Յերկնից յերկիր խոնարհեցաւ,
Հաւատացեալք ցնծացէք։

Տայից գոհութիւն այսօր,
Աստանայ եղեւ այնզօր,
Ցնծացէք հոգւով մարմնով,
Հաւատացեալք ցնծացէք։

×

Բառաբան.— *Զըղճըմանն՝ զղջում, զղջման, կուզում՝ աչք, աչքս Պուճուն՝ ամբողջ, էրէգ՝ երեք, Մէնլուն՝ սիրահար։*

69. ԳԱՀԹԻ

Հայ Աշուղ մը, քնիկ Տիգրանակերտցի, իսկական անունն է Մաչատուր, ծնած է 1790 թուականին:

Մաչատուր իր նախնական ուրթութիւնն առած է տնէցին այն ժամանակուայ քահանայներէն ինչպէս տղայութիւն էր: Երիտասարդութեան ժամանակ հետաքրքրուած է Աշուղութեան, և այս պատճառաւ ալ տրված է, ըստ կարելւոյն, Թուրքերէն լեզուն:

Հետզհետէ յառաջանալով Աշուղութեան մէջ, բաւականին յաջողութիւն ցցուցած, և նշանաւոր Աշուղներու հետ ալ ընկերակցութիւն ըրած է, հրապարակային և այլ հանդէսներու մէջ, և միշտ երգած է Թուրքերէն:

Աշուղ Գահթին կրօնական բռնապաշտութիւնն ալ մեծ հռչակ ունեցած է իր ծննդավայրին մէջ, այնպէս որ չատ անգամներ, և մանաւանդ պէս պէս ամէն կիրակի օրեր, Եկեղեցւոյ ժամերգութեան կը մասնակցի, ուր պէ եղեր իր գեղեցիկ ձայնովը, ինչպէս տեղեկացած է մեզ, Տիգրանակերտցի Պօղոս էֆէնտի Վարդապետ Տէր-Գաբրիէլեան:

Գահթի վախճանած է 1867 ին ի Տիգրանակերտ, և թաղուած է տեղւոյն Հայոց գերեզմանատան մէջ: Իր երգերէն հաս մը գրված ըլլալ մեզ, վերև յիշուած անձնաւորութիւնը, կը գնենք այս տեղ:

ԻՐ ԵՐԳԸ

(ՏԻՎԱՆ)

Էյ տիւա թալի՛ տէլի տիւտէն իէմա տըր չէքտիյիմ,
Պիւլպիւլի համըտտա մը ահ ու նէվա տըր չէքտիյիմ:

Քէնտիմ էմտիմ, քէնտիմ պուլտում պէն քիմսէյէ
չէքմա իմմէմ,
Զօղ տէյիլ, աղ տըր պանա, լայըղ իէվա տըր չէքտիյիմ.

Թալէիմտէն չաչմըշամ նիտէյիմ պէն պիլմէմ հէման,
Կինճ կիւնտիւզ տուբմայուպ ճէվր ու ճէֆա տըր չէքտիյիմ։

Տէրտիմի անլատամամ, պէյհուտէ էֆղան իյլէրիմ,
Զարէսիզ պիր տէրտ իլէ պատխդէվա տըր չէքտիյիմ։

Տէյէ Դահիթի քի իֆլահ օլմազէմ պէն չիմտէն կէրու,
Ինքիսար ալտըմ պէնիմ պիր պէտտուա տըր չէքտիյիմ։

70. ԳԱՍԱՊ ՕՂԼՈՒ

Հայ Աշուղ մը, Գասապ օղլու-կամ՝ Ղասաբ օղլի, քնիկ Քեաֆֆաւցի, իսկական անունն է Ալեքսանդր, իր երաժշտական գործին էր Սազ, ինչպէս կ'ըսուի, իր երգերէն մինչև ցայժմ որևէ կտոր մը հրատարակուած չէ։

71. ԳԱՐԱ

Հայ Աշուղ մը, Գարա կամ՝ Ղարա, քնիկ Հին-Նախիջևանցի։ Իսկական անունն է Կիրակոս, մականունը կ'երևի Գարաևոյ էր, որ կը գործածէր նաև իր Աշուղական երգերուն մէջ։

Իր ծննդեան թուականին համար, ոմանք 1809 ին, ոմանք 1813 ին, և ոմանք ալ 1815 ին ծնած է կ'ըսեն։ Վախճանած է 1871 թուականին։ Կը պատմեն որ չատ մաքրակրօն, եկեղեցասէր էր և ողորմած, անխտիր ամէն ազգի ազքատներուն կ'օգնէ եղեր իր կարողութեան չափով։

Իր երաժշտական գործին էր Սազ, կ'երգէ եղեր Հայերէն և Թուրքերէն։ Իր երգերէն օրինակ մը միայն հրատարակուած ըլլալով կը դնենք այս տեղ, որ ի վերջին վայրկեաններուն երգեր է յանուշատրաստից։

ԻՐ ԵՐԳԸ

Իւս աչխարհս լաւութիւն արա,
Գանգատ չ'ունիմ, զալն ինչ անեմ,
Ժամանակով քեզ ճար արա,
Ձլինել լխտիյար հալն ինչ անեմ։

Ուղիղ սըրտով ժամ գընալով,
Գընանք ճանապարհը շալով,
Ձեռնով ոտորմութիւն տալով,
Սըրտէս չի գալ տալն ինչ անեմ։

Շատ է մեր Սաղմոսի զօրքը,
Պատիւ անենք պահենք փառքը,
Պէտք կը գայ էն աչխարքը,
Տիւռ չաւահիր ալն ինչ անեմ։

Մի թողար մեղքըդ չատանայ,
Քեզ կը խաբի չար սատանայ,
Մէջ գերեզման չես դինջանայ,
Վերտդ քաչած սալն ինչ անեմ։

Սուտ բաներին մի կայ վրկայ,
Սրդարներին տանջանք չի կայ,
Տեսէ՛ք, մարդ կայ՝ տուրք ալ չի տայ,
Ոսկի, արծաթ, մալն ինչ անեմ։

Ես մեղաւոր Աչուղ – Ղարա,
Գործած մեղքիս, Տէ՛ր, ճար արա,
Մեղաւորին չընիլ չարա,
Հագուած չիրմայ չալն ինչ անեմ։

72. ԳԷՈՐԳ

Հայ Աշուղ մը, որուն վրայ կենսագրական որ և է ծանօթութիւն մը չունինք, միայն ան՝ երգը հրատարակուած է ասկէ առաջ, զոր կը դնենք այս տեղ։

ԻՐ ԵՐԳԸ

Մէկ մօտ արի՛, որ ըլնենք եա՛ր, սիրահա՛ր,
Թո՛ղ երանի տայ մեզ աչխարհ, սիրահար,
Սէր Աստծու խաթրի համար, սիրահար,
Ռահմ արա, ինձ մօտդ տար, սիրահար,
Վա՛յ, ես մեռայ, ո՛վ անջիգեար, սիրահար։

Սիրական ես, քեզ մօտ կը տանիս, դու, եա՛ր,
Գանի՛ մէկ քանի հոգիս հանես դու, եա՛ր,
Լաւ է, որ մի անգամ սպանես դու, եա՛ր,
Գան թէ զարդերս անես հազար, սիրահա՛ր,
Վա՛յ, ես մեռայ, ո՛վ անջիգեար, սիրահա՛ր։

Մզկոտում է ջիգեարս, է դիփուն ևարայ,
Աստմ են՝ սէրի զարդին, չի ըլնի չարայ,
Ո՛վ սիրելի, մի թէ քու սիրտդ քար ա,
Թէ հրեշտակ ես, հոգիս առ տար, սիրահա՛ր,
Վա՛յ, ես մեռայ, ո՛վ անջիգեար, սիրահար։

Իմ ջիգեարըս մի կըտրատել եա՛ր, եա՛ր,
Ինձ պէս զօստին մի կամենալ չար, եա՛ր,
Մի սպանիլ անողորմաբար, եա՛ր,
Գէորգին պահի քեզ նոքար, սիրահա՛ր,
Վա՛յ, ես մեռայ, ո՛վ անջիգեար, սիրահար։

×

Բառարան.— Եար՝ ընկերակից, սիրեկան։ Խաթըր՝ Խաթեր՝ ի հաճոյս։ Ռահմ՝ գութ։ Անջիքեար՝ անգութ։ Դարդ՝ վիշտ, ցաւ։ Ջիգեար՝ լերդ։ Դիփուն՝ բոլորովին։ Զարայ՝ դարմանս։ Զօսդ՝ բարեկամ։ Նոքար՝ ծառայ։

73. ԳԷՈՐԳ ԵՐԷՑ

Հայ Տաղասաց մը, կամ Երգիչ մը, որուն վրայ կենսագրական որ և է ծանօթութիւն չ'ունինք, միայն իր մէկ համառօտ Տաղն ընդօրինակած ենք, մեր սեփական ձեռագիր Տաղարանէ մը, որ թէև թուական չ'ունի, բայց հաւանականաբար գրչագրուած է ԺԷ. Դարուն մէջ։

ՏԱՂ՝ ՊԱՇՈՒՑ ԱՍԱ

Գովեմք զքեզ խոնարհ և հեզ,
Որ ողորմիս ազատես մեզ,
Տիրոյմայր սուրբ Աստուածածին,
Բարեխօս ունիմ ես զքեզ։

Մայր ես և կոյս ծնող յօրհնեալ,
Ի հրեշտակաց ես դու գովեալ,
Ամէն սրբոց գլուխ դու լեր,
Բարեխօսես առ Տէր Աստուած։

Մայր ես խոնարհ և անարատ,
Անգին ճուհատ ես, և անհատ,
Յորժամ, մեզօք ծնի զաւակ,
Եւ մկրտի առնէ հաւատք։

(Աստու)ածածին գովեմք զքեզ,
Առաւտապէս հայիս ի մեզ,
Դու պատուական ճուհար ակ ես,
Քրիստոնէից ճարըն դու ես։

(Կ)ոյս Մարիամ եղեր դու մայր,
Ծնաւ Յիսուս Քրիստոս անհայր,
Գէորգ Երէցս որ գովեցի,
Դատաստանին այս ինձ ճար։

74. ԳԷՈՐԳ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Հայ Տաղասաց մը։ Իր մասին կենսագրական որ և է ծանօթութիւն մը չունինք, միայն կրնանք ըսել թէ դուքէ կ'ապրէր ԺԴ. կամ ԺԵ. Դարուն մէջ։

Երգած է Ողբեր և Տաղեր։ Իր Ողբերէն մին տրատարակուած է, 1512 ին Հայկական առաջին տպագրութիւններէն ծանօթ «Տաղարան» անուն գիրքին մէջ, որ ընդօրինակելով կը դնենք այս տեղ։

Սոյն Ողբի տանոյ առաջին տողերուն սկզբնատառները կը կազմեն, «Գէորգ վարդապետի բան ի բերանոյ մեռելոյ»։

Ո Ղ Բ՝ Վ Ա Ս Ն Մ Ե Ռ Ե Լ Ի

Գոչեմ առ ձեզ ողբերգական,
Զանխիւ մաղթեմ յոյժ լալական,
Իմս սիրելիք ընտրեալ եղբարք,
Որ զիս նդիք ի գերեզման։

Ինձս այսօր ինձ աւր մահուան,
Յամաքեցայ խոտոյ նըման,
Ծորչակահար զիս չորացոյց,
Որպէս ծաղիկ ի յամարան։

Ո՛չ կարացին ինձ ժամանել,
Եւ ոչ եղեն ինձ օգնական,
Ո՛չ դրացիք և ո՛չ եղբայրք,
Եւ ո՛չ աւետարք որ ինձ խըղճան։

Բամեալ ծընօղքն որ զիս ծընան,
Ակնխատրչին և յոյժ ողբան,
Եւ ոչ նոցայ լալուն խըղճայ,
Մահն որ բնութեանս ունի հրաման։

Գան և եղբայրքն իմ բնութեան,
Եւ ազգայինքս ամենեքեան,

Յետ չատ լալուն աղաղակին,
Ցուսահատին և յետ դառնան:

Վասըն զի մահն է չար գազան,
Եւ անողորմ ազգի մարդկան,
Որ ոչ ի ծեր կու խընայէ,
Ի՛ ո՛չ ի մանուկ և՛ ո՛չ երևխայն:

Սուրբ տանի զկաթողիկոսն,
Զեպիսկոպոսոն և զքահանայն,
Որոց ի բաց զընան ի մէնջ,
Սկսողնըջէք թաւուր մընան:

Բարեւնաւացն ո՛չ ողորմի,
Ո՛չ այնոսիկ որ զաս լուտան,
Այլ անխընայ բառնայ զնոսա,
Որ աչակերտքն ի վայր մընան:

Դառնայ ի վեր առ Թադեւոս,
Սուրբ զաւրական և առ Իշխան,
Եւ ո՛չ նոցա լալուն խըղճայ,
Թէպէտ ճիչողքն ի հետ կուգան:

Այլ ո՛չ աղքատ կու խընայէ,
Ի՛ ոչ ի տընանկ և պարտական,
Ո՛չ աւետարին կու ողորմի,
Ի՛ ո՛չ այնոցիկ որ կու մուրան:

Պատուհասող է նայ մարդկան,
Ի յարարչէն առնալ հրաման,
Որ ոչ երես առնէ մարդկան,
Որ մնծամնծքն են և իշխան:

Եւ ո՛չ եղբաւր կու ողորմի,
Եւ ո՛չ ի քոյր որ ղէմ կուլան,
Այլ անողորմըն բաժանէ,
Զսուր սլլսակած հարան ու ղինսայն:

Տայ հանդ կըտկից մարմնոյ ծնօղայն,
Որ յաւիտեան ի լայ կենան,

Եւ հանդ որբեր թողու ի լայ,
Որ սար ու ձոր ամէն կուլան։

Ի սոյնէ գոր պատմեցաք,
Թէ չէք մընալ որ լինիանան,
Նայ պիտ տեսէք թէ ինչ եղայ,
Որ կամ նոկալ ի գերեզմանն։

Բանք բերանոյս խարանիչեան,
Արագ լեզուս իմ լրուեցան,
Եւ ոչ լսեմ ըզձայն ուրուք,
Որ թէ հազար կանչիւ՝ ինձ տան։

Այլ և ձընաւոքն իմ սիրական,
Եւ ազգայինքս ամենեքեան,
Սակաւ մի լան և յետ դառնան,
Եւ սոյնոյ աւերն մոռանան։

Նայեցարուք յիս իրզճական,
Որ եմ անկեալ փայտի նըման,
Եւ կերպարանքս իմ անընդման,
Ներքև հողոյ թարչամեցան։

Ի յարարչէն կազմեալ աչերըս,
Տեսութեան գործի արան,
Այժմըն բոլոր հողով լըցուան,
Եւ ոչ ունիմ գործ տեսութեան։

Բարեկամք իմ և եղբայրք,
Որ են ևկեալ ինձ յանդիման,
Զհողն երեսին վերա կուտան,
Եւ երախտիք ինձ կու քաւնան։

Եւ լսելիքս իմ սուրբական,
Այսպէս սեղմեալ խափանեցան,
Եւ ոչ ունիմ ճար խաւսելոյ,
Որ թէ հազար գանկատ ինձ տան։

Բամեալ հատեալ ես ոչ ունիմ,
Ջի անձնականքս իմ քակտեցան,

Ա եղաց հոտովըն տաղտկացեալ,
Որ մարմնականքս իմ չերևան:

Այլ և պարզիք ձեռաց չունիմ,
Որով առնեմ նըչանական,
Եւ ո՛չ ոտիցըս պարզուլթեան,
Որ դռնէ դուռն երթամ, մուրամ:

Նայ և այլ մեծ պատմեմ աղէտ,
Որ և քան զայս է դառնական,
Այս ճանապարհս որ գիս տարան,
Նայ չէ տեսել ակըն մարդկան:

Ցայս կեանքս ո՛վ գործ բարի ունի,
Նայ այն յուսովն ի նայ գըթեան,
Թէ երբ լինի աւր հատուցման,
Որ ի պարգևսըն զուարճանան:

Մեղաւորացն որք ոչ ունին,
Չգործըս բարեացն որով ըրնծան,
Նոյա անչէջ հուրըն մընան,
Անքուն որդունքն ի դէմ կուգան:

Եւ զինչ լինիմ ողորմելիս,
Որ ոչ ունիմ գործ բարութեան,
Եւ ո՛չ ճարակ յետ դառնալոյ,
Որ թէ հազար գանգատ լինձ տան:

Ոահըս յաւրով և անվախչյան,
Չի որ տստ գան այլ ոչ գառնան,
Որպէս ասէ երդըս Դաւթեան,
Թէ ելեալ հոգիքն այլ ոչ գառնան:

Ես աղաչեմ զձեզ միաբան,
Չբարեկամքըդ գամենայն,
Գանանայիդ պատարագաւք,
Ցետոյ յերեւք լինձ աւգնական:

Լուսոյ Չահիդ խնկոյդ բուրման,
Եւ աղքատացն ողորմութեան,

Այլ ոչ ելիէ բանիւ միայն,
Գոնէ ասել գոէր ոլորմեան։

Որոց լոյի ողորմութիւն,
Մասըն կենայ ինձ թողութիւն,
Եւ ձեզ ի նոյն մասին լինել,
Որ առ ի մէնջ մեզ հանդիպեան։

Ցաւդ ընկերայ ողորմութեան,
Ննջեցելոցն յառաջեան,
Եւ ձեզ ամէն աչխատողացդ,
Եւ երգողի սորայ գայս քան։

---

75. ԳԻՇՕԼ

*Հայ Աչուղ մը Ռուսահայ, որուն ծննդավայրն ու ծննդեան թուականը ծանօթ չէ մեզի, իր վրայ կեն-
սագրական տեղեկութիւն ալ չունինք։ Կ'երգէ եղեր Հայերէն, բայց իր երգերէն ալ մինչև ցայժմ հրա-
տարակուած չ'են։*

---

76. ԳԻՒԼԳԵԱՋ ՕՂԼԻ

*Հայ Աչուղ մը, որ Սղեքսանդրապոլի բնիկ թէք-
նէլի անուն գիւղէն. իսկական անունն է Մանուկ։
Կ'երգեր մէչտ Հայերէն, իր երաժչտական գործին էր
լաւ։ Սակայն Հայ Աչուղի երգած երգերէն ալ օրինակ
մը իսկ հրատարակուած չ'է մինչև ցայժմ։*

77. ԳԻՒՐՋԻ

Գիւրջի կամ Կիւրճի Հայ Աչուղ մը քնիկ կնանձեցի։ Իր ծննդեան թուականին և իսկական անունին վրայ տեղեկութիւններ չ'ունինք։ Կ'երգէ եղեր Հայերէն, երաժշտական գործին էր Սաղ։ Իր երգերէն օրինակ մը միայն հրատարակուած էր, զոր կը դնենք այս տեղ։

ԻՐ ԵՐԳԸ

(ՏԻՎԱՆ ՄԻՒՍԷՏՏԷՍ)

Էշխիցըդ ցոնաւն գառած՝ գիշեր ցերեկ խաղ եմ ասում,
Ո՛չ թէ երեկ և այսօր, կարելի է վաղ եմ ասում,
Ծոցինըդ չ'եմ ճանաչել, գառը քօղի թաղ եմ ասում,
Երեսիդ երկու պաչին ինձ արա զօնաղ եմ ասում,
Անուանել, անխըմիլ եմ, քէֆըս արա չաղ եմ ասում

Եթէ որ գաղիմանդ եա, արի ինձ անճար մի՛ թողալ,
Ծօսդ ու գուշմանի միջին վարդից ինկած խար մի՛ թողալ,
Մինչև մահս ու մեռնելըս սրտիս ինթիզար մի՛ թողալ,
Թէ վատ եմ, տուր գըլխովըս էլ կըշտերդից քար մի՛ թողալ,
Թէ լաւ եմ, խօսքըդ ինչ ա, տուր ծըծիմ բոխաս եմ ասում։

Եա ես մի քամի ալիտի, ծամըդ վարիշան ի արել,
Եա ես մի սայատ ալիտի, թառումըս խաղան ի արել,
Եա ես մի խոզդի ալիտի, տեղըդ գաղլատան ի արել,
Եա ես քու տէրըդ ալիտի, չորս կողմըդ նըշան ի արել,
Եա ես մի գառը ալիտի Ջանըս քեզ գուրբան ի արել,
Էլել եմ ոտիդ տակին, ընդունելի մատաղ եմ ասում։

Ինձի էլ ուժուտ ունեմ արզըս անց կենայ քարումը,
Ի՞նչ կանես զըֆըլըտանդ ա ընկել բէմուվար խառումը,
Ոչ դուն ես ըռահըտ անում, ոչ ծախում են բազարումը,
Եարըբ ես էլ ի՛նչ թաւռը ուրախանամ աշխարհումը,
Թըվին հազար ութ հարիր երեսուն երեք տ՛արումը,
Գիանջնցի Գիւրջին եմ ես, խօսքըս Ղարաբաղ եմ ասում:

×

Բառարան.— *Էշխ՝ հաճոյք։ Ջունուն՝ խելացնոր։ Ֆօլ՝ խռիւ։ Ղօնաղ՝ հիւր, հիւրանոց։ Դաղիմանդ՝ դաւաւոր։ Խար՝ ճմռւ։ Ինֆիզար՝ կարօտ։ Բոխախ՝ պարանոցի առաջին կողմը։ Ֆամ՝ Թերի։ Ծամ՝ մազ։ Փարիշան՝ շվոթում։ Սայադ՝ սրսորդ։ Թաւլան՝ բազուկ։ Ջան՝ հոգի։ Ղուրբան՝ մատաղ։ Ուզուս՝ յոյս։ Աղ՝ խնդիր։ Ղֆլըանդ՝ կապանք։ Բէմուրվար՝ անխիղճ։ Ռահմ՝ գութ։ Բազար՝ շուկայ։ Եարաբբ՝ արդեօք։ Թաւուր՝ կերպ, տեսակ։*

---

78. ԳՈՒՐՋԻ ՆԱԻԷ

Հայ Աչուղ մը, Ռուսահայ, որուն ծննդեան թուականը, ծննդավայրը և իսկական անունը մեզ ծանօթ չ'է, իր վրայ կենսագրական տեղեկութիւններ ալ չ'ունինք. միայն հետեւեալ 14 կտոր երգերն, ընդօրինակելով 1903 ին Թիֆլիս տպագրուած «Հայ Աչուղներ» անուն գիրքէն, կը դնենք այս տեղ:

ԻՐ ԵՐԳԵՐԸ

Ա.

(ՏԻՎԱՆ ՄԻԽԱԼՑՏԵՍ)

Այբ՝ Աստուածը քեզ պահի, ի՛նչ արմաղան ես դուն, եա՛րս,
Բեն՝ բարեսիրտ ողորմած լեր, դեղեցիկ ջան ես դուն. եա՛րս,
Գիմ՝ գարնան վարդ բաց էլած՝ հոտով ոեհան ես դուն, եա՛րս,
Դան՝ դուռն ողորմութեան ինձ մօտ բաց աննես դուն. եա՛րս,
Եչ՝ երանի քու սիրելուն, որ ջլւան ես դուն, եա՛րս,
Զան՝ գուլում ցաւի տէր իմ, վերկի՛ր, լողման ես դուն, եա՛րս,
Ին՝ էկել եմ դէպի դուռդ, ոնտես չի աննես դուն, եա՛րս,
Ըթ՝ ընկել եմ էշխիդ մէջը, զուր չի սպանես դուն, եա՛րս,
Թան՝ թաղաթս կտրուել է, ի՛նչ կերպ ինամ ես դուն, եա՛րս:

Ժէն՝ ժողովեր թայ ու թուչըդ, սէր դինանք բաղի մէջը,
Ինի՝ իքէն նեղացել եմ, ինձ քցել ես պաղի մէջը,
Լիւն՝ Լէյլի ես, Մաջնունն եմ, ինձ քցել ես դաշտի մէջը,
Խէն՝ խաներդ զուռ նչան ա քո, սիպտակ բոխաների մէջը,
Ծան՝ ծլծներդ չամամ ա, կոտրուել են թաղի մէջը,
Կեն՝ կտրօտ եմ բլրուլի պէս, վարդ ես դու եաղիի մէջը,
Հան՝ հետատով սէր ունեցեր, ինձ տար քո օթաղի մէջը,

Զան՝ ձեռովդ ինձ սպանի, բաց գերեզման, թաղի՛ մէջը,
Ղաթ՝ գաճիլդան մահ մի՛ տալ, վախիր Աստանից դուն, եա՛ր:

Ճէն՝ ճշմարիտ ուզիդ կացիր, վերջիդ մէկ նչան ունենաս,
Մէն՝ մագեա՛մ քեզ լայազ չի, որ մեղ պէս սիրեկան ունենաս,
Յին՝ Յայաստան աշխարհումս մէկ յիշելիք քան ունենաս,
Նուն՝ նասիաթ աւ վարպետից՝ մեզ մօտ գալ արժան ունենաս,
Շան՝ չորս մ'քոր՝ գառը դարձիր, միչտ ք'ց երկու նան ունենաս,
Ոն՝ ողորմած հնաս խօսիր, քաղցր պատասխան ունենաս,
Չան՝ չափաւոր աշխարհումս քեզ խէր ու ափսան ունենաս,
Պէն՝ պատրաստ կաց էն կեանքումն ուզիդ դատաստան ունենաս,
Ջէն՝ չուզաթ տաս արդար քերնով, որ պատուական ես դուն, եա՛ր:

Ռան՝ ռահմով միչտ կայիր, ողորմասիրտ լիր աշխարհին,
Սէն՝ սուրահի է մինա բոլըդ, ինձ չինի քեզ տէր աշխարհին,
Վեւ՝՝ վալազ ես, եա՛ր, իմ դաւին, դաւդ ինձ կու սաստէր աշխարհին,
Տիւն՝ տալար ես վարդի նըման, քնուքեամբ ես ճէր աշխարհին,
Ւէն՝ բաւա չանկարծ եկար, ո՞վ ինձ կու փըրկէր աշխարհին,
Ծան՝ դաւնրա չատացել է, փըրկի՛ր, արա խէր աշխարհին,

*Ինձն՝ վիւանդ եմ վան սիրոյդ, սիրտըդ ողորմ
բեր աչխարհին,*
*Փիւր՝ փարատիր ինձ էս ցաւէն, ինձ հետ արա սէր
աչխարհին,*
*Ջէն՝ քանի՞ էս Գիւրջի նաւին սիրոյդ տանջ անես
պուն, եար:*

×

Բառարան.— *Արմաղան՝ գեղեցիկ, եար՝ սիրեկան, Ջան՝ հոգի, անձ, Ջիւան՝ նորահաս, Զուլում՝ վնաս, փորձանք, Լողման՝ լոգման քժիշկը, Էշխ՝ հաճոյք, Թուղութ՝ ոյժ, Ինսան՝ մարդ, Թայ ու Թուշ՝ հասակակից, Սէհր՝ գբօսանք, Բաղ՝ այգի, Դաղ՝ խարան, Դուխսաղ՝ ծուղակ, Թակարդ, Խալ՝ մազ, Զառ՝ ոսկեթել, Միպտակ՝ սպիտակ, Ռոխսախ՝ պարանոցի առաջին կողմը, Թաղ՝ քանջարանոցի Թումբ, Եաիրաղ՝ տերեւ, Ծխաղ՝ սենեակ, Զաֆիլդան՝ յանկարծ, Մագեա՞մ՝ միթէ՞, Լայաղ՝ արժանի, Նասիաթ՝ խրատ, Խէր՝ օգուտ, ձէր՝ քաշող:*

Բ.

(ԳՕՇՄԱՅ)

*Առանց քեզի ո՞նց դիմանամ, փայլա Ջա՛ն,
Բարով տեսայդ արժանանամ, դուշա Ջա՛ն,
Երբ որ տեսնեմ, կու հիանամ, փայլա Ջա՛ն,
Օրըստօրէ կ՚ուրախանամ, դուշա Ջա՛ն,
Ցընծամ, ցընծամ դուարճանամ, փայլա Ջա՛ն:*

*Մէջ աչխարհումըս չի ճարուիլ քու հատը,
Վարպետից ես առել խելք ու խըրատը,
Մինակ դու չ՚ես, աչխարհումըս կայ շատը,
Բոլորի հետ չ՚եմ փոխիլ քու մի մատը,
Էնդուր տեսայդ մին կու Ջանամ, փայլա Ջա՛ն:*

Դևղեցկատես նոր ծնանած գառըն ես,
Ջաղցրապըտուղ սրմաւենի ծառըն ես,
Անմահական կաթին աղբիւրից սառըն ես,
Սըրտիս խորհուրդն ես, համ լեզուիս բառըն ես,
Ջեզնէ բարուքիւն կու ստանամ, փաչա ջան:

Թահր է տլուել չուխ բօյըդ՝ սըմբուլ կ՚ասեն,
Պայծառ դէմքըդ նոր գարնան գիւլ կ՚ասեն
Ջաղցըր լեզուդ Մայիսուայ բլբուլ կ՚ասեն.
Սիպտակ բոխաիդ էրծաթէ կուլ - կուլ կ՚ասեն.
Մէկ բուսա տուր, միչտ ցընծանամ, փաչա ջան:

Բաւ է գովեմ, չատ աւելի լաւ զաղ ես,
Սուլթան ու խան, գըլխիս տէր ու չահզուդ ես,
Սպասում եմ. դիւանըս ուղիղ գատես,
Գուրջի նաւին էս ցուխըդ ազատես,
Թերակատար չեմ, կ՚իմանամ, փաչա ջան:

×

Բառարան.— Ո՞նց՝ ինչպէս, Դուշա՝ հոգի, Փաշա՝ գլխաւոր, պես, Թահր՝ ցեսակ, ձև, Շուխ՝ քնքուշիկ, Բոյ՝ հասակ, Սըմբուլ՝ վիմպիլ, Գիւլ՝ ծաղիկ, Կուլ - կուլ՝ փարչ, Բուսա՝ համբոյր, Զաղ՝ որդի, Շահզադ՝ արքայորդի, Դիւան՝ գատաստան,

---

Գ.

(ՏԻՎԱՆ ՄԻՒՍԷՏՏԷՍ)

Սրի՛, քու չարըդ տանեմ, աչքերըդ չալ չալ սիրեկա՛ն,
Տուել է Տէրն ինքը քեզ լաւ խելք ու քեամալ սիրեկա՛ն,
Ջեզի տանող ճուղարէն չի ուզենալ հալ, սիրեկա՛ն,
Կը կըտրուի թաղամիը, չի կարայ մեն գալ, սիրեկա՛ն,
Ջաղցրախօս բիւլբիւլի պէս ուզիս զալմաղալ, սիրեկա՛ն:

Հոտ ունես անմահական, ծոյլդ բաղջայ բաղ են ասում,
Ալևրըդ Հընդու մարմար, դէմքըդ զառ վարդ են ասում,
Ելևնըդ կարմիր վարդ է, խոսկրըդ նարբաղ են ասում,
Լոյս կուտան մէջ աշխարհի, սէրդ շամ չըրաղ են ասում,
Նոր նորած լուճնի նըման, Թուխ ունքերըդ Թաղ են ասում,
Ինձ կուռաս քըցնում վըզովըդ, չինեմ հէքիաթ, սիրեկան:

Ի՞նչ կանեմ գարդ ու գամը, քեզ պէս սիրեկան ունենամ,
Թէ որ ես բիւլբիւլ դառնամ, քեզ նըման գիւլ չան ունենամ;
Թէ որ ես հիւանդանամ, քեզ նըման Լոզման ունենամ,
Թէ որ ես դուխտաղ ընկնիմ, քեզ նըման սուլթան ունենամ,
Չեմ կըտրել Ասսու փառքը, քեզ պէս հոգի չան ունենամ,
Երանի էն չիւանին, կունենայ ըղբաղ, սիրեկան:

Ինձիզարով կը մընայ, հազար հազար վա՛յ էս չանին
Գըրուած ես դաւթարումը, քեզ տուել են վայ էս չանին,
Թաբիբ ես Լոզմանի պէս, կարող ես տո՛ւր սա՛յ էս չանին,
Ողորմի, սիրտըդ քըցի, դու մի՛ անիլ զա՛յ էս չանին,
Դու սօնայ եաչիլքաշ, քեաչկայ ընկնիս Թայ էս չանին,
Վեր կենանք իրար գտնայ, դուրս ընկինք մանգալ, սիրեկա՛ն:

Սառա՛մ է Գիւրջի Նաւին, ողորմա՛, եւ եմ բեչարայ,
Էչխիդ ձեռնին չկգեարըս դու չինել ես փարայ փարայ,
Սէրըդ կըցօրդ ա սէրիս, սիրոյ բանը չուտ դըժուար ա,
Հիւանդ անկեալ եմ, սիրոյդ, ևկ դալ պէրիս դարման արա՛,
Սիրոյդ մոչուած չամալըս մի քիչ գայ առնալ սիրելեան:

×

Բառարան.— *Բեամալ՝ հանճար։ Ցուղարէ՝ աղբատ, ողորմելի։ Հալ՝ վիճակ, դրութիւն։ Թաղած՝ ոյժ։ Վալմաղալ՝ ամմուկ։ Չուռ՝ ոսկեվեր վարսաղ զարդիկ եարբալ՝ տարեւոր։ Զըրալ՝ ծրագ։ Հեբիալ՝ մանեակ։ Դուխաալ՝ կալանաւոր։ Դաւար՝ տօնար։ Թաբիբ՝ բժիշկ։ Սայ՝ հաշիւ։ Եաշիլբաշ՝ առու վայրի բոյս։ Թայ հաւասար։ Սօնայ՝ էգ վայրի բոյս։ Ամալ՝ ճար։*

Երբ որ լսում եմ անուշ բառըդ քաղցր առուտեան,
Անձս է կըռում տանջան,
Էր ողորմասիրտ, բարեխնամ, թէ դու ես լոգման,
Դարդիս արա դարման,
Ես արտասուելով խառնակուել է աչքերըս արեան,
Ինձնում չը մնաց ջան:

Արժանի արա՛ ինձ քո տեսոյդ, լիր բարեխնամ,
Ղուլլուզումդ միչտ կամ,
Ես չարչարանքըն ինձ տալիս ես, տես քանի անգամ,
Ոչզում եմ հոգի տամ,
Ես ո՞նց դիմանամ, ինձ տալիս ես ցաւերըդ էսքան,
Մի անգամ հոգիս հան:

Էս չարչարանքըն ինձ տալիս ես, մի տեսնեմ ի՞նչու,
Ողորմը չ'ունիս դու,
Ես արտասուելով տիս և գիշեր ւսան սիրոյդ քու,
Ես չեմ ասում ահու,

Արդեա՛ սիրելուդ, մի՛ չարչարիլ, ալ իմ սիրեկան,
Տեսդ լինիմ արժան:

Ես մնացալ էի, կենդանությայդ, ինձ եկար բռնած,
Փրկի՛ր, մի անել զաս,
Ինձ կը ծառայիմ, քանի ստղ եմ, մի պահիր նըզուած,
Սիրտըս ինձ էրում է ասած,
Ագահ մի լինիլ, չ'ես կըշտանալ, աչխարհը քեզ տան,
Ինձ խղճա՛, սիրեկան:

Գիշեր ու ցերեկ ես քաչելով քու ան ու զարը,
Վերջն ի՛նչ ա իմ ճարը,
Էլի քեզանուն կը զանուի ցաւես հընարը,
Ելի իմ սիրտարը.
Զայնիդ կարօտ եմ, խօսացնելիս, տուր ինձ պատասխան,
Ինձ կրկին բաւական:

Էս չարչարանքը ես քաչում եմ, կարօտ եմ սէրի,
Ինձ զարկել են գերի,
Քու ողորմութիւնդ ինձ վերայ որ ընէ Թերի,
Սիրտըս կը հանգերի,
Սրա բարութիւն, վերջիդ օրը ունենաս նըչան,
Ընէն յիշելիք բան:

Ինձ պէս ցաւատար ոչ ոք չը կայ մէջ աչխարհումը,
Տուիր էս տարումը,
Բա՛, քու ձեռքդը զանգատ անեմ, գընամ, եա՛ր ո՞ւմը,
Մէյտ լինիս բարումը,
Էս Գիւրջի Նաւին ոչ ոք չունի քեզնից գուման,
Սիրտս է հալել դուման:

ե.

Ջարմանալի է Աստուծոյ բանը,
Ինչպէս բառնալ երէք նշանը,
Մէկ՝ բարութա — կոյս անարատը,
Իլաչխի՝ բոժոժ — հարս սիրելիտը,
Մէկ՝ արիշտուտ — կին գովելիտը:

Բարութան առանուշդա անուց կոյս ա,
Ջարմանալի բոզրոջ նորադոյս ա,
Ունքերըն անով, աչքերըն լոյս ա,
Նա ինձ համար հաւատա ու ջուր ա,
Ախտա ազատիմ ա նըրա դիւռնը:

Բոժոժ հարսը մէկ գիշերուայ կին ա,
Աչսօր գըրել ա ձեռնները հինա,
Կերտը, փայլքը չուխան ու բոցը մին ա,
Բաղդըր խօսալըն իմ արտախ սին ա,
Կարծեմ, թէ ընդու . . . . . :

Արիշտուտ կնոջ խակրն է ֆռանգ,
Հագուստըն ա տեսակ տեսակ ըռանգ,
Բաղդրախօս ես, ունիս քըլուխ հանգ,
Քեզի գու՛լ կ'ընեմ, քանի որ սաղ կանք,
Բըլուխը գու՛ս ես իմ գուլարանը:

Գուրջի նաւէն երէքիդ մատաղ ա,
Բարութայ ծոցումդ գրախտի բաղ ա,
Բոժոժ ծոցումդ չամամ կու խաղա,
Արիշտուտի աչքերը թամամ կու խաղա,
Ես էլ մեռնիմ երէքիդ անուանը:

2.

Էս ձի առնողի խելք ու փամփալը,
Մի չարէք պոչն ա, վից լսող հալը,
Նարգիզ ասում չի պահում նալը,
Ճանփեն չի գնում, ի՞նչ ա խիալը,
Իլաչի նըման էն թօրուխ տալը:

Ինքը նարտու ա, ոտները զօհտուր,
Սլա՛ղ նարտագան, սան բունդի գիօհտուր.
Գարի չի ուտում, առումն ա պօհտուր,
Չինան ա ցոյց տալիս պոչի ժաժ տալը:

Թէզ թէզ-ընում ա գըռնտալը նարտա,
Մէջքը զօհտուր ա, չի ընում չարտայ,
Էն թաղուր ձի ա, չանէն բէզար ա,
Լաւ պար ա գալիս, ածէք գաւալը:

Սփոփա, էս ձիու առածը գոլ ա,
Համ չաւ անգեալ ա, համ չաւ էլ ծոյլ ա,
Ճանփեն չի գնում, ոտները թոյլ ա,
Իլահի՛ բնաւն տակը գոզալը:

Բայթաղներ բերէք, մոխիր տայ նաչին,
Առաւօտանց նստի, կը կանգնի ճաչին,
Եարաբ, թէ մարթանք, գին կերթա՞յ կաչին,
Մաչոյ մչրից մեր Ջանն ու հալը:

Դուք էս ձիուց ինձ արէք ազատ,
Անգեալացել ա, չի ունի թագաթ,
Ինքը նարտու ա, խատիաթը չաւ վատ,
Թարիֆն անեմ ես ճամբին գնալը:

Ուզող էլ չկայ, բաշխանք ուրըչի,
Էս մեղ լայտղ չի մէջ թայ ու թուչի,
Բերիք սպանանք, միսը տանք ղըչի,
Ջամդաքը տարէք, բարձեցէք սայլը:

Որ տեղ կապում ենք, չի կանգնում տեղը,
Կըտրում փախչում ա, գնում ա գեղը,

Ա.ռնելիս՝ ջանը քըսել են եզը,
Մենք հէչ չիմացանք նորա ահվալը:

Կասեն՝ հնացել ա չահ նադրիցը,
Երես չի թևքուտ սըրած թըրիցը,
Գիւրջի նաւուն վեր քըցեց վըրիցը,
Օխա իչի մըտուրք չիննց ջամալը:

×

Բառագրան.— Դուլլուլ՝ ապաստաւորութիւն իլլաքի, իլլահի՝ նա մանաւանդ: Ադալաթ՝ արդար: Հինա՝ գընա, կարմիր նիւթ մը, որ աղջիկ ու կնիկները ձեռքերնին կը ներկեն: Հանգ՝ ձեւ, տեսակ: Ղալ՝ ծառայ: Սաղ՝ ողջ: Սեվ՝ կշռի չափ մըն է: Նարգիզ՝ բնաւին: Նալ՝ պայտ: Խիալ՝ կասկած: Թօխուս տալ՝ ոտքերն իրար քսելով մանր պոչ: Եարտ՝ բեռնակիր ձի: Ղօշուր՝ քոռոս: Տունալ՝ ամբակ: Ղաւալ՝ Ծմբուկ: Դուլ՝ քուն: Բայթալ՝ անասնաբոյժ: Անգեալ՝ դանդաղ: Թազաթ՝ ոյժ: Թայ ու Թուշ՝ հաւասկակից: Ջամպաք՝ լէշ: Ջամալ՝ դէմք:

Ե:

Իմ սըրտին ալ ես արել, Չիգեարիս պատ ես արել,
Ինձ անից հեռացել ես, Ինձ բեղամաղ ես արել:

Դու ես իմ սիրտնարը, Քաչկա՛յ տանեմ քո չարը,
Ինձ հօ քաչել չես դարը, Համա նաստաղ ես արել:

Շատ մարդկանց ես դու խաբել, Քո սիրոյդ եմ տապաստալել,
Ինձ հօ՛ թոկով չես կասկել, Համա դուխտաղ ես արել:

Ես եմ աղիզ ախպէրդ, Ինձնից մի կտրիլ սէրդ,
Օխ ու քեաման ունքերդ, Ինձ վերայ խաղ ես արել:

Կանչում եմ մօտ չես գալիս, Արեան աչօք եմ լալիս,
Աչքերդ լոյս է տալիս, Նոր չամչրաղ ես արել:

Կարօտդ քաշում եմ քու, Ձեմ կարող ասել ահու,
Կերպարանքդ տեսնելու, Ինձ էլ մուխթաղ ես արել:

Մինա քոյըդ սուբահի, Ասլաբայ սիրտըս չահի,
Ինձ տար մօտումըդ պահի, Բաւ է զըրադ ես արել:

Բոխահըդ բլուրվի պէս, Շուրդ ա տալիս հուրվի պէս,
Դեմքըդ բացուած վարդի պէս, Աչկերըդ չար ես արել:

Ես քո սիրոյդ, բարեկա՛մ, Կամենում եմ հոգիս տամ,
Պռոշներդ քաղցրահամ, Թևերից չարմադ ես արել:

Մուրվամ արա, սիրահա՛ր, Մի՛ չարչարել չարաչար,
Ինձ քցել ես քարկ-քար, Դըրուստ սարսադ ես արել:

Մատներըդ կակուղ մոմ ա, Հալամ եփուած չի,
հում ա,
Տեսնողը հէնց պիտում ա, Ինձ էլ չըրադ ես արել:

Այսօր լսեցի հանգըդ, Ախտա պեղին են նըշանքըդ,
Անելման կերպարանքըդ, Նոր զոռ վարադ ես արել:

Սիրելի՛, ինձ ա՛տել ես, Ատել ես՝ նախատանք ես,
Ջիգեարըս կըտրատել ես, Արնով չորադ ես արել:

Ինձ տեսնելիս տուր բարով, Յորհուրդըդ յայտնի
դըրով,
Ինձ հո՛ մորթել չես սըրով, Անասուր մատադ ես արել:

Համ օրդակ ես, համ ղազ ես, Դօսդի մօտ վիհան-
ղազ ես,
Դու էնքան օյինբազ ես, Լացըս ծիծադ ես արել:

Դու միշտ կամեցիր բարիս, Ուրախացնել մի՛ չարիս,
Ես քըրքըրուած ջիգեարըս, Բավում ադադ ես արել:

Համ դուդի ես համ լայինն, Ես կարօտ եմ քո պայինն,
Դօստ ու դուշմանի միջին, Դու ինձի լաղ ես արել:

Դարդերըս ասեմ ո՞ւմը, Անոյշ ձեր կեր ու խումը,
Ծիծեռնակայ բերդումը, Ատում են հաղ ես արել:

Դու ես իմ սիրեկանըս, Մի՛ մայիլ ջիւան չանըս,
Կըտրել ես իմ ամանըս, Վարդ ու նոչադ ես արել:

Անկաչ դիր խօսքիս լսեին, Ինչարայ Գիւրջի Նաղին,
Քեզնից չի կըտրել դաւին, Մագար ախմա՛խ ես արել:

×

Բառարան.— *Բեղամաղ՝ վշտացած, ֆաշկայ՝ երանի թէ, Նաւաղ՝ տխուր, Դուխաղ՝ կալանաւոր, Թող անել՝ կամար կապել, Օխ՝ տէգ, Բեամանդ՝ ապիղնածնէս, Շամչրաղ՝ մոմի ճրագ, Մուշաղ՝ կարօտ, Մինա քոյ բարձրանիսակ, սուրահի խարաբայ՝ աւերակ, Ղըրաղ՝ կողմ, Բելուլ՝ ապակի, Հուլ՝ ադամանդ, Շարմաղ՝ բարակ մաղած ալիւր, Սարսաղ՝ խնկացնուր, Վարաղ՝ զառիկ, Քաղ՝ փրփուր, Լայլմ՝ բազէի մէկ տեսակը, Լաղ անել՝ զուարճանալ, Հաղ՝ երգ, Դաւի՝ տակաւ, վէճ.*

Ը.

(ԳԱԼԷՆՏԷՐԻ)

Ի՞նչ անուն տարել ես, որ ինձ հաղ ես արել,
Էլեսաբե՛լ, ինձանից ի՞նչդի համար զատ ես արել։

Ես քո սիրոյդ չեմ տալով, մնաս աստանդ մահս պալով,
Ինձի թողել ես լալով, ուրիշին չաւտ ես արել։

Ես եմ քո սիրեկանդը, խօսդ դիանիմ ամէն բանդը,
Դուխաղ արա զրանդը, ի՞նչու ազատ ես արել։

Զի ճարուկ թողդը՝ լայլմ, ոչ մեն նկայ Զինամային,
Ով քընի ծոցիդ մէջին, ցընծին, զըրախտ ես արել։

Հուլ արա էս կեանքումը, սէրս է քո նըշանքումը,
Մէկ օր Ծաղկեվանքումը, չաւտ սիրտ բարքաղ ես արել։

Աչխարհաւալն ննջեցաւալ, սիրուս են քանի՛ չեմալ,
Դու զոված ես ամէն բանալ, լաւ սեղ աստրաղ ես արել։

Ինձ հետ քընդուտ ես զաւել, քիչ էլ ինձ համար ցաւել,
Սեխէնտուբ քուրքըդ մաւել, ինչ աւտադ ես արել։

Ալմաստ մաւանիդ մաւիդ, ես լըսող եմ խըրատիդ,
Եալդուզներըդ ճակատիդ, ողջ դարձնատ ես արել:

Ես գարձել եմ քու գերին, սէրս է կըցորդ քու սէրին,
Մաչելը ջահիլներին, քեզ լաւ խըրատ ես արել:

Հուանդ եմ սահի՛ մըտիդ, վախտ վախտ ընկնուըմ ես խըտիտ,
Ոսկի ու մարյան ճըտիդ, երեք չորս պատ ես արել:

Ուզում եմ, կա՛ չեմ ջառը, խօ՛մ ես չեմ, չատ կայ խառը,
Ջուր խի՛ ես ճըգում չառը, անպարտ դուխտաղ ես արել:

Դեկօզի չիմ մինթանէդ, պոլոլիկ սիպտակ չանէդ,
Ձեռք քաչած ամեն բանէդ, մեզ հոգեհան ես արել:

Թազա գօսաերըդ լաւ են, ինձ ազատեր էս գաւէն,
Բէչարայ Գիւրջի նաւէն, գիտե՛մ, ըռատ ես արել:

×

Բառարան. — Դուխտաղ՝ կալանաւոր։ Թայ՝ հաւասար։ Բարքաղ՝ աւեր։ Սահման՝ սահման։ Սեղէնտուր՝ տեսակ մը կերպասեղէն։ Քուրք՝ մուշտակ։ Աւազանել՝ շէնցնել։ Դարեհաս՝ կանխած։ Դեկոզ՝ տեսակ մը չիթ։

ԳԻ.

(ՏԷՍՔԱՆ)

Լեր ողորմած, ո՛վ բարերար, աչխարհին,
Բնգնից գիւման էլ չի կայ ճար աչխարհին,
Դիշեր ցերեկ չի կայ դարար աչխարհին,
Տուր բարուքիւն, պատել ա չար աչխարհին,
Կենդանիքն են բոլոր տըկար աչխարհին:

Էս պատիժը մեզ տըուաց, խըրատում ա,
Հէրը որդուն, որդին հօրը առում ա,
Մի փուչ բանով հօր սիրտը կըտրատում ա,
Մեր մեղքըն ա, որ աշխարհս պատում ա,
Մէկ մարդ չի կայ ազօխատար աշխարհին։

Անգէտ իսա՛ն, խի էք փախչում չօլերը,
Մարդու ցաւը խօսի չի քաշիլ քօլերը,
Բանի չիւան կոտրուաց մեր ազերը,
Որ տեղ երթաք, ձեզ կը գըտնի խօլերը,
Ազ՛ էտի չի, պատաց արար աշխարհին։

Սըրտներումըս չունինք երկիւղն ու ահը,
Բամբասանքից ի՛նչ ա ուրնում չահը,
Մեծ պատիժ էր Ադըլջէն մանկանց մահը,
Պահող չի կայ Աստծու զըրած պահը,
Չի գըտնուիլ մէկ մարդ արդար աշխարհին։

Ադըլջիցը եանայ նկատ մարեխը,
Պէտք է քաշենք, էս պատիժն ա մեր հախը,
Ընդուր համար չունինք Աստուծուց վախը,
Մէկ ղուրբանդար զրուստ չանում առ ուծախը,
Ո՛չ բաղերդեան, ո՛չ սանահ քնար աշխարհին։

Մեծ սատում էր հիմա խօլեր ազարը,
Ուժուտ չունի մարդ, թէ հանի բազարը,
Աչքներումըս մենք տեսել ենք հազարը,
Ինդուր համար Աստուած թեքեց նազարը,
Դրուստ չի կայ մէկ կշուք, քար աշխարհին։

Քանի՛ օջաղներ քանդուաց, տէր չի մընաց,
Երիտասարդ ջահել ու ծեր չի մընաց,
Յոյս ու հաւատ մեզանում սէր չի մընաց,
Հարեւ մեռնին գնա մի տէրտէր չի մընաց,
Ո՛չ սարկաւագ, ոչ ժամարար աշխարհին։

Անմիտ իսա՛ն, գարձ եկէք էդ չարիցը,
Աստուած խըզճայ, պրծընենք էս գարիցը,
Մենք իսան ենք, խօ՛մ չենք ծընել քարիցը,

Բայց դուրս գալով Աստծու ճանապարհից,
Ցաւը պատից քանդ գնա վարար աչխարհին:

Էս պատիժը կը վրիւսի ժամ դընալով,
Աղօթելով դէպ առ Աստուած ու լալով,
Չի հեռանալ աղօթքից ծոյլ կենալով,
Ողորմութեամբ ապաշխարութ աւուրքեր տալով,
Ըստուց գիւման էլ չի կայ ճար աչխարհին:

Հազար ուխ հարիւր քառասուն հօթն ամի,
Յոլերն նկաւ ոնց որ մէկ սատկի քամի,
Բարեկամը չէր նրմուտ բարեկամի,
Ուժ բռնուժ էր, ուզուժ էր ջանը քամի,
Չկր նրեւուժ մարդու սուտար աչխարհին:

Աստուած խըղճայ մեզ նըման մեղաւորին,
Բեաֆթար բանըդ չի վախճանի էս օրին,
Գիւրջի Նաւէն էլ չի քընուժ ա խորին,
Ապաչխէք, պաղատեցէք Լուսաւորիչ Գրիգորին,
Կըարուել ա ոդջ, չի կայ ճար աչխարհին:

×

Բառարան.— *Գիւման՝ կարծիք։ Ճարար՝ հանգստութիւն։ Խան՝ մարդ։ Ոխ՝ թոլոր։ Տօլ հասակակից։ Ղըզըլչա՝ կարմրուկ ախս։ Սուտ՝ ձայն։ Ազար՝ ժանտախտ։ Տաճար՝ երակ։ Բեաֆթար բանզա բռնակալ։*

Վ.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Կոլոլըտածըլ նարտը գլուտր, դուշա Ջան,
Խաւար սրտես լոյս մըխիթար, դուշա Ջան,
Ուր որ կերթաս, ինձ հետըդ տար, դուշա Ջան,
Պայծառ սիրտըս չինել մի քար, դուշա Ջան,
Ջարչարիլ մի՛ ինձ չարտչար, դուշա Ջան:

Յանկարծ տեսայ, որ վեր եկար սարիցը,
Կաքաւի պէս սորոր տալով քարիցը,
Ձեռք քաշեցի, վալլա՛հ, կա աշխարհիցը,
Որ դուս եկար վոչխի ճանապարհիցը,
Վալլա՛հ, զըվխս խնդըր տարար. դուշա ջան,

Էդ ի՞նչ քան ա, սիրեկա՛ն, ինձ անում ես,
Զարչարելով, զըվխս խնդրը տանում ես,
Բէմուրվաթ ես, դու ինձի ըսպանում ես,
Աղջըկ ազայ, դու ինքըդ էլ խանում ես,
Սրի՛, մի՛ տալ ինձի զարար, դուշա ջան:

Յառաջ տեսայ, չէի դիտում, թէ ո՛վ ես,
Մօտ չես գալիս, տխուր ես, ինձանից տուխ ես,
Ես ի՞նչ անեմ, որ ինձանից խրտուիլ ես,
Բաւ է, չիգնարըս էչխիդ միջին բոլ ես,
Ծանր արա՛ ինձ մուղարար, դուշա ջան:

Բառարան.— Եարաբ՝ արդիօք. Դուշա ջան՝ հոգի ճանի. Սորոր տալ՝ կզակի նման մանգալ. Վալլահ՝ երդում. Բէմուրվաթ՝ անգութ. Մուղարար՝ ծանրանալ. Խի՝ ինչու.

Ը.ՈՐ.

(ՏԻՎԱՆ ՄԻՒՍԷՏՏԷՍ)

Հոդեզէն մարդու համար մըչտ անուշակ սէր, դինի չա՛ն,
Շատին տղքատ ես չինուիմ, չատին փողատէր, դինի չա՛ն,
Շատ չահել հարբեցողի դու չինել ես ծեր, դինի չա՛ն,
Ֆեղ սիրողը չի փախչիլ, որ նոցա ես մէր, դինի չա՛ն,
Երանի քու տեսնողին, կուենեսայ համբեր, դինի չա՛ն,

Սըմոզի չոր բողազը մէկ Թասուիմը Թայ ես անուիմ,
Վըրայ երկրորդ Թասուիմը կասլ իմիտը բայ ես անուիմ,
Վըրայ երրորդ Թասուիմը բարեկամաց լայ ես անուիմ,
Չորրորդ Թասը խըմելիս, չուտ խելքին իմայ ես անուիմ,
Ասուիմ ես, վեր կա՛յ, կո՛րի, պառկել ես անտէր հո-
դի չա՛ն:

Հինգերորդ Թաս խըմողը ուիմ հետ խոսայ, վերջին ա
դաւի,
Վըրայ վեցերորդուիմը, անձը ծեծես, ի՞նչ կը ցաւի,
ԵօԹընեերորդ Թասուիմը գինին մարդու կը գըրաւի,
Ութուիմը, չի խառնըվիլ ոչ վատ բանի, ոչ Թէ լաւի,
Իննուիմը, լոյս ցերեկը կը Թուայ գիշեր, գինի չան:

Սըմոզն առաջի տարի խիստ չատ գրուստ կըլնի
հախի,
Էն մասին էհտիբարը կըտըրուելուց չատ կը վախի,
Եաւաշ եաւաշ տան մէջը բոլոր կիսագին կը ծախի՝
Վերը մի ժուիմ կը խըմի, կասի մընայ կը քայտախի,
Կասի երան միջուիմը կուչտ խըմելն ա խէր, գինի
չան:

Երկու տարին խըմողը էլ ի՛նչ գըրվիկ, օր կուենեսայ,
Երկու օրուիմը կը նայվի, Թէկուզ ոսկու հոր ունենայ,
Գինու գըրաւ կը գընի, ինչ որ հագին չոր ունենայ,
կը տայ գինու ուզուրին, անձնուիմը ինչ որ ունենայ,
Ո՞նց ես քեզ սիրահարուիմ էդ Թասուր գօստեր, գինի չան:

Երևք տարէն խոտդ երար չի ընկնիլ հացն ու ալը,
Տանը չորահոտ չի գալ, կը լըլլան տաչտ ու մալը,
Գընալիս կու անարգին, տուն չեն թողալ օղուշալը,
Երանի՛ ապաթ չըլէր ըսկի գինին ու արալը,
Քանի՛ հաստատ օջաղներ չինել ես աւեր, գինի չան:

Խմողը չորս տարուամը ըսկի մարդի չի ճանանչի,
Ոչ երկիւղ կանի մարդից, ոչ թէ արուեց կամանչի,
Ինքն երան կը ծիծաղի, վախտ արչի պէս կը բա-
նանչի,
Վախտ կը նստի լայ կըլի, վախտ կը տեանես, հալ
կը կանչի,
Շանց կը տայ մարդամէջի էս թաւար բաներ, գինի
չան:

Եթէ թօրտ չի անի, կը փչուի վրայ հինգ տարուամը,
Էն թաւար ազգի թըռքանք էլ չի՛ ման գայ աշ-
խարհումը,
Բանդի մարթը փըչանայ, լաւերը մընան բարուամը,
Գիւղջի Նաւասէն գըրեց էս խըրատը գաւթարուամը,
Լաւողը էլ չի խըմի, բալքա տսի վեր, գինի չան:

ՎԻՊ.

(ՏԻՎԱՆ ՄԻՒՍԷՏՏԷՍ)

Մնացէք խաղաղութեամբ, գընում եմ տանէն,
սիրականն,
Ո՛չ ոք գանգատ չի կրի ինձ պէս նրուաստէն, սի-
րական,
Միտք բերեմ, խելքըս կերթայ մատներիս գաւառէն,
սիրականն,
Կու ցընծայ, ո՛վ տեսանի վարդիս նովրաստէն, սի-
րականն,
Քանի՛ անձինք քո սիրոյդ անխրմել մատաղ են, սիրականն:

Հեռանում եմ քեզանից, միշտ կու մնամ ակ քա-
չելով,
Վերջը ինձ մահ կու բերէ էլեկտրոնը խաչելով,
Աչքերուս պէս կը մընայ մէկ նոմակիտ ըսպասելով,
Կը մընամ զարկը տեղը տեսնելով վաշվաշելով,
Չեմ ուզում հեռանալը վախում եմ տասին, սի-
րակա՛ն:

Հեռանալը դժուար է, մընացողաց միշտ երանի՛,
Վաթմանը քոզերը կ'ըլլի, Արտաիչն անի արժանի,
Սէրը մի էնպէս բանէ, առանց աչ ալ մարդ կու տեսնի,
Սիրածը միա բերելով, կուզէ չօլ-ըրն անկանի,
Կըցորդեա՛ սէրըդ սիրոյս, մեռայ ես տուէն, սիրակա՛ն:

Առելով, զարկը տեղը մ'էլ կը լսէ իմ գանգատը,
Սէր ընելու Աղու համար, կըրտիւնց խեղճ Քեսրամ-
պատը,
Իր անձը մահու մատնեց Շերինի համար Ջահրատը,
Մըտատպէս էր սիրահար Սաղամէի նայ Սայատը,
Լէյլին էր ուրախ կենաք, Մաջնունն էր խաստէն
սիրակա՛ն:

Երանի՛ լինի աչքիս, երբ քեզնից բարեւ կը տասնամ,
Էս ցաւըն է անտանելի, խեղճ զարկիս ո՛նց դիմանամ,
Մայիսուայ բիւլբիւլի պէս տեսութիւնդը միշտ կու
ջանամ,
Ի սէր քո վախիտ խորհուրդս ինձ երանի կրլնի բա-
նամ,
Աստքերդդը մարդատպան, իմ անձիս զատ են, սի-
րակա՛ն:

Երանի՛, արժան ընէր սիրականին իր սիրածը,
Սէրըդ կըցորդ էր սէրիս միշտ երկնային ողորմածը,
Ո՞վ կրլնի խընդացող զարիպ տեղիդում տըտմածը,
Իսանդ պէտք է քայլ իրան ճակատի գըրածը,
Զարախոս իսաննները չատ տեղ բարատատ են, սի-
րակա՛ն:

Սիրելին սիրելուցը հեռանալը չատ դժար է,
Սէրը մի վատ կրակ է չի հանգնալ, անընդար է,
Հեռանդ անկնալ եմ սիրոյդ, իմ դարմանս ո՞վ կը ճարէ,
Եկեայ Գիւրջի Նահնի այլ բաղդ չունի, սիրտար է.
Թերամիս Ջահէլները մէչա անհնատա են, սիրականն:

×

Բառարան.— *Բոզազ՝ կոկորդ Իշխան՝ ախորժակ Հախ՝ վարձք Էյիսիար՝ վարկ Եւազ հաւաշ՝ կամաց կամաց, հանդարտ ժամ՝ որոշ նուագ Դրելիկ՝ պարէնի Եաղղել՝ ապառել վաստկի ետդուր՝ բաղդ Թօրա՝ հրամարուժի Բանգի՝ խաշխաշ Բալքա՝ գազգի Նոխրատէ՝ ծնօտաքան Մաս՝ մէտ, արիւնած Ագյալ՝ էճէլ՝ ճակատագիր Գաղ՝ վարպետ Խան՝ մարդ Բարատս՝ Մէրա, հակառակ Դաս՝ Պշտամի*

(Գ Ա Լ Է Ն Տ Է Ր Ի)

Ո՞ւր են իմ ջահէտակ բալքն, խորթ չունեն իմ հալքն,
Ջիւան չանցս վուչ ապի, ճանապարհումը լալքն:

Ջիմ գիտեմ, թէ ի՞նչ անիմ, չիւան ուխրա կէս անիմ,
Եարաթ կըլի տեսանիմ, ջահէտ իրար հետ մանգալքն:

Աստուածաշունչ ուխտ անիմ, արարչիս հայցուած անիմ,
Բալքայ աղոթալ պաչ անիմ, էն ջահէտակ ղօշա խալքն:

Եկէ՛ք, եկէ՛ք, սիրականն, Անձինս տէր ու տիրականն,
Մօտս եկէ՛ք առաւօտեան, բիւլբիւլի պէս խօսալքն:

Երբ տեսի, ուրախացայ, հետդ ի աստղէտացայ.
Հարցրէ աստղն իմացայ, սկզբանէ մինչ վախճալքն:

Զեր ճամփուամը սպասում ա, յաւեն իրար մօտ պա-
սում ա,
Գիւրջի նաւին սասում ա, բա չէ՞ք լսում իմ
նալէն:

Ա.Գ.

(ԳՕՇՄԱՅ)

Տըրտմեցի ես, որ սիրելիանըս չեկաւ,
Իմ աչքի լոյս, իմ հոգի ջանըս չեկաւ,
Իմ գեղեցիկ հուրի զըլմանըս չեկաւ,
Սպասնակերպ իմ հոգի ջանըս չեկաւ,
Խանդան էլած վարդ անընմանըս չեկաւ:

Մինչի նըրա գալը ես կը մեռանիմ,
Էչխիդ մինչեն բեր չիգեարըս ես անիմ,
Մուրվաթ արա, արի քիզ հետ սեր անիմ,
Ձարս էն ա, ինչ ասի, կու համբեր անիմ,
Իմ չինարի սալրի դիւանըս չեկաւ:

Ուսուած զըրէք, սըրտիս տակին սիրն ընի,
Ցերեկը զարար, գիշերը քուն ընի,
Ջունուն չըլեմ, միտ բերածըս տուն ընի,
Սիրոս ուզում ա տեղիցը վերան ընի,
Իմ հոգիս, իմ դէն ու իմանըս չեկաւ:

Ճանապարհիդ արտասուքըս գոլ էլաւ,
Ուահըմ արա՛, ո՛վ անիրաւ, գոլ էլաւ,
Ջունուն զառած, սարսըն ինձի խոլ էլաւ,
Անուշահոտ ծաղիկներըս քոլ էլաւ,
Եաղուէթ, զըմրուէթ, թազայ մատանըս չեկաւ:

Ինձ հասցըրիք սիրելանիս բարեւը,
Դարդերըս իրար դիպան, փոխուեց ձեւը,
Ինչպէս թէ որ խաւարում է արեւը,
Ինչպէս թէ որ ծառը թառիի տերեւը,
Էնպէս էլայ անմահականըս չեկաւ:

Գիւրջի նաւէն ճանապարհիդ դուռ էլաւ,
Քնարամ – զարի նման էրուխդ, քուռ էլաւ,
Աստմ են, պայծառ երեսդդ հուռ էլաւ,
Ոբախասցայ, որ սիրելիս գիւղ էլաւ,
Ես բիւլբիւլ եմ, իմ խօշ նըչանդս չ'եկաւ,
Մահրս տեսայ, նորմէմ կամանդս չ'եկաւ:

×

Բառարան.— *Եարաք՝ արիւծ Բալթայ գուցէ Ղօշա՝ զոյգ Նալէ՝ չարչարանք Խանդան՝ զուարճ Մուրվաճ՝ գեռաքիւն Ղարար՝ հանգստութիւն Վերան՝ աւերակ Գօլ՝ լիճ Բօլ՝ հերիք Քօլ՝ խոխռ Քուլ՝ մոխիր Ղալ՝ գերի Գիւլ՝ ծաղիկ*

---

79. ԳԻՒՐՋԻ ՕՂԼԻ

Գիւրջի օղլի, կամ՝ Կիւրճի օղլու Հայ Աչուղ մը, բնիկ Երեւանցի, իսկական անունն է Նաւասարդ: Իր մասին ասկէց աւելի ուրիշ որեւէ ծանօթութիւն մը չ'ունինք: Միայն իր մէկ երգը հրատարակուած է, զոր կը դնենք այս տեղ:

ԻՐ ԵՐԳԸ

Մարդարի՛ս, կ'ասեն դանդ ու նարնջի նման,
Սարդած գլուխդդ ասկէ սահմի նման,
Թուխ թուխ մազերդդ ուրիշ բարմի նման,
Ունքերդդ գարամ քաշած սուրմի նման,
Երեսդ արեգակ լուսին պըհմի նման,
Աչքերդդ ֆինջան, լ'նչ սալամմի նման,
Պըռօշդդ սիպտակ թուղթի մագազա՛յի նման:

Ես մի բիւլբիւլ եմ, հալըս խմհաս,
Գիշեր ու ցերեկ լալըս խմհաս,

Հարցամ քո դուռը գալըս խմանաս,
Աչխարհիս զուլզ ու սաֆէն խմանաս,
Էն աոանն դուն էլ չաո մարիֆամէ ես:

Մարգարի՛տ, ալմասա քարի մադան ես,
Մեծ հուքմի տէր ես, սուլթան ու խան ես,
Բոյըդ չինարի, սայրի պիւան ես,
Էդ ման գալուդ խելքս կու տանես,
Մէկ զօնադ անես, քանի խալուամէ ես:

Հագիդ սազ կուգայ կանանչ ու ալը,
Պէտք է պաչ անեմ, բոխսախիդ խալը,
Քեզ գուրբան կանեմ աչխարհքիս մալը,
Էլ չես հարչընուում հիւանդիդ հալը,
Էչխիդ հիւանդ եմ, դեղիդ կարօ՛տ, ես:

Ես Գիւրջի օղլին հասրամէդ եմ քաչում,
Էչխիդ կըլուակը իմ սիրտն է մաչում,
Պէտք է քեզ պահես խաս ու զումաչում,
Ակռիքըդ մարջան, ալմասա թըրաչում,
Թիկուզ ըսպանես, ինձ դրնես նաչում,
Տեանողըն կ'ասէ չաո բէմուրվաթ ես:

×

Բառարան.— Ղանդ՝ շաքար, Նաբաթ՝ շաքարի մէկ տեսակի անուն, Սահաթ՝ ժամացոյց, Բաբաթ՝ տեսակ, Սալամաթ՝ ողջ աղողջ, Սուրաթ՝ ձեւ, կերպարանք, Հարդամ՝ հէրտէմ, միշտ, Զուլղ՝ զէվք, խնճոյք, Սաֆա՝ Սաֆէ՝ ուրախութիւն, Մարաֆաթ՝ վարպետութիւն, Մադան՝ մատէն, հանք, Ղօնադ՝ ապարանք, հիւրասուն, Խալավաթ՝ դասարկ տեղ, Ակռիք՝ ակռայներ, Բէմուրվաթ՝ անգութ:

80. ԳՐԻԳՈՐ ԱՂԹԱՄԱՐՑԻ

Հայ Տարաւոյց մը, կամ Երգիչ մը, որ կ'ապրէր ժ.Զ. Դարու սկիզբէն մինչև 1575 թուականին։

Անոնց կը կարծուի թէ Գրէգոր Աղթամարցին ծնած է ժԵ. Դարու վերջերը, բայց ծննդեան ըուն թուականը յայտնի չէ։

Իր երիտասարդութեան տանն աչխարհային կեանքը ձգելով, մտած է Աղթամարայ վանքը և այդ տեղ կրօնաւորութեան մոնելով կոչուած է Աղթամարցի։ Աչակերտած է, ինչպէս ինքը կ'ըսէ իր երգերէն մէկուն մէջ, Մեծ Բարեւնտակա Գրիգոր վարդապետի, որ նոյն Աղթամարայ վանքին մէջ կ'ուսուցանէ և կը կրթէ եղեր աչակերտներ ու միաբաններ, բարոյական և կրօնական կրթութեամբ։

Գրիգոր Աղթամարցին Կամրջվեայ եղած է Աղթամարայ Մօտակն։ Իր անունը կը յիչատակուի, իբրև Կամրջվեայ, 1569 թուականներուն գրուած ձեռագիրներու յիչատակարաններուն մէջ։

Աղթամարցին չատ վաղուան երեւակայութեան տէր մէկը, հմուտ է եղեր նաև Հայերէն լեզուէ զատ Պարսկերէն և Թուրքերէն լեզուներու։ Գրած է բազմաթիւ Տաղեր ու Երգեր, որոնցմէ մեր ձեռքը հասած են միայն 20 հատի չափ, և որոնք բնօրինակուած են, մեր սեփական երկու ձեռագիր Տաղարաններէն, Տաղարաններ ինչպէս ըսած ենք ասկից առաջ ալ, թէև (ան) թուական չունին, բայց հաւանականապէս ժ.Զ. և ժԵ. Դարուն մէջ գրչագրուած կը համարուին։ Գրիգոր Աղթամարցիին վախճանումն ալ ճչգրիտ չէ, թէև անոր մասին կը մնայ մինչև այսօր։

Ի Ր Ե Ր Գ Ե Ր Ը

Ա.

Ահա այգիք մեր ծաղկեցան,
Բուրեն ըղհոտ անմահութիւնն,
Ե՛կ, ցանկալի իմ անկումն,
Զուարճասցուք ի բուրաստան:

Բղխեն առինքդ կաթին ու գինի,
Մեղք ի չըրթանցըդ քո կաթի,
Որով հոգիս իմ փափաքի,
Եւ նըուաղեալ յոյժ տոչորի:

Գեղեցկագեղ քաղցրաբարբառ,
Սէր քո ունի խորհուրդ անճառ,
Իմանալի արեւ պայծառ,
Լուսաւորեա՛ միտս իմ խաւար:

Դրրախտ վայելուչ, ծառ պըտղաւոր,
Քաղցրաճաշակ և գինի նոր,
Սիրով արբեալ քո ահաւոր,
Ի աւնեկին խորհըրդաւոր:

Երեւեցան ծաղկունք յերկրի,
Նըստցուք ընդ քեզ ի պարտիզի,
Երգեցից քեզ սէր, սիրելի,
Սիրտ իմ ի սէր քո տոչորի:

Զօր հանապազ ընդ քեզ կալով,
Զգեղ դիմաց քո դիտելով,
Եւ խօսակից քեզ լինելով,
Ըստէպ ըստէպ հարիմ տապով:

Էթէ յաչաց մարմնոյս ծածկիս,
Մըտաց աչօք ինձ երեւիս,
Բնակեալ ես դու յիմում սըրտիս,
Ծրարեալ ունիմ զքեզ ի հոգիս:

Ընտրեալ ոսկի սուրբական,
Սկն լուսատու և կարկեհան,
Տըպագ և կայծ յոյժ պատուական,
Խնդրեմ ըզքեզ ես անխափան:

Թէ տեսանեմ ըզքեզ կըրկին,
Լուսաւորի միտս իմ մըթին,
Եւ տամ համբոյր չըրթանց քոյին,
Նա վերանամ ես ի յադին:

Ժուժկալութիւն չունիմ անգամ,
Ըզդիչերի նըստեալ ողբամ,
Վառեալ սիրով քո տապանամ.
Զաչս ի յանհասըս համբառնամ:

Ի տեսլենէ քո արբնցայ.
Սհեղակերպ լուսոյ արքայ,
Հոգիս բերկրեալ ընդ քեզ ցընծայ.
Սիրով ի սէրըդ կապեցայ:

Լուսապայծառ երեսի նայ,
Որթոյ եղանց նըման խայտայ,
Սհա եկեալ ի թևամանայ,
Զգեստաւորեալ ի քոսորայ:

Խունկ և հալուէ ծաղիկ դաշտաց,
Անճառելի հոտ քո բուրեաց,
Ելից զաչխարհս համատարած,
Յորմէ մարդիկ եղեն արբած:

Ծաղիկ փըթթեալ առաւօտու,
Հոգւոյս մարմնոյս իշխանըն դու,
Լուսաթորթոք ակն արեւու,
Օդ քաղցրութեան ի հարաւու:

Կարմըրացեալ ի գոյն վարդի,
Ի մէջ ծաղկանց երեւելի,
Բարձըր ուղէշ արմաւենի,
Գըլխոյ իմոյ լեր հովանի:

Հաս քո անուշ ստրուծկացան,
Որպէս ըղձալով եւ ըղձուշան,
Դու ես քըրքում եւ պատուան,
Քեզ մեր ի քէն պարտկացան:

Զայն տուր և ինձ, ո՛վ տարփալի,
Նա տգեղ Տոգիս յոյժ ծարաւի,
Մարմինս մաշեալ ացկատունի,
Տեսնեմ լուսոյ քո արեգնի:

Գամբարտավոյդ ճաճանչ ես,
Որ վառեցեր սիրտս իմ առ քեզ,
Որ միշտ սրճուն կայ վառեալ քեզ,
Ոչ գտարի տակաւ կայի:

Ձեմ եկեր ընդ քեզ ի յանդաստան,
Փառաբերով քո տուր տեսնեմ,
Աստղակերտ և տրաչագան,
Աչք մեր ի քէն նրուագկացան:

×

ԾԱՆՕԹ.— *Այս երգին տան եւ հօծք տաները կը պակսին մեր Ձեռագրին մէջ։*

---

* * *

ԳԻ.

Ի ՎԵՐԱՅ ԱՅԳՈՅ ՀՈԳՈՅ ԵՒ ՄԱՐՄՆՈՅ

(Ա. Օրիուկ)

Ամէն առաւօտ եւ լոյս,
Պլպլուքն ամէր, կ՚այգուս,
Ջեմ եղներ եւ յոյս այգուս,
Ձայս իմ նորնորունկ այգուս:

Բար եմ բերեմ գեաներուս,
Փուշ եմ բերեմ սարերուս,
Ցանկ եմ չիներ այս այգուս,
Ինչպէս կ'ընեմ ես յայս այգուս:

Յայս իմ նորաստեղծ յայգուս,
Տունկ եմ տնկեր յայս այգուս,
Տունկ եմ բերեր յայս այգուս,
Դեռ չեմ կերեր այս պտղուս,
Ա.յս իմ նորաստեղծ այգուս:

Մէջն է ծառկեր այս յայգոյս,
Կարմիր ա՛ սպիտակ վարդոյս,
Դեռ հոտ չեմ առեր վարդոյս,
Ա.յս իմ նորաչէն տընկուս:

Հընձան եմ բերեր այգոյս,
Կարաս եմ լցեր գինուս,
Ինչպէս կ'ընեմ ես այս յայգուս,
Յայս իմ նորաստեղծ յայգուս:

Դեռ չեմ խմեր այս գինուս,
Կասեն թէ արեկ ել յայգուս,
Ինչպէս կ'ընեմ ես յայս յայգուս,
Ա.յս իմ նորաստեղծ յայգուս:

Հրեշտակն ել խնդկերն հոգուս,
Յահէն կապեցաւ կ'ընգուս,
Կասեն թէ արեկ ել յայգուս,
Ինչպէս կ'ընեմ ես յայս յայգուս:
Ա.յս իմ նորաստեղծ յայգուս:

Տանեն ի յեզեր հոգոյս,
Դընեն գիս ի մէջ հոգոյս,
Ծաղկունքն վերանան յայգոյս,
Ա.յս իմ նորաստեղծ այգոյս,
Ա.հա որ ելայ ես յայգուս:

* * *

Ե.

ՏԱՂ Ի ՎԵՐԱ ԷԳԷ ՏԷՐ ՆՆՋԵՑԵԼՈՑ

(Ե. Օրիցակ)

Յաւիտ առաւօտ եւ լոյս,
Գայ Գաբրիէլն ասէր հոգոյս,
Արի եւ իյայս այգոյս,
Այս եմ՝ նորոգեալ այգոյս։

Քառ եմ բերեր ձորերուս,
Փուշ եմ բերեր սարերուս,
Գէմ չար վուշ կայ պատերուս,
Պատ եմ բերեր այգոյս,
Կասեն Թար ե՛կ եւ այգոյս,
Ինչպէս եղեամ իյայգոյս։

Ջուր եմ բերեր լեռներուս,
Ագռիւր եմ չիներ այգոյս,
Գեղ չեմ խմեր պաղ ջրոյս,
Կասեն Թար եկել այգոյս,
Ինչպէս եղեամ իյայգոյս։

Ոստ եմ տնկեր այս այգուս,
Ջուրն եմ ջրեր այս տնկոյս,
Գեղ չեմ կերեր այս պըտղոյս,
Կասեն Թար եկել այգոյս,
Ինչպէս եղեամ իյայգոյս։

Հընձան եմ չիներ այգոյս,
Կարաս եմ Թառեր գինոյս,
Գեղ չեմ խըմեր իգինոյս,
Կասեն Թար եկել այգոյս,
Ինչպէս եղեամ իյայգոյս։

Վարդ եմ տնկեր այս այգոյս,
Կարմիր ե՛ սպիտակ վարդոյս,
Դեռ չեմ հաս առեր վարդոյս,
Կասեն թաղ եկել այգոյս,
Ինչպէս երթեմ ի յայգոյս:

Ծաղիկ եմ ցտներ այգոյս,
Կանաչ ու դեղին ծաղկոյս,
Դեռ չեմ հաս առեր ծաղկոյս,
Կասեն թաղ եկել այգոյս,
Ինչպէս երթեմ ի յայգոյս:

Դարբինէն նկաւ հոգոյս,
Անէն կտակցաւ լեզուս,
Ձօրաւ սչերս ի լուսոյս,
Աւազ իմ կարճ արեւուս:

Առին գնացին ի մարմնոյս,
Հանեցին գնա յիմ այգոյս,
Մահ է որ երթամ այգուս,
Ախ իմ նորաչէն այգոյս:

Ուրբն կանաչ է այգոյս,
Որթըն բացուեալ է ամենոյս,
Ճաղոցն եղեալ է այգոյս,
Կասեն թաղ եկել այգոյս,
Ինչպէս երթեմ ի յայգոյս:

Պուլպուլն կանչէ այգոյս,
Առաւօտն մինչ ի լոյս,
Ձուռլ իջանէ ի յայգոյս,
Ամէն առաւօտ և լոյս,
Կասեն թաղ եկել այգոյս,
Ինչպէս երթեմ ի յայգոյս:

Գ.

ՏԱՂ ԱՒԵՏԵԱՑ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ

Անեղին տաճար, Բանին բարերար,
Գերագոյն գովեալ, սիրամայր,
Դու յամէն վնասէ, է, է, է,
Տիրամայր որ զԱստուած ծընար։

Երկնայց Դարբինել, Զանմեղ Մանուէլ,
Մարմնացար ի քէն սիրամայր,
Ի յամբիծ կուսէ, է, է, է,
Տիրամայր որ զԱստուած ծընար։

Թագաւորին մայր, փառանդորէ եղեր,
Ի քո մխոցնէն հայցեար սիրամայր,
Այս ի քեզ ծագէ, է, է, է,
Տիրամայր որ զԱստուած ծընար։

Ընտիօք խնամէ, Ծածկութիւն ծածկէ,
կեցոյց ի չարէ սիրամայր,
Հովանաւորէ, է, է, է,
Տիրամայր որ զԱստուած ծընար։

Զայնիւըղ ձայնէ, Դամբարամբ,
Ճգնութիւնամբ սիրամայր,
Մեզ առաջնորդէ, է, է, է,
Տիրամայր որ զԱստուած ծընար։

Յորժամ պայ յերկինից, Նստեալ պատ առնէ,
Շնորհօք զմեզ քաւէ, սիրամայր,
Որպէս վայել է, է, է, է,
Տիրամայր որ զԱստուած ծընար։

Զարն ի մէնջ մերժէ, Պատուական պահէ,
Զհոգ լուսոյ վառէ, սիրամայր,
Որ յերկինս է, է, է, է,
Տիրամայր որ զԱստուած ծընար։

Սահակի Սրբոյ, վէհ քան զքրիստոսէ,
Տօնակից օրհն, տիրամայր,
Բանիցս անձն արկէ, է, է, է,
Տիրամայր որ զԱստուած ծընար:

Զաչեն ի մէկ տնկէ, Խուժեալ պատկէ,
Փըրկեալ ի չարէ, տիրամայր,
Ինձ վառք ի յերկրի, է, է, է,
Տիրամայր որ զԱստուած ծընար

* * *

Գ.

Աստուածայնական պատկեր, աւրհնեալ է Ա.
Յաւրինեալ ի յԱրարողէն, գովեալ է Ա.:

Բանիւ քո բարկեալ գիպես, աւրհնեալ է,
Զամենայն պարգև հրեղէն, գովեալ է:

Գարուն գեղեցիկ ևիևալ, աւրհնեալ է,
Հալածես զսուտն ի չրէն, գովեալ է:

Դրախտ վայելուչ ծառաւք, աւրհնեալ է,
Փըթըթիմն ատուն ի ճըշէն, գովեալ է:

Երկիր զարդարեալ բուսով, աւրհնեալ է,
Ընտանիս ըղձոյն յարեւէն, գովեալ է:

Զքեզ ամպ հրաշագեղ ասեմ, աւրհնեալ է,
Ծըծես ցաւդ անծայր ի ծովէն, գովեալ է:

Ի զոլ մշտարուխ աղբեր, աւրհնեալ է,
Աւրհնան արարածս ի քէն, գովեալ է:

Ընդեալդ ի բազմաց բարի, աւրհնեալ է,
Հովելոց աստ յանմահ հայէն, գովեալ է:

Թեւաւք քո ծածկես ծըտից, աւրհնեալ է,
Զաւրանաս յամենազօրէն, գովեալ է:

Ժամանէ ի դիտուքիւն, աւրինաւ է,
Ժըրաջան մնդուա ի քնէն, դովեաւ է։

Ի լերունքդ ի ներ չըրչխա, աւրինաւ է,
Ժողովես զիւշին ի ծաղկանց, դովեաւ է։

Լուսափայլ զամպար կազմես, աւրինաւ է,
Քաղցրահամ կերակուրն ի քէն, դովեաւ է։

Աղտղտայ Տիգրիս և՝ Եփրատ, աւրինաւ է,
Զովացաւ զերկիր համաւրէն, դովեաւ է։

Ծաղիկ ծիածան գունով, աւրինաւ է,
Վայելուչ և չաղն ի վերէն, դովեաւ է։

Կանաչ բարունակ անկեալ, աւրինաւ է,
Բերկրութեան բաժակ ի յորթէն, դովեաւ է։

Համաւրհնեաւ ծաղկի նման ես, աւրինաւ է,
Կամ վրթթեալ վարդ ի կոկոնէն, դովեաւ է։

Զաղջն արծըւոյ ձայնէ, աւրինաւ է,
Բարձրացեր և ել ի հաւէն, դովեաւ է։

Դաւղեալ հալածին թըռչունքն, աւրինաւ է,
Զերթ զինուոր ի թագաւորէն, դովեաւ է։

Ճառանչ ի յարեգոյն առնուս, աւրինաւ է,
Եւ վառիս անաղաւտ լուսէն, դովեաւ է։

Մաքուր մարդարիտ պայծառ, աւրինաւ է,
Ծընեալ յերկնային ծովէն, դովեաւ է։

Յոսկոյն ես Աբրաթայոյ, աւրինաւ է,
Արձակես նչոյլ հ(ր) եղէն, դովեաւ է։

Նարդոս և քըրքում զմուռ, աւրինաւ է,
Եւ հալէ ի Հնդկաց տանէն, դովեաւ է։

Շարեալ պաղպաճուն ակունք, աւրինաւ է,
Կայծ կարմիր ի փեռան գետէն, դովեաւ է։

Ոսկեակ յակինթ և սպատ, աւրինաւ է;
Կարկեհան բիւրեղ սառնորէն, դովեաւ է։

Ձրդնալ վայելուչ տղայոյ, աւրհնական է,
Զքեզ գովել չկարէ հոգիդէն, գովեալ է:

Պատրաստ կան մարքուր արծաթ, աւրհնական է,
Եւ ս(ր)բեալ տնաւթ լուանդէն, գովեալ է:

Ձահըտ վառ ի վառ անշէջ, աւրհնական է,
Փարատես զխաւարն ի տանէն, գովեալ է:

Ուսմունըս զրուխ դինաւոր, աւրհնական է,
Ձօրանաս յամենազաւրէն, գովեալ է:

Սարթ և առս կխտար և նոճ, աւրհնական է Ա.ծ.
Տապանակ ի յայն փայտէն, գովեալ է Ա.ծ.:

Վարպաւոր ծառըդ կենաց, աւրհնական է Ա.ծ.,
Զքեզ պահէ առակաւն Սրտվրէն, գովեալ է:

Տուն խնաւթութեան չինեալ, աւրհնական է,
Ի յահեղ հզաւր բազկէն, գովեալ է:

Բանեալ խրնամն զազնիս, աւրհնական է Ա.ծ.,
Եւ թախիս ի չար գազանէն, գովեալ է:

Ձանկամ տեսանել զքեզ, աւրհնական է Ա.ծ.,
Իմ պատկ փառաց լուսեղէն, գովեալ է:

Իւսեցիս քեզ երդըս տաղից, աւրհնական է,
Զքեզ գովեմ հոմերոսաւրէն, գովեալ է:

Փափաքիմ վարուդդ ամբիծ, աւրհնական է,
Տէր Աստուծ ի թեխայիթէն, գովեալ է Ա.ծ.:

Քո արարողին տամ փառք, աւրհնական է,
Աւրհնութիւն յաւիտեանս ամէն, գովեալ է:

* * *

Ե.

ՏԱՂ՝ ՎԱՍՆ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Արեգակնատիպ դեղով, լի լուսով և ասան ու հընդ է,
Աչեր ծով և ծով ունիս, ասպարի վարսաւար սրտիդ:

Ուզներդ է քաշած կամար, գինչ գարնան ապեղն և յասմիկն,
Լեզուդ ասպար լի չաքար, բս չրմաւնդ վարդի թերթ է:

Ատղ ես վառ և վառ պայծառ, երանես և յառաւօտ,
Աքանչառեսիկ դիմօք, Միքայել հրեշտաւին ես մի՛մէ:

Զրկայ օրինակ այլ քեզ, հոգածին քան զքեզ չը բերէ,
Հաղարաց բիւրոցն տիրեալ, ո՞ր լեզու զքեզ գրուատէ:

Վարդ ես վայելուչ գունով, չոզ ոտնուս և վաղօրեայ,
Սրեան հրբ և քեզ առնու, հրանայ ո՞վ ըզքեզ տեսանէ:

Հառով քո արբեալ Թմրիմ, երբ քաղցրիկ հոգի և քէն հնչէ,
Փառնջ և երկնագարդ ծաղիկ, զքեզ բերած և բարձր լեռնէ:

Հերիկ, կենաման, նարդոս, պաշտաման և յընդհատոսէ,
Ծրքուտ և գմուռ, չուչան, որ ազնիւ, քան զգո-
հար և հարուէ:

Եղեգնահնկոց նմանիս, գլուռնիս և լեառն և Սինէ,
Համասփիւռ և մրոնիկ, մանուշակ և կանանչ Թիկ:

Ակն գահանակ, սուտակ, երանես և փխոն գետէ,
Տըպազ, մեծագոյն ասպիս, չաւխուզայ, լոյսն և քէն
ցայտէ:

Ակն կարկեհան յաղին, մարգարիտ երեալ և ծովէ,
Մաքուր անարատ ոսկի, երեալ ես և յընկերատէ:

Յապաւաժ վխմանց քալանց, մեծագին ակունք նորոգէ,
Առեալ ի ցողոց երկնից, ի յոսարէն մարգարիտ չինէ:

Մացառաց զտոց վչոյ, հոտ անուշ ըզվարդն ընծայէ,
կազմեալ ի Ջրոյ պատ՛ուիր, չէ զարմանք թէ այպէս առնէ:

Պատկեր ես քո առեղծողին, չարչարապետ ի քառանկեամբ,
Տիպն իւր գոյացուց գրեզ, նկարեաց և նման յարգանդէ:

Ձիա՞րդ օրինակ առաւ գրեզ, յանչքընչից և յանզգամէ,
Յայս իմ այրեցած սրտէս, զայս ընծայ ընկա՛լ ընդունէ:

Գրիգորիս Աղթամարցի՛ն, արտասուօք զգրեզ ազաչէ,
Թէ ինձ ողորմի ասա՛, և Քրիստն գրեզ պարգեւէ:

ՋԱՂ

Գանգատ առնեմ սիրով քեզ,
Թէ միտ դնես ու լսես,
Ձծառայս քո անտես չառնես,
Ձխորհուրդ սրտիս յայտնեմ քեզ:

Բարեհնարար խրատես,
Ձյիմարս ի յիմաստ ածես,
Ձցրուեալս դարձեալ ժողովես,
Թեօքըդ քո ամփոփես:

Ի քէն Թէ զիս յաժանես,
Ի՛ այլ զքո գնրիս ոչ յիշես,
Յինէն գերեսըդ չրջես,
Ձխարդ կենդան կենամ ես:

Գիշերըն մինչ ի լոյս ես,
Տապիս և տոչորիս ես,
Վախիս թէ մեռանիս ես,
Ի քէն հեռի և անուս:

Որպէս գլուր գրնամ ես,
Ի' ի տեղ դադար չառնուս ես,
Դարիսլ կենօք չըմիս ես,
Կեանքս է հարամ թէ գիտես:

Բանից եղբարց պարծանք ես,
Ջամենեսեան ըսիսլես,
Ընդէր արեր գիս անուս,
Որ հանապազ տանջիս ես:

Իմ կեանքս է դառն ու դիժար,
Ողբամ ես միշտ ե' անդադար,
Մեղօք իմ վիրաւորեալ,
Անկեալ ի յախտ չարաչար:

Սաստիկ սըրով խօցեցայ,
Ի բանտարկուէն անիւնա,
Յարատև նայիմ յարա'յս,
Հոգիս կրկին ախտանա:

Եղբարք առ ձեզ պաղատիմ,
Թողութիւն խնդրէք վասն իմ,
Բազում անցանս ես ունիմ,
Տարակուսեալ զինչ լինիմ:

Է.

ՏԱՂ ԳԱՐՆԱՆ

Գարունն երեկ պուլպուլն այգին,
Ծաղկունքն ամէն չառլիխ արին,
Եւ մուշմուլուխ տարան վարդին,
Թ'ելեր կուգայ քո սիրելին:

Բանաձևել պուլպուլ հաւքին,
Ընդ կանաչել վարդին թիկին,
Գընայ պուլպուլն երթը զգուշքին,
Թէ ևի և անս ըղնէք վարդին:

Ի մէջ պարզին վրան զարկին,
Ի' ինքն էր ի քուն մէջ կոխտին,
Կանչեց պուլպուլն ըզպարտիզին,
Ի' ուրախացաւ ի անս վարդին:

Գիներ ցորեկ կամ երեքուն,
Ես ես կայրիմ ի դէմ վարդուն,
Թէ երբ ելնէ ինքն ի քընուն,
Գանգի այն եմ զար չկր սիրուն:

Ով սիրելիք իմ հաւատաց,
Թէ գիտէք գնդ պէք ինձ ճար,
Գընամ ի վարդն ի գէն էճար,
Ես ծառայիմ պրսոյն յաւժար:

Բանք Քոչնոց ըզքիզ մտացայ,
Յորժամ գքաջքուր վարդըն տեսայ,
Ընդ ահեղ գոնդն հիացայ,
Ի բուրմանէ հոտոյն արբայ:

Ի գէն հայեցայ վարդ պատուական,
Մի համարիր զիս անպիտան,
Կամ սպասաւոր ի քոյդ գրան,
Մի արձակիր զիս բոլոր ոչնայն:

Սէր քո ահեղ է' անասնելի,
Տըկար Քոչուս զիարդ լինի,
Սիրտս վառեալ հրով այլ ի,
Թէ ինձ չառնես պատասխանի:

Ը.

ՏԱՂ՝ ԳԻՆՈՅ ԱԶՆԻՒ

Գարուն է բացվեր վարդն ի պարզյանին,
Ֆաղցր եղանակէ, սիւլսիւլն ու դումբին,
Սիրով են վառեալ ի կարմիր թըլին,
Կանանչ ու կարմիր տերև կու հագնին,
Գինով եմ գինով, հարբեր եմ սիրով,
Գինչերն երազով, ցորեկն արևով:

Հա.հասփիւռ ծաղիկ անթառամելի,
Բրաբիոն պայծառ ի յԱղին դրախտին,
Զօհալ մուշթարի, աստղ առաւօտին,
Զօհրէ լուսարեր, բոլորեալ լուսին,
Գինով եմ գինով, հարբեր եմ սիրով,
Գինչերն երազով, ցորեկն արևով:

Է չամուղամէր աստղ առաւօտին,
Պայծառ արեգակըն լուսով լինի,
Լալ ակըն գօհեր ես դու մեծագին,
Ծիրանի ծաղիկ գոյն մանուշակի,
Գինով եմ գինով, հարբեր եմ սիրով,
Գինչերն երազով, ցորեկն արևով:

Դու նըշխարունի ծաղիկ չուչանի,
Դու կանանչ բըուքայ ի մէջ չուխայի,
Դու քաղաք խուխթանէ, չինումայինու,
Խորասան բոլոր չէ քո տեսուդ գին,
Գինով եմ գինով, հարբեր եմ սիրով,
Գինչերն երազով, ցորեկն արևով:

Մոմերդէն մատուռնք, հոտ պալասանի,
Դու նուշ ու չաքար, աուսի անուշ խնկի,
Դու կարմիր խընձոր ի մէջ տերևի,
Ծաղկեալ բուրաստան, և ցօղ անձրևի,
Գինով եմ գինով, հարբեր եմ սիրով,
Գինչերն երազով, ցորեկն արևով:

Մարդաբիտ պայծառ ևս դու մնծապին,
Ալամբ զարդարնալ ի յասկի սինդին,
Նոնոֆար ծաղիկ, գոյն ըռահանին,
Մուրտ և պալասան տուվ անուշ խնկի,
Գինով եմ գինով, հարբեր եմ սիրով,
Գիշերն երազով, ցորեկն արևով։

Շէմս և արեգակ երկնային գընդին,
Դուխս տմպի նըման ցօղ ևս անձրևին,
Ծառ կանանչ տերև դու պտղով իմի,
Բողբոջեալ ծաղիկ ոտ արմաւենի,
Գինով եմ գինով, հարբեր եմ սիրով,
Գիշերն երազով, ցորեկն արևով։

Կընդրուկ և զըմուռ խառնկըդ հալուէի,
Ֆազդր և ախորժակ համով չաքարի,
Հոտ անուշ բուրիս նմանակ վարդի,
Հոտովդ արբինան ազգըն մարդկային,
Գինով եմ գինով, հարբեր եմ սիրով,
Գիշերն երազով, ցորեկն արևով։

Ի յամէն գինաց բղխէ ձեզ բարին,
Եւ ձեզ հովանի սուրբ յայդն Աստղին,
Պահապան լինի նչան սուրբ Խաչին,
Եւ փրկէ ըզձեզ ի չար վըտանգի,
Գինով եմ գինով, հարբեր եմ սիրով,
Գիշերն երազով, ցորեկն արևով։

Թ.

ՏԱՂ

Դու զրախտ եղեմայ տնկեալ յԱստղէն,
Ի յելս արեւու տեղիք լուսեղէն,
Ծառօք ու ծաղիկօք պտղօք չորեղէն,
Զոր չըչափեալ պատէր Սերովբէն։

Որպէս պնախատանիզն գեղուղէշ ես,
Տիպ և գաղափար Տեառն Աստուծոյ ես,
Պատկերով պատուական քան զՄիքայէլ ես,
Ի մէջ հաղկիւնացս հրեղէն ես:

Թափանցիկ լուսով ակն արեւու,
Լիալիր լուսին, մեղմով գնաս դու,
Աստղ վառ ի վառ, ցօղ առաւօտու,
Եւ աւետարեր հոգին հարուաւու:

Լեառն Սրբութեա, կարմիր եւ Սիոյ,
Թափօր, ո՛ Անբիծն նման Բնդելոյ,
Լեառն Վառած եւ Դալխիայ,
Ով ի քեզ գիմէ զուտ փարթամանայ:

Վտակ Եդեմայ եւ գետ Յորդանան,
Սելովմայ ալիքեր եւ ջուր ես յուզման,
Անկեալ եմ հիւանդ մերձ առ քո դրան,
Սպասիմ հանապազ ես առողջութեան:

Վերնոց վիհապոյն եւ աչխարհի գարդ,
Ուչիմ և խոհեմ անօրինակ մարդ,
Նոճի, մրտենի, սանդալի եւ սարդ,
Նուամանի ծաղիկ եւ վիթխարեալ վարդ:

Յարեալ չքնեցայ ի մէջ դիչերոյս,
Խնդրեցի եւ գտայ զիմ աչխոյս լոյս,
Եկ իմ գևղեցիկ քրքում եւ նարդոս,
Ոչ թողից զքեզ մօտ ի տուն գինեւոյս:

Կեհատեան ոսկի եւ մարգուար արծաթի,
Վարսօք վայելուչ որպէս զթուխ սաթի,
Ով որ տեսանէ, զառնայ մարդս կաթի,
Անգուար ե՛ անպատար կ՚ե առնէ ջերմեռանդ:

Ի մահի թամամ, զահանդի թանկատար,
Քանան ապրուստ, է մէտաուենիար,
Երբ որ գու խոհես զաչխարհ կամ կար,
Սրտիր խոցոտես համարում հազար:

Սուսմալուլ ե՛ լուէնան, լալէ ու գուլզար,
Պուլպուլ կու վանուէ ամալի բաբահար,
Նալա ու ֆիլան մէքունալի սէհար,
Պաչալի քի պինամ լուահի տիլտար։

Նարնջի ծաղիկ, կալիսի տերեւ,
Դու վարսաւորնալ արմաւնուդ ձեւ,
Փայլես փայլի տաս սիրամարգի թեւ,
Խնդումնան տեղիք, աչացս լոյս քեւ։

Հասդ քո բուրէ վարդ ու շուշանի,
Մուշք ու մանուշակ հալիս ծաղկալի,
Նարկիզ, նռնոֆար, լուբր կնդրկի,
Ամենայն մատց ես ախորժելի։

Դու սքանչելագործ քան զօրաւոր խաչ,
Անաւոր տնօրէնէ քան զկարդ քաչ,
Ելանես գնաս, ես լինիմ յառաջ,
Կամ խօսիր ընդ իս կամ նաւիր ի յաչ։

Գիշեր և ցերեկ եմ ես երերուն,
Ոչ կենամ ի դուրս. ոչ օդիմ ի տուն,
Սահրամ ու քարկամ համ չու ու մաճկուն,
Իմ ուսդամ ֆըրհամէ տիլի մէ փուռ հուն։

Զարկած է վրայ քեզ կարմիր վրան,
Բազմիս անաւոր ե՛ ես քէզ յանդիման,
Սիրաս փափաքի և կալ ի զողման,
Աչերս է կարօտ տեսոյդ անուշման։

Զկարդ բաժանում ի քէն կենդանի,
Առանց քո տեսոյդ չունչս կու քաղի,
Զուռնկ Թարկ սըպահամ. կուգի խօշբուի,
Գարբինամ հազար ճարկի սիմամի։

Օրհնութիւն վրիչին ի քեզ իջանէ,
Կամօքն Աստուծոյ կենաց կենդանի,
Գունդք չար ոգոյն ի քէն հալածի,
Զերդ զարեզակն կինաս կենդանի։

Էր ունայ աբան ևս Աղթամարցի,
Այս կեանքս անցաւոր է. քեզ յուշ լինի,
Այժմ յօժարութեամբ ևս մեզայ գերի,
Բայց յետոյ լինիս ողորմ ու լալի:

×

Բառարան. — *Շասլըխ, շ:ազլըգ՝ ուրախութիւն։ Մուշդալուխ՝ աւետիս։ Պաղջայ՝ պ:արտէզ։ Բաֆտուր՝ ճերմակ։ Չար անել՝ ողբալ։ Ղազալ՝ Տճկ. երգերու մէկ տեսակը։ Ղումրի՝ տաղտուկ։ Թանկ ցար՝ անծկալիս։ Մահ՝ լուսին։ Գուլզար՝ վարդենիներ։ Բասան ապրուստ՝ անծրեւաբեր ծիւծան։*

ժ.

ՏԱՂ

Դու ես արեգակն լուսին ի լրման,
Չկա քեզ օրինակ ի յոլղիս մարդկ:ան,
Բաշադ քիշաւի ես ուսուցի քանան,
Է՛նաւրօ զի դայ կու լիրա պօստան:

Պայծառ ա՛իւսեակ ի տուաւաւտու,
Ես եմ քեզ փափաք ե՛ յինէ ես հեռու,
Իմ չուչան ծաղիկ կարմիր վարդըն դու,
Զրաղեր ամատի բիմարաւմ բեղու:

Սախթեալ գեղեցիկ ոսկի մատրասա,
Մէհրապէ քաչած դուներտ ի նըմա,
Աչերտ է դանտիլ ի ներքոյ նորա,
Կարդան անդադար աւդ քալամուլան:

Դու պէյթըլ մամուր և մաքաթուլան,
Գամ յեղ հեռաւոր ճանփաքդ որ քեզ կա,
Բըսդանամ թըս բէհ բը փաւչամ խրըդա,
Լինի թէ աչերս քեզ արժանանա:

Իմ սիւն ի սըրտի ե՝ իմ ուրախութիւն,
Իմ չունչ ու հոգի ե՝ իմ կենդանութիւն,
Աչացս առաջի ևս քուն ե՝ ի արթուն,
Տուչմանի չումա չաւի ճիգար խուն։

Նորաբոյս ծաղիկ և տունկ նշենի,
Երեսդ է պայծառ քան զթերթ վարդի,
Ի ամբար ճըշան հուրի ու վարի,
ՉՀինդ ու պՄորասան մէկ հայիդ արժի։

Շրմունքըդ է չաքար խաւսելըդ զանդ է,
Լեզուդ ի բերանդ անգին ջուհար է,
Համասփիւռ ծաղկի հոտ ի քէն բուրէ,
Չէ քեզ աւրինակ քոյդ այլ փարթամ է։

Ուներդ է քաման, թարթափտ է քո թիր։
Զան գաւդ ու լաչքար մէքունի թապտիր,
Թըրուլ ու սըրուլ չաւտ ոք խոցևցիր,
Չէհէ հաւքմու հրաման զէհէ սահդա դիլ։

Սոխուծ ի չամպի բազկաւք զօրաւոր,
Ամէն կենդանեաց ևս դու թագաւոր,
Երբ աղաղակես ճայնիւդ անաւոր,
Սարսափեալ դողան էրէքըդ բոլոր։

Կարմիր ե՝ ըսպիտակ խընձոր յանտառին,
Ծըրարըս տաչխից և իւղ մեծագին,
Վազելով զընաս ի վերա լերին,
Նըման այծևմանց կամ որթուց եզին։

Բերկրութեան բաժակ ու ապուհայաթ,
Ես եմ ծառաւեալ արդոյ ինձ մին կաթ,
Բըթէ է փիալա ու չերին չարապաթ,
Մըտանա զընդաքուն պարի քարամաթ։

Քան ըզքաչ սրծիւ բարձըր զընաց ևս,
Գեղեցիկ բազա լաւիփ ու թառ ևս,
Փայլուն սիրամարդ ոսկևիևտուր ևս,
Քաղցրաձայն կաքաւ մըզրի սահար ևս։

Սուբ՝թիլ է սատանի մարդարտաս ջըրտունք,
Էխլըտաս ղընան ու բարակ չըլմաունք,
Սուտակ դահանակ ու չարնալ ակաունք,
Բլուրնդ քանդակնալ մատուռնք ե՝ աո՝մաունք։

Ջան ղդարնանալին ամպ քաղցրահոտան,
Վայելուչ գունով զնդի ըզծնածան,
Հոդմով ո՝ղբերքն քո հնդըդ դեղձան,
Երբ որ եյանես սահրա ե՝ ի սեչրան։

Կիսարի նոճի կանաչ ձիթենի,
Նարինճ ու խոռինճ տունկ պալատանի,
Տաւտախ սինորա չըմշատ ու տոդրի,
Միչտ կանաչ կինաս քան զնըդարէնի։

Ջաւրըն կու մաչիմ ի հոդ ե՝ ի դուսա,
Վախնամ թէ լինիմ ի քնդնէ ջուդա,
Կամ զիս մոռանաս ու տաս լինճ ճաղա,
Ցուղիմ խխրանմանդ քարդ տիւանայ։

Նոր գարուն նզե և նոր առաւաւտ,
Նոր պուլպուլ ամատ գումրի ու հաւտաւտ,
Նոր ձայն արձակեց, նոր նատաւ ի մօտ,
Նաւ գ՝ուղու տաւրդուլ ևս էլ կարօտ։

Հերացաւ գընաց յինէն պըտուխթիւն,
Եկն ևհաս այսաւր լինճ ուրախութիւն,
Այլ վախտաք չունիմ իմ վախտքըն դ՝ուն,
Քաղի լոյս աչացըն քո թըշնամուն։

Քեզ միչտ հոլանի բանըն հայրախան,
Մ՝ըթայէ հրէչտակն քեզ պահապան,
Յաչխարհըս կինաս անխոցձ անատան,
Անմեղ անարատ և անապական։

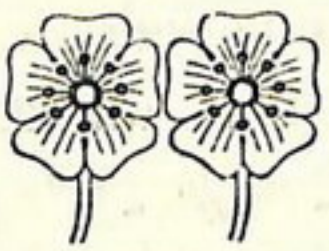
Ա՛յ Աղթամա՝ցի դու ծառայ մեղաց,
Աւուրքըդ գընաց ահա ի ձեռաց,
Զգաստացիր հիմիկս և կաց ի յուսոյ,
Լալով ազատէ ըզքրիստոս Աստուած։

ԺՍ.

ՏԱՂ՝ ՆՈՐԻՆ ԳՐԻԳՈՐ ԱՂԹԱՄԱՐՑՈ

Դու ես յերևիս պրախտէն
Զոր սրնկևալ աչըն հայրական,
կենաց ծառ ծաղկեալ ես դուն
Վարսաւոր Սրսվրէն պահապան:
Անմուռ և անծէր ես դու
Անթառչամ և անսպառիկան,
Թըմրևալ սրևցայ ոդով
Չի բաւրես ըստ անմահութեան:
Հատ քո է անճառ ծաղկանց
Ճառագայթ ես արևգական,
Թառիս տեսանեմ ըզքեզ
Նա ծաղկիս որպէս ըզչուշան:
Ի սէր քո վառիմ անչէջ
Նուագիմ առ քոյդ տեառնթեան,
Պաղքեալ ծառ սէրմ հոգով
Սոսկալի և յոյժ հրաշագան:
Սրարած ես սրարչին
Հրանիւթն են քեզ պահապան,
Սէրնեալ սրարչըն քո
Սքանչելի պատկեր տիրական:
Տեսին անմարմինքն ըզքեզ
Նա ի գեղըդ քո հիացան,
Ի քոնց նիւթոյ կազմեալ
Նա ունիս հոգի բանական:
Սրնդանին ի քեզ նըման
Կամ լուսինն ի հնգետասան,
Մուխթարին զօրդ և չամս
Շառիս ղէմ արևգան:
Կարմիր և կանաչ գունով
Երինազարդ որպէս ծիածան,

Դու ցօղ ես լինել յամպէ
Զարդարես զերկիր հրաչագան։
Դըրախտ ես ծաղկածաւալ
վայելուչ փթթիլ բուրաստան,
կարմիր վարդ կանուչ թփով
Համաստիւռ և մուրտ ու չուչան։
Ի յեղեր փխուն գնաղն
Բուսանիլ հերիկ անդըման,
Դեղըն սասանին ի քէն
Եւ լինին յոյժ հալածական։
Նորաստքանչ եղէգնախուռնկ
Ի լեռնէն գաս Սինեական,
Սգնիւ և անուշահոտ
փարատես զցաւըս մարդկան։
կինաւոն ի գերայիղ
Գըտան ի յոյժ հիացան,
Ծաղիկ զմըռսա չքնաղ
Եւ զարմանալոյ է արժան։
Նախամարգարէն Մովսէս
Որ էառ յԱստուծոյ հրաման,
Բերիլ իւղ անոյշ նվիրաց
Եւ էաւծ զառաջին խորան։
Եւղ թափիլ անունն Յիսուս
Որ էաւծ ըզքնութիւնս մարդկան,
Նայ քեզ հոլանի լինի
Եւ սահէ անդին ա՝ անասան։

ԺԲ.

ՏԱՂ

Եղո՛ւկ, հազար մի վա՛յ
Որ մեղօք աղտեղացայ,
Ղևկօք ես ի ծով իջայ
Եւ հոլմով չարին վարեցայ,
Կանգնեալ ղէտելով ծանեայ
Չերծելոյ հնար իսկ չկայ,
Ես ևմ մոլորեալ ծառայ
Չես գիտեալ չարն սատանայ,
Լուսով քո չես ակնարկեա
Չխաւարեալն լուսաւորեա,
Ինձ լոյս և ճարակ չկայ
Ելանել ուստի ես անկայ,
Գիրի և անխմաստ ծառայ
Մերկ մահր աներկեայ ուրայ,
Բամից խնամողն է նա
Չգերելոյ գարձն կամենայ,
Իսկ դու ի մեղայ ղՀայ
Եւ յուսով ի նա հաւատայ,
Գթած և ողորմած է նա
Չմաքսաւորն և զպոռնիկն յիշեա՛,
Որ և նոյն Սատուածն է նա
Սմենի ղՀայն աղերսայ,
Բամից բոլորից արքայ
Չառնացեալս ի սէր քո վառեա,
Իսկ ես յանցաւոր գոայ
Չի ի քէն մեղօք հեռացայ,
Սիրով զես ի քեզ կապեա
Չես արժան տեսոյդ քո արա,
Նաև նկինլոյս զլխա
Նուաստ որդւոյս ողորմեա,
Սէա ի քէն մերժեցայ
Եւ զգուխ սիրոյդ մոռացայ,

Սովամահ եղեալ չքվիմ
Յապարակ դիւացն ընթացայ,
Եւ այդ ճչմարիտ ծանեայ
Զիմ մեղաց մաւրհակն ընթերցայ,
Լերինքդ ի կլոր կուզայ
Եւ մեղաց լմոց թիւ ոչ կայ,
Ի ոզորմելի ծառայ
Զքեզ յանձն Աստուծոյ արա,
Թէպէտ քո չարիքն յոլով
Որ թուով ի հաչիւ չվայ,
Վերատին մեղայ թաւիւա
Եւ յուսով դու խոստովանիա,
Ի կոյն ապաստան լեր դու
Եւ նովաւ զԱստուած ապաչիա,
Նշանաւ խաչին նորա անզատար
Ընդքեզ տեառնապրնա,
Զրօքըդ զիս ոտոգնա
Զի տապօք չարին զօրայայ,
Կարկամեալ մեղօք մեռայ
Վերատին, տէ՛ր, զիս նորոգնա,
Դու զիմ ցաւս ապաքինիա
Քաջ բժիշկ Յիսուս ոզորմեա,
Եւ քեզ փառք այժմ և ապա
Անդրաւ կենօք յարատևայ:

Ժ.Գ.

ՏԱՂ՝ ՎԱՐԴԻՆ ԵՒ ՊՈՒԼՊՈՒԼԻՆ

Գրիգորի Կաթուղիկոսէ Ախթամարցոյ ասացեալ.

Ծաղկունքն ասեն հերիք աբա.,
Քանի կանչես վարդին վերա.,
Կեահ ու սէկեան ձայնդ կուգա.,
Ի մեր պաղչեցս ել ու գընա.:

Քանի առնէ՛ք դուք ինձ ապաւ,
Սիրաս ի սիրու եղեր քապաւ,
Ես կու մայիմ վարդին սապաւ,
Իմ հալս առանց իւրն է խարաւ:

Գամ ինձանեմ վարդենուոյն տակ,
Ձկանաչ տերևն առնեմ ինձ յարկ,
Ի սրտոխս մէջըն կա կրակ,
Թըռչիմ ու գամ երազ երակ:

Ի քեզ նայիմ աչաւք անթարթ,
Նա փարատի զինչ կա հասարտ,
Գեղեցկութիւն դրախտի և զարդ,
Կարաւան են քեզ ամենայն մարդ:

Վարդըն կասէ ալուլալ երգե,
Քաղցըր ձայնիւ եղանակե,
Ով որ գքո՛ ձայնըդ լսե,
Նա հիանա զմեզ երանե:

Ով ենթադրեամբ առնէ քեզ նաշ,
Թող իւր աւուրքն դառնա նուաշ,
Ամբի թուրա քաշատ Թըլաշ,
Պուլպուլ ըլլա՛ Թըռչայ աւաշ:

Ձուրըան գըգիմաւ ա պուլպուլ է,
Քանի կանչես մեկ ալ՝ լաւ լսէ,

Ասայ թէ սէրըն կու նեղէ,
Որ վրա վարդին աչըդ նկէ։

Սկրտըս չկայ հետ իրըն հերթ,
Բանի՛ խոցէք ասէք թէ երթ,
Հողըն չարժէ ըզվարդին բնթ,
Նա ի դոզման դառնա իմ կերթ։

Այլ չի ճնայ բընաւ կիս ուժ,
Երբ հեռանամ նա՛ չունիմ ժուժ,
Ինձ օր մահու կինի և դուժ,
Հոտըն վարդին է սըրտիս բուժ։

Ջաւրըն կենամ յերևըմանի,
Բուռնս է հատեր ի գիչերի,
Ազաղակեմ արտասուալի,
Ցայգդոյս չերթամ ես յայլ տեղի։

Ըռանկ վարդին որպէս ըզկամ,
Տեսա պուլպուլն եկաւ պէհամ,
Անմահութենան հոտըն բուրիամ,
Նա ի սիրոյն եղև արբեամ։

Վարդըն տեսաւ զպուլպուլն ուրախ,
Որ ձայն կուձէր ինքըն անախ,
Ծիծաղեցաւ վարդըն մէկ պահ,
Պայծառացաւ տիպըն վան զՋահ։

Վարդըն կայ մին պուռնով վառած,
Նա չահ պուլպուլըն ձայն էած,
Հոտոյն եղև խնդալ ու հարբած,
Վարդի տեսուն էր կարաւտած։

Պուլպուլն ասայ ես ե՛ս առակ,
Թըռչուններն կանեն դիս կատակ,
Վարդըն չի նայիր ի վա՛ երակ,
Նա ի յայլոյս եկաւ վըտակ։

Ջաւրըն ի ճըղոյն վինիմ ի կուշ,
Եւ մինչ դիտեմ զվարդին լուշ,

Զուլ որ տեսնում նայ լինձ է մահ,
Զվարդըն քալեն տանին անչահ:

Վարդն է զգեցնալ դուննուլ հանդերձ,
Ուբախանամ որ լինիմ մերձ,
Կասէ սիրով դու առ իս գարձ,
Զահն և զերկիւղն ի յինէ բարձ:

Կասէ մի առներ դու հետ լինձ խաղ,
Ես եմ կարմիր որպէս որաղ,
Ցաւըն իջանէ յամպէն պատ պաղ,
Վերա վրանիս իմոյ խաղաղ:

Վարդըն կասէ զձայնըդ քաղցր ածծ,
Որպէս յերեկուանէ ես եմ հարբածծ,
Սմէն ծաղկանցն եմ սար ու թաձ,
Պայծառ գունով լուսաճաճանձ:

Ցերեսիդ կառնէ ինքն յամէն ժամ,
Զկանայ փարատայ յիս կու բանամ,
Ըզքեզ տեսնում ուբախանամ,
Ի՛ այլ ի քեզնէ ոչ հետանամ:

Պուլպուլ ըզվարդըն դու գովեայծ,
Ցերիկվընէ ձայնըն կուգայծ,
Ծաղկունքն ամէն են քեզ ծառայծ,
Դու թագաւոր և սէր նոցայծ:

Պուլպուլն զարթնու կէս գիշերին,
Վարդըն փըթթի առաւօտին,
Ցաւըն իջանէ ի վերայ թիւին,
Պայծառանայ գեղըն վարդին:

Շուրջ ու բոլոր իւրենըն փուշ,
Հոտըն բուրէ վարդին անուշ,
Թըմբրաւ պուլպուլն եղև պէս ուշ,
Ասաց ինչ ժամ եղէ քեզ թուշ:

Եմուտ պուլպուլն ի վրան վարդո,
Ես եմ գաւդայ յանգլետ մարդո,

Ինը համբուրեմ զոխալն քո,
Որ դիւրանա ցաւըս մարմնո։

Ես չունիմ սէր հետ քեզ վաղուց,
Զգալդ ու զգեալդ քեզ ոչ ուսոյց,
Դու ես աղօր և վայելուչ,
Է՞ր կու խոցես զիս առանց սուչ։

Ձախս և զգիշեր եմ ես ի տուպ,
Եղէ անչարժ որպէս ի կոպ,
Լարած սրտիս ես դու չարպ,
Որ անհացեր է քան զՍրպ։

Ձայնէ սրբոյդն անուանդ,
Սաէ կենա վարդըն կանաչ,
Ծաղկունքն ամէնն ելնուն յառաջ,
Սյն զարարատ արքային քաջ։

Դու պատուական ազուր ու թաո,
Կեղու չը կա առնէ քեզ ճառ,
Պայծառ գոհնով ես միշտ ի վառ,
Քո թըչնամոյն սիրտըն քան զառն։

Ի հետ վարդին քանի գաոիս,
Սիրով նորա զու միշտ մաղիս,
Երբ նա քաղցրիկ նուէն ի քիս,
Ջուարճանա սիրտս և հոգիս։

Ես կու այրիմ միշտ կըրակով,
Թէ չի տեսնում զվարդն վրանով,
Է՞ր կու մերժէք զիս կարուտով,
Ես կու գոլիմ զվարդըն ճոյնով։

Կաթէ չը կա ի քեզ արաՋ,
Վրայ աչխարհիս կենաս անհաՋ,
Ի վարձանայ կենաս ի զաՋ,
Կանաչ վըրան և կարմիր այՋ։

Յաւէն առատ որ լուանէր,
Պաւլոսըն ի վարդըն ասէր զէր,

Ղուսրին քաղցրիկ եղանակէր,
Զվարդն և զպուլպուլն ուրախ առնէր:

Հետ պուլպուլին արա զր ուշ,
Երբ որ գայցէ ինքն ի դրրուշ,
Ուրախութեամբ ըզքեզ պնուշ,
Ջնա որոշէ ի յայլ հաւուշ:

Վարդն ի պուլպուլն երբ խաւսեցաւ,
Սյլ տըրտմութեան հոգ չի տարաւ,
Քան թէ խրնդաց ւ՝ ուրախացաւ,
Չի իւր արտն պերըն լցաւ:

Եղև պուլպուլն թևաթափ,
Թէ երբ ածեմ ըզվարդն ի յափ,
Քանի ցիղան կանչեմ անպափ,
Ի դէմ վարդին հարկանեմ ծափ:

Ի ձեր արտիդ դուք սեր չունիք,
Անմահ զիմ ձայնըն չընդունիք,
Վարդըն կասէ աման հերիւր,
Ես կու կանչեմ ւ՝ ունիմ կարիւր:

Գերի Գրիգոր անլիշելի,
Եւ անպիտան Ադթամարլի,
Սէր ախտարհիս տուր երկտողի,
Հոգիս նոմաւ վիրաւորի,
Աստուածատուր Մեծոփեցի,
Քինէն խրնդրեաց և ես գրեցի
Դուք տասցէք արտով էլլի,
Ինձ և նորա Տէր ողորմի:

Թուական Հայոց ՌՆԻՌ հարիւր,
Եւթանասուն ւ՝ երկու այլ իւր,
Հազարացիք աւրինաւք թիւր,
Զազգըս խանձեն որպէս ըզնաւր:

×

Բառարան .— *Ատալ պոտկաւանդ, Թաճ՝ Թագ, Թուշ, Տուշ՝ հաճոյիպատմ, կեանի ալէ կեանի ժամանակ անժամանակ, Պէհալ՝ անուժ, Սար, Սէր՝ գլուխ, Սուչ՝ յանցանք, Ֆիրեամ, Ֆէրեամ՝ աղաղակ, շէրպէթ՝ օշարակ, Պէյուշ՝ ուշաթափ, Ֆըրդան՝ ողբ,*

Ժ.Գ.

ՏԱՂ

Մարմինս գհոգիս գրկէ և պահէ զօրն յոլովեան,
Դառաւարին յոլով ասաց Թէ արա ուզիլ գառաւտան,
Ասաւած երբ գմեզ ստեղծեց և ի քեզ արաթ ապառտան,
Թէ գու իրաւունք արա, որ տոքա լինին միաբան :

Դառաւարն անիրաւ էր, գէմ չառնէր ուզիլ գառաւտան,
Ան ի յԱսաւածոյ չուներ, անպատկառ ի յորդւոց մարդկան,
Եղուկ իմ այրի հոգիս ճար չունի քան զանմահ վիճակն,
Միայն է գարձեալ հոգիս ընդ հեռաւորեան վայրենական :

Ի մեզայդ իմոց տանջիմ և կենամ միշտ ի յերերման,
Հոգիս ի մարմինս կուլայ, հակառակ են չեն միաբան,
Ոչ գուր ոչ գատար առնում. այլ չըջիմ ես Թափառական,
Ոչ ունիմ ես տեղ մը գարան կամ աւուր մը երկու պաստան :

Գրիգորի՛ս, ճարակ արա՛ և գմեզայց աղտըն ի քէն լուա՛,
Էր անհոգ ի քուն կենաս անցաւոր աշխարհիս վրայ,
Ահա օր մահուն կուգայ, գէթ բժիշկ և ճար քեզ արա,
Յեզուաց հրաւիրական գայ և առէ քեզ աստ գնա :

ԺԱ.

ՏԱՂ՝ ՍԻՐՈՅ

Մաքուր պատկերով նման հրեշտակի.
Անգին մարգարիտ յեռևալ ընդ ոսկի,
Սէթ ե՛ Սբիտոզոմ Յովսէփ սիրալի.
Անձամբ վա նրուչ ի մէջ ամենի:

Է պաւնջայ տոհան ծագիկ նըռնենի,
Պտղով բարուհակ և գալար ուռէ.
Դու քաղցրահոգիաց վիթխնալ վարպենի,
Արմաւ և չուչան և նըշպարնենի:

Ոևներտ է քաչած քան զիմաւոած թուր.
Թարմափտ է քո թէք քան ըզնաչմար սուր.
Սպանանես գևրես յօրըն հազար բիւր.
Չէհ՝ հուան ու սուրաթ ու զէհ սումպուլ:

Դու նեզուք տայուս և մղրի թուխթակ,
Կակաչող կաքաւ գարնան ծիծըռնակ,
Պուլպուլ ու գումրի լատիք ու գիրաք,
Յօտ հօտի սարա՛ և փէքեար մալաք:

Ոակի ի Հնդկայ ակըն պատուական.
Շուրջ գամ ու փնտռեմ ըզքեզ անխափան,
Ես եմ քեզ խնդրող և փաճառական.
Ի բազում ում մուտ չածուկ է՛ անկուման:

Հայեաց մէկ ընդ իս աչօքըն մէատան,
Կամ քաղցրիկ խօսիր կամ տուր պատասխան,
Ճիկարուս քապապ, կօզուս եաչի ղան,
Կէճայ ու կունտուզ ղարըմ ֆիղան:

Սապահ ու սահար իւզուն նուր ու նաւռ,
Տաւքար ալղընտան նաւմաթ իւ չաքար,
Յոլ որ դու նայիս և առնես նազար,
Լինի քան զմոմ պաւլպատ է թէ քար:

Սիրով լափեցիր ե՛ արիր զսիրտըս խոց,
Կու տապիմ ե՛ այրիմ որպէս ի հրնոց,
Սրտէս կու թաւիի յոլով հուր ու բոց,
Զայտ Աստուածպիծ պատկերդ քի ինձ ցոյց։

Ֆա մէջդ է բարակ քան զուռ ի վարոց,
Սպիտակ առատուն՛ք մարգարտէ չարոց.
Դու քաղցրատեսիլ և պտուղ ծառոց,
Յայս չէրին լեզվէտ տուր երկու զրոյց։

Ֆան զչատկա եղէգն ելեր ես չիտակ.
Ոնևրտ է կատար որպէս զաղէղնակ.
Աչերտ է պայծառ որպէս լուծմակ,
Ձարդ եղայ ի ներս ե՛ եղէ անճարակ։

Թարթափտ է խանչար քան զպօղպատ տուր.
Ա՛յտուվ զիս հարեր ե՛ արեր խուրտուտուրտ,
Անգի պէս ածիր ինձ աստղիկ կարկուտ,
Թէ ես մնռանիմ քեզ չահ չէ ե՛ օգուտ։

Շրթունքտ է քո լար, կլափտ է ամպար,
Տալվ՝ և կինամոն նոճայի թաթար,
Ձմուռ ու հալուէ և լալ ու ճօճար,
Ձօհրա մուշթարին ե՛ արուսեակ պայծառ։

Վեր ես դընացեր քան ըզսինաբար,
Նռնենոյ դրախտ և սալվի չինար,
Լեզուդ է չէրին քան զՄարա չաքար,
Ի քո թշնամոյն չնիքըն տէպար։

Ֆան զգարնանային մանուշակ հոտով,
Որպէս քեսֆուր վարդ պայծառ և գունով,
Ծագիս քան զարև յերկինից կամարով,
Ձերդ ըզքոլորիալ լուսին ես լուսով։

Երբոր կու չարժիս ոտաւքդ ըռովան,
Ուր որ դադարիս այն տեղն է պօստան,
Հանց սիսամբոլ ելնուս քան ըզխան,
Դրիր ըզգերիս զանձիկ ե՛ ի գնոտան։

Ան. Սխթամարդի դու բարեաց անջան,
Ոչնայն թզենի փչաբեր անպաստան,
Թող զսէր աչխարհիս անցաւորական,
Չի գան ու լցվի է՛ յոյժ անպիտան։

Անաւրէնութիւնքըդ քո բարձրացան,
Որպէս բեռըն ծանր սաստիկ ծանրացան,
Երբոր մտանես ի հող՝ ի տապան,
Սպաց աւաղես գառնաս փոչիման։

×

Բառարան.— *Հուան՝ գեղեցիկ. Մուրաճ՝ պէմբ. Ամպոխ՝ յանկինան. Լաւիք, Լաճիճ՝ վայելուչ. Զիրաք՝ ժիր. Ղանճա՝ կոկոն. Տայուս՝ սիրամարգ. Մղրի՝ Թռչուն. Փէքևար մալաք՝ պատկեր հրեշտակի. Տըհան՝ բերան. Մէսան՝ գինով, արբած. Նազար՝ տեսնել. Շիրին՝ գեղեցիկ. Նաֆայ՝ մուշկ. Զուրա մուշճարի՝ մոլորականներ. Սենաբար՝ ծառի մը անուն. Ղունճա՝ կոկոն.*

ԺԲ.

ՏԱՂ

Մեր տէրն է բազմեր ի բարձր սէթռոնին,
Աչքն յօրիներ է զպատուիր քոյին.
Քեզի է նըման դրախտն յեղեմային,
Երբ որ զարդարես նըման Եւային։

կամ Եւայ ես դու կամ հարսըն Նոյի,
Եւ կամ թէ Սառայ կինն Աբրահամի,
կամ իւզարեբից կանանցն երամի,
Եւ կամ Մարիամ քոյրն Ղազարի։

կամ Սամսեթ ես կամ Աչխէն ես դուն,
կամ Հեղինայ ես կամ Եսթէր ես դուն,
կամ Փառանձէ ես կամ Յուդիթ ես դուն,
Քեզ նըման չիկայ ո՛չ նըման ես դուն։

Կամ Նոէնէ ես դուն կամ Կաւարինէ,
Կամ Վաւլատ ես դուն կամ Յուստինէ,
Կամ ի կուսանացն ես դու Հռիփսիմէ,
Կամ մեծ թագուհին Դշխոյն Հռիփէ:

Ելնես ի յամպէն զէտ գարնան արև,
Գեղեցիկ գունով քան զվարդի տերև,
Մեծ թագաւորաք գան քեզ ի բարև,
Գիտեմ որ չանցնիր մարդ ի քո վերև:

Քո ծոցդ է բուսեր չատ պաղ ու պաստան,
Թեւերդ է չարած ոսկի ապլուճան,
Իմ աչացըս լոյս իմ հոգի և ճան,
Ով զքեզ համբուրէ չի տեսնար վախճան:

Ըզծոցդ ես բացեր զէտ զրախտի դուռ,
Ի մէջն է բուսեր նարինճ թուրինճ նուռ,
Հոտն անուշ կուգայ զէտ խունկ ու զմուռ
Չիմ խելքըս տարեր խէվ կուգամ ի ժուռ:

Պաղչատ է բուսեր չատ նուռ ու չամամ,
Ի ծիլ ե՛ ի ծաղիկ դեռ չեղեր թամամ,
Շատ ցաւոց զեզ ես չերմուկ ու համամ,
Քեզ եմ խոստացեր ի յուխտ պիտի գամ:

Ծոցըդ նըման ի յեղեմայ զրախտ,
Մեծ թագաւորին Սողոմոնի թախտ,
Ով զքեզ չէ տեսեր, ժուռ կուգայ անբախտ,
Ով որ համբուրէ աւրերն է անխափ:

Դու ես պալատան նիւթըն մեռոնի,
Երանի այն որ ով ըզքեզ ունի,
Հետդ ասէ լըսէ կամ ի տուն տանի,
Զզարիպ հեռաւորս տրայ ընտանի:

Դու կամար ունէր ծով աչք ու զամար,
Եւ այուշահոտ զոլ մուշկ ու ամպար,
Բաւել թէ մեռոն աւրհնեն Ախթամար,
Շուրջ ածեն յաչխարհս տեսնելու համար:

Տեսըդ նըման է ղըրախտն յեղեմայ,
կամ ի Շահրիստան Մըսըր ու Շամայ.
Թէ չուրջ գան վիտուն Պաղտատ ու Պասրայ,
Պուռսայ ե՛ ըՍտամպօլ Համիթ ե՛ յԱտրանայ:

Ա՛յ իմ լուս երես կարմիր ու ճերմակ,
Աչվիտ խաժ ուժմաժ ուներտ է բարակ,
Ծոյըդ լոյս կուտայ ծըծերտ է բանակ.
Մէկիկն է լուսին և մէկն արեգակ:

Լուսինն երբ նայիմ քունըս կու հատնի,
Արեւ նայելու աչքըս խուտուկի,
Ջաչերդ երբ տեսնում խելքըս կու գրվի.
Ունեըդ երբ նայիմ սիրտըս կու մաըվի:

Ջուր լից դու սըրտիս որ թէզ մ'անոյանի.
Որ ի լաթելուն չուտուվ խալըսի.
Թէ հատուցանես դու զիս մուբտաղի,
Նայ աւրհնեմ ըզքեզ որ մնաս կենդանի:

ԺԱ.

ՏԱՂ

Ի ՎԵՐԱՅ ՎԱՐԴԻ ԵՒ ՊՈՒԼՊՈՒԼԻ

Յետ գնալոյ վարդին եկ պուլպուլն այգին,
Տեսաւ թափուր զվըրանն քաղեցաւ ոգին,
Շըրջէր և հարցանէր ըզիւր սիրելին.
կանչէր զար ի ֆիղան ի մէջ գիշերին

Ա՛յգի ընդ քեզ ասեմ տուր ինձ պատասխան,
Ընդէ՞ր ոչ պահեցեր զվարդն իմ պատուական,
Որ էր ամէն ծաղկանց սալվար ու սուլթան,
Գունովըն գեղեցիկ հոտն անմահուխեան:

Ֆակուի քո ամուր պատն զառնաս աւերակ,
Զորնա՛ ճուղն ու տերևն ծառերուն չիտակ,
Ամէն ատքըն խաղա՛ ի քեզ համարձակ,
Վերնա՛ բուան ու բանջարն է՝ ամէն կանաչ տակ։

Ակուն,քն յորդախաղաց մի՛ գնայ,ք յառաջ,
Ծառեր թաւթափեցէ,ք զտերև ձեր կանաչ,
Ճաւսիմ պարզ և յըստակ է՝ աւեմ անամաչ,
Ֆանզի տարան յինէն զսիրելին իմ քաջ

Զիմ վարդն ի քէն տարան է՝ արին զիս չըւար,
Առին ըզլոյս աչացս տիրեց ինձ խաւար,
Ըզտիւ և ըզգիշեր ողբամ անդադար,
Դարձեր եմ մոլը ըսկաթ և չունիմ զարար,

Լինի թէ այգեգործն արար քէն ընդ իս,
Տարաւ ըզվարդն յինէն ցաւեցոյց զհոգիս,
Այլ գնա՛ ոչ տեսանեմ զինչ լինիմ գերիս,
Փոխան ուրախութեան ողբ ասեմ վարդիս։

Վախեմ հողմըն սաստիկ եկաւ ահագին,
Վասն այն թաւթափեցաւ տերևըն ծառին,
Ես կամ խորչակահար տապըն արեւին,
Ես՝ար թարչամեցույց ըզգեցըն վարդին։

Կարծեմ եթէ ծաղկունքն արին հետ ինձ քէն,
Տարեալ հեռացուցին ըզվարդն ի յինէն,
Ես կամ կարկուտ եղաւ սաստիկ ի յամպէն,
Ես՝ար գնա՛ անողորմ կըտրեաց ի թըփէն։

Ծաղկունքն ամէնն ասին նորա մխաբան,
Եթէ ըզնաւ չունիմ ի վարդէն կուման.
Մեզնէ քեզ թաւալա՛ ա՛ հազար տաստան,
Ազմանագահ ըռաւտ սըռի ու վինհան։

Պըլպուլըն վերացաւ ի յաւդըն թեւով,
Ասաց թէ հարցանեմ թըռչնոցըն ի սիրով,
Եթէ գիտեն նորքայ յայտնեն ինձ փութով,
Թէ չէ հանեմ յաչացս արտասուս քան զծով։

Թըռչուն՛ք այսաւր գիտէ՛ք թէ գինչ գործեցաւ,
Զի վարդըն վայելուչ յայգին վիրացաւ,
Զգիտեմ՛ք թէ ո՞ւր պընայ կամ ո՞վ գողացաւ,
Միթէ տեսեալ է՛ք դու՛ք լսեալ է՛ք գհամբաւ:

Ասեն թէ Սրարիչ Տէրըն գիտակ է,
Ամէն ծածուկ սըրտի նա՛ տեսանող է,
Զքո վարդըն չենք տեսեալ Աստուած վկայ է,
Գընա՛ չըրջէ յայլ տեղ և գնա՛ որանէ:

Պուլպուլն գառնացաւ ասաց գինչ լինիմ,
Գիշերըն մինչ ի լոյն ես մլտաւք ատնջիմ,
Վախեմ առանց վարդին յանկարծ մեռանիմ,
Կարաւտով բաժանեալ ի հոգն իջանիմ:

Թէ զարարածս ամէն փոխան վարդին տան,
Նա՛ ինձ անարգ թըւի ոչինչ անպիտան,
Կամ գաս ա՛ երգեցողաց երաժըշտական,
Գաղջրիկ եղանակեն ինձ փուշ է և գան:

Յո՞ւր տարան վարդ ըզքեզ կամ ո՞ւր թագուցին,
Զիա՞րդ ես մոռանամ ըզսէրըն քոյին,
Աղեցաւ սիրտս ու լերդըս կըսկըծագին,
Ծաղկունքըն հաւատար այսօր թառամին:

Իմ կեանք է դէմ երազ ա՛ ես յերերմանի,
Ես լոյն արեգական ինձ խաւար թվի,
Դըժար և գառնութեամբ աւուրք անցուցի,
Որ և ի թիւ կենացս իմ ոչ անկանի:

Վարդէն բաժանեցայ ազրիմ ու լալի,
Ես քան մարգարէին առ իս կատարի,
Գանգի հաւատան եմ յանապատի,
Եղի ես որպէս քուռ ի յաւերակի:

Եկեալ այգեպտին մխիթարեաց զնայ,
Աստց մի լայր պուլպուլ քո վարդըն կուգայ,
Եկեալ է մանուշակն վարդին փիսատայ,
Թուրդ խապար ամա՛ր սալամ ու տուվայ:

Խոցոյն ուրախացեալ և աւրհնեաց ըզնայ,
Աղաղակեամբ կենաց յաշխարհիս վերայ,
Այգի քո վըղծըղծի և ծաղկունքն ի նմայ,
Պարիսպըն նորոգի ս՝ ի մէջըն ըղբօայ։

Ամէն արմատ և ճիւղըքն զարարանան,
Առնուն չար ի յատկէն և պայծառանան,
Շարժին քաղցրիկ հոգմով վայելուչ չուչան,
Եւ հոտս տարածեն ի քիմըս մարդկան։

×

Առեալ տարան զնամակն ի գուբըն վարդին,
Հազիւ վարդին տիւանն կարդացօղ բնդին,
Կանգնաւ ի վրա ոտից և թռուխան ի ձեռին,
Ընթերցաւ բարձրաձայն ի լուր ամենին։

Ինձ ողջոյն գրեմ ես սրտով սիրելի,
Եւ հարցանեմ զանձնէտ ով երանելի,
Յուսամ ապէնիազ Սառուածն ամենի,
Որ անարատ մարմնով մընաս կենդանի։

Զաւրըն բազկատարած կամ ի յաղօթի,
Ինդրեմ ի յԱստուծոյ քո կեանքդ յերկարի,
Եւ աչն անեզական լինի հուշանի,
Ներքին և արտաքին չարն ի քէն փարդի։

Ծաղկանցն ամենայնի գըլուխըն դու ես,
Որպէս արքայ և տէր ամենի տիրես,
Գունդըդ վայելուչ հոտովդ անուշ ես;
Յամէն առաւօտու քան զարև փայլես։

Երանի այն պահուն որ տեսանեմ զքեզ,
Զի դու ես բնութեամբ անարատ և հեզ,
Անարհատար հետաւտ երկըրպագեմ քեզ,
Եւ զպարձ քո ինդրեմք քաղցրայիր առ մեզ։

Թէ զիմ ըզգաստութիւնըս հարցանես դուն,
Զանգիմ խնդիք ու պատար ս՝ ոչ իմաստութիւն,

Զարմանում դուր ու դադար և ոչ չինեմ քուն,
Նայ Թարամ դադայամի է ևկ մախալխուն:

Չի առանց քո տեսուն եմ ես երերուն,
Գիշերըն քուն չունիմ այլ կենամ արթուն,
Նեղեալ եմ և փղձկիմ թ' երբ լինի գարուն,
Հալեր եմ և մայնր ի քէ կարօտուն:

×

Վարդըն պատասխանեի նորա Թխտոյն տա՛,
Ասաց բաղում ծաղկունք առաքեմ առ նայ,
Որ գարդարեն զերկինք գաչտ ու ամէն սահարայ,
Երթայ պուլպուլն ի հոն և ուրախ կենայ:

Ինձ պինդ սէրն տեսաւ այլ անպատեհ է,
Պուլպուլն տակաւին մի Թող համբերէ,
Թէ կատարեալ իւր սէրն ի հետ վարդին է՝
Ասցէ՛ք՝ Թէ ի գըլխան ըզնա որոնէ:

×

Ուրախացաւ պուլպուլն ընդ ասել բանին,
Ասաց Թէ աւետիք ինձ այսաւր բերին,
Ջիմ գեղեցիկ ըզվարդս ալ վի ինձ բերին,
Ջէ ապրածս ամէն կարմիր վարդին գին

Յորժամ արևն ի խոյն եկեալ ժամանակ,
Ամէն ի վերատ ի վայր յանկարծ որոտաց,
Բազան ծաղկունք յերկրի և ցեղս ի ցեղաց,
Վարդըն չէ ի միջի պուլպուլն որոնեաց:

Յետոյ տեսաւ զկանաչ աերևըն վարդին,
Այլ պատուական պայծառ որպէս զ ոսկին,
Վարդն էր կարմիր զգեցեալ որպէս ծիրանին
Ծաղկունքըն հազուստ երկըրպագելին:

Պուլպուլն զայն տեսաւ ասաց գոհութիւն,
Յամենայն բերանոյ աբրհնաբանութիւն,
Թագաւորին երկնից փառաբանութիւն,
Տեսայ աչօք ըզվարդն ի մէջ Թըփերուն:

Յիմար Ախթամարցի պիտի ժողովէ,
Չի սէր յայտմ աշխարհիս հաւատար վուշ է,
Փառք և ուրախութիւնս այս անցաւոր է,
կենացըդ կայ վճար քանզի երազ է:

×

Բառարան.— *Ազմ՝ մեզմէ։ Ամաս՝ ելլաւ Բրզայ՝ վրան Զար ու Ֆիղան՝ հեծեծանք։ Ըռաւ՝ գնաց։ Թասալայ՝ միսիարու-Թիւն։ Թուրա՝ բեզ։ Խապար՝ լուր։ Ղարար՝ պժ։ Թաղան, Նագան՝ կարողութիւն։ Խուն՝ արիւն։ Ն ա Թարամ՝ չունիմ։ Սալվար՝ զօ-ազդուխ։ Սահրա՝ դաշտ։ Մարայ՝ ապարանք։ Սէլամ ու տալա ողջոյն, եւ ազօթք։ Սուլթան՝ Թագաւոր։ Փինհան՝ գոտեղի։ Փիտայ՝ հետեւակ։*

Ժ.Ը.

ՏԱՂ

Յ'ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ԽՍԹԱՅԵՑԻՈՑՆ

Վաճառական մի հայ և յոյժ ճարտասան,
Մխիթար Բաղնեցի և Աստուածաստեղան,
Գընաց նա ի սահմանս Սալըպատական,
Ի Ղուժ և ի յիրազ և ի Խորասան:

Եհաս ի Սամարղանտ և ի Բուխարայ,
Եմուտ ի Հընդիստան և անտի գընայ,
Ի մեծ հըռչակաւոր քաղաքըն Սըմայ.
Ուր մուշկն է պատուական երէոյ նաֆայ

Սակայ մերձ սահմանաց Չին և Մաչինայ,
Եւ անդ լինի ոաւանտ չըքնաղ չինին գայ.
Անդ է նահատակեալ սուրբքեալ Թումա,
Հարեալ ի Մըղխէ այսպէս գըրեալ կայ:

Եւ են աշխարհն ամէն կռապաշտ հաւատար,
Ոչ ճանաչեն զՈրդի Սուրբ զՀոգին կամ զՀայր,

Զանել Աստուածածուքիւն անձինք հաւատար,
Զսուրբն արարածոց, և ըզլոյն անճառ։

Զիջմն մըն միածնին յերկիր հոգաբար,
Զմխանային ի բնութիւնս որ մարմին էառ,
Զբնեռին ի խաչին, զղըժոխացն աւար,
Նաեւ հաւր ընդ աջմէ ի Քրովբէց կառ։

Անտեղեակ է՝ անծանօթ են այսըմ չնորհի.
Աչխարհըն Ռաթայու զոր այժմ յիշնցի,
Զասեն զմիւս անգամ գալուստն Յիսուսի,
Որ կեանք և փըրկուքիւն է ամենայնի։

Ելեալ ի Ռաթայու զաւրքըն հեծելին,
Եւ դէպ ի յարեւելս չըւեալ գընացին,
Եւ ազգ մի բոլանոպակ զամէն գերեցին,
Որ ի լեզուն Իբրանց Ղալմադ կոչէին։

Զմանկունքըն գերելոցըն վաճառէին,
Ցորմէ առեալ տըղա մի Մըխիթարին,
Տանէր խընամք նորա զինչ իւր զաւակին,
Ապա՝ դէպ ի յաչխարհըս մեր գիմեցին։

Հզծով և ըզցամաք նոքա կոխեցին,
Եւ յԱլանաց երկրէն ժամանեցին,
Մատնեցին ըզտըղայն երկիրըն իչխանին,
Եւ նա՝ ընչիք իւրով՛ք գընաց իւր տեղին։

Բերեալ ի բուն քաղաքըն Մխիթարին,
Զբարի մանուկն ընտրեալ և զաւազքինին,
Հաճեալ հաւանեցաւ կամաւքն իւրային,
Ասաց թէ մըկըրտիմ յանուն Յիսուսին։

Հաւատամ ես ի Հայրն և յորդի նորին,
Երկըրպագեմ հոգւոյս Հոգւոյն ճչմարտին,
Մի կամք և մի բնութիւն որ ոչ բաժանին,
Զանուն Աստուածաւորը նորա կոչեցին։

Ուսաւ լեզու և գիր նա՝ վարդապետին,
Ընորհօքն աստուածաւորը և հոգւոյն տեղի,

Անձամբն էր վայելուչ բնութեամբըն բարի,
Տեսլեամբըն գեղեցիկ և զարմանալի:

Զընթացս երանելոյն տեսեալ սատանի,
Չհաւատըն որ առ Քրիստոս զղջումըն բարի,
Լինէր հեգձամըղձուկ առ ոչին չարի,
Բորբոքեաց ըզնախանձ դառնութեան բոցի:

Ի չար նախանձ վարեաց զազգն Իսմայէլի,
Թերեւս յափշտակէ զծառայն-Յիսուսի,
Դըրդեաց ի բարկութիւն զորդին Ագարի,
Ասեն ըզմանկանէն գաւակ է Թուրքի:

Գնացեալ առ Ամիրան չարախաւսեցին,
Եկեալ զԱստուածատուրն յատեան կոչեցին,
Զարտաործք սըղծասէրըն և որդիք ժանդին,
Նըման երեսյական տիրատոհմ գնդին:

Ասեն բռ մըտրման ազգէ Մահմէտին,
Ի բոց Թող ըզՔրիստոս և զհաւատ նորին,
Թէ ոչ տանջենք ըզքեզ սաստիկ ե՛ տհաճին,
Ասացեալ ոչ փոխեմ զլոյսն ընդ խաւարին:

Եռաւ նա համարձակ ըզպատասխանին,
Թէ Քրիստոս է Աստուած և ծառայ նորին,
Ինձ ուրանալ զՔրիստոս է անհնարին,
Եւ կամ հրնազանդիլ ձեր վատամպարին:

Պատրաստ եմ մեռանիլ վասն անուան նորին,
Այն որ երկրի ըզվերջ մեր պատուհասին,
Էարր նա՛ ըզքոյին խաւնեալ ընդ լեղին,
Ինձ զարիւնն իւր սուրբ ի թառաթելին:

Բազում խոհանձանօք գնա ազատէին,
Բազդրութեամբ խաւսելով և ոչ կարացին,
Կապեցին զձեռս ի հետս և հարկանէին,
Տանէր նա խընդութեամբ տանջանաց նոցին:

Յաւուրս ձմեռայնոյ գնա մերկացուցին,
Բերեալ գետն ի ներքոյ սառին անցուցին,

Որպէս սուրբ քառասունքն ի Սեբաստիոյ.
Անցաւ ընդ հուր և ջուր, ըստ երգոյ Դաւթին:

Ապա ի թիկնամէջըն հուր վառեցին,
Հրով ըզհոգեթաւիւն ի յոտն ագուցին,
Սրով զբոլոր մարմինըն ծակոտէին,
Եւ կայծակունս հրոյ ի յերկու ձեռին

Ոչինչ նա՛ համարէր զկըսկիծն ահագին,
Սիրով է նա՛ վառեալ ի յոյսըն վերին,
Արիաբար եկաց դէմ Բէլիարին,
Եղև նա՛ պատարագ Հաւրն երկնաւորին:

Բերեալ ըզբարեյաղթ վըկայն Քրիստոսի,
Եառն զնա ի մօլեան զի օրէնք ուսցի,
Ասեն մանկութիւն է դորա փոխելի,
Դառնա՛ ի Քրիստոսէ ասա՛ վաղվաղակի:

Մաւլա քըֆրայ փղոտրայ սէիթ զատայ,
Մազուն գում ըռահի բամիամ բնայ.
Ասաց թէ իմ Աստուածն ըստոյգ է յինայ,
Չի չարուչի թադպիր քինաւամ չուղայ:

Մաւլա քըֆռքի բնայ բըչո մուսուլման,
Բլնաւն թու վէչնայ քիմաստուդուրան,
Ասաց թէ ընտոտի է քոյղ և ունայն,
Բէմաստի ի մաքան չահիլ ու նատան:

Մուլա տէտի աւկիլ վաղամպարայ նար,
կնավուրլարուն տինի կաւյուլտան չրխար,
Ի քիզ սատէ Յիսուս մանուան ի սրաւար.
Սալիպ մէ վարըս տամ մաճլան պէ խաչար:

Սալով և ծառաւով յոլով տանջեցին,
Ի հուր և ի ջուր ընդա՛ անցուցանէին,
Ամիսըս ուզէ անխնա՛ զնա՛ չարչարեցին,
Շարժել ի հաւատոցն զնա՛ ոչ կարացին:

Եկեալ ժողովեցան չարքն ի միասին,
Պատեալ չուրջանակի և քարկոծէին,

Քան զչուն և ըզգազան զնա՛ գիշատէին,
Էառ զվախճան անդէն ի յաստարիզին։

Ամաց էր ութ և տասն վըհայս գումիլ,
Որ վըհայեաց անուատըն Տեառն Հիսուսի,
Էր թիւն ինըն հարիւր վամծառն և ութի,
Յորժամ Աստուածատուըն նահատակի։

Առ մեծ բարեւնտպեան ճառս այս յարմարի,
Որ և անուն նորա Գրիգոր յորջորջի,
Արին սպատուարէ և ուշակերտի,
Գրիգորիս մականունս իմ Ալթամարցի։

×

Գումեմք ըզվըհայն բարի
Ըզմանուէլն Աստուածի,
Եղեւ նահատակ բարի,
Ի քաղաքն որ Նոզէշ կոչի։

Բարեւնոյն երկնի և երկրի,
Եղև նա՛ տուն և տեղի,
Վառեալ սիրովն Յիսուսի,
Ի հուր և ի ջուրըն տանջի։

Ի վըշոյ նոր վարդ վառի,
Արեամբ և չուչան ծաղկի,
Եկեալ ի յերկէ հետի,
Պարգև մեծ յեկեղեցի։

. . . . (Տուն մը պակաս)։

Որովք հազարաց զարմին,
Եկեալ զբեզ ըմբռնեցին,
Անչափ և աստուիկ հարին,
Շարժել զբեզ ոչ կարացին։

Բամբ ալազգենոց գլխոյն.
Հարեալ գքեզ ի վայր արկին,
Կարկուտ յանխընդ ածին.
Նոր բողբոջեալ ծաղկին։

Ի ժամանակիս վերջին,
Դուն որ նահատակ փրկչին.
Կոխանգիր զգլուխ չարին.
Մլտեր ի հրեղէն արփին։

Այլ ի բարբարոս ազգէ.
ՋԲրիստոս Աստուած գաւանէ,
Կամաւք զարիւնն իւր հնգէ.
Ջմխչնամին յամաւթ առնէ։

ՀԱՅ.

ՏԱՂ ՍԻՐՈՅ, ԱՋՆԻՒ Է

Տեսայ գիմ հոգւոյս հոգին.
Որ կերթայր ի պարչան ի վայր.
Մանարիկ քայլափոխ կանէր,
Կու քաղէր ծաղիկ նուագիար։

Յամէն հանկչելու տեղիկ,
Կու գնէր ակլայն ու կու լար.
Կուրնայ չար կամին ակլուն քն.
Որ պահէ գքեզ գլխանէ աստար։

Յուր է որ սիրեցաք գիրար.
Գուն ինձ մեղր և ես քեզ չաքար.
Հիմայ ի՞նչ անուար գուն չիս.
Որ գարձար գէտ գերկաթու քար։

Ջինչ որ չար ակլուն ք արաւ,
Թող կուրնայ և գառնայ խաւար.
Հիմայ չկ սիրե՛նք գիրար.
Ջրուցէ խոսիլ մի կենար։

Գիշեր ու ցորեկ կուլամ,
Զկարի աչերս ի լալոյ,
Իմ եարն ի ծոյէս ելեր,
Ու երես դրեր գնալու։

Զձեռվուն.քս այլ ի յինք տարայ,
Բռնելու եմ չեմ թողելու,
Զերդումն ի բերան էառ,
Գնալու եմ չեմ վենալու։

Զիմ եարն ի գնալ տեսայ,
Կանչեցի թէ կարմիր երես,
Դարձաւ ու ճուզապ եառաւ,
Թէ ինչ կուզես մալազ պնդերես։

Աստուած ինձ պատկեր տվեր քեզ,
Աչեր դուն կանկնիր ու տես,
Թէ ինձ կարմրութիւն տվեր,
Քեզ կրակ որ դուն զքեզ այրես։

Յայս յանցաւորիս վերայ,
Իմ նասիպն թող դուն լինիս,
Մաներ ես ի մէջ սրտիս,
Աչքերուս թէ ինչ խաւզ կութվիս։

Իմ եարն ի քենէ կուզեմ,
Զայս հայիլն այլ էր չի հաչուիս,
Ելեր է մահուան աւրիկս,
Որ սապատն դու չի լինիս։

Յայս անցաւորիս վերայ,
Երկու բան ողորմ և լալի,
Մէկ մ'որ սիրոյ տէր լինի,
Մէկ մ'որ գրաւդն ու տանի։

Գրաւդին տարածն չէ լալի,
Այն ունի զիւր խոցն ալենի,
Լալի սիրոյ տէր մանուկն,
Ոչ մեռած և ոչ կենդանի։

Իմ եար թէ ի վեր հայիմ,
Թէ ի վայր քան ըզքեզ չկայ.
Ամէնն աստեղաց նման.
Դուն ի մէջ պայծառ լուսնկայ:

Կազանդն, չնորհաւոր կաւն.
Ի տարին մէկ աւր մի կուգայ.
Այսաւր ինձ հազար կտղայ.
Այնրուա որ զքեզ տեսայ:

Բանի ու քանի կասեմ.
Զիմ եարըն կապայ կտրեցէք.
Զարեզանն երեսք արէք.
Զլուսնկան աստառ ձևեցէք:

Զծուխ ասեն այլ բռնապակ արէք.
Ի՛ ի ձուկն պերճան քաշեցէք.
Զաստղեր այլ կոճկուն՛ք արէք
Զիս ի մէջ ակուն՛ք անցուցէք.

Նայեց ի վերայ քարին
Լաւ զքարանձն ի քեզնէ ապրայ.
Քան զքարն այլ ամօթը չկայ.
Նայ չբին ճամբին նայ կուտայ:

Յաղչին քարն է հարիւր լիպր.
Ի՛ ի չբին ահէնկ ու գոպայ
Իմ սիրոս է պատառ սի մի.
Քո սիրոյդ ամոնց պիտաւ չայ

Այսաւր նոր արեւ ծագեց
Այնրուա որ զքեզ տեսայ.
Դէռ որգորեայսւ սրտիկս.
Որ բերնուս ի քեզ խոսեցայ:

Չեր տուն ի բանէ ե՛ ի.
Զքեզ տեսայ բանըս մոռացայ.
Ականջս ոչ ի լուտ կերթայ.
Ոչ յառաջ սարկատան եղայ:

Ելայ ես ի քեզ եկի,
Զքեզ ի յիս կարաւտ գիտէի,
Իմ գալս քեզ դիժար եկաւ,
Փոշիման ի վայր ճնացի։

Մի լար սի տրտում կենար,
Մի հաչվեր զաւրըս քեզ տարի
Ոտկոնկս որ ի հոս ի բեր,
Նայ կարող որ ալլի տանի։

Հայիմ աղբերաց արուն,
Որ բուանիս ի մէջ տարերուն,
Աչերս ի նարկիզ նման,
Մէկն ի քուն և մէկն ի յարթնուն։

Ես երկու եարիկ ունիմ.
Չեմ գիտեր թէ հաչիմ որուն,
Մէկն է ի լուանի նման։
Մէկն ունի զրուներն զարևուն։

Լուսին չեմ սիրեր զքեզ,
Դու սովոր ես խաո կենալու,
Երթամ սիրեմ զարեգակն,
Որ ծագէ դէմ լուսանալուն։

Տարին տասն երկու ամիս,
կու հոտեր խնծորն ի գաւտիս,
Ոչ գեղ ոչ քաղաք թողի,
Մէկ մի գեղ չասաց խնծորին։

Սղջիկ մի վեր ի թաղէն
Նա կանչեց թէ արեկ մատս ի յիս,
Առնեմ զքեզ ի ծոյս ի քուն,
Որ չերթաս զարիսլ մնռանես։

Հայ իմ աննման նման,
Մայրն չէ բերեր քեզ նման,
Այդ քո լուանայ մազերդ,
Որ առեր վզիդ ման ի ման։

Բաչէ փուռնճ մի տուր ինձ նչան,
Ես յաւտար երկիր կու գնամ,
Բանի դուն ի միտքս անկնես,
Երեսիս գնեմ քեզ փոխան:

Գրիգոր Աղթամարցին, մեր յառաջ բերած Բ. եւ կու Տաղերու մէկ ուրիշ օրինակը կամ վարիանդը, ասկէց առաջ հրատարակուած ըլլալով, Վիէննայի «Հանդէս Ամսօրեայ» ուսումնասիրթերթի 1893 Ապրիլ թուոյն մէջ յարմար դատեցինք այդ օրինակն ալ աւելցնել այս տեղ:

Յամէն առաւօտ և լոյս.
Պլպուլն է նստեր յայգոյս.
Բազցրիկ ձայնէր վրայ վարդոյս,
Կասեն թ' Սրեկ եկ յայգոյս.

Մարգիւք Աղամայ զարմոյս,
Սկանչ գըրէք իմ խրատոյս,
Դէմքն է ծաղկեր իմ այգոյս,
Ա.յս իմ նորատուընկ այգոյս:

Քար եմ բերեր գետերոյս,
Փուշ եմ բերեր սարերոյս,
Ճանկ եմ չիներ այս այգոյս,
Կասեն թ' Սրեկ եկ այգոյս:

Ջեմ եղներ ես յայս յայգոյս.
Ա.յս իմ նորատուընկ այգոյս,
Ա.յս ուրթխատրար տեղոյս,
Եւ ա.ս նորաչէն տներոյս:

Պրքայ եմ չիներ այգոյս,
Երկնեց ցօղն ի մէջ պրգոյս,
Բազցր և քաղեմ ջերոյս,
Բոլորն է ծաղկեանք և քոյս:

Դեռ չեմ տեսեր կնանք և լոյս,
Կասեն թ' Արեկ ել յայգոյս,
Ի՞նչպէս եղնեմ ես յայգոյս.
Հայս իմ նորաչէն աներոյս:

Տուընկ եմ անկեր այս այգոյս,
Սպիտակ ու կարմիր վարդոյս,
Կանաչ բարուընակ տրթոյս,
Ողորմ եմ նստեր այգոյս:

Դեռ չեմ կերեր յայս պտղոյս,
Կասեն թ' Արեկ ել յայգոյս,
Ի՞նչպէս եղնեմ ես յայգոյս,
Ահս իմ նորատունկ այգոյս:

Մէջն է ծաղկեր այս այգոյս,
Կարմիր ե' խոպիտակ վարդոյս,
Դեռ հոտ չեմ առեր վարդոյս,
Կասեն թ' Արեկ ել յայգոյս:

Հընձան եմ չիներ այգոյս,
Կարաս եմ լցեր գինոյս,
Դեռ չեմ խըմեր յայս գինոյս,
Կասեն թ' Արեկ ել յայգոյս:

Բաղեմ փուընջ վարդի յայգոյս,
Գընեմ մէջ կարսի գինոյս,
Ի' ուրախանամ յայս հոտոյս,
Կասեն թ' Արեկ ել յայգոյս:

Գարուն է հասեր ծաղկոյս,
Պրպլուկն է բայուներ վարդոյս,
Պիտէր տեսնի կնանք և լոյս,
Հայ'ֆ իմ կարճ արեւոյս:

Վարդն է խըռով պլպուլոյս,
Զայնս է կըտրեր ի յանձնոյս,
Հոգիս ելեր է մարմնոյս,
Աւաղ ասացէք գերոյս:

Հրեշտակն է կանգներ հոգոյս,
Յահէն կապեցաւ լեզուս,
Ես հան զհոգիս ի մարմնոյս,
Սիրտս կանանչ արեւոյս:

Տարան ի յեզեր հոզոյս,
Դրին զիս ի մէջ գըբոյս,
Ահա, որ ելայ յայգոյս,
Աւաղ իմ կարճ արեւոյս:

Ծաղկունքն վերայեան յայգոյս,
Վարդըն ծափեցաւ յայգոյս,
Յանկըն քակեցաւ այգոյս,
Ահա որ ելայ յայգոյս:

---

81. ԳԱԲՐԻԷԼ ՔՀՆՅ. ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ

Հայ երգիչ մը (1), բնիկ Տփխեցի, ծնած է 1802 փետրուար 29 թուականին ի Տփխիս:

Պատանեկութեան ժամանակ, նախ իր նախնական ուսումն իր հօրմէն ստանալով, ապա մտած է Ս.Ժ-տէրեանի Ռուսական ուսումնարանն, ուր տեղ իր ուսումնական չրջանն աւարտելով, սկսած է Հայ վարժարաններու մէջ, մանաւանդ Նախիջևան, դասատուութեան պաշտօններ վարել, և քանի մը տարիներ վերջը. 35 – 36 տարեկաններուն Բահանայ կը ձեռնադրուի: Իր զաւակն է՝ Բտմտռ Բաթիպայ, հռչակաւոր բանաստեղծն և երգիչն:

1845 թուականին ի Տփխիս Ներսէսեան վարժարանին վերատեսուչ կը կարգուի և իր այս պաշտօնն ալ կը չարունակէ բաւական ժամանակներ, կատարելով նաև իր քահանայական պաշտօնն ալ:

Տէր Գաբրիէլ Բահանայն ունի հեղինակութիւններ, և աչխատակից ալ եղած է թերթերուն, երգած է

---

(1) Իր կարգին չը դրուելուն սխալը մերն է:

բառականին քերթուածներ ու երգեր, որոնցմէ միայն հետեւեալն կը դնենք այս տեղ, որ հրատարակուած էր Զմիւռնիոյ «Արեւելեան Մաւոզ» ամսաթերթին, 1871 առաջին տարուց թիւերուն մէջ: Իր բանաստեղծական գործերէն մին «Մահ Պաէտի» հրատարակուած է 1875ին, ի Զմիւռնիա Տէտէեան տպարան:

Տէր Գաբրիէլ Քհնյ. Պատկանեան վախճանած է 1889 Ապրիլ 13 թուականին, իր ծերունի հասակին մէջ:

ԻՐ ԵՐԳԵՐԸ

Ա.

ԱՌԱՒՕՏ

Երկնէին երկինք, երկնէր և երկիր,
Երկնէր ծիրանի ծովն լայնածիր,
Երկն ի ծովու անդ ունէր զեղեգնիկ,
Երկն ի ծով ունէր զեղէգնիկ կարմիր:

Ընդ եղեգան փող ծուխ մեծ ելանէր,
Ընդ եղեգան փող բոց արտափայլէր,
Ի մէջոյ բոցոյն բիւրաչող հըրոյն,
Հրաւառ բորբոքեալ պատանեակ վազէր:

Նա հուր հեր ունէր, հոպոպիք ցոլուն,
Բոց.էին ծամք իւր և մօրուք վայլուն,
Արիակէզ դիտակ, աղուամազ գիսակք,
Եւ աչուն էին վառ արեգակուն:

Հրաշէկ եղեգին բոց ծայրակարմիր,
Կառեալ յԱրուսեակ՝ հոսեաց յՕրմաւիր,
Ձիչ ամբարձ հրակէզ աստղ առաւօտին,
Յերաշխէպ երկանց կաշկանդեաց զերկիր:

Ցնդեալ Արուսեակ ի ցօղ արտասուաց,
Աստղաբոյլ պարուց զիւր կական յօղեաց,
Զի՛ սուրաս խարտեաշ գուռզ պատանի,
Զի՛ ճեպես, վազես՝ հանգոյն փայլականց:

Վաղվաղեմ, ոգեայց հրավիրել պատանին,
Որոյ հերք հրաբուղք բոցով վիայլէին,
Կանուխ այդօրիկ զնուրածին դիւցազն,
Զար ելիել ընդ երկնից Զարուհի Տիկին:

Թափեացեն զքուն հարսունք անդէորդք,
Գիշերաւարիզ տքնութեան հալորդք,
Լուցցեն զլապտերս յանապօտ աստեր,
Յոր ճրագալոյց խայտան բիւրաւորք:

Խայտան բիւրաւորք տան Մաքանաղեան,
Առ գահ Պարոյրայ աւետիս բառնան,
Թէ յերկուընս երկրի երկնէ Զարուհի,
Եւ յերկնել երկնից խայտայ Հայաստան:

Ի ծով ծիրանի վիճակ Գեղամեան,
Ուր գեղածիծաղ լոպտնայ Սեւան,
Երկունք ծննդեան կալեալ զեղեգնիկ,
Բարդէր ի կոհակս սրտավար Հրազդան

Լանչի լիցի յԱւան վարդգէսի,
Եւ ֆասաղ կացցէ ի գլուխ հանդիսի,
Անդ Արեւմիդին փուլք աւերակաց,
Ծպտեսցին հովտաց բլրոյն Շըրնզի:

Ի տանէն Տուրնաց գաղթեալ ժիր մանկան,
Կոփել զրարաւորս Երուանդեան զրան,
Աւրկ հասցէ կանգնել զրանդս ի վիմաց,
ՅԱւանտայն տաճար յետեալն ի կործան:

Անդ լուսաբներին սիրոյն միաձին,
Եգիտ զարդեան չքնաղ իւր հարսին,
Եւ զոր Պարեան ձեռք էիր կերտանել,
Հըրաչեայ տապատ էարկ ի գետին:

Հուրանտան ձափէր աւուք իւր ծփմանց,
Հրճուէր ընդ ոլորտս ժայռալիր ափանց,
Զի մանուկ հրալից զրոշմէր զիւր դիտակ,
Ի սեռն անպակի վճիտ մկանանց:

Աղաչեցից մերկեալ զիւր ցուղ ծիրանի,
Զոսկեթել օձոց եկնից խորանի,
Անց հանդարտաբայլ ընդ հին Արտիմէդ.
ՅԱրմաւիր էառ գկայ վայրիկ մի։

Երչիւն չգարչին, բուրումն ի չնչոյն,
Որում գմայլին վարդք ծաղկունք համրուն,
Նախ ի Թռչնակաց զաւակաց բնութեան,
Եւ հուսկ ի մարդոյ մերժեցին զբուն

Հնչեաց յԱրմաւիր ի մայր քաղաքաց։
Զայն բերկրապատար. յորքան ուեհտոյ.
Ասեցին համակ գունդք Ասքանազեան.
Բաժանորդ լինել անճառ հրճուանաց։

Գայր փանդեռնահար զսիամբ Երասխայ,
Ընդայր հրճուանօք յերկանց Զարուհեայ,
Եւ զերկուսեան երկնի, երկրի և ծովու,
Յերգ առնուլ ընդարձր ի սէր տան Հայկայ։

*
* *

Բ.

ՏԵՍԻԼ ԵՐԳԱՐԱՆԻ

Յաւերժահարսն պարեկ պարտիզայ.
Ի բարեհնակէ վայրուն ոգեւզայ.
Տարաբերելով որպէս յորորան.
Հնչէր մեղմագին ի զիլ մրգուզայ։

Ընդէ՞ր անքթիթ պչնաւս զմայլեալ.
Ի մանուկ խաղտեաչ ի ծովէն ծնեալ.
Կամ զի՞ ընդ երկնել երկնի և երկրի.
Ի ծով ծիրանի զաչտ ունիս յառեալ։

Է՛ջ յայդ օդատար վերնագաւառէդ.
Անդ ընդ Հրապան և ընդ Արտիմէդ,
Փութեա՛ յԱրմաւիր, և զացես անդէն,
Զոր տարփով խնդրես յանդօր քո տաւղէդ։

Մինչ սկզբնածին որդին գիշերոյ,
Տեղի տայր անչէջ փոսուբեան հրոյ,
Այլ երկունք երկնից՝ յօրէ յայնմանէ,
Զուգակցին երկանց ծովու ծիրանւոյ։

Որ զերկնաւ երկնէր, երկնեսցէ կրկին.
Եւ չիք կատարած երկանց և երկրին,
Այլ համանըմա՛ն յԱրմաւիր երկանց,
Ոչ երկնեսցի ինչ երբէք վերստին։

Իշձ քերթողահօր էր զայն հանճարեալ
Եւ վազանցելոյ յուլունս պարուրեալ,
Այլ անոյ այն կայքին առ ամանակ.
Այզ քո այն երգոց չ'և է կաթոգնեալ։

Նա՝ հազարաւոր ամք անջրպետ կան.
Եւ Արմաւիրայ հիմն չէ յերևան.
Հնչեա՛ վանդռանաւդ զերդ քո դիւցազին,
Եւ մի հաճեսցիս յօդ վիետրանման։

Հայեա՛ց յարծուին թևօք սաւառնեալ.
Որ ի չափ ծիծառան կայ անգայտացեալ.
Նոյնպէս են Թռիչք դիւցազներգ-ւկից.
Յաչս համազգեացդ յոչինչ ամփոփեալ։

Թառանչ ի խորոյ արձակէր սրտին,
Եւ յօդ տոգորէր զաչս երգաբանին,
Այէ՝ քոյ գիտեմ զազգիս ախորժակ,
Ոչնմին մատուցիս այդ քուէ պատգամին։

Բեզ ոչ նոնեննաց ծաղկունք տան հրապոյր.
Երինագնով նոանց ճեպել ի համբոյր,
Ո՛չ բոտրային ծաղկանց վարդենեաց.
կարօտիս ի բոյր, յօծումն, ի անդոյր։

Թեթև քան զթիթեռն, քան զսիւգ ճապուկ,
Ո՛չ ճմլես զծղօտ անհուէմ քո ստուք,
Մինչ կաքաւելով ի ցուցս կայքիկ,
Այգեաց դէպ ի յայգիս անցանես պարուք։

Օգնե՛ա՝ ազիւսոյ՝ մատանցս մատղեալ.
Զայն լար հարկանել՝ որ է քաջ լսելի.
Զի ի չօշափել իմ կեանացդի.
Լսելի լիցի ձայն ներդաշնակեալ:

Հնչե՛ա՝ զոր սաղրեաց քեզ դասրիկ ազգեաց,
Եւ մի՛ ի նահիլ լինիր օգտակար.
Թող զքեզ թմրծից զօրէն և զարհուր.
Յեօթն յեղանակս ընդ աղիւր խօսեաց:

Ասեա՛ց անպաճոյճ՝ թէ ցերկինս բնութեան.
Զո՞ր չիւր դիւցազանց երկինքն Հայաստան,
Ընդ որո՞յ ծնեալ Երասխ հին Գիհան,
Ոչնչէր բոլորել պար ուրախութեան.

Ծանո՛ւ թէ զի՞նչ դէր ցնորք կատկին,
Կամ զի՞արդ մարդիկ նոքօք վարէին,
Զի՞նչ չքնաղ կանանց ազգ ասիրուհիւն,
Զոր դուն ուրնք արք կրկնել յօժարին,

Երգեա՛ պատմաբար թէ ո՛յք տիրէին,
Երկրաց արք պատեն զքո հայրենին,
Զի՞նչ անց ի նոսին կային տիրապետ,
Կամ ո՞ր անդ կրկէս քուն զիւցազնին:

Քաղցրիկ լուսարձակ այդ Հայաստանի,
Նոր դուեն խնդութեան բացցէ Հայկազնի,
Մանուկ նորածին դուրզ և խարտեաշ,
Զուգընթաց յայտնի ծննդեան հսկայի:

* * *

Գ.

ԾՆՈՒՆԴ ՎԱՀԱԳՆԻ

Արծուին հոտմիւռ ծոպ յԱզատ Մասեաց.
Ոլոգապար ի թմրիչ լսելեաց վերնատեաց.
Անցագ, անհատիլ յատկերմերիմ ի ծով,
Որ զարկիւրափայլ ծանուկնս երկնեաց:

Եւ մերթ յԱրմաւիր զաչս իւր ուղղէր,
Ուր գիւցազունն իմ լսելն առնէր,
Զառաջին կանչ իւր յայնմիկ զարպասի,
Յորում ազգէ յազգ տէր Մասեաց բնակէր։

Անդ էր Արտանայ ծնեալ և սնեալ,
Անդ տիկին Նաւարդ զիւր Արայն սիրեալ,
Եւ Անուշաւան յետ գիրկզարձին,
Անդ զարգիւնարբու կեանսն զրաւեալ։

Անդ Պարեմ նորուզ զգահ Հայկայ հպատակաց,
Անտի և Զարմայր յարշաւան խուժեաց,
Պարոյր զայն արար զարպաս արքինի,
Հրաչեայ անդ խմբեաց պար զիւր հարսանեայ։

Անդ և արդ Տիգրան ուներ բնակութիւն,
Եւ անդ վարէր զիւր թագաւորութիւն,
Եւ յորժամ եառն զանդրանիկին ծնանդ
Քաջաց Մասեաց զիւր ձօնեաց գոհութիւն։

Ա՛ռ յարքայական գիրկ զայն նորածին,
Ամբարձ դէպ ի վեր բազկօք ի բարձին,
Ասաց, Զի՛զ յանձնեմ՝ ո՛վ Ազատ Մասեաց,
Հզօր զօրութիւնք զվահագն իմ որդին։

Ներո՛ւք սմա պահապան, պաշտպան,
Յամէն արկածից յանգօր մանկութեան,
Եւ ասպար ամուր ի գործս հասրուն,
Մինչ ի ժամանել ցօր զառամութեան։

Դո՛ւք՝ որ առաջնորդ մեծ Նահապետին,
Կացի՛ք յաչխարհ Աննասր դաշտին,
Ածի՛ք, հասուցի՛ք յայսմիկ աշխարհ,
Եւ արկի՛ք հիմունս Հայկազանցս բազդին։

Դուք գձեռանէ կալեալ Արամայ,
Արարի՛ք զնա պատկ տան Հայկայ,
Պարոյրայ և ինձ եղեալ զօրավիգ,
Փառաւորեցի՛ք գործովք դիւցազնեայ։

Զնոյն օդնութիւն ձեր մի՛ զլասջիք.
Ի նորածնէս՝ զոր ինձ պարգեւեցիք.
Զի սա եղիցի ցնծութիւն ազգի.
Զոր չուրջ զ'Ասիօքդ մակաղեցուցիք.

Սրծուին ի ծագայ Սրարատ լերին.
Լսելի արար զիւր ճչիւն ուժգին.
Եւ սաւառնացեալ զօդ պատառելով.
Հանգեաւ ի տանիս յիրդ անդ զարպասին:

Մինչ այս ամենայն կատարէր տակաւ.
Տիկնայք Արամեան չուրջ զՁարուհեաւ.
Ձիւղ և մեղր խառնեալ ընդ նաշոյ ալեր.
Զանգէին ջամբել խիւս մանկան տակաւ:

Եւ Տիգրանուհի հօմնամիոյ կուսան.
Ոոյր թագաւորի՝ զվիոյ Երուանդեան.
Հանգերձ քերդ իւրով տիկնաւ Վարդգեսի.
Ասին զմանուկն՝ մինչ լռեայ Տիգրան:

Եղին յօրոց մերձ ծնողականին.
Եւ ինքեանք զթամթիկս մանկան զննէին.
Ընդ քաղցրաուսիկ կիսպատրան նորա.
Հրճուէին ուրախ և զմայլէին:

Եւ ահա ցին մի խոյացեալ յերդոյն.
Կալաւ ճիրանօք զոչ արքայորդւոյն.
Եւ ի խուճապել տիկնայ մեծուհեաց.
Գոաւ ց'նն ի ճանկս Մասեաց արծուոյն

Թռչունք ամենի՛ք կռուեալ սաստկագին.
Յայնմիկ ատգնապի մի մի ձու ածին.
Զորս նորածին իւր մանրիկ թամթովք.
Ճմլեալ և եղեալ յիւր օրօրոցին:

Զայս ամենայն անցս նահս և Տիգրան.
Եւ օրինադրեաց յաշխարհ հայրենեան.
Զի ի յիշատակ զիտման այս ձուոց.
Զուարդեղ մատչիցի յօր ծննդեան:

* * *

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՎԱՇԱԳՆԻ

Զարգնայր վահագն յապարանս նախնեաց,
Յերախան որդւոց քաջ ազգապետաց,
Եւ զաստիարակ ընտրեալ էր վարդգես.
Հազորդել մանկան մարզս հրահանգաց:

Սճէր ընդ նմին և Տիգրանուհի,
Փայլէր ըստ արիւոյ յոլորտս աչխարհի,
Հնչէր գովեստիւ փող զօրխորդէն,
Գան արքայորդիք յայց Հայաստանի:

Մինչ յԱրմաւիրայն արքինի զարպաս,
Տանէին սոյա կրթուխեան սպաս,
Տիգրան ուշ դնէր իւրում պետուխեան,
կազդուրել զգահ որդւոյն զեռահաս.

Նորակարգ պճնեաց զտուն Արտաշեան,
Զինազարդ եղեն գունդք Աւքանազեան.
Վաճառք, տուր և առք ի Հայաստանեայս,
Ճոխութեամբ լցին զերկիրն ամենայն:

Ո՛չ ևս գոյին գաչտք ամայացեալք,
Ո՛չ հովիտք. լերանց ծոցք խոպանացեալք,
Արօրք. գերանդիք, մանգաղք և խոփք սուր,
Փայլին մշակաց ի ձեռս արծնեալք:

Մթերք արծաթոյ, ոսկւոյ. գոհարաց,
Ո՛չ միայն զեղան ի գանձ արքունեաց,
Այլ և յղփացան պետք և տանուտեարք,
Եւ չքեղացան տունք տոկականաց:

Փոխանակ եզանց ի սայլս գլանաւորս,
Լծեցան նժոյգք ի կառս անուաւորս,
Յաճախեաց ի գաչտս երամակ ձիոց,
Ստացաւ Հայաստան իւր հեծելազօրս:

Յայնմհետէ և քաղաք Արմաւիր,
Ջունելով փողոց դիւր յարմարագիր,
Ջգայ զանուեղի անձկութիւն ուղեաց,
Սկսաւ կերտել պողոս լայնագիր։

Ի միջակէտին զարեալս արքունեաց,
Եւ շուրջ զնոսա տուն ազգապետաց,
Անդր ևս քան զայն ևն արքայազունք,
Եւ հուսկ բազմութիւն խառն բնակչաց։

Արմաւիր քաղաք չէր քառակուսի,
Այլ բոլորաձև՝ գո՛գ ինանկիւնի,
Պողոտայք նորին էին չորմալիք,
Եւ բազում ուրւք անանգամնելի։

Առ իւրաքանչիւր անկիւն պարսպին,
Տիգրան ռահ հորդեայ ի դրանց զարեալին,
Որով փողոց ինն բացան լայնարձակք,
Եղև դիւրութիւն եկին և մտին։

Շուկայք, որգոստայք և տուն վաճառաց,
Նոր ձև զգեցան ի մէջ փողոցաց,
Առևտուր չարժեաց զիւր թևս ծանրեալ,
Հայք ճաշակեցին բերկրութիւն կենաց։

Ընդ վոյթ հեռացան ի տանց Արտեանց,
Ազատի դրշմք գեղջուկ գծծութեանց,
Եհուա և յաղգ մեր ճայակ վայելուչ,
Ազատ ի ինքզ հէգ չուացութենանց։

Ինքն Տիգրան էր նախատիպ բարեաց,
Ջոր կամէր հինել ի մէջ համազգեաց,
Պարկեշտ յուսկլս, պարկեշտ յըմպելիս,
Համեստ ի հանդերձս պերճ զարդարանաց։

Ջարուհի տիկին և Տիգրանուհի,
Էին զարդ կանանց հիւսիսեան գահի,
Իսկ Երուանդուհի բամբիռ Վարդգեսեան,
Պարծանք էր տիկնանց Հայոց աշխարհի։

Սոքա անանձնատ ընդ արքայորդւոյն.
էին թէ ի տան. թէ ի պաշտ սրտոյն
ի վայելս պարոյց. ի ցուցս կարգաւորց.
ի լուր ցցասաց Գողթնացի երգոյն։

Մինչ գայր վանդուռնար ձայնիւ երգատան.
նախ ի գահիճ իւր ժողովէր Տիգրան.
երգէր և վահան զվէպս նախնեաց.
եւ վառէր յոգին հուր դիւցազնական.

* * *

ԱԺԴԱՀԱԿ ԵՒ ԿԻՒՐՈՍ

Մինչ հաս վահագնի պատանեկութիւն.
Տիգրան կատարէր արուեստիւնս անհուն.
Սուր նորա չոգայր յափուն Ասիկերկրեայց
փառօք ժառանգեաց զմեծ պատուանուն.

Յայսմ միջոցի պետութեան Մարաց.
Տիրէր զօրութեամբ բազում ոչխարհաց.
եւ միահեծան արքայն Ազդահակ.
կայր հասեալ ի ծայր անասուն փառաց։

Էր սորա դստրիկ Մանդանէ անուն.
Որոյ համբաւեալ էր գեղեցկութիւն.
Բազում թագաւորք և արքայազունք.
խնդրէին զնա յիւրեանց հարսնութիւն։

Ակնքան Ազդահակ իւոյ յերազէ.
Ճանապարհ զառնր բոլոր ապրելոյ մի.
Որոյ ուղիք առատ չուեին զներքին.
եւ ջուր ծովանման ճնայր ի գաչաի։

Զարհուրելով շրտեաւ ի խորին քնոյ.
Կոչեաց զհմաստունս ոչխարին իւրոյ.
Պատմեաց զերազ իւր. և զայս պատասխան.
Իբր ի միջէ լուաւ բերանոյ։

Դուստրդ քո ծնցի արու զաւակ մի,
Որ կոչէ ի ծագ վատաց աշխարհի,
Լցցէ հոչակաւ իւրոց քաջութեանց,
Զամենատարած լայնութիւն երկրի:

Դարձեալ Աժդահակ յանուրջս տեսլեան,
Անկաւ յարհաւիրս ցնորիւք խօլական,
Կոչեաց զիղձս իւր և զդէտս Մարաց,
Զի փարատացին զմէգ տրտմութիւն:

Ասէ՝ դուստրդ իմ՝ յանուրջս իմ ննջէր,
Ունէ ծառ յարգանդէ նորին բուսանէր,
Ամբարնայր ծառն այն, հասանէր յերկինս,
Զի ստուեր իւրով անհուն դաշտս ծածկէր:

Տեսիլդ այդ ասեն՝ նոյն է ընդնախանձն,
Գուշակէ զծնունդ դիւցազն որդւոյն,
Զոր թէ վաղ, կանուխ, և թէ անագան,
Հանդիպեալ է տալ Մանդանէ զչխոյն:

Անկաւ երկիւղ մեծ ի սիրտ արքայի,
Կոչեաց ի խորհուրդ զծերս աշխարհի,
Ըստ սադրել նոցա ետ զՄանդանէ,
Կնութեան տխմար կամքիւսայ պարսկի:

Իսկ յետ հարսանեաց առաքեաց զփեսային,
Իբրև կուսակալ ի ծագ տէրութեան,
Զի թէ դուստր իւր ծնցի իւր որդի,
Մանուկ չունիցի զհայր իւր պաշտպան:

Այո՛, Մանդանէ ծնաւ զիւր որդի,
Բայց զնա բարձին ծառայք արքայի,
Աժդահակ յանձնեաց զմանուկն ցԱրբակ,
Հրամայեալ զենուլ, ձգել ի բացի:

Արբակ զանգիտեալ յահէն Մանդանեայ,
Զմանուկ արքայազն ետ Մատրադատայ,
Զի հրաման անգութ արքայի,
Հանեալ ի գլուխ ծանուցէ նմա:

Մատրաղատ հովիւ էր արքունական,
Եւ կին իւր տանջէր յերկուսն ծնողեան,
Իբրև հաս յիւր տուն, նոքա զի կին իւր,
Ծնեալ էր զորդի անչունչ, անկենդան։

Մինչդեռ անզգայ տագնապէր այն կին,
Մատրաղատ էառ զիւր մեռեալ որդին,
Ի տեղի նորա զորդին Մանդանեայ,
Եւ խանձարրապատ ծննդականին։

Ի գառնալ յուշ իւր կին Մատրաղատայ,
Իբրև զիւր էառ զծնունդ Մանդանեայ,
Մատրաղատ ձգեայ զորդին իւր մեռեալ,
Ծառայք պատմեցին զայն Աժդահակայ,

Աժդահակ հանգեաւ ի տառապանքեանց,
Լուեալ թէ Թոռն իւր կենդանի է ի չանց,
Վասն այն զՄանդանէ առաքեայ ի Պարս,
Փոխարէն որդոյն տալով բարւոյ գանձ։

* * *

Բ ՝ ԳԱՒՈՐԵԼ ԿԻՒՐՈՍԻ

Մատրաղատ հովիւ պարգևեայ ատեան,
Ըստ կոչման նախնեայ Քայխատրով անուն,
Այլ փաղաքշարար կոչեցաւ Կիւրոս,
Զարգացեալ զնա յանպէտս մօրուն։

Մանուկ էր Կիւրոս, եղև պատանի,
Քաջ, ճապուկ, ճարտար, տեսլեամբ գեղանի,
Բարք իւր արարին զնա խոպոպիկ,
Մանկանց որերաց գրան սրքունի։

Ի խաղի իմիք Կիւրոս ընտրեցաւ,
Թագաւոր մանկանց և յամօտ նստաւ,
Բաշխեաց ընկերաց բուրգս ուռագուխան,
Եւ ի խաղակցած անկեզծ սիրեցաւ։

Վասն որոյ և միշտ յորժամ խմբէին,
Զկիւրոս արքայ կացուցանէին,
Եւ նա անկաչառ իւր խոհեմութեամբ,
Յարգ և ծանրութիւն ընձեռէր խաղին։

Յաւուր միում մինչ խաղացին տոքա,
Մէն ի մանկլաւիկաց անգոմանաց զարքայ.
Այլ մանուկ արքայն անակառաբար,
Ի ձեռն զահճի զան արբոյց նմա։

Մանուկն լալով քանքաւոց իւր մօր,
Մայրն առն իւրում առ զրան հզօր,
Հայրն՝ արքային, արքայն ևին ծպտուալ.
Ծանեաւ զի այն խաղ կայր հանապազօր։

Մատեաւ առ Կիւրոս, ետուր քաղցրագին,
Էր տուաւ պատիժ այն պատանեկին,
Կիւրոս սէգ արար բանին պատասխան,
Զի ըմբռատ գոյաւ. զէմ իմ հրամանին։

Կրկնեաց Աժդահակ, որո՞յ ես որդի,
Կիւրոս ընդհատեաց. Մատրադատ հովուի,
Այս կարճ պատասխան յարոյց կասկած մեծ,
Յաղագս Կիւրոսի ի սիրտ արքայի։

Կոչեաց զհովիւն, արար քննութիւն,
Եւ ծանեաւ զիրացն պարզ ստուգութիւն,
Թէ նա է իւր թոռն՝ ծնունդ Մանդանեայ,
Կիսեալ արդէն զիւր պատանեկութիւն։

Դարնացաւ յանձն իւր արքայն Աժդահակ
Ի ճաշ հրաւիրեաց զաւետին Արթակ,
Բայց զի խաղակից ունիցի Կիւրոս,
Հրամայեաց ածել ընդ իւր և զորդեակ։

Ընդ հաս ի դարպաս որդւոյն Արթակայ,
Ջենուլ ի խորհիկս հրամայեաց արքայ,
Այլ ի մտանել յարքունս գիներքուսց,
Յայտնի եղև հօրն խաղ Աժդահակայ։

Վան Կիւրոսի ի խորհուրդ մտին,
Իղձք հարցուկք և գէտք Մարաց աշխարհին,
Եւ ասեն ցարքայ, եկ քան անլոյց,
Կիւրոս թագաւար եղև ի խաղին:

Մերժել կամելով յարքունի տանէն,
Առաքեաց արքայ ի յԵկբատանէն,
Չկիւրոս ի Պարսս առ Կամբիւս հայր իւր,
Չի հեռի լեցի ի զօրականէն:

Այլ Կիւրոս ի Պարսս մօր իւր դրկմամբ,
Նաև Աբրահայ զալտ դեսպանս թևամբ,
Յապստամբութիւն վառնայ զալարիկս,
Թագաւորնաց անդ վտարանդս թևամբ:

Լուռ առ Աժդահակ տակաւ ժամանէր
Դէպն Արբակայ, կիւրնայ սատակէր.
Մտատանջութիւն էած թմրութիւն.
Աբքայ յերազին նորոգ զարհուրէր:

Տեսանէր կին մի ծերանա զգեստեալ.
Ի քարակառուր ծայր լերին նստեալ,
Երկունք ծննդեան զնա տանջէին,
Երեք զիւցազունք յայտնեցան ծնեալ:

Մին բազմեալ յարիւծ յարևելս զիմէր,
Երկրորդն հեծեալ յինձ՝ ի մուտս խիզախէր,
Իսկ երրորդ հզօրն նստեալ ի վիշապ.
Ընդ դէմ արքայի ճակատ յարտարէր:

* * *

Է:

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԱՑ

Ի կուչ արքայն աւազք խմբեցան.
Չարատուչակ անուրջն լուան;
Ասեն մին քաջայ է ինքն Կիւրոս,
Երկրորդն է Արբակ նիւթիչ նենգութեան:

Իսկ որ ի վիշապն էր բազմեալ հզօր,
Ի արքայն Հայոց Տիգրան մեծազօր,
Զոր թէ մարթասցին ածել զրոտմբ,
Կիւրոս և Սրբակ հնասցեն անզօր։

Հաճոյ թուեցաւ խորհուրդ որերայց,
Սժդահակ ինքնին հնար նոր նիւթեաց,
ԶՏիգրանուհի մեծամեծ օժտիւք,
Տիկնանց տիկնութիւն յիւր հրաւիրեաց։

Ի գալ զնոցանայց Մարայց արքային
Հասին և Հրեշտակք Կիւրոսի Պարսկին,
Տիգրան զքոյր իւր նո Սժդահակայ,
Իսկ ընդ Կիւրոսի հաստեայ ուխտ դաշին։

Ընդ Տիգրանուհեայ եղև ուղեկից,
Պատանին վահագն ի գլուխ սպայից,
Իրր հարսնածու չքնաղ դժխոյին,
Դէպ յատադաստ առ արքայն արքայից։

Նոր օրինակ էր չուս կարաւանին,
Թևակցեր նմին Մասեաց արծուին,
Երիտային երկու վարդք Սրմաւիրայ,
Ընդ որս Սրամեանց սիրտք զօրեալ էին։

Ընդ առաջ կանխեաց արքայն Սժդահակ,
Տեսարանն էառ ձև անօրինակ,
Հայկազունք և Մարք ի մայր քաղաքացդ,
Զնորատեսիլ կազմնցին բանակ

Ել Տիգրանուհի ի պատգարակէն,
Եմուտ յապարանս ուր հարսանիք են,
Տիկնաց տիկնութեան փառք նախանձելի,
Զօր նոր հարսնութեան նորէն պսակեն։

Պատուով ընկալաւ արքայն Սժդահակ,
Զքաջիկ վահագն Տիգրանին զորդեակ,
Բայց ընդ փոյթ եհեղ ի սիրտ արքային,
Զքեզն նախանձու, արծուոյն դիտակ։

Հանդէպ արքունեաց խմբեցաւ կրկէս,
Ուր Տիգրանուհի բազմեցաւ իսես,
Տիկնայք, մեծուհիք, օրիորդք Մարաց.
Եւ պարք քաջարեաց կացին յոյն հանդէս

Նախ ըմբիշք մատեան յոյն մեծ տեսարան,
Ուր ոգորէին քաջք սիրտ ի բերան,
Յաղթականն առնոյր խնկացն պարգեաց,
Զոր Տիգրանուհի վարկանէր արժան:

Դարձոյց առ Վահագն զիւր բան Աժդահակ,
Ասէ՝ դո՞յ ի Հայս խաղ այս օրինակ.
Վահագն ժպիտ ծածկեալ ի շրթունս.
Ասէ՝ և իմ լեալ է յայսմ յաղթանակ

Զայս ասացեալ ել և արձանացաւ,
Ըմբիշ մը հուժկու առ նա մեղմեցաւ,
Զև էին հարեալ բուռն զերերայ.
Ըմբիշն Մարաց անչունչ գլորեցաւ:

Զըմբշամարտ հանդէսն ընդ փոյթ փոխեցին,
Ի նոր բռնամարտ ի պայքար բազկին,
Այլ և յայս կրկէս ընդդէմ Վահագնի,
Բռնամարտիկ ոք չեկաց ի կայքին:

Արքայն հրամայեաց կազմիլ մենամարտ,
Սուսերօք, րոպք տալ ճակատամարտ,
Այսմ իսկ սպասէր Վահագն քաջիկ,
Զի հրաւիրեսցի ի սուսերամարտ:

Ճապաղեօք արեան լցաւ տեսարան,
Բազում մարտագիրք թաւալգլոր անկան,
Բաջարիք Մարաց՝ գոռ պատերազմողք,
Ոտք և վիրաւորք եղան ի կոծան:

Տիկնանց տիկնութեան օր Տիգրանուհեայ,
Սրկ հուր նախանձու սիրտ յԱժդահակայ,
Երկեաւ թէ գուցէ սա է այն վիշապ:
Զոր ցարդ գուշակէր յանձին Տիգրանայ:

* * *

Ը.

ԲԱՐՇԱՄ ԵՒ ՅԱՐԴԳՈՂ

Զմի պատառաց լայն մարաստանի,
Բռնապետել ուներ Բարշամ մկրտցի,
Որ բազում անգամ Աժդահակայ իսկ,
Դիմահար լեալ էր ի պատերազմի։

Յանձնեաց Վահագնի արքայից արքայ,
Առնել արշաւան յաշխարհ Բարշամայ.
Ինչ եղեալ ի միտս լէ յայսմ մարտի,
Անշուշտ սպանցի որդին Տիգրանայ.

Վահագն խնդագին ևս զօրաց յորդան,
Ուղևորէր որոյ էր արծուին Հայկեան,
Ոչ այժ Բարշամայ և ո՛չ մեկնազէնք.
Մարթացած յառնել խոչխուժ քաջութեան։

Զգիտեր Վահագն լէ զինուորք Մարաց,
Ունին յորքայէ պատուէր հրամանաց,
Մատնել Բարշամայ զքաջիկ Վահագն,
Չի մենամարտիւ բարձցէ ի կենաց։

Բարշամ զաւանօք Մարաց զօրութեան.
Յանմատոյց լերինս Թակարդեաց դարան,
Ցոր լէև աճաւ զիւցազն պատանի,
Բայց ի վտանգէն ել քաջ յաղթական։

Պակասեաց պարէն Մարաց բանակի,
Զուանէին զուտիստ ոչ մարդ և ոչ ձի.
Ենոտ մսէղ գիշեր, տեղայր անձրև յորդ,
Որոտք, կայծակունք զղրդէին գոգի։

Մէ ի լրտեսից ծանոյց զիւցազնին,
Թէ յարդ բարդ ի բարդ գոյ յանկոյս լերին,
Վահագն զիմեաց ընդ զառ ի վեր անդր
Առանց ընկերաց՝ լոկ զէր և ձեռին։

Այս էր դարանն իսկ նմա անդ լարեալ,
Բարչամ ի նմին կայր վինուբ վառեալ,
Բայց Սզատ Մասեաց Քաջք նորինպաշտպանք,
Անդ փառաց պսակ էին պատրաստեալ։

Դիւցազն Արամիան ո՛չ յայնկոյս գնաց,
Ալր Բարչամ զօրօք նստէր դարանած,
Այլ ուստի կարէր պարէն գտանել,
Նախ քան չհասանել զալանակալաց։

Սկսաւ ամալ զխո՛րձս ի բարդից
Եւ ի կերակրոց տիկս կաթնալից,
Որք արագութեամբ աջոգակ աջոյն,
Թռչէին ընդ լեառն զերթ վիրգինեստից։

Դէտք ազգ արարին զպողութիւն յարդին,
Եւ Բարչամ ճնպէր դէմ յուղհահարին,
Ընդ փայ ատակեն եառնս զի Վահագն,
Ելանէր ի լեառն տիկ և յարդ յուսին։

Խիզախէր Բարչամ, Վահագն խուսափէր,
Մինչև ի գագաթ լերին հասանէր,
Անդ չիք ոտնկոխ, փուայեալ են վախք,
Ի զառ ի թափին դիւցազն իմ կառչէր։

Մերձենայաւ Բարչամ սուսեր ի ձեռին,
Զկա՛յ առ յա՛րդգո՛ղ ձայնարկեաց ուժգին,
Բայց չազգ և որոտ և խաւար սաստիկ,
Յաչաց իրերաց զնոսա ծածկէին։

Ո՛չ կամէր Վահագն զյարդ իւր ցրուել,
Կամ զտիկ կաթին յուսոց ի քաց դնել,
Եւ ահա յանկարծ փայլակն յամպրոպաց,
Եցոյց դիւցազին զարծուոյն սաւառնել.

Անդ սուսերամերկ Բարչամ խիզախեաց,
Ի խաւար սքեան զիւր հարուած էած,
Այլ ընդ վայր էանց չառաչիւն օդոյն,
Վահագն թեռամբք իւր ապահով մնաց։

Դարձեալ չոգիք Թանձր փոյլատակեցին,
Կայր Բարչամ հանդէպ. ճչեաց արծուին,
Վահագն զիւր հաստ բիր ի ջոյց ի գլուխն,
Բարչամ կործանեալ անկաւ ի գետին:

Ի մերժել լուսոյ զծածկոյթ ամպրոպայ,
Երևէր սպիտակ ծիր յարդին ցրուած,
Զոր ծիր յարդագողի և կամ ծիւ, կոչեին,
Կոչեցին դիտողք ի տան աստուածայ:

* * *

ՍԿԻԶԲՆ ԵՕԹՆԵԱԿ ՆՍՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՎԱՀԱԳՆԻ

Մինչ Վահագն ի Մարս առաքինանայր,
Կիւրոս ի Պարսս տակաւ զօրանայր,
Կամէր Աժդահակ ի մարտ կազմուել,
Սյլ ի Տիգրանայ դաշանց յերկուանայր:

Ասեցաւ ծածուկ ընդ Տիգրանուհեայ,
Զի պատանական լիցի Տիգրանայ.
Իսկ Թէ ո՛չ գայցի նմին համախոհ,
Հասցէ տիկնութեան ասել բարեաւ մնաս՛յ:

Յղացաւ ի սիրտ հոգիսգն զԺխոյին.
Հաւր անկնդէ սիրոյ առ իւր հայրենին,
Առ ոտն կոխանայ զիրաս տիկնութեան,
Յիշեաց զի գուստր է մեր՝ Հայաստանին:

Առ երեսս կեղծեաց յօժարիլ ընդ այն.
Սյլ ծածուկ հասցէ առ եղբայրն զրան,
Կալ սրմծուն, ո՛չ գալ ի կոչ քեռուն,
Զի մի անզգոյշ անկցի ի գարան:

Աժդահակ հրեշտակս առ Տիգրան յղեաց,
Եւ յայտնութեան քեռն հրաւիրեաց,
Տիգրան յոտանացաւ առնել ըստ բանին,
Եւ զամենայն ինչ Վիրոքեն-յայտնեաց:

Յորժամ և Կիւրոս առեալ զայրուձին,
Գիմեաց բազմութեամբ դէմ ինքնակալին,
Գրգռեցաւ մարտ, Տիգրան կայր հեռի,
Զի զեռ չեկեալ էր Տիգրանուհին։

Վահագն, զոր կարծէր Աժդահակ՝ մեռեալ,
Գայր յարշաւանէն զիւր զեր յանկ հանեալ,
Եհաս չերքատան, եգիտ զհօրաքոյրն,
Ի յարկ կանանոյն իբր ի բանտ եղեալ։

Կորզեալ Վահագնի զՏիգրանուհի,
Յաւարի էար զգարշապատ արքունի,
Գուժարեաց ուղորդս և յուզի անկաւ,
Հասոյց զղչխոյն ի տուն հայրենի։

Աժդահակ կանխաւ էր նախատեսեալ,
Եւ զարան, զակարդ անբաւ պատրաստեալ.
Այլ այն մեքենայք. լարք և որոգայթք.
Յանդիման քաջին անկաւ պարտասեալ։

Լուեալ Տիգրանայ զդարձ Վահագնի.
Եւ զիրկել նորա զՏիգրանուհի.
Արշաւեաց զօրօք ի սահմանս Մարաց
Ուր զօր ամենայն լինէր գոռ մարտի։

Զօրայեալ Կիւրոս զօրօք Տիգրանայ,
Համագունդ խաղաց դէմ Աժդահակայ.
Մինչ հանդիպեցան Տիգրան, Աժդահակ.
Ամբեցաւ կռիւ ի միջի նոցա։

Դեռ ոգորէին արքայք երկոքին,
Եւ քաջ թիկնապահք զնոքօք գոռային,
Ճչեաց արծուին, և Վահագն հասեալ,
Վազեայ դեղտրդեամբ ընդդէմ՝ քաջ Մարին,

Ետես Աժդահակ զՎահագն եկեալ,
Զոր ի բարշամայ կարծէր խողխողեալ,
Ընդդէմ դիւցազնին խիզախեաց սրտիվ,
Զոր դէմ Տիգրանայ էր մերկուցեալ։

Ալ աճապարիայ Վահագն յանդիման,
Դիպեցոյց ընդ կողս զսայր գնդարգեան,
Եւ յետս քարչնտլ հան մասամբ թոքոց,
Աժդահակ անկաւ յերկիր ի կործան.

Անդ ամենայն զօրք երից մարտակցաց,
Կռնցին դաշնս ի մէջ պատանց,
Գոչեցին, կեցցէ՛ կիւրոս թագաւոր,
Տիրել ի վերայ Պարսից և Մարաց:

Եւ Տիգրան զարձաւ յերկիր հայրենի,
Ուր հռչակեալ էր անուն Վահագնի,
Կառուցեալ քաղաք նոր Տիգրանակերտ,
Անդ քնակեցոյց զՏիգրանուհի:

Եւ յայնմհետէ ցցոտաց Հայկեան,
Հնչեաց ի բամբիռ պիւռ-զինուորական,
Ձերգ «Երկնէր երկին, երկնէր և երկիր,
Երկնէր ծիրանի ծով ծաւալական»:

*
* *

ժ.

ԱՐԴԻ ԲԱՐԵԲԱՍՏԻԿ ՎԻՃԱԿ ՀԱՅՈՑ

Սակաւիկ լինչ՝ ևս համբերէ՝ Հայոյ ազգ մեր բանը լաւ է,
Ինչ նեղութիւն՝ ունինք այսօր մեր կեցածը միչտ փիլաւ է,
Անգաններըս՝ զարդարուած են իարտիկներու վառիկ,
հաւ է,
Փորերըս իս՝ կչտացած են արդ հարկաւոր զարդ հալաւ է:
Էլ չենք ոչինչ՝ բանի կարօտ, միայն կուռք ու՝ ձին են պակաս,
Եթէ ծառայ՝ ազգոյ մէջ ենք, վարժ վարմունքով ենք անգամեա,

Նորոց լեզուաց՝ էլ տեղեակ ենք և պատրաստ ևս՝
յայլոց ըսպասս,
Իսկ հասարգին՝ հոյ ՝ի էէ տեսանենք, աչքերըս հիւսիս
հարաւ է։

Առուտուրի՝ մէջ ճարտար ենք ՝ի կուզ Տիւրոսին կը
խարենք,
Եթէ նաչնած ջարի գտնենք, իսկոյն պայտերը կը
թափենք,
Գաղ և կըշիռ, գըրիւ. կոռ, մար՝ ամէնն ալ պա-
կաս կը չափենք,
Փող աւելցաւ՝ կը թաքցընենք, կ'ասենք հաչիւն
զըրաւ է։

Արուեստներուն՝ մէջ ալ վարժ ենք, ունինք գերձիկ՝ և
ներկարար,
Գլուտմագործ և ոսկերիչ, և ժամագործ և կօշկա-
րար,
Ջուլհակ, բըրուտ, և պարտիզպան, մըչակ, գար-
բին՝ և ԹաղքարարՀ
Ձեռագործած՝ մէջ ունեցած՝ մեր զարգացումն՝ մեզ
չատ բաւ է։

Ունինք հարուստ՝ վաճառականք, որ բիւր ոսկուն
չեն ասեր գանձ,
Թէ յայլոզակ՝ անձն տեսանեն՝ գովեստ կուտան՝ միշտ
աննախանձ,
Իսկ ՝ի էէ ձախորդ՝ մարդ հանդիպի՝ խըրատ լինին՝
փոքր ինչ անսանձ.
Կ'ասեն արդար՝ ճակատագրի՝ դառաստանը՝ չատ
իրաւ է։

Իմաստնոց դասք՝ բազմացել են, ամէնքս ունինք՝
նոր գաղափար.
Ակադեմիա, Համալսարան, ելմուտ առնել չէ ինչ
դըժուար,
Ծանր և դրական՝ նոր փիլոսոփեանց՝ մեր գլուխք
են՝ մըխեր, համբար,

Կըրօն՝ լեզու՝ և ազգութիւն՝ կ'ասենք պահելն մեծ համբաւ է։

Ազգասիրաց՝ անթիւ են ջոկք. միշտ հայրենեաց՝ անուն կուտան,
Եւ բազումք են՝ որ ամեն օր՝ կը հառաչեն՝ ախ Հայաստան,
Երկու, երեք՝ թէ ժողովկինք, միմիանց կանենք, անպատասխան,
Մեր այս լաւ լաւ խորհրդոց պարք՝ ամէն ասեմ՝ անգործաւ է։

Լըրագրաց թիւն՝ էլ բազմացաւ, արդէն ազգ ենք՝ Եւրոպական,
Տըպարաններ, վարժարաններ. համարեա թէ՝ ամէն տեղ կան,
Լուսաւորութեան՝ տեղեկացանք, երկաթուղի՝ ծանօթացան,
Հեռագրութիւն՝ չէ ինչ զարմանք, մեր սայլն արդէն՝ չոգենաւ է։

Այնպէս գիտուն՝ մարդիկ ունինք, որ ունչ կանեն՝ Եղիշէին,
Նոր բանաստեղծ՝ Հոմերոսեանց՝ առջեւն ինչ է՝ կըլայեցին,
Հայրանուն եւն՝ մասընական հետ, մեզ հիւր բերինք՝ եւսից եւ ուխին,
Հայ ազգական՝ մականունը՝ դափնեայ փնջեր՝ կը գրաւէ։

Չեն արդ թէեւ՝ դարք Օգոստոսեանց, այլ Մեկենասք՝ միշտ ծնանին,
Հայրենասէր՝ մաքուր կամքամբ՝ ի քնքոյշ գիրկ՝ մարց սընանին,
Լուսապսակ՝ հիւսեակ ծաղկանց՝ փուքման ի գլուխ՝ տալ վարդանին,
Նախնեաց ճըգունք՝ ոչ անգոնեն, ա՛չ ասէ ոք՝ հին, պառաւ է։

Մինչ յորդորել՝ ճանապարհ ընդդէմ կեղծեաց խարէութեան,
Գիտեմք զի չար՝ և ի նպաստ՝ պարզ և չինչ ձայն՝ ճշմարտութեան,
Առ ինչ են սէրք՝ ժանկոտ գրտիք, կամ Սաւուղին՝ ծանր վառապան,
Զապաւինիլ՝ ի նախանձ անօրէնութեան՝ ոտատիկ ցաւ է:
Հասել է մեր՝ դար ոսկեղէն, և ոսկւոյն է՝ փառք և պատիւ,
Ոսկեձոյլ որթ՝ է ի բեթել, երկրպագուք՝ խըմբին անթիւ,
Մի յուլանար՝ տուն Թորգոմեան՝ ոսկի կուռել՝ հոգ՝ չանիւ,
Յոսկեվաստակ՝ ճանապարհիդ՝ համբուն հընար՝ անպարտաւ է:

Հայեա՛ց ուշիւ՝ յայն՝ զի ունի, և մի յայն թէ զի-աւրէ ունի,
Հուտ ոսկւոյ միշտ՝ բուրէ անոյշ՝ վեսպասեան է՝ բան պատգամի,
Իակ որ զննէ՝ զչըջմ-լիկս՝ որոյ յոսկին՝ արատ չնի,
Մի՛ երթիցե՛ս զհետ նորա, զի դարաւոր՝ անիրաւ է:

Զունիմք վասակ՝ կամ Մեհրուժան, կամ կիրակոս՝ կամ վեստ Սարգիս,
Կենդանացան՝ մեզ Ղևոնդեանք, յարեաւ Մեսրոպ՝ պարծանք ազգիս,
Յառաջադէմ՝ մեր զարգացմամբ՝ ո՞ւր ճնացին Ս. թենայիք,
Փայտեայ այս ձի՝ առ ըղձալին մեր նպատակ՝ քաջ արշաւ է:

Ունինք այլ ևս՝ բազմապիսի փառազարդեալ պարծանաց աեղ,
Որ մեր ազգին՝ ուր և լինինք՝ կուտայ անուան՝ համբաւ չքեղ,

թէպէտ պարտ էր՝ զայն ևս յիշել, հիւանդ պատճ
մեզ երիւնագիտ,
բայց ի պատոյ՝ չոտակ ծառոյն՝ գուշակողաց՝ և այս
բաւ է։

82. ԳՐԻԳՈՐ

Հայ Տաղասաց մը։ Ո՞վ է այս Գրիգորը, որուն վրայ ո՛ր և է բան մը չենք կրնար ըսել։ Նոյն ինքն Գրիգոր Տգայ Կաթողիկոսն է ըսելու անգամ. գուցէ մեծ սխալանքի ենթարկուելու համար միւս Գրիգորներէն մին.

Ի՛նչ որ ալ ըլլայ, հետեւելով Տաղին, որ պատահած ենք Մատենադարանի վարի Թաղի Ս. Սիոն եկեղեցիին ձեռագրին մէջ (թղ. 194). որ գրչագրուած է ՋՀԵ = 1526 թուականին, ընդօրինակելով կը դնենք այս տեղ.

ՏԱՂ

ԲԱՆ ՊԻՏԱՆԻ ԵՒ ԱՒՐՇՆՈՒՔԵԱՆ

ՆԱ(ԽԱ)ՀԱՐՑՆ ՍՐԲՈՑ

Ասուած է ստեղծող ամենի.
Արարիչ երկնի և երկրի.
Անղընդոց խորոց և բարձանց.
Ծովինող ծովու և ցամ(ա)քի։

Առաջին ստեղծուածըն լոյս է.
Ի լուսոյն որ նա անեղ է.
Ի՛ եղական լոյսն այն երեք է
Զանազան բայց համանուն է.

Մինն յերից լոյս հրեշտակացն է,
Անմարմին հոգի կիզանոց է,
Հոգիք հարկաւոր ծառայք են,
Ինքն գաւք բայց անհամարք են։

Երկրորդ լոյս վերին կամարն է,
Որ նա տեղիք հրեշտակացն է,
Լուսեղէն երուսաղէմն է,
Կայանք պատուց արդարոցն է։

Եւ երրորդ լոյսն որ ի խարսխէ,
Արեւն և լոյս լուսնին է,
Ի' աստեղաց լոյսն ի նոցանէ
Եւ չորրորդ լոյս ճրագին է։

Թէ լոյս չ'էր ընդառաջ ոչինչ էր,
Ի' աչերուն վայելս անչահ էր,
Բայց լուսոյն աչքն երեւի,
Վայելուչ գինչ կայ աչերուն է։

Թէ երկինք և թէ երկիր է,
Եւ թէ ծով ու թէ ցամաք է,
Թէ արուեստ և գոյն ու վերակ է,
Թէ վընաս և որոգայթ է։

Չամենայն լոյսն ցուցանէ,
Ու զմարդիկք ի վնասէ պահէ,
Ի բարին խրնդացուցանէ,
Չարուեստից հունարս աչքէ։

Այս աշխարհ չԱստուծոյ է
Որ նա լոյս անեղական է
Չորս արար նա յոչընչէ,
Չամենայն յանգոյութենէ։

Այլ և չորս տարերաց արարան,
Ընդ լուսոյն որ պայծառացան
Հողն ու ջուրն ուրն ու հուրն եղան,
Յորոց գոյքս աչքն բաղկացան է.

Բաժանեաց զերկիրս ի յեր(կ)նէ ,
Զերդ զաւակ ի յառաստաղէ ,
Զկապոյտ եղեերդ ձեղուն հաստաւէ ,
Տան յարկիս որ այս աչխարհս է ։

Զայս բուսով տընկով լցուսցէ ,
Զանազան ծաղկով զարդարէ ,
Բարելի սեզան պաճրաստէ ,
կենդանեաց զոր յետոյ առնէ

Զզէմս եր(կ)նից լուսով զարդարէ ,
Արեւով աստեղօք պարէ .
Զկերդ ճրագի տանս վառէ ,
Որ զաչխարհըս լուսաւորէ ։

Զլոգականս ի ծուլ առեղծանէ ,
Եւ ըզչուրս նոքօք զարդարէ ,
Զմեծամեծան ընդ փոքունս առնէ ,
Զբանականս հիացուցանէ ։

Ըզմըտաւունս ի ծուլէ հանէ ,
Թևաւորս օդագնաց առնէ ,
Զչորքոտանիս յետնոցս առեղծէ .
Զանասունս ընդ գազանս յօդէ ։

Յուրթաթու ըզմարդըն կազմէ ,
ԶԱդամ իւր նըման յօրինէ ,
Զնա իչխան և տէր կացուսցէ
Աչխարհիս որ անցաւոր է ։

Ի դրախտին յանմահ գնա ըզնէ ,
Պատուիրան նըմա աւանդէ ,
Ուտել տայ պըտղոյըն յամինէ ,
Իւ ի միոյն չուտել պատուիրէ ։

Սատանայ յաւձըն մըտանէ ,
Ընդ Եւայի խօսել սկսուցանէ .
Առանձին զնա դըտանէ .
ՅԱդամայ ի զատ և խարէ ։

Զայն պըտուղն որ հրաժարեալ է,
Եւայի ուսուցեալ,
Ով ուտէ զայն Աստուած լինի,
Չարն և ըզբարին ճանաչէ։

Կին Եւայ օձին հաւատաց
Զոր ասացըն ստոյգ կարծէ նա,
Ուտէ նա լուսոյն մերկանայ,
Չարն և ըզբարին գիտենայ։

Ադամայ տեսեալ և խըրճայ,
Զկինն մերկ և գըթայ ինայ,
Ի պըտղոյն առեալ ուտէ նա,
Զմերկութիւն անձին գիտենայ։

Ոտնաձայն Տեառըն լինանայ,
Ի խընդիր սիրոյն Ադամայ,
Ո՞ւր ես Ադամ հարցեալ ըզնա,
Թէ ասէ Աստուծոյ մեղայ։

Երբ ասայ Ադամ թէ մեղայ,
Այլ զպատճառն ևման իւրեան,
Եւայի անձն և աստանայ,
Որ և Տէրն անէծ ըզնասա։

Օձն ի լանջ և՛ ի պօրտըն լոզայ,
Եւայի ծընունդն երկընտայ,
Երկիր փուշ բուսոյց Ադամայ,
Եւ մահուամբ ի հող նա դառնայ։

Աստուած քաղց և բարերար է,
Որ զԱդամ անտես ոչ առնէ,
Այլ խնամով ըզնա դարմանէ,
Ծընանել որդիս յաջողէ։

Որոյ անպրանիկն կային,
Աստուծոյ չեզև նա բաժին,
Այլ անօթ եզև նա չարին,
Արտարոյն սպանող Աբելին։

Ոեստի վիշտն Սպասայ ածէ,
Տրտմութիւն նորա յաճախէ,
Այլ Սառուած որ մարդասէրն է
Չնա Սեթեան մխիթարէ։

ՉՍէթ որպէս Սառուծոյ կոչէ,
Եւ զկայէնն Սպասայ ասէ,
Հպճնովս ի Սեթա ընտրէ,
Չմարդկութիւնն ի նա նորոգէ։

Չի գոյան զոր Սպասին կորոյս,
Չայն ենովս ի յինքըն բուսոյց,
Յուսացաւ թէ Տէր Սառուած է,
Չարարածս ոչ անուս առնէ։

Ենովք եւքս գերազանցէ,
Նօթնևերորդ ազգ յԱդամայ է,
Շատ բաններ նա ի լոյս ածէ,
Գուշակէ ըզգալըստեանն է։

Պինդ պահօք նա ապաչխարէ
Ըզգուստին ի նախասահմանէ,
Տէրն յանմահութիւն զնա փոխէ,
Կինդանեաց դասէն վիճակէ։

Նոյ արդար և կատարեալ է,
Տասներորդ ի յԱդամայ է,
Կաւութիւնամբ ամօք յերկարէր,
Հինգ հարիւր տարի անցանէր։

Եւ ապա Սառուած հրամայէր,
Կին առնուլ և տապան չինէր,
Չի ապրին ի ջրհեղեղէն
Նոյ և իւրքն և այլք յանասնէն։

Չաչտարակըն զոր չինեցին,
Տասն ամէն ճանապարհ արարին,
Իչանէր հոգին և քակէր,
Ի՛ անկնաս ըզնոսա պահէր։

Ըզկեզուս նոյա խառնակէր,
Զմին ի բազումըս բաժանէր,
Չար միաբանութիւնն որոշէր,
Եօթանասուն և երկուս ցուցանէր:

Արամ ամ ի նոյէ տան էր,
Ի Ադամայ քրա՛ւմն էր
Զարդոյ հասակն այնու ցուցանէր,
Զհաւատոյ արդիւնքն ծաղկէր:

Մելքիսեդեկ տէր քահանայ էր
Տասանորդաց Արամայ էր,
Անհայր անմայր և անզրկին էր,
Օրինակ Աստուած որդւոյն էր:

Խառնակ տէրք Աստուծոյ էր,
Ի՛ օրինակ նա Քրիստոսի էր,
Խորհրդ աստուածայնոյ էր,
Օրհնութիւնոյ արժանաւոր էր:

Յոլսէփ ողջախոհ մանուկ էր,
Գեղեցիկ զէրպ զարեգակն էր,
Անբիծ և տէր և տնտուտ էր,
Հնչտութեանց մեղայքն յաղթէր:

Յոր արդար աստուածապաշտ էր,
Պատկեր տէառն և Ադամայ էր
Որոյ կիրքըն զայն ցուցանէր,
Փորձութեանն զոր նա հաստիրէր:

ՅՈՐԴՈՐԱԿՆ Է ՏԱՂԻՍ

Զմոլեկս ասեմ ըզսքանչելին,
Եւ զՎնասն եղբայր նորին,
Զմանուկն Յեսու ըզհրաչալին,
Որ էր պատկեր նա ճշմարտին:

Եղիազար հօրէ վոխան,
Եւ փենհէս համանըման,
Սամսօն հըզօրն և յեփթայէն,
Եւ Դեղէոն ընդ բարակին:

Սամուէլ խընդրածն ի Աստուծոյ,
Աւծող Դաւթին հետ Սաւուղին,
Դաւիթ արքայն Իսրայէլին,
Եւ Սողոմոն որպէ նորին:

Մեծն Եղիայ ըզոքանչելին
Ի՝ նըմանէ փոքր նորին,
Յովհէ Ամովս ընդ Յովելին,
Եւ Միքիաս ընդ Եսային.

Յոնան քարոզըն Նինուէի,
Եւ Աբդիու ընդ Նաւումին,
Սոփոնիաս ընդ Զաքարին,
Անդէ ընդ Մաղաքիային:

Երեմիաս ընդ Բարուքին,
Եւ Դանիէլ ընդ Ամբակումին,
Եզեկիէլըն հրաշալին,
Տեսող կառացըն քրովբէին:

Մեծն ի ծընունդըս վըկայած,
Ի յամենայն կանանց ազգայ.
Սուրբ կարապետըն Յովհաննէս,
Լրումն օրինայ մարգարէայ:

Ով Տէր ի քէն այս ամենայն,
Շնորհս ընկալան և զօրացան,
Հանդիսացան և արիացան,
Պըսակիցան և գովիցան:

Զքոյդ մարգանալդ հոգով տեսան,
Յառաջագոյն և իմանցան,
Յընծացան և ուրախացան,
Ներկրեալ սրտիւ ուրախացան:

Ոգով բանիս ես անպիտան.
Գրիգոր Թլմրեանըս անձն անարժան,
Սոյն հայցմամբ ապօթական
Աւժանոյացայ ողորմութեան:

Ծանօթութիւն.— Գրիգորի անուան տակն ալ, փակագծով գրուած էր (Յակոբ) անուն մը, վերջէն գրուած:

---

83. ԳՐԻԳՈՐ ԳԱՊԱՍԱԳԱԼ

Հայ Երզնկ, կամ Տարսոնց մը, քնիկ կեսարացի Գապասագալեան ընտանիքէն Սարգիսի որդի Գասպար Գապասագալեանի երկրորդ զաւակն է, որ իր երիտասարդութեան հասակին մէջ 1745 թուականին իր մեծ եղբօրը հետ, կեսարիոյ Ս. Կարապետի վանքը կը մտնեն յաշակերտութիւն, որ ժամանակ վանքի միաբանութեան մէջ կը գտնուէին, բաւական ուսումնական և ուսումնասէր վարդապետներ, որոնցմէ մին էր նաև Մատթէոս վարդապետ Գարամանեան Թալասցի որ կեսրոջ 1776ին մահուան սրժանաւորութեամբ, Վանահայր Առաջնորդ եղած է Մեծին Կեսարիոյ վիճակին և վանուց:

Գապասագալեան երկու եղբայրները, մնացած են վանքին մէջ 8-10 տարիներ. և առած են Վարդապետութեան չորս աստիճաններն ալ: Հայերենի աշխատասիրով հանդերձ, միւս կողմէն մեծ օժտուած են Հայկական երաժշտութեան և երգեցողութեան, իրենց ձայներուն գեղեցկութեան պատճառաւ:

Երբ վանքէն կը մեկնին ի Կեսարիա. մեծ եղբայրը կ'ամուսնանայ, և տարի մը վերջը ինահանոյ կը ձեռնադրուի իր մեծ պապուն անունովը, որ էր, ինչպէս վերն ալ յիշեցինք, Սարգիս: Գրիգորը կ'անցնի ի կ. Պոլիս, ուր կը չարունակէ իր ուսմունքն. աշակերտե-

լով այն ժամանակուայ հռչակաւոր կաթնեցի Յարութիւն վարժապետին։

Գրիգոր դպիրը, շատ նշանաւոր եղած է հրաժըշտական արհեստին մէջ, և դրած է հրաժշտութեան վրայ գասագիրքեր, որոնցմէ մին տպագրուած է կրկին անգամ 1803ին, և երգած է շատ մը տաղեր. իր երգած տաղերն ալ տպագրուած են 1794ին, որ ժամանակներ գեռ ինքը կենդանի էր։

Գրիգոր Դպրի ծննդեան և մահուան տուն իսկ թուականները յայտնի չեն մնար։ և ո՛ւր վախճանած է, այս մասին ալ տեղեկութիւն չունինք, բայց հաւանականապէս ի Կ. Պոլիս, կեսարիոյ հին ընտանիքներու այժմեայ ծերունիք ալ չի կարողացան ծանօթութիւններ տալ մեզ, որքան ալ հետաքրքրուեցանք։

Գրիգոր Դպրի վերոյիշեալ տպագրուած Տաղարանէն կը գնենք այս տեղ, միայն քանի մը հատ երգ նմոյշ։

ԱՒ.

ՆԵՐԲՈՂ ՍՐԲՈՅՆ ՅՈՎՀ, ԿԱՐԱՊԵՏԻ
ԱՌ ՆՈՐԱՇԷՆ ՍՐԲՈՅ ԳԱՇԻ
ՈՐ Ի ՆԱԶԱՆԳԻՆ ԿԱՊԱԴՈՎԿԻՈՅ

Ի կոյս դիմայ՝ կառուցեալ կառուցեալ,
Աքանչելաչուք՝ յօրինեալ յօրինեալ,
Շուրջ պարսպօք՝ վայելեցեալ՝ համատիպ,
Որպէս Սիոն՝ վերնական վերնական,
Հանդիսաւէտ՝ ընտրական,
Քրօնէապար՝ ճեմարան՝ քնարական։

Գնդակատեա՝ պերճացեալ պերճացեալ,
Զարմանատիպ՝ ձևացեալ՝ ձևացեալ,
Վայելչագեղ՝ կազմեցեալ՝ համատիպ,
Որպէս Սիոն . . . . . ևն։

Ընտրեալ յոյժ՝ պանծալի պանծալի,
Զքնարակերտ՝ ցանկալի ցանկալի,
Միշտ յաւիտեան՝ գովելի, համատիպ
Որպէս Սիոն . . . . . ելն.:

Ի նոր ձևոյ՝ լուսալի լուսալի,
Հրաշափառեալ՝ բոլձալի բոլձալի,
Երկնահանդոյն՝ սիրալի՝ համատիպ,
Որպէս Սիոն . . . . . ելն.:

Գերապայծառ՝ քառակուսի քառակուսի,
Սիւն հաստատեալ՝ հոյակուսի հոյակուսի,
Կամարակէն՝ միակուսի՝ համատիպ,
Որպէս Սիոն . . . . . ելն.:

Որչեալ է՝ հաւատոյ՝ համատոյ,
Մեհաստանաց՝ պահպոյ պահպոյ,
Պերճապատակ՝ թագակից՝ համատիպ,
Որպէս Սիոն . . . . . ելն.:

Բարեհնաչէն՝ չնորհալի՝ չնորհալի,
Հանուրց ազգաց՝ ըղձալի ըղձալի,
Եւ մեր պարծանաց տեղի՝ համատիպ,
Որպէս Սիոն . . . . . ելն.:

Ի ծաւալեալ բարձրագոյն, բարձրագոյն,
Հանրահռչակ՝ գերագոյն գերագոյն,
Սխանից բժիշկ՝ խնկագոյն, համատիպ,
Որպէս Սիոն . . . . . ելն.:

Շնորհաստարած՝ հռչակեալ, հռչակեալ,
Ցաւոց փարատիչ եղեալ, եղեալ,
Շնորհօք հոգւոյն հաստատ լեալ, համատիպ,
Որպէս Սիոն . . . . . ելն.:

Իմանալեաց նմանի, նմանի,
Ներքոյ բարեօք լեալի, լեալի,
Ծաղիկք բուսեալ փայփայելի, համատիպ,
Որպէս Սիոն . . . . . ելն.:

Նոր ի նորոյ նորոգեալ, նորոգեալ.
Երկնանըման՝ ձևացեալ ձևացեալ,
Ի ձեռն բարեհնոյս կերտեալ՝ համատիպ.
Որպէս Սիոն . . . . . ևն.:

Եգեմտիայ՝ սիրալի սիրալի.
Շնորհօք լցեալ՝ հրաշալի, հրաշալի,
Հայոց պարծանք յորպելի, համատիպ,
Որպէս Սիոն . . . . . ևն.:

Ահա փառօք՝ ցնծացուք, ցնծացուք
Անեղին փառըս տացուք, տացուք,
Եւ հրճուելով՝ երգեցուք, համատիպ.
Որպէս Սիոն . . . . . ևն.:

Լուսաւորիա՛՝ Ամերդի, Ամերդի
Ինձ տեսանեմ՝ վշտալի, վշտալի,
Երգեմ յաւէտ՝ ցընծալի, համատիպ,
Որպէս Սիոն՝ գերնական վերնական,
Հանդիսաւէտ՝ բնական.
Բրդէապար՝ ճեմարան՝ բնակարան:

Գ.

ԵՐԳ ՍՐԲՈՅ ՀՕՐՆ ՄԵՐՈՅ
ԳՐԻԳՈՐԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ

Ի յառաջաւ սուրբ հարանեաց
Զչարչարանաց բաժակն խառնեաց,
Պարգևելոյ զհոտ գիտութեան,
Նոր հրաւիրակ՝ մեզ առաքեաց,
Էակից Հօր և Սուրբ Հոգւոյն,
ՁԳրիգորիոս՝ անուն Արքեան:

Գրիգորիոս՝ յաղթ Պարթևաց.
Պարծանք բարի՝ ցեղւոյն Հայկայ,
Զլուսաւորիչն՝ ընտրեալ յազգէն,
Վասն մեր որդւոյըս Թորգոմայ,
Էակից Հօր . . . . . ևն.

Բարուն բարի՝ երանելին,
Զաւրքն Գրիգոր՝ լոյս ի մարմնին,
Սա իւրն եղեալ՝ բանաւորաց,
Ընդհանուրապետ՝ քաջ և արին,
Էակից հօր . . . . . ևն.

Ի սուրբ Հոգւոյն՝ շնորհ ընկալեալն,
Զբանս հաւատոյ՝ վարդապետեալն,
Լուսաւորող՝ զազգըս Հայոց,
Ի նըմանէն՝ խակ ընտրեցեալն,
Էակից հօր . . . . . ևն.:

Գրիգորիոս՝ հրաման առեալն,
Ի յինքենէ՝ առաքեցեալն,
Արքունական՝ խակ նամակաւ,
Ի Կեսարիա՝ ի Մաժակ գաղն,
Էակից հօր . . . . . ևն.:

Որ առաջին՝ Հայք աւազեալ,
Ի Ղևոնդեայ՝ ձեռնադրեցեալ,
Եղև պարծանք՝ ազգային Հայոց,
Հայաստանեայցս՝ հովիւն ընտրեալ,
Էակից հօր . . . . . :

Բանից բաղմաց՝ ըզգումեցեալն,
Մաքուր վարուք՝ վերափայլեալն.
Կամաւորիկոս՝ հոգւոյն օծեալն,
Արհիական՝ յաթոռ նստեալն,
Էակից հօր . . . . . :

Էին նոյնոյ՝ հովուապետին,
Տիեզերաց՝ վարդապետին,
Դուռ խակ եղեր՝ վ ըհայ ազգին,
Ընկալ զարեր՝ անուանակցին,
Էակից Հօր և Սուրբ Հոգւոյն
ԶԳրիգորիսան՝ անուն Արժուն:

Գ.

ԱՌ ՎԱՐԴՆ ՅԵՐԳՆԱԿԷ

Գնգիկիկ ես՝ ամենևին,
Ո՛չ գոյ սրտառ՝ ի տես քոյին,
Սիրահար եմ սիրոյ քոյին,
Գովելի ես գովելի լի,
Գովելի լի՝ գովելի լի՝ լի լի լի։
Ձքնազոսվայլ՝ գարմանալի։

Բախտաւորիչ՝ ցանկալի իմ
Շքեղատես՝ բոլձալի իմ,
Ե՛կ արի՛ ել, մերձաւոր իմ,
Գովելի ես . . . . . ևլն։

Ի տեսութիւնդ յաւէտ բոլձամ.
Ձօրհանապազ՝ ըսպասեալ կամ,
Թէ գլտանեմ ո՛չ զովանամ
Գովելի ես . . . . ևլն։

Գնգիգնեալ ես՝ գրուատելի,
Պերճախայլուն՝ հիանալի,
Յամենայն ժամ փափաքելի,
Գովելի ես . . . . . ևլն։

Որ ձև քոյին կարի սիրուն,
Շըքեղազարդ՝ և սիրասուն,
Պայծառատիպ՝ գոյ բարեգոյն,
Գովելի ես . . . . . ևլն։

Բանից բոլմայն՝ յոյժ սիրելի,
Գնգիկիկդոյն՝ տիպ առնչալի,
Ո՛վ սիրասու՝ գոյ սիրալի,
Գովելի ես . . . . . ևլն։

Է՛ ցանկալի՝ և փայլուն ակ,
Գ'ես քան զարիին՝ գերագոյն ակ,
Գ'ես գովելւոյդ՝ չիք նմանակ,

Գովելի ես գովելի, լի,
Գովելի լի՝ գովելի լի՝ լի, լի, լի,
Զքնարափայլ՝ զարմանալի։

ԱՌ ԵՐԳՆԱԿՆ Ի ԺԱՄ ԳԱՐՆԱՆ

Ի կէտ գարնան՝ իսկ ծագիցաւ,
Ծագիկ գաշտաց՝ չուչան հովուաց,
Կարի փայլուն գեղեցկացաւ,
Արի՛ հասի՛ր քո սիրելւոյդ,
Սիրով վարի՛ր յոյժ նազելւոյդ։

Գարունն եհաս՝ ուրախացիր,
Գիզով տեսոյդ՝ դու զարգացիր,
Ի յանդաստանն՝ ե՛կ խօսակցիր,
Արի՛ հասի՛ր . . . . . ևն.։

Բախտացուցեալ՝ գեղափայլիր,
Տեսնեմք վարդին՝ փուռաւորիր,
Թևապարեալ՝ ե՛կ ուռուտիր,
Արի՛ հասիր . . . . . ։

Ի պարտիզայն՝ ո՛չ հեռանաս,
Նոյին սիրովն՝ ուրախանաս,
Յար ցնծալով՝ յաւէտ խնդաս,
Արի՛ հասիր . . . . . ։

Գեղոյ ուռոյն՝ կաս ի տապս,
Իբր ըզմայլեալ՝ յոյժ գեր անհաս,
Սաւառնապէս՝ զքնարդ բռնաս,
Արի՛ հասիր . . . . . ։

Որչեալ ես դու հասմկէ,
Թոչնոց բազմոց՝ մեծագոռնէ,
Ե՛կ միշտ ցնծա՝ ո՛վ բերկրալի,
Արի՛ հասիր . . . . . ։

Բանիսալ մարդկանց՝ դու սիրելի,
Զարմանասիսլ՝ ձևով բարի.
Ահա գարուն՝ նկնալ փայլի,
Արի՛ հասիր . . . . . :

Էն համայնից՝ առեղծօղ բարի,
Վերատեղծներ՝ զքեզ ցնծալի,
Դու միայն յայս՝ եզանակի,
Արի հասիր քո սիրելոյդ,
Սիրով վարիր՝ յոյժ նազելոյդ

Ե.

ԵՐԳ ՎԱՍՆ ԱՆՁԻՆ Ի ՄԱՐՄՆՈՅ

Ի յայս կենցաղս գալով՝ վերատիպեցեալ,
Սիրասէս բաղձալի՝ ընդարձակեցեալ,
Ո՛հ անկեալ եմ ի նոցունց՝ ահա մերկացեալ,
Մի լար ոսկ խղճալի՝ դու գերի անձն իմ:

Գովելի մեծատունս՝ չքաւորեցայ,
Յարտրչի հրամանէն՝ անցաւոր գլուխ,
Ո՛հ յայտնի եմ անտարի՝ առանձի բարուցն,
Վատն որոյ հանդիսիս՝ այս քեզ ոսկ անձն իմ:

Բախտացեալ ցնծամ՝ ի կենցաղս այժմոյս,
Որ խրատէ այսոր՝ ի վերին ցաւոյս,
Ո՛հ զի եթէ լինէի՝ նըման առանձնոյն,
կարծեմ չէիր վերին՝ հոգիդ անձն իմ:

Ի բանին սէրունեան՝ հաստատ հոգիս,
Չի ասէ առ ինոյն՝ ծաղկընկեց լինիս,
Նաև զիս-րամեառամ՝ ոչ միայն են վատքն,
Այլքան զոտոյն տարի՝ ես անարդ անձն իմ:

Գրոյ հաւատալի՝ զոյ Ջրոյ վերայ,
Քան մեծութեան նորին՝ որ ի քեզ իսկ կայ,
Որ իրիւ զառաւեր լինչ՝ հանդոյն երազոյ,
Վայելչութեան նորին՝ է՛ այսպէս անձն իմ:

Որ թէ մեծացուսցէ զանձն յինքենէ.
Նա իսկ խոնարհացի վճռաւն ի Տեառնէ.
Տեառնոլք գոչելով՝ ըզսա միշտ առնն.
Որ առնէ զմեծն և զփոքրն՝ լաւ խղճուկ անձն իմ։

Բառին վանաքի՝ անձն իմ պարտաւոր.
Մի՛ ոքեար սըգալով այնպէս խոր ի խոր.
Զի ահա յոյժ արագ՝ դ՛ւբ վճասելի.
Եւ զերկի պղպջակի՝ անյայտին անձն իմ։

Է իսկ ո՛չ գովելի՝ ի յառացուածոց.
Համազօր ընտանի՝ համայնից սրբոց.
Զի օրպէս մեծատուն՝ չորից կենդանեաց.
Լեր երկն Ղազարոս խղճալի անձն իմ։

Զ.

ԱՂԵՐՍ ԱՌ ՏԷՐ

Գեղազարդիւք՝ վայելեալ էի պերճացեալ.
Ջարմանազան՝ հրաշազան՝ ուրճացեալ.
Վերօք լցեալ՝ իսկ այժմ եղէ՝ ընկեցեալ.
Գոչեմ առ քեզ Տէր իմ Յիսուս՝ յարուժամ.
Լե՛ր ձեռնտու՝ աւա՛զ գոչեմ ժամ ի ժամ,

Բառեմ ի քէն՝ հառաչելով բարերար.
Ողորմեա ինձ՝ ո՛վ բարեգութ՝ բախտաբար.
Ի յարտասուս՝ թորեալ աչօք՝ լալով յար.
Գոչեմ առ քեզ Տէր իմ Յիսուս՝ յարուժամ.
Լեր ձեռնտու՝ աւա՛զ գոչեմ ժամ ի ժամ.

Իմ յաւասիր որդի կուսին միածին.
Որ վասն մեր՝ ինքեր յերկինսւսն՝ ի յերկիրն.
Եւ փրկելոյ՝ զոս բարձրացար՝ ի խաչին.
Գոչեմ առ քեզ Տէր իմ Յիսուս՝ յարուժամ.
Լեր ձեռնտու՝ աւա՛զ գոչեմ ժամ ի ժամ։

Գոս ժայռեայս յօրինեսցես՝ հիւսեսցես պերսին.
Գոյնզգոյն սրսկօք՝ չարեսցես յար ըզձիս.

Ունելով յոյս՝ ի փրկութեանդ՝ ապետիս,
Գոչեմ առ քեզ Տէր իմ Յիսուս՝ յարտաժամ,
Լեր ձեռնտու՝ աւազդ գոչեմ ժամ ի ժամ։

Ողորմեա՛ ինձ՝ դու ըստեղծեր՝ արարիչ,
Անուանեցար՝ մոլորելոց՝ դու գըտիչ,
Յամենայն ժամ ազատական՝ ոչ՝ փրկիչ,
Գոչեմ առ քեզ Տէր իմ Յիսուս՝ յարտաժամ,
Լեռ ձեռնտու՝ աւազդ գոչեմ ժամ ի ժամ։

Բանից ըզզօրըն՝ գործացուցեր՝ ողորմած,
Զորացոյ զիս՝ ընդդէմ չարին՝ ոչ գըթած,
Եւ ազատեա՛ ի յորսողէն՝ Տէր Աստուած,
Գոչեմ առ քեզ Տէր իմ Յիսուս՝ յարտաժամ,
Լե՛ր ձեռնտու՝ աւազդ գոչեմ ժամ ի ժամ։

---

84. ԳՐԻԳՈՐ ԽԼԱԹԵՑԻ

Հայ Տաղասաց մը կամ Երգիչ։

Գրիգոր Խլաթեցին կը կոչուէր նաև Գրիգոր Ծիլեցի, և կ՚ապրէր ԺԵ. Դարուն մէջ, հասուցած է բաւական նշանաւոր աշակերտներ, որոնցմէ մին է Սահակ Բաղիշեցին։

Գրած է բազմաթիւ Տաղեր ու Գանձեր. և խօսած է հանելուկներ։ Իր տաղերէն մեր ձեռքը հասած է միայն երկու կտորներ, և հանելուկներէն տասն և եօթ հատ. զորս կը գնենք այս տեղ.

Այս տաղերն և հանելուկները ընդօրինակած եմ, Մաղնիսայի վարի թաղէ Ս. Սիօն եկեղեցւոյ սեփականեալ թիւ 3 «Աղուէսագիրք» անուն ձեռագիրէն, ինչպէս ետնէն վերև գրչագրուած է ՋՀՒ = 1526 թուականին։

ՏԱՂ

Ա.

ԱՍԱՑԵԱԼ ԳՈՒԳՈՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ԾԵՐԵՆՑ

Գանգատ ունիմ ասել քեզ, թագաւոր իմ Յիս. Քրս.,
Զոր չարըն սատանայ զհոգիս հանրեալ տարար խոց ի ուրբաս,
Մեղայ մեղայ Տէր մեղայ, մեղայ Տէր ինձ ողորմեա:

Բռնեալ հոգիս մարմնով միտքըս հոգով սիրտ չտրաչար,
Ի մեզս իմ խիստ յօժար, և ի բարի գործոց ապիկար,
Մեղայ մեղայ Տէր մեղայ, մեղայ Տէր ինձ ողորմեա,

Ի ծուլութենէ մարէն մտօք անցեալ է աւուրքս ամէն,
Սիրտս տեմչտալեալ ևս հեռացեալ ի Սրբութենէն,
Մեղայ մեղայ Տէր մեղայ, մեղայ Տէր ինձ ողորմեա:

Գողացաւ չարն յինէն ըզՍրբութիւնն որ յաւազանէն,
Եւ ես օտարացայ նորին խստմամբ յարդարութենէն,
Մեղայ մեղայ Տէր մեղայ, մեղայ Տէր ինձ ողորմեայ:

Ոտիքս եմ փոյթ ի մեղս, ձեռօքս ի յափշտակել,
Կամօքս եմ յօժարել, զմեղըս գործել անզեղջ մնայել:
Մեղայ մեղայ Տէր մեղայ, մեղայ Տէր ինձ ողորմեա:

Բարեաւն ես կոչեցայ, սըրտով յօժար և հաւանեցայ,
Բամից վարուք յանցեայ, խոտան գործով ետանկիատանացայ,
Մեղայ մեղայ Տէր մեղայ, մեղայ Տէր ինձ ողորմեա:

Ի սուրբ քո հրամանաց, լոյս կոչեցայ ետ աղանուանեցայ,
Մեղօք խաւարեցայ, անհամացայ և կոխան եղայ
Մեղայ մեղայ Տէր մեղայ, մեղայ Տէր ինձ ողորմեայ:

Իղուկ ու վա՛յ է ինձ հազար բերան որ ազատեզոցայ,
Մեղօք մոլորեցայ. չնորհայ անկայ. լուսոյդ հեռացայ,
Մեղայ մեղայ Տէր մեղայ, մեղայ Տէր ինձ ողորմեայ:

Ա.ռ հայրդ աղաղակեմ, անառակի որդւոյս ողորմեայ.
Հացակից վարձկանաց սեղանակից արժանի արայ.
Մեղայ մեղայ Տէր մեղայ. մեղայ Տէր ինձ ողորմեայ:

Յանապատին յերկինս ու՞ր անմոլոր հօտ քո արածայ,
Հզմոլորեալ գերիս գիտ և նոցին դասակից արա,
Մեղայ մեղայ Տէր մեղայ, մեղայ Տէր ինձ ողորմեա:

Սուխալ հացիդ կենայ. ե՛ անմահ ջրոյդ ես ծառաւեցայ.
Սգրիւր կենդանութեան, զիս լիայոյ ե՛ անկարօտ արայ
Մեղայ մեղայ Տէր մեղայ, մեղայ Տէր ինձ ողորմեայ

Բարբառ երանութէտ ինձ լսելոյ է կենարարէդ,
Եւ տուր ինձ տեսանել զքեզ Տէր Յիսուս անգատ ի Հօրէդ.
Մեղայ մեղայ Տէր մեղայ, մեղայ Տէր ինձ ողորմեայ:

Ա.ռ քեզ ունիմ միջնորդ ըզմարիամ կոյսըն Տիրածին,
Նորին աղաչանօք զիս ազատել ի հրոյն գեհենին.
Մեղայ մեղայ Տէր մեղայ, մեղայ Տէր ինձ ողորմեա:

Ընչան քո սուրբ խաչին յարևելից փառօք ծագեսցի.
Զերկրպագուս նորին դասաւորեա սրբոյն երամին,
Մեղայ մեղայ Տէր մեղայ, մեղայ Տէր ինձ ողորմեայ:

Սուրբըդ սրբոց Աստուած ամէնօրհնեալ սուրբ երրորդութիւն,
Զմեզօք... հոգիս կենդանացո՛ քեզ ի բնակութիւն,
Մեղայ մեղայ Տէր մեղայ. մեղայ Տէր ինձ ողորմեայ:

* * *

Ե.

ԵՐԳ ՊԱՇՏՄԱՆ ԵՒ ՇՈՒԿՄԱՆ

Աստուած անեղ և անվախճան,
Անծին ընդ ծայր միշտ էութեան,
Բան և ծընունդ հօր էակից,
Նոյն և նըման անճառական,
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա,
Մեղաւորիս Տէր ողորմեայ։

Գալով նըման Հօր և Որդւոյ,
Հոգիդ Աստուած Տէր համագոյ,
Բաւանութեամբ երկրըպագեալ,
Ընդ Հօր և Որդոյ համապատուեալ,
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա
Մեղաւորիս Տէր ողորմեայ։

Երրորդութիւն ի մի բնութիւն,
Միաւորեալ յԱստուծութիւն,
Զոր հաւատով խոստովանիմք,
Ընդ Հօր Հոգւով զՈրդի օրհնեմք,
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա
Մեղաւորիս Տէր ողորմեա։

Էղելութեանց գոլ արարիչ,
Ի յոչընչէ բանիւ կազմիչ,
Ընդ հօր հոգով, խորհուրդ առեալ,
Բանդ ըզքոլոր աշխարհ ստեղծեալ.
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա,
Մեղաւորիս Տէր ողորմեա,

Թագաւորիդ ամենայնի,
Պատկերն Ադամ ծընունդըն հողի,
Ժառանգաւորն Ադին դրախտին.
Արտաքսեցաւ խաբմամբ չարին,
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա,
Մեղաւորիս Տէր ողորմեայ։

Իսկ արարիչդ ամենայնի,
Բան և Որդի Հօրդ անեղի,
Լոյս ի լուսոյ Հօր մեծին,
Առնարհեցար արգանդ կուսին,
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա,
Մեղաւորիս Տէր ողորմեա:

Արան կազմեալ զկոյն ի տերկերէ,
Չմարիամ յազգէն Դաւթի,
Ծընար անախտ որդի նմին,
Պահեալ անխախտ զմօր կուսութիւն,
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա,
Մեղաւորիս Տէր ողորմեայ:

Կենդանարար հօրն Սգամայ,
Եւ Եւայի կողի նորա,
Հայեաց ի վտանգիս մարդկային,
Եւ հանի լոյս քո երկնային,
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա,
Մեղաւորիս Տէր ողորմեա:

Զայնիւ ըզքեզ տէր աղաչեմք,
Եւ արտասուօք ի քէն հայցեմք,
Ղամբար վառեալ լուսով քոյին,
Չհոգիս մըթին զմիտըս ատուերին,
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա,
Մեղաւորիս Տէր ողորմեա:

Ճանապարհի քո լուսաւոր,
Զգնացս եմ ուղղել արժանաւոր,
Մոլորելոյս այլ պատնեշով,
Ի գրոյ մեղաց վեր բնրելով,
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա,
Մեղաւորիս Տէր ողորմեա:

Ծորժամ յերկինից փառօք ծագի,
Աչխոյ Նըշան պայծառապսի,
Նոր Նորոգեա զմեզ ի հոգի,

Զհոն ցեաղս մնջօք ձր ի մարմնի.
Տէր ողորմեա՛, Տէր ողորմեա,
Մեղաւորիս Տէր ողորմեա։

Շնորհեալ մնզաց մեր թողութիւն,
Եւ յանցանաց մեր քաւութիւն,
Որ հս փըրկիչ և յարուԹիւն,
Սգզի մարդկան կենդանութիւն,
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա,
Մեղաւորիս Տէր ողորմեա։

Զարչարանօք քո ի մարմին,
Հեղմամբ արեանն որ ի խաչին
Պաղատանօք մօր քո հուսին,
Մարիամու Աստուածածնին,
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա,
Մեղաւորիս Տէր ողորմեա։

Զընչեա ըզդիր նեղաւորիս,
Զբիւր քանքարով պարտականիս,
Ոհո լուծով ահդեա յերկինս.
Եւ ի մտի դընել հոգիս,
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա,
Մեղաւորիս Տէր ողորմեա։

Սըրբոց քոյոց աղաչանօք,
Առաքելոց մարգարէիւք,
Վարդապետաց մարտիրոսաց,
Ճըգնաւորաց և կուսանաց,
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա,
Մեղաւորիս Տէր ողորմեա

Տեսեան քոյին արժանաւոյդ,
Զաւրհնեալ եկայքըն լըսեցոյդ,
Ոտեա ըզմնզ ընդ սուրբըս քոյ.
Եւ ընդ արդարըն դասեցոյ,
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա,
Մեղաւորիս Տէր ողորմեա։

Ցաւդիս ի մեզ ըզյաւդ չնորհայ,
Զողորմութեան քո պարգեւ ացի,
Իիւսեա ի պար լուսեղինաց,
Ցառագաստին սուրբ հարսանեաց,
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա,
Մեղաւորիս Տէր ողորմեա։

Փառաւորել զՀայրդ երկնային,
ԶՈրդիդ Հոգով գոլ ընդ նմին,
Քեզ աւրհնութիւն ի մէնջ տացին,
Երրեակ և մի Աստուածութիւն,
Տէր ողորմեա, Տէր ողորմեա,
Մեղաւորիս Տէր ողորմեա։

×

Գլխա ի մեզ հայրդ երկնաւոր,
Ի՛ անփորձ պահեա զմեզ ե՛ անխըժոր,
Բաբուն բարի լոյսդ ըղձաւոր,
Զմեր ընկալցիս բան խընկաւոր,
Ի քէն հայցեմ Տէր պատուական,
Ինձ ողորմեայ Աստուածըդ նոր,
Գլծոյ բանիս ես մեղաւոր,
Անուամբ միայն կոչեմ Գրիգոր,
Որ համայնից ես ստոզծաւոր,
Ամենակալ և զօրաւոր,
Բամից սըրբոցըն խմբաւոր,
Զիս գասեցոյ իմ թագաւոր,
Ի յաներկի օրն ահաւոր,
Ի գատաստանն սոսկաւոր,
Էրանելեաց պարուն բոլոր,
Տէր զիս արա արժանաւոր։

ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ

ա.

Նա բարձրանայ յայրէն ի քէն,
Եւ խոնարհի պարձեալ անդրէն,
Ամէն գըրի հինգ օր յիւրմէն
Գընայը ըզվեց ամիսն ամէն։

— ԵՐԿԻՐ —

բ.

Է նշանակ նա աչխարհի,
Յանցաւորաց մարդկան սզդի.
Որ մանկանայ և ալևորի,
Գարձեալ խոռի և պակասի։

— ԼՈՒՍԻՆ —

գ.

Ի գլուխս նա գոյանայ.
Ոչ երևի և էանայ
Յանկարծակի ոչընչանայ.
Որ այլ բընաւ չերևնայ

— Ս. Մ Պ —

դ.

Ձերդ ըզդամբակ նա դիզանայ
Է զի սպիտակ և սևանայ.
Եր ևՅ թուխ սպիտականայ.
Վազ և յերեկոյին կարմրանայ։

— Ս. Մ Պ

ե.

Ջրով ուռի և բարձրանայ.
Փայլակն տայ և որոտայ,

Երբեմն ջուրն ոլորտանայ,
Անոյշ մաղէ երբ կակղանայ:

— Ա. Մ Պ —

Զ.

Ի յիջանելն փըրփըրակ,
Երբէք լինի փոշէ տեսակ,
Նա դիզանայ որպէս թեղակ,
Երկրի սերմանց է օժանդակ

— Զ Ի Ի Ն —

Է.

Ի ծովէ նա վերացեալ,
Եւ ամպոփեալ երբ ի տըկի,
Ցաղցրիկ մաղէ յոր տեղ պիտի,
Երբ Աստուծոյ կամքըն հաճի:

— Ա Ն Զ Ր Ե Ւ —

Ը.

Թէպէտ անթիւ է՝ անփեւտուր,
Բան ըզծիծառն երթայ նա աւուր,
Յերկրէ յերկիր երթայ թափուր,
Դառնայ և գայ բերէ չատ հեւր:

— Մ Ի Տ Ք —

Թ.

Տարրական տարփագործական,
Սրբէագոչ երգ ձայնական,
Ի սեռէն իւր ազգական,
Զայն արձակէ հընչողական:

— Զ Ա Ն Կ Ա Կ —

Ժ.

Զկրդ սերոցէ ունի թեւեր,
Ցան գ.քիրոցէ ազեար աչեր,
Մարգարտաչար ունի քօղեր.
Բայց ի լուսոյ անզօր է՝ աւեր:

— Թ Ի Թ Ե Ղ Ն —

ԺՍ.

Թէպէտ անչունչ են է՝ անկենդան,
Բայց ընթանան գիրկ չընջական,
Են համացեալք և բազմազան,
Մի քան զմի են ըղձական:

— Զ Ո Ի Ր —

ԺՌ.

Գարունն գայր հողն ի ծընունդ,
Էնց մանրիկիկ գիրկ կոտման հունդ,
Վանք վախենան է՝ աթեղաց գունդ,
Ի՝ առնու ամէն աշխարհըս թունդ:

— Լ Ո Ի —

ԺՎ

Որոց վերձ եմ անաեսանամ,
Ես միչտ չարժիմ է՝ անչարժ մնամ,
կերակուր եմ անծախական,
Եւ կեանս տամ անզլոխական,
Զծաներըն բառնամ և զօրանամ:

Զթևթեւն ի գիրկ ունիմ համայն,
Երկու իրաց եմ օժտարան,
Թէև երթան փութով գառնան,
Որք զիս ըմբռնան մահանան,
Ոման առնուն և մահանան.

Զայլըս մաքրեմ և մաքուր կամ,
Եւ ամէն գործոց ես ձեռըն տամ,

Յամէն տեղի ես լիով կամ,
Ժամանակաւ յոյժ բըռնանամ,
Երթիմն անոյշ հանդարտանամ:

— 0 Դ —

85. ԳՐԻԳՈՐ ԿԵՍԱՐԱՑԻ

Հայ Երդիչ մը կամ Տաղասաց. Գրիգոր անոս. Եաղուբեան. բնիկ Կեսարացի. մականուանեալ «Երկայնահասակ»:

Երիտասարդութեան հասակին կուսակրօնութեան ասպարէզը մտնելով, ժամանակ մը վերջ կը ձեռնադրուի. Արեզայ. և վարդապետական գաւազանի իշխանութիւնը կ'ստանայ ի Տիարպէքիր. Աբրահայեցի Սրբոյն Եպիսկոպոսէն. և Եպիսկոպոսական տաճճանն ալ կ'առնու ի Կիլիկիա Սոյ վանքին մէջ. Այնթապցի Տ. Տ Յովհաննէս Ա. Կաթողիկոսէն:

Գրիգոր Անոս. Եաղուպեան, երթիմն Կեսարիոյ վիճակին Առաջնորդական - Վանահայրութեան պաշտօնեին վրայ գտնուած է, և հետզհետէ երիք անգամներ ալ Կ. Պոլսոյ Պատրիարք եղած է. 1601 — 1608. 1611 - 1621 և 1623 — 1626 թուականներուն. Իր երկրորդ Պատրիարքութեան տարին 1612ին Մախէս Տաթեւացին վարդապետութեան իշխանութիւնը տրուած է որ Տաթեւի կամ Սասնոյ վանքին վանահայրն էր:

Գրիգոր Կեսարացին գրած է. Կ'ըսուի բաւական երգեր, բայց մեր ձեռքը հասած է միայն չորս կտորներ գրս ընդօրինակած ենք. մեր ունեցածն և ծէ. դարուն մէջ գրչագրուած ձեռագիր մը տպագրեցինք, և Տարսոնեցին, գրս յաիսի գնինք այս տող: Բայց ուրախանալ կը փափաքինք որ Գրիգոր Անոս. Կեսարացիի գործերը գէշ մը ուշի ընդարձակօրէն ի լոյս գայ,

յարմար պատեցինք ընդօրինակել նաև մեր յիշեալ ժողովածոյ ձեռագրէն, իր եղբօր որդի Տ. Յակոբ Քահանայի հետևեալ գրութիւնն առանց փոփոխութեան:

« . . . . Ես անպատուս ի բարեաց, մեզաւորս յարքայէ, անկատարս ի կատարելոյ, տգէտս ի գիտանականաց, յետինս ի կարգաւորաց, անբանս իրրև զբանականս, եղկելիս և ողորմելիս, խնդճս և ափսոսալիս, մօտ յիմարե՜լս, և հազիւ ցնորեալս պարտականս բերոյ քանքարաց, և յետին ի սպասաւորաց նկնդեցւոյ, սակ անուամբ Յակոբ երէց կոչեցեալս, ծագս ի բարիս, և օտարս ամենայն տեսակս առաքինութեան: Յոքնական և անթիւելի, բազմապատկեալ բիւրաւոր բարեաց, միաժողով, բազձաձոյլ և պարտեական, գրեանքս զայս աստուածունակ և գերպրաական, երանաւէտ և երկնաւոր չնորհն ընդունակ և ուսնական: Ըստացեալ բազում ըղձիւ և փափաքանօք յետ վախճանի ի գրեանց տուրս հօրս, այսինքն հօրեղբօրս: Գրեանց վաճառելոյն պատճառն այս է՝ որ վախճանեցաւ Պարսկաստան մեր, ի տեփական վիճակն իւր Խառամպօլ ՌՁ և ե թվին (= 1636). և ևս ունին սովորութիւն այլազգիք որ ոչ թողուն թաղել զմեռեալս ի չինամէջս քարաքին, այլ յանչէն, տեղի և հեռի ի քարա՜քէ, զոր Շահին Չէլեպին արքունական հրամանաւ թաղեաց ի Գալաթիա, ի տեղի Լուսաւորչի եկեղեցին, և վասն թաղելոյն գնըչխարան ի Գալաթիա. և այլ ինչ խարճ զոր արարեալ էր, և է՛ս ի մէնջ, Գոհէ (= 3047) զբուշ. և միանգամայն ևս խարճ ԳՌ և չծ (= 4700) զբուշ, և այս նոյն պատճառ վաճառելոյ գրեանց և այդոն, զոր բազում վիշտս և չարչարանս կրեցաք ի բազմաց վասն վախճանի տրոյս, այլ նեղութեան մեր և բազում վշտի պատճառ լինաք ո՛չ չիրիսեանք, այլ թողութիւք յաւուր դատաստանին, և տակաւին անհոգ առնեն Քրիստոսի, զոր ի մանկութեան վաստակոց և ի հալաք տղեանց իմոց ի վայելուչն անտրժան անձին

իմոյ, քանզի ոչ ունէի ժառանգ մարմնաւոր միխիթարութեան, աղցաւոր և ունայն կենցաղոյս վասն ամբարութեան։

Այլ ընթեռնուլով զսուրբ գրեանցս, միխիթարիայ հանդարտեր այրեցեալ լեառըս իմ, և տոչորեալ սրտիկս իմ հանգոյն Անեայի փղձնոյր սրտիկս արտասուաւմոր աչօք, հայիմ ի Թոչունս երկնից, գիտեմ անթիւ երամէ, զառնամ և հայիմ յիս, կեանք իմ հարթմէ։ Ապա ըստ իմաստնոցն որ ասէ երանի որ ունիցի զաւակ ի Սիոն. և ընտանիկք նորա յերուսաղէմ, զի թէպէտ և ի մարմնաւորէն զրկեալ եմք, այլ աւզօմիւք հարց և եղբարց, հայցեմք ի Քրիստոսէ որ ի հոգեւորէն ոչ զրկէ։ Ըստ այսմ յուսոյ և երանեալ ձայնին եառ զսուրբ գրեանքս այսոցիկ (Գրեանց անուններուս բաց Թղթոցած և գրուած չէր)։ Ի գուբերն սրբոյն Սարգսի զօրավարին, և որպէս նորա Մարտիրոսին ի կեսարիա քաղաքի, ոչ թէ ի փառս Թամուքենէ և ընչաէտութենէ, այլ ի չքաւորութենէ և յաղքատութենէ, ի փառս Քրիստոսի և յուսոյ արքայութեան նորա, ի թվիս Հայոց ՌՁ և Գ. (1635) ամին, ի ժամանակս խաղաղանպզիայ Հայրապետին Տեառն Տէր Փիլիպպոսի վերադիտողին Սուրբ Էմիածնայ, և դիտողութեան նահանգիս Տանն Կիլիկիոյ Տեառն Ներսէսի Սերաստացւոյ և առաջնորդութեան մայրաքաղաքիս կեսարիոյ որ է Մաժաք հին Տէր Թորոս վարդապետին, որ յետոյ եղև Կաթողիկոս ի Սիս, այլ ըստ տէրունական բանին որ ասէ, ուր գէշն լիցի անդր ժողովեցին և արծաթիք, արծաթիք են հոգեւոր և աստուածային բարեբանութիւնքն մեր, զի ի գալ նոցա յայտ քարոզ, որոճելով և խառնելով վրկութիւն լիցի ամենայն հաւատացեալոց։

Այլ և յիշատակ փոխեցիցուք առ Քրիստոս ՌՁԿ (=1638) թվին, հոգեւոր հօրն իմոյ տիրզեթաղոյն Բաբունապետին ըստ հոգւոյ և ըստ մարմնոյ հօրեղբօր

ըն իմոյ . Տէր Գրիգոր աստուածարան վարդապետին
ար էր աշակերտ տիեզերալոյս և խարանագրեաց ճըգ-
նաւորին . Տէր Սրապիոն աստուածարան բարեւնա-
պետին Աբրահամեցւոց և անյաղթ փիլիսոփային . առ-
նւ գաւազան ինամանէ ի Տիգրանաշէն մայրաքաղա-
քըն Սմխէ . ՌՒՂ (=1595) թվին . սա գնայ ի Բիւզան-
դիա , վասն սուրբ Երուսաղէմայ պարտուցն . ի ժա-
մանակս Տէր Ազարիա կաթողիկոսին , զոր տեսեալ
զիմաստասիրն և . . վարուց ճգնաւորեան սորա , և հա-
ւանեալ միարան ամենեցունց . զրեցին առ կաթողիկո-
սըն սուրբ եջմիածնի , ձեռնադրել իւրեանց Առաջնոր-
դըս . և նկատ մինչ ի թուղթ երթայ յամեան սուրբ , և
վասն յոլովութեան Զատկըն ոչ կարաց գնալ ի սուրբ
եջմիածինն , և անտի պարձաւ ի Սիս առ հռչակեալ
կաթողիկոսն Տէր Ովանէս՝ ի թվին . . . և ձեռնադրեալ
ինամանէ Եպիսկոպոս և Առաջնորդ Ստամպօլու , և
գնացեալ անդ սրտի բազում ուղղութիւնս , և նշատ-
եալ ժամանակ ինչ . նա ի ՌԾՂ =(1609) թվին նաւ-
եալ ի Բիւզանդիոյ յԵգիպտոս , ելեալ ի լեառն Սինա ,
ընդ իւր ածեալ զմովսէս վարդապետն , տուեալ նմա
գաւազան , որ և կոչի մինչև կաթողիկոսի սուրբ եջ-
միածին , և կատարեալ զաւետս իւրեանց յաստուա-
ծախօս լեռնէն , դարձան անտի Ամիմ , և արարեալ
ժողով բազում եպիսկոպոսաց և վարդապետաց տակս
պարտուցն երուսաղէմայ , նաև ենկի խոճայն Ամիմա ,
և այլ բազում դոլխամիաւորաց վաճառականաց և ռամ-
կաց , գրեցին Առաջնորդն և առ դոլխամիաւորսն վա-
նայ , և ժողովեալ բազում Առաջնորդաց և դոլխադա-
րաց , եկեալ յերուսաղէմ . ՌԾՂ (=1610) թվին , և
էր պարտք սուրբ երուսաղէմայ ԿՌ (=60000) դրուշ ,
որ Առաջնորդ էր Գաբրիէլն արդար : և սատարութեամբ
հզօրին Աստուծոյ վճարեալ զպարտքն և ազատեալ
զվանքեան , և նորեալ զԳրիգոր Պարոնտէրն Առաջնորդ
Ս . երուսաղէմայ , ի տոյն ամին , որոյ վարձատրու-
թիւնքն ի Քրիստոսէ լիցի ի ժամ դատաստանին ամէն :

Դարձեալ ՌԿ (=1611)թվին, կրկին տարան ի Բիւզանդիոյ արքունական հրամանաւ, և նստեալ յոլով ժամանակս, և ձանձրացեալ ի նոցանէ, հրաժարեալ եւ կրն ի կեսարիոյ: Դարձեալ տարան կրկին անգամ ի Կոստանդնուպոլիս ՌՀԲ (=1633) թվին, բազում քահանայիւք և արքունի հրամանաւ, որ և յար և նման էր առաջին դիտավճռոյն մերոյ. խառակրօն վարուքըն, և ստուածարան վարդապետութեամբն փայլեաց աչխարհի, որպէս զարեգական, ոչ փոխելով զվաղարվարս և զճգնողական առաքինութիւնն զոր առաջեալ էր ի կրօնաւորութեան իւրում, ոչ կերեալ միս և ոչ ըմպեալ գինի, և ի ժամ ձեռնադրութեանն, այլ միով ժամու չառանայր զաւուրս իւր. քայց ի չարաթու և կիւրակէի. մանաւանդ խորգով մորեղենաւն կայր զամենայն կեանս իւր. և էր վկայեալ յամենեցունց, և յոյժ հմուտ ստուածոյնոց հին և նոր կտակարանացն: նաև տեղեակ սրբոցն հանճարոյ, և նա ուսուցչապետն և երիցասիրականին լի և անթիւրեր: Այլ և չառաջոյ ճշմարտութեան օրինաց և կարգաց տէրդ Հարցն, զանձն իւր օրինակ տալով ամենեցուն: Այլ և զրարի նախանձն զոր ունէր առ Աստուած և մարդիկք, որ անպատճառ խրատոյ օրինացըն ուսուցանէր զամենեսեան: նաև զոհս և զգիշեր յԱստուածաչունչ գրոց ընթեռնոյն որ պարապէր, մինչև ի ժամ ծերութեանն յուսուցանելոյ և խրատելոյ ոչ դադարէր. և զայնոցիկն ոչ առնոյր յոտ՝ զոմն աչխատասէր և ժրաջան կամոյն և ընթեռնոյն, և զգիշերն առանձնական ազօթիւքն, զանձն յանկողնին ոչ տայր, տքնութեամբ և առլմսաներգութեամբ վճարեալ զաւուրեայ կեանս իւր ի փառս ամենատես երկրպագութեան, և խոնարհեալ ի քարաքն Կալատիոյ, մերձ ի Ծագատրանիա քաղաքն Իսմանոյ ի գրան եկեղեցւոյն սրբոյն Գրիգորի մեր լուսաւորչին, ՌՀԸ (=1638)թվին. և առնէ Աստուած ի տապանէ սրոյդ բազում զքանչելիս, ի հիւանդս. և յախտաժէտս, և ի լուանոյս, և

յամենայն ախտացեալս ի փառս սէրոբէեան իւրոյ և ի պատիւ սրբոց իւրոց. Ամէն:

Այլ և ժողովեաց և չարաչրեաց երիս դիր. զմեկն՝ Թլփատեանք և պատուհասիւնք յԱդամայ մինչև ի մեր ՌՀԵ: (=1636) Թվին. աշխատեալ մինչ ի վախճանն իւր և երկրորդ՝ Թարգմանեաց գիրք մի Աստուածպատ. Ա- բաթաի լեզուէ ի մեր բարբառ. այլ և գումար մի ի մեր գիր և լեզու յերկինից հանգոյն աստուածարար չարչարութեամբ. այլ և առաց միհիթարական բանս վասն մահուան վարդապետին իւրոյ Տէր Սրապիոն քաջ հրոմեորին հասնիլ և զանազան բանիւք, նաև առաց երկու Գանձ և երկու Տոպ, չարաչրեալ ի վերայ այսոբենից, զարմանալի և խրթին բառիւք, չարաչրեալ ոգեբերգական բանիւք և առաքեաց ի Հաճիթ, և հետևակ այս է գրիս բանիւք և ներչաիական տառիւ ոգեալ, զնախադաս գիծն հանդերձ վերջացեալ փոխարուեանց, բառ առիւծական տառից արուեստորեալ: Այլ և ներքոգիալ ոտօք հոգեխառն մախճապանք ի տուբք պատարագին ի դէմ ամենատեր երրորդութեանն և մի Աստուածութեանն: Այլ և չինեալ կամարջ մի բազում ծախիւք ի տահման Գեղամանիկոյ և Կեսարիոյ, մերձ ի Տօմարզայ. (ՌՀ=1621) Թվին սկսեալ և ՌՀԱ (=1632) Թվին աւարտեալ որոյ յիշատակն աւրհնութեամբ եղիցի ամէն:

Այլ եա՛ անարժան Յակոբ էրէցս, եղբօր որդի տիեզերալոյս վարդապետին Գրիգորի տէչաս և անիմաս, զ՞րպիսի գովութիւն գրուածոցիդ բարեհնչս մեծի, որ գերի վերոյ է քան զմիտք մարդկան, մի գայթակղեցիս յասելս իմ ո՛վ սիրելի, եթէ կամիս և ոչ ձանձրանաս, գիտ և ընթերցիր զոգեբերգական և զմիհիթարական գիր, և զաստուածեալ Գանձերս և զներչաիական Տաղերս, խրթնաձաձուկ բառերովք, և զմեզաւորս յիշել ի Տէր ազաչեմ:

Այլ և յիշատակ լիցի նախնեաց իմոց մեծ պապեն իմոց Եաղուպին, և մաման իմ վարդ խաթունին, հօ-

ըն իմոյ Բաղտասարին, և մօրն իմոյ Մխիթարին, և հօր եղբօրն իմոյ Յարութեան, և հօրաքեռն իմոյ Թուխտարին, և հարազատ եղբարց իմոյ, ի մանկութեան և յերիտասարդութեան առ Բրիստոս փոխեցելոց Եադուային, Կարապետին, Ոհաննեսին, Յովսեփին և Յոհաննին, նաև զեզեցկատիպ և քաղցրաձայն զոյր Սբրահամին՝ խնդրոյ բանի, և ամենայն արեանաւոր մերձաւորաց, կենդանեաց և առ Բրիստոս փոխեցելոցն, ամէն:

Արկին և երեքկին աղաչեմ յիշել ի Տէր զՅակոբ Էրէցս, և զկենակիցն իմ, զկոչնեցեալն Ասթուն, և զմայր մօր իմոյ զՄարթային, և զքեռն իմոյ զՊօղոսն, և յորդեգրութեամբ սնուցեալ որդին իմ վարժեալ բազում աշխատութեամբ զՏէր Սիմէօն քահանայն, որ առ Սատուած փոխեցաւ, աղաչեմ յիշել ի Տէր: Նաև զՏէր Սնտոնն, և զհօր եղբօրորդին իմ զմահտեսի Յարութիւնն, և զմահտեսի Ոհաննէսն, և զՂայսար Չէլէպին, որ ի ժամ ձեռնադրութեանն բազում երկար աշխատութիւն կրեցին վասն մեր, հատուցցէ նոցա Տէր վարձս ըստ վաստակոց իւրեանց, և առաւել ամենայն հաւատացեալ քրիստոնէից, որոմեցի Տէր Սատուած յաւուրն ահեղին, և ինձ մեզապարտ գծագիս, ամէն:

Իսկ որ չարժողն է ամենայնի, և չարժէ զամենայն էակս ի բարի, և ինքն անշարժ է ամենայնի, Հոգին սուրբ Սատուած ճշմարիտ, որ չարժեալդ զչարժուածն, ի բարի, և բարութենէդ ի սիրտ և յոգի, չարժեսցէ զձեզ ի վերնումդ հարդ և եղբարդ իմ, ազաչեմ զձեզ սիրեալն Բրիստոսի, որ հանդիպիք ամս կարդալով կամ օրինակելով, յիշեցէք առ Տէր սրտի մըտօք, և միով հայր մեզայիւ ներումն խնդրեցէք, վերոգրելոցս, և Սատուած ողորմի ասացէք, և Սատուած որ առատ է ի տուրս բարեաց, ձեզ յիշատակս՝ և մեզ յիշելոցս, առ հաստատակ ողորմեացն Քրիստոս, յաւուրն ահեղին, և ի ժամ դատաստանին ելիցի, ամէն, ելիցի:»

Ի Ր Տ Ա Ղ Ե Ր Ը

Ա.

ՆԵՐԲՈՂԵԱՆ ՆԵՐՋԱՓԱԿԱՆ ԲԱՆԻՒ
ԱՌ ՄԵԾ ՐԱԲՈՒՆԱՊԵՏՆ
ՍՐԱՊԻՈՆ, Ի ԳՐԻԳՈՐԷ
ՆՈՐԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԷ

Սկզբան Յիսուսի՝ Բարեւնակ բարւոյ, Գործերը տնկի, Դրախտ պըտղալի. Եղեմ ցանկալի, Զուարթնոց տեղեալ։

Երեւեալ յերկրի, Ընդ վիճակ Հայկի, Թորգոմեան տոհմի,
Ժամու ըստուերի, Ի խոր գիշերի, Լոյս պայծառալի։
Խաւարեալ սեռի, Ծնընդոց Սքեթի, Կարդեալ ըստ ցեղի,
Հայկազան տոհմի, Ջայնեալ Արամի, Ղամբար լուսալի։
Ճաճանչ արբենի, Մերժիչ խաւարի, Յընտակ հայելի,
Նըման չափիւղի, Շարս ընդ մարգարտի, Ասկի սոփելի,
Ջըքնաղ ի մարմնի. Պարծանք աշխարհի, Զահ նոր սիոնի,
Ռաբբի հրաշալի, Սիւն Հայաստանի, Վարժիչ ամենի։
Տանըս Արամի, Բամից համայնի. Ցնծութիւն սրտի,
Իւթական մարվինի, Փայլեալ աշխարհի, Քարոզ կենդանի,

* * *

Բ.

Աւտար էի քոյացուցեր,
Բացեա էի քեզ հլուիցեր,
Գլորեալ էի արդ կանգնեցեր,
Դըրդուեալ էի հաստատեցեր։

Եղծեալ էի նորոգեցեր,
Զանխոնջ էի յայտնեալ ցուցեր.
Էրէր էի հաստատեցեր,
Ընկեալ էի վիր բերեցեր։

Թերի էի լիացուցեր.
Ժլատ էի յընտակնցեր,
Իատոր էի բարձրացուցեր,
Լուծեալ էի կարծրացուցեր։

Խլեալ էի արդ տընկեցեր,
Ծարաւ էի զովացուցեր,
Կլտրեալ էի քեզ յաւդեցեր,
Հեռի էի մերձ կացուցեր։

Զախեալ էի յայ դասեցեր,
Ղաւղեալ էի ամբացուցեր.
Ճընչեալ էի անզորրեցեր.
Մեկնեալ էի պատուաստեցեր։

Ցիմար էի իմացուցեր,
Նկրհեալ էի արթնացուցեր,
Շիջեալ էի ահա լուցեր,
Ոչնայն էի արդ լցուցեր։

Ջընչին էի յոյժ սիրեցեր,
Պանդուխտ էի ընդունեցեր,
Ջընջեալ էի մահագրեցեր,
Իամուտ էի զօրացուցեր։

Սուգեալ էի ձեռըն տուեցեր,
Վըհատ էի սըրտացուցեր.
Տըրտում էի բախտացուցեր,
Բապալ էի արդ պատուեցեր։

Ցըրուեալ էի ժողովեցեր,
Ի՛ւքեալ էի հանդարտեցեր,
Փանաք էի մեծարեցեր,
Քակեալ էի արդ չինեցեր։

* * *

գ.

Աստուածանման խնամարկելով
Բժիշկանման ողջացնելով,
Գետոց նման ոռոգելով,
Դիտողանման ակնարկելով:

Երկնանման ցաւազարկելով.
Ջուարթնոց նման պահպանելով,
Էղբայրանման միշտ սկզբով.
Ընկերանման յորդորելով:

Թեւոց նման վեր բերելով.
Ժըրանման աշխատելով,
Իմաստանման խոց տալով.
Լուծողանման բանս յայտնելով:

Խամարանման խըրատ տալով,
Ծընօղանման հոգ տանելով
Կարաւզանման ձեռըն տուելով.
Հայրանման գուխ չարժելով:

Զայնանման ազդ առնելով
Ղեկանման միշտ ուղղելով.
Ճարտարանման հիմնարկելով,
Մայրանըման ողորմելով:

Ցաւէտանման սէր յայտնելով,
Նաւանըման հանէր փուխով.
Շարադրանըման կարգ գնելով,
Որթոյ նըման ողկոյզ տալով:

Զըքնաղանըման յօրինելով.
Պարզանըման բանս մեկնելով,
Ջերմանըման մաքուր սիրով,
Ութբեանման լուծանելով:

Սահմանանման յայտ բերելով,
Վարժուհանման միշտ կրթելով,
Տեղեկանման հմուտ գոլով.
Բնաորանման վարժեա սիրով:

Ցաւդանըման չնորհս տալով,
Ինքմանըման պատճառ գոլով,
Փըրկչին նըման երեւելով,
Քաջանըման հրաման տալով:

Քրիստոսի վառք,
Ցաւխոհանս ամէն:

*
* *

ՏԱՂ

Ա.ստուածային հրամանն որ կա.,
Ա.դամային սեռիս վերա.,
Առնալ հոգոյ ե՛ւ ի հող դառնա.,
Արդար հոգին առ Տէր գնա:

Բոլորապէս մարդկիք լըմամբ,
Բաւեալ յերկրի փոխեն մահուամբ,
Բայց և արդարք նոյն հրաւիրմամբ,
Բառնան յերկրէ Տեառըն կոչմամբ:

Գայ հասանէ նոյն օր սրագ,
Գըլխոյն ընտրեալ Հայկազնոյս թագ,
Գրիգորիսի որ Պատրիարգ,
Գըլրիգորաշէն տան լուսածագ:

Գըրախտ հոգոց և ծաղկազարդ,
Դարմանելով բուժէր ըզմարդ,
Դաստրկացեալ մլնաց անզարդ,
Դառնայ կլսկիծ խոցեալ զմեր լեարդ:

Եւ քերթողայն այս յայտնի է,
Եչն և ելքն վերջատաս չի.
Եչն ի վերջի փոխի ի է,
Ելքն այսպէս բազմաց յայտ է։

Զօրք երկնային գոչեմք առ քեզ.
Զբարբինոց դասք լացեք ըզմեզ.
Զգնացք զխաւար հանապք զրկեզ.
Զըրկեալ հօրէն որ ծընօղ է մեզ։

Էնն որ ընտրեաց ըզնա՝ յերկրէ.
Ինար ըզմեզ որպէս վաճ՛ն ի.
Էառ զմեռն զըլխոյս մերմէ,
Ելիոզ անտէր զհօտն ի հովւէ։

Ընթերցողաց դասք արտասուէ Հ.
Ըզձամամբ ողբալ մեզ արժան է Հ.
Ընդ իմ լալոյ ժամանակ է Հ.
Ընտ առակին որ հրամայէ Հ։

Թալծեալ ոգով քաղաք Սմիթ,
Թոզեր զուրախութեանդ առիթ,
Թաքեաւ յերկրիդ անգին յուվինթ.
Թափուր մնաց քո տուրբ գաւիթ։

Ժամանելով նամակիս դուժ.
Ժամանակ է ողբալոյ յոյժ.
Ժուժկալելոյ չունիմ ոչ ժուժ.
Ժախեալ եղաք վիրօք անդուժ։

Իմաստուն՛ք վեհ այդ քաղաքի.
Իմայուսէք զայդ Ոեռնայի.
Ի ձէնջ արիւն որ մեզ ծագի.
Լքեալ թաքեաւ ի խոր գերեզմի։

Լեզուն արագ զի կոյր լռեալ.
Լուսատիպ կերպն այլայլեալ.
Լրսօղ ականջն այլ ոչ լսեալ։
Լալով լացեք ո՛վ սիրեցեալք։

Խրատն յորդոր որպէս ըզուն,
Հաւիանեցաւ նա յոյժ կանուն,
Համրեալ բերանն Աստուածամուն,
Խըփեալ չըրթանցըն մըչտաբուն։

Ծեր էր մըտօք ալեօք ծաղկած,
Ծայրագունի յիմաստ հասած,
Ծասկեր բանիւ զսըրբոցն առած,
Ծուլ իմաստիւք համատարած։

Կըրթեր տառիւ խըրթնաճաճուկ,
Կարաւ մեկներ յաւուրկ յաւուկ,
Կոճով ասէք վա՛յ մեզ ւ՝ եղուկ,
Կորճանեցաւ սիւն և նեցուկ։

Հոգա՛յ քաղաք Աստուածապահ,
Հեղինեակիս մերոյ ըզմահ,
Հայաստանեայց հիջաւ մեծ ջահ,
Հըրճուիլըն մեր եղև անչահ։

Զայնըն լըռեալ բանիւն հանդերձ,
Զեռք կարկամեալ Աստուածամբրձ,
Զորձ ի հողոյ զմարմինն եհերձ,
Զըգեր զանձամբն որպէս զհանդերձ։

Ղեկավար մեր ըզմեզ եթող,
Ղօղեալ ի ծով որ է ի հող,
Ղեկ խորտակեալ նաւին վարող,
Ղամպար չիջաւ լուսոյն ծագող։

Ճարտար քարոզն Աստուածահաճ,
Ճահեալ զորդիքս եթող անաճ,
Ճոխանալով որդոցըն հարճ,
Ճեմեալ չար կամքն եղեն զուարճ։

Միջագետաց ձայն գուժոյ տամ,
Մեծիդ Սմբատ Ուրհայուրամ,
Մխիթարել ըզձեզ ջանամ,
Միանգամայն անկարրանամ։

Յոյս մեր հատաւ եղաք լալոց,
Յորդ արտասօք աչաց հեղոց,
Յոյժ թըշւառեալ արժան ողբոց,
Յայնպէս հուլէն զմեզ զրկելոց։

Նըսեմացաւ ծագող լուսոյն,
Նըստեալ ողբամբ որդւոքս ըզնոյն.
Նաւըն բեկաւ ի մէջ ծովուն,
Նաւորդքն ափչեալ յահէ հոգմոյն։

Շարժեալ բերան Սատուածարին,
Շըրթանցն ըզդխէր բան նոթահրաշ,
Շունչըն գովեալ հոգիահրաշ,
Շիչաւ ահա՛ միւսանգամ այնճաշ։

Ո՛վ հայոստան հարս մեծարգո՛,
Ո՞ւր է չըքնել սուրբ փեսային քո՛,
Ուրի անզարմ գընայ ոչ գո՛,
Ողբայ և լայ զայրուքիւն քո՛։

Չըւնաց ի մէնջ մեզ ուսուցիչ,
Չունիմք զայլ ոք գիրս թարգմանիչ,
Չըկա՛ իսրմին տարից մեկնիչ,
Չը միաց հանգոյն նորա վիպիչ։

Պարթևազնոց տուն հոյակապ,
Պարիսպն անկաւ եղև տագնապ,
Պարծեալ լեզուաքս եղեն ի կապ,
Պատուոց ըզմեզ խաւար և տապ։

Չահըն չիչաւ յեկեղեցւոջ,
Չահուընակ իւր բարձաւ տեղւոջ,
Չուր ցամաքեաց Տեառըն այգւոջ,
Չարգեալ հատաւ բարի բուդւոջ։

Ուարքոյն մեր կեանքն զվճառն էառ,
Ուամիւ խաւար նկն իսպառ,
Ունհըն մահու ըզնա՛ էառ,
Ուամուտս լացից մեծաքառքառ։

Սուգ առ երկիր օգնեա՝ հիգոյՍ,
Սայլակս արև ամփոփեա՛ զլոյՍ.
Սրսիռեցաւ մէգ վերա՛ հոգւոյՍ.
Սևաթոռեալ խաւար անլոյՍ։

Վարպետաց վարժիչ սիրով,
Վերափոխեալ առ Տէր հոգւով,
Վրճիտ մարմնոյն պատեալ հողով,
Վա՛յ զըրկելոյս հազար լեզւով։

Տանն Աստուծոյ սիւնն հաստատ,
Տապալեցաւ անկաւ ի զատ,
Տան քնակիչքս վատաբախտ,
Տըխրեալ լացցուք անթիւ և չատ։

Բարունս ըզմեզ անտես արար,
Բապար եղաք մեք և չիւար,
Բամեալքն Ողբամք անմխիթար,
Բախ մեր դարձաւ սուգ մահարար։

Ցամաքեցաւ ջուրըն կենաց,
Ցաւք մեծապոյն ըզմեզ պատեաց,
Ցուպըն բեկաւ աչակերտաց,
Ցընծութիւն մեր փոխեալ ի լաց։

Իեղեն ևկ իս վասըն մահու,
Իիւղ և հիւթ տարրացելոյ.
Իիւսեալ բանիցըս մաւ առ մոյ,
Իիւծեալ Գրիգորըս կեսարու։

Փութով կենացն եղից ըզչափ.
Փառացս եղև տերևաթափ,
Փըրկչին առեալ զծաղիկն անթափ
Փոխի մահուամբ թըւիս այսչափ։

Քանակ Հայոց թըւին համարիք
Քառից կըրկին հարիւրիւ չափիք,
Քան զայս յաւել երկերիւրեակիք,
Քարիւն մի պարզ մի և յիսնակիք.

86. ԳՐԻԳՈՐ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍԵՑԻ

Գրիգոր վարդապետ Կ. Պոլսեցի. Հայ երգիչ մը կամ Տաղասաց, միաբան Ս. Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանուց, 1825 - 35 թուականներուն միշտ կը գրէ եղեր այլ և այլ երգեր, որոնցմէ մին միայն մեր ձեռքը հասած է, զոր կը դնենք այս տեղ. և որ ընդօրինակած ենք Ս. Երուսաղէմ մանաւոր թղթէ մը:

Իր մասին ուրիշ որ և է տեղեկութիւն մը չունենք առ այժմ:

Ե Ր Գ

Կ. ՊՈԼՍԵՑԻ ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

(Ծաղկեալ 1831 ին ի Ս. Երուսաղէմ)

Ժամ ժամանակ՝ դու անկայուն՝ թաւալական, ոհ,
Կրկոցդ հին է՝ ինձ վարչական, երկարական, ոհ.
Յուն մի զուարթ՝ դուն մի տխուր տատամսական, ոհ,
Ի քում գօտի՝ պնդել զմէջ՝ մխիթ պատկան ոհ:

Ա՛յ դու աշխարհ՝ ընդէր սիրես՝ տալ զիս յերկեր, ոհ,
Թառամ զառամ՝ յատկին մաշել՝ յանխոս պատկեր, ոհ,
Նա զինչ մնցից՝ անբուժ խոցեր՝ մարմնաւկեր ոհ
Կարել զօրէր՝ օժտել մահուն՝ յանդուխտ տուսեր, ոհ:

Ա՛ռ երևոյթ՝ հրաւէր սիրոյդ՝ քոյ աշխարհի, ոհ,
Կուտէ կրկուտ՝ տատասկային՝ չամբ ամենի, ոհ.
Ճնշէ ճմլէ՝ զմարմինս ի վիհ՝ ի վախճանի, ոհ.
Ոսատի սիրտ տա՝ չէ՛ անկ քոյին՝ քնքուշ բանի, ոհ:

Նա որ զգործ՝ քոյին դիւրեղծ՝ կրեմ գրեմ, ոհ.
Ա՛րտալածել՝ յանձնէս բնաւ՝ չժամանեմ. ոհ
Կարգեալ բարեն՝ կոչեմ Աբթուն, ի քուն նիրհեմ, ոհ,
Յորմէ զարթնուլ՝ ի քեզ փրկիչ՝ դիմեմ, խնդրեմ, ոհ:

87. ԳՐԻԳՈՐ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍ

Հայ Տարտասց մը, որ կ'ապրէր Ժ-Ի. դարուն մէջ, և իրաւամբ գլխաւոր տեղ մը գրաւած էր իր ժամանակին Տարտասցիներու մէջ, իր գիտցիկ ու ճաշակաւոր Տաղերով.

Գրիգոր Մագիստրոս, ազնուական ցեղէն և Պահլաւունեանց տոհմէն վասակ նահատակին որդին էր. իր գրած թուղթերէ, Հայոց լեզուի քերականութենէ, և այլ և այլ Թարգմանութիւններէ զատ, գրած է նաև բաւական Տաղեր. որոնց մէջ գլխաւորներն են. 1. Մեծ են գործ Աստուծոյ ելն. որ Տաղարտոզեան է: 2. Ներբող Ս. Խաչի Աստուածընկալ: 3 Ընծայեմ քեզ տաբեկան ելն. 4. Լուսոյ թէ ելլէն Պատըն Պաղակ, Վարդանաստըն Պիտակ:

Բայց մեր անհուն վտիտութենոյ, չի կրցանք իր Տաղերէն հատ մը իսկ ձեռք անցընել. մինչեւ իր Տաղերը տպագրուած են 1746ին ի Կ. Պոլիս և 1868ին ի Վենետիկ:

Գրիգոր Մագիստրոս վախճանած է 1058 ին:

---

88. ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

Գրիգոր Նարեկացի որդին է Անձեւացեաց Խոսրով Եպիսկոպոսին, ծնած է 948 Թուականին:

Մանկութեան ժամանակ յանձնուեցաւ Իշխանեանց գաւառի Նարեկայ վանքի վանահայր Անանիա վարդապետի խնամքին:

Երկար ժամանակ այդ վանքին մէջ անցուց իր օրերն, բարւոյ և վարուց կատարեալ արուեստիամբ իր գիտութեամբ և խնամութիւնովը. ժամանակին ամենէն երեւելի հանճարներէն մին եղաւ. և արդէն ծանօթ է իր մեծ Նարեկացի անունովը ալ:

Յիսուն և հինգ տարուան հասակին մէջ 1003 թին. վախճանեցաւ, և թաղուեցաւ Նարեկայ նոյն վանքին մէջ։

Գրիգոր Նարեկացիի մասին հետևեալ գրութիւնը, ՈՁՁ (= 1237) թուականին գրչագրուած ձեռագիր Նարեկէ մը ընդօրինակուած, յարմար դատեցինք դնել այս տեղ, որ համառօտակի իր վարքը կը նկարագրէ։

«Վարք երանելոյն սրբոյ առնն Աստուծոյ Գրիգորի Նարեկայեցւոյ։ Զոր արարեալ է տուբր ...բքեպիսկոպոսին Տեառն Ներսեհի Առաջնորդի տուբր Ուխտիս Սկևռայիս»։

«Սուրբ հայրս մեր Աստուածաշնորհ քահանայս և կրօնաւոր Գրիգոր, էր ի Նարեկայ վանից ի Հայս, ի գաւառն Վասպուրականի, ի ժամանակի թագաւորացըն Հռոմոց Վասլի և Կոստանդեա, որ տիրէին Հայոց աշխարհին, իսկ Վասպուրականի թագաւոր էր, Սենեքերիմ բարեպաշտ յԱրծրունեաց, ի թուականի Հայոց, ՆԼԲ. (= 983). ի Հայրապետութեան Տեառն Վահանայ, և էր սա որդի ծնաւղաց հաւր Անանիայ ճգնաւոր վարժապետի և Նարեկայ վանից առաջնորդի։ Սա զերանելիս Գրիգոր անդրանիկ եղբարբ իւրով որոյ անունն Յովհաննէս, մանչ և դաստիարակաց ի մանկութենէ ընդ Աստուածաշունչ գրոց կրթութիւնս, և վախճանեալ եղբաւրն մնաց Գրիգոր միայնակ յերկս առաքինութեան և յաշխատութիւն ընթերցման անյագ բաղձանաւք, որ և եղեալ Հոգւոյն Սրբոյ ընդունարան, և գերազանց չնորհաւք գիտութեան»։

«Սկիզբն արար և խաւսեցաւ զգիրս ազաւթից. ըստ հայցման խնդրոյ կրաւնաւոր եղբարց քանս Ղ։. և արտաքոյ սորին ունիմք խաւսս երանելւոյս պայմոսիկ»։

«Պատմութիւն կենսատու հային որ բերաւ ի ի կոստանդնուպաւլսէ ի Հայս ի վանսն Անապատք ի թագաւորացն պարգև ըստ յիշատակեալ խորհրդոյն, և յարմարեալ ընդ նոյն ներբողեան Ս. Հային ըստ

այրուբենից տառից: Զկնի որոյ գոլեսո Ս. Աստուածածնին զոր և յիշէ ի սոյն գիրս. և ներբողեան ասացելոցն գասուց ի միասին, և բան գոլեսոի ի սուրբն Յակոբ Եպիսկոպոս Մծբնայ»:

«Ոչնի՛ք և խաւսս սորա ի վերայ երգոյ երգոյն հասատատս, և կարգաւորեն տաճկից խորհրդոց, Հոգւոյն Սրբոյ խաչի և եկեղեցւոյ, և ընդ ինքեաք ազաւթից գրոցս բանեցոր վասն ժամահարին և սրոյ և սրսարար միւռոնին»:

«Զայսոսիկ Թողեալ եկեղեցի կենդանի կամ իւր յիշատակ ինքն գնայ ի միչտ կենդանեացն քաղաքն սատի փոխոխմամբ. չև եւս հատարակեալ աստ ընթացս կենաց, այլ յերիտասարդական սատիս վախճանեալ՝ որոյ պատուական մարմինն եդեալ կայ ի նոյն նարեկայ վանս հուպ եկեղեցւոյն սրբոյն Սանդխտոյ: Զմաղթանս սորա զոր արծաժեալ ի հուր սրտիս խնդիեմ քեզ Քրիստոս ընդել բարեխաւսութեամբ սուրբ հաւրս հայոսութեամբ. և քեզ փառք յաւիտեանս, ամէն»:

Գրիգոր Նարեկացիի Տաղերէն հասած են մեր ձեռք հետեւեալքն, զորս կը գնենք այս տեղ:

ԼԲ.

ՏԱՂ՝ ՍՐԲՈՅ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵՒՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Աչքըն ծով ի ծով ծիծաղախնդ ծաւալանոյր յառաւօտն. երկու փայլակնաձև արեգական նման, չորն ի ժմին յառաւօտ լոյ:

Վարսին երամից. զարդ երամից զարդ. պարս են առեալ եռահիւսեալքն բոլորեալ այտիւք:

Յայտէն նուենին. սարդիսաստուն գեղմչիսաս ծայրից ծոպկանց. որոյ սիւնն ի սրտին նաւախարօրէն կարկաչայր սահմրեալ ի սէր:

Ջեռայն եղիշոյ կամարաձև կապէր. աստիճաղ պատիճաղ. սահի խլասղի երգով:

Հոսէր զեղեւեան ընդ միմիանս, հանդարտիկ խաղայր, թիւնեթէկլին ճեմէր։

Բերան երկմերմի, վարդ ի շրթանց կաթէր, լեզուն չարժուղի քաղցրերգանայր տաւիղն։

Ի ծամին խնդելին հազիւ զի նոյն սէր, հոգիազգեստեալ գեղն ի գինւոյն գոյն։

Վարսին երամից զարդ՝ երամից զարդ. ոլորս են առեալ եռահիւսանկն բոլորեալ այտիւք։

Ծոյլն լուսափայլ, կարմիր վարդով լցեալ ծղիքըն ծիրանի մանուշակին հոյլք։

Խընկեալ ի կընդըրկէ, բուռվառ հրով Սատուածայնով լցեալ, ձայն քաղցրանուագ որ ի նմանէ հընչէր։

Գեղեցիկ պատմուճանաւըն զարդարեալ էր, ի կապուտոյ, ի ծիրանոյ, ի բեհկզոյ, ի յորդանէ։

Գօտին արծաթիափայլ ոսկետուռն, կամարկապ յականց. յականց չափուլայ մանրամասին յօրինուածով պճնեալ։

Անձինն ի չարժել մարգարտափայլ գեղով, ոտիցն ի գնալ. չորն ի կամիլ առնոյր։

Այն թագաւորին, այն նորածին փըրկչին, զքեզ պըսակողին փառք յաւիտեանս. ամէն։

ՅՈՐԴՈՐԱԿ

Սեաւ իմ գեղեցիկ դուստր, Եւայի Երուսաղէմ, ահա նա, հարան իմ ցանկալի, սիրով կապեալ ընդ փեսային։

Նման է եղբօրորդին իմ այծեմանց որմուց եզանց, ահա նա ձայն եղբօրորդւոյն, խանդաղատանալ սիրով լըցեալ։

Ե՛կ իմ սիրելի, ե՛կ մերձաւոր հարան ի մայրենաց Լիբանանէ, ահա նա խայտառակ, խընծորով, զիս պատեցե՛ք տարեալ մուծէ՛ք ի տուն գինւոյ

Աչք իւր ոգաւնոյ թև լայն կարմիր մանեակ, ոս կոյ, ահա նա լեառըն կընդըրկի, հոտ նարդոսի և զմըռսոյ։

Գնեզ էր գալելի մանուկ անհաս անժամանակ, ահա նա լեառըն գնաւորան, չուշան հոգւոյ ծաղիկ գաշտաց:

Գաւաք մարգարէից երգն ի յայս բըլրին վերայ, ահա նա լեառըն չուշանի, հոան իւր վարդի կինամոնի,

Որգի՛ք նոր սիրոմնի եկե՛ք տեսե՛ք ի Բեթղահէմ, ահա եկե՛ք գուք ի յայրին, երկրպագէ՛ք թագաւորին:

Ընդ հովիւըն երթեցէ՛ք, և ընդ մոգուցն երկրպագէ՛ք, ահա գոսկին թագաւորին գնաւնին Աստուծոյ Հօր միայնոյ.

Որուն փառք և գոհութիւն և հանապազ փառաւորութիւն, յաւիտեանս յաւիտենից Ջրիստոս օրհնեալ ի համայնից:

*
* *

Գ.

ՏԱՂ ՍՐԲՈՅ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

Ա.ևետիս մեծ խորհրդոյ, խորհուրդ ծածկեալ մեզ յայտնեցաւ:

Ա.ևետիս լոյս հօր ծագեալ, ի ծոցածին յէութենէ:

Ա.ևետիս յայտնեալ Աստուած, ի հոգեղէն գոյացութիւս:

Ա.ևետիս առաքեցաւ, Հրեշտակապետն Գաբրիէլ

Ա.ևետիս տայր սրբուհւոյն, գաւառ Դաւթի թագաւորին:

Ա.ևետիս գնզ մարիամ, բնակութեալ ուրախ լեր Տէր ընդ գնզ:

Ա.ևետիս գնզ տիրամայր սրովբէանման գրովբէաթոռ:

Հուսպ երրակին լոյս գերազանց,
Լուսոյն արփի՝ վհտնաճէմ,
Սեռին ընթաց բնութեան իմնալ,

Շողշողանի փողփողունէջ, մանրահեղեղ գաղտնի չուիլ, անձանօթի ճանապարհին:
Աւետիս քեզ տիրամայր, կոյս Մարիամ տաճար բանիին:
Աւետիս տանն Ադամայ, այսօր լուծան անէծք նորա:
Աւետիս նահապետացն, ահա տեսին ուժ ցանկալին,
Աւետիս մարգարէիցն, այսօր եղև լրումն օրհնացն:
Աւետիս քեզ Բեթղահէմ, երկիրդ Յուդայ տուընդ Եփրաթայ:
Աւետիս ծառոյ ծագիանց, բողբոջախիտ խնամատարդ, գոյն գեղեցիկ պողինաւէտ, ամենահաճոյ համ քաղցրութեանդ:
Հոտ բուրվառիդ վուռնջ խառնեցաւ, ծայր ելից վարդից վըրթինատարդ, թևերի տարածեալ ոսկեճաճանչ, տերևախիտ կանաչացեալ:
Աւետիս երկրպագէր, մեծ կարապետն Յովաննէս:
Աւետիս բառնայր ի գիրկս, Եղիսաբեթ մայրն Յովաննու:
Աւետիս տայր Յովաննէս, յորդ ազբերաց, հոյլ վտակաց, ջուր մանուածոյ:
Ծիծաղ ծաւալ, կարկաչահաս ուխինահոս, ծայթինասէր, մանուածաւալ:
Շրջանապատոյտ, մանրաւազին, հոլով խորոց, մէտ մէտ զուգին, վայր վեր անէջ, վեր վայր ի վեր, վուխտան ի ջուրս Յորդանանու:
Աւետիս քեզ Յորդանան, Տրիտոս ի քեզ գայ մկրտիլ:
Աւետիս քեզ կարապետ, ձայն բարբառոյ յանապատէ:
Աւետիս ինձ Յովաննու, ձեռն իմ գՏէրըն ձեռնադրեաց:

Աւետիս հրաւիրողին, զհարսըն մաքուր սուրբ
վիճակին։
Աւետաց եմ կոչնատուս, մի հրաժարիք ի
հարսանեացս։
Աւետիս Յորդանանու։
Լերինաթինդ խոր վէմ ի վեր, ծփին, ի նոյն
չտապ յորձանից։
Հրակոծ լերանց անկծկին ի տապ։
Բոյն ի ծաւալ, ծով խոր հերձաւ։
Ճապաղ ճևալով դարձ նայն ի դարձ, խաղայր
վուխմով ի տեսանել։
Աւետիս տիեզերաց, այսօր հնչեաց ձայն ի
բարձանց։
Աւետիս որդւոց մարդկան, այսօր որդին գայ
մկրտիլ։
Աւետիս հոգեղինաց, տեսաք զհոգին աղաւնա-
կերպ,
Աւետիս յայտնեալ այսօր, խորհուրդ սրբոյ եր-
րորդութեան։
Աւետիս մկիթ երգեցուք, Քրիստոս օրհնեալ
ես յաւիտեան,

*
* *

Գ.

ՏԱՂ ՎԱՐԴԱՎԱՌԻՆ

Գոհար վարդըն վառ առեալ ի վհից վար-
սից արիւնից։
Ի վեր ի վերայ վարսից, ծաւալէր ծաղիկ ծո-
վային։
Ի համատարած ծովէն, պըղպըջէր գոյնըն այն
ծաղկին։
Երկնեին երկնաւնակ ծաղկին, չորչորէր պը-
տուղն ի ճյուղին։

Ի բըրքում վակասիր պըտուղն, սընանէր խուռըն տերևով։
Տերևըն տաւիղ տըւողին, զոր նրգէր Դաւիթ հրաչալին։
Ի փունջ խուռներամ վարդից, գոյնզգոյն ծաղկունք ծաղկեցան։
Այդ սօս ու տօսախ ծառերդ. վարպետուն ոստ արձակեցին։
Այդ նոճ ու բողբոջ արօտդ զարդարեալ վարդըն չուչանին։
Շուշանն չրջէր յովտին, չողչողէր դէմ արեգականն։
Այն հիւսիսային հաւէն, հով հարեալ գոհար չուչանին։
Ցայն հարաւային լեռնէն, քաղցր օդով ցօղէր չուչանին։
Շուշանն չաղով լցեալ, չող չաղով և չար մարգարտով։
Մաղկունքն ամէն չաղ առին, չաղըն յամպէն ամպն յարեգակէն։
Ատեղքդ ամէն չուրջ առին, դէմ լուսին գունդ գունդ բոլորին։
Գունդ գունդ խաչաձև գընդակ, յօրինուած երկնից չրջանակ։
Փառք ։ օր և Որդւոյն յաւէտ, Սուրբ Հոգւոյն այժմ եւ յաւիտեան։

*
* *

Գ.

ԳՈՎԵՍՏ ՅԱՄԵՆԱՍՈՒՐԲ ԿՈՅՍՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Գովեստ բերկրանաց հրճուողական հնչմամբ,
Քեզ կոյս Տիրամայր քաղցրաձայնեալ երգեմ՛ք։
Ո՛վ կուսից պարծանք, մայր Հայրածին Որդւոյն,
Անճին ծընողին՝ բանին ծընող մարմնով։

Վերին Բրոլբէիյն հուսոյ մաքրական վարուք,
Սէթոռ անեղին անսահմանելի յուսոյն:
Եղեմ չնչական՝ անմահ տընկոյն տեղի,
Վայր գալարարեր հօր ծոցածին ծաղիկ:
Սքանչելի հրաշիւք ծառ երկնաւոր ծաղկեալ,
Անմահ խնձորոյն՝ անուշահոտ պըտղոյն:
Տեղի յօրինման դու մարգարտին լուսոյ,
Ոսկի մաքրափայլ ի հողանիւթ զարմէ:
Ի յերկրածընաց հարան ի յերկինըս ելեալ,
Մայր կաթնաժատոյց Հօր Միածին Բանին:
Սուրբ կոյս Մարիամ մօրն Եւայի բժիշկ,
Նախնոյն Ադամայ ազատարար ծնունդ:
Ո՛վ ցօղոյն կենաց Հօրէն լուսոյ իջեալ,
Ամպ անձրևածին ծարաւելոյս յարքունին,
Ինձեալ բնութիւնէս աստղ լուսոյ ծագեալ,
Ծորին գիշերոյ քաղցրանչոյդ վայելմամբ.
Բարեհնոյն վերնոյ բնաւին սրտարոդին,
Ծորոյն բանաւոր և լուսակեր տաճար:
Բարեհնակ լերոյ զուրախարար ողկոյզն,
Որով ղմայլեալք յանմահական բաժակն:
Կենաց տապանակ, աստուածագիծ տախտակ,
Լեառն արձանունակ աչխարհալիր վիմին:
Ոսկեզէն սափոր մանանային կենաց,
Գաւազան ծաղկեալ ի յարմատոյն Յեսեայ:
Ցերկրածին սեռից գերազանց երկնից,
Ի վերին զօրացն օրհնաբանեալ միշտ կոյս:
Սուրբ Հոգւոյն հրոյ աստուածընկալ բուրվառ,
Տուփ անուշ խնկոց տիեզերաց բուրեալ:
Նորահրաշ չուչան վերաբուսեալ ի փշոց,
Բաղցրահամ ճաշակ, բուրումն անուշահոտ:
Մա՛յր կենարարին հաճոյական կամաց
Հայցմամբ պաղատեա առ ծընեալն ի քէն Աստուած:
Արեամբ փրկելոյ, զո Միածնի հօտեալ,
Լեր միշտ բարեխօս ողորմածին ծընող:
Բամել ըզցըրուեալսն և զվարառեալս մեղօք,

Զորս և ժողովեաց խաչատարած բաղկաւն։
Ի Բահանայից պետականէն լուսոյ,
Մեր Հայրապետին հաստատուբիւն հայցես։
Սրբային անմահ՝ արքայուհի և մայր,
Զմեր պսակաւորն միշտ յաղթող արա։
Միշտ զեկեղեցիս Հայաստանեայց Ազգիս,
Ամբիծ և ուղիղ դաւանուբեամբ պահեա։
Երրակի լուսոյն, Աստուածուբեան միւսմ,
Գոհուբիւն և փառք յաւիտեանս, ամէն։

*
* *

Ե.

ՏԱՂ

ԱՍԱՑԵԱԼ ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ՆԱՐԵԿԱՑՒՈՑ,
ԱՐԱՐԵԱԼ ՎԱՍՆ ՏԵՍԼԵԱՆՆ ԶՈՐ ԵՏԵՍ
ԶՍԱՑԼՆ ՈՐ ԻՋԱՆԷՐ Ի ՄԱՍԻՍ ԼԵՌՆԷՆ

Սայլն իջանէր ի լեռնէն ի Մասեաց,
Եւ ի վերայ նորա Աթոռ ոսկեայէն,
Եւ ի վերայ նորա Որդի Թագաւորի,
Եւ ի վերայ նորա Բեհեզ ծիրանի,
Եւ ի յաջմէ նորա Սրօքէք սըլացեալք՝
Եւ ի գիրկս նոցա՝ խաչն Փրկչական.
Եւ ի ձեռս նոցա Սաղմոսարան և քնար.
Որք երգէին և ասէին,
Փառք Քրիստոսի ամէնազօր յաղթութեան։

Ածեալ են ածեալ՝ սայլին ածեալ են ածեալ՝ կացուցանել ի Մասեաց յաջակողմանէն։

Սայլին ածեալ՝ են կացուցեալ և ահա չշարժեր սայլին այն, և ահա չհատայր անիւըն այն։

Եթէ հարիւր բարդ խոլըրձան՝ վեց կորընկան՝ մին մանուշակ խըրձադիզեալ։

Ի Մասեաց յաջակողմանէն սայլին ածեալ՝ ննկացուցեալ,

Եւ ահա չարժէր սայլին այն, և տհա չխաղայր անիւըն այն։

Եթէ սամիքն են արծաթեայ՝ լուծն է ոսկի, և սա-մէտքն ապրչմէ վոկերն ի կերպասու հիւսեալ և խա-րազան փընջեալ ծաղիկ,

Ի Մասեաց յաջակողմանէն սայլին ածեալ են կա-ցուցեալ։

Եւ ահա չարժէր սայլին այն, և ահա չխաղայր անիւըն այն։

Եզինքն ամէն սաթ ապետակ՝ ծաղկախայտուց-ք ա-րագաքայլք ընթացականք՝ նզովուրք նոցա խաչանը-ման և մազ նոցա հոյլք մարգարիտք։

Ի Մասեաց յաջակողմանէն սայլին ածեալ՝ են կա-ցուցեալ, և ահա չարժէր սայլին այն, և ահա չխա-ղայր անիւըն այն։

Այն ճորտն ճոխ էր և ճապուկ ուսամիջուկ՝ հաս-տատագուկ լայնաթիկունք՝ խարտիչագեղ՝ ահեղագոչ՝ նա ձայնէր եզն առոլին, գանչիւն առնէր աթոռակցին։

Եւ ահա չարժէր սայլին այն և ահա խաղայր ա-նիւն այն։

Ի գիլ գայր ի գիլ՝ սայլին ի գիլ՝ գայր ի գիլ, և ճռնչալով գայր մտանէր յերուսաղէմ, և որդիք նոր Սիոնի նոր երգէին զայս ասելով,

Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարութեանն։

*
* *

Վարի Զ. է. Ը. երեք տաղերն ալ ընդօրինակած ենք յարգելի Պ. Արշակ Զօպանեանի «Հայ էջեր» անուն գիրքէն, որ հրատարակուեցաւ 1912 թուականին ի Փարիզ։

Զ.

Տաղ Համբարձման

Նարեկացւոյ

Այն վտքրիկ հօտին տրտմեալ,
Վըտակս արտասուաց բղխեալ.
Այն սակաւ դնդին,
Ողորմաւ աղիկաղէտ զայս ի վեր,
Համբարձեալ յերկինս:

«Որ ես հայր որբոյ յոտս սով,
Ո՞ւմ չանձն արարեր ըզմեզ,
Տարակոյս բաժին է մեր,
Յիչեա՛, յիչեա՛, մի մոռանար,
Սէր խոստացար անսուտ բանիւ.
Ընդ մեզ լինել զաւուրս կենաց,
Մինչ ի կատարած երկրի»:

*
* *

Է.

ՏԱՂ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԵՒ Ի ՏԱՃԱՐՆ ՍՈՒՐԲ

Զօրք ի վերուստ իջեալ առ Սողոմն արքայն,
Շինէին զտաճարն. տայէին զփայտն,
Քերէին զքարն առ ձեռնադրեալ փայտին,
Դղրդեցաւ երկինք, հռչակեցան լերինք,
Պատառեցաւ արձանքն ի ձայնէ ուռնադղորդ ճայթմանցն:

Երկոտասան նիւթիւ երիքտասան կողմանց,
Զօրիքտասան մասանցն. կապուտակ նիւթիցն,
Ջնոյն քարոզէին, զվարան հատանէին,
Ի ներքնական սեմոցն՝ զարծաթապատ բեւեռքն,
Ի լծակէ լծակ:

Մըտանէր Քիրիմն արքայն ի տունն տէրունական,
Տեսանէր Քիրիմն արքայն ըզզարդ զամննայն գունից,
Հզչողն և ըզչուչան, ըզյորդանն և զբացագոյն սպի-
տակն,
Անչնդահոս վտակ հաւ թիթղունս արկեալ,
Զայն մարգարտով կազմէր, չողանման կապէր,
Ի կոզակէ կոզակ:

Քանի՞ թիւ կոզեկացն, քանի՞ թիւ խորանացն,
Քանի՞ թիւ կամարացն, քանի՞ թիւ կանթեղացն,
Քանի՞ թիւ վարագուրացն, և քանի՞ թիւ զանգա-
կացն,
Հազա՛ր թիւ կոզակացն, հազա՛ր թիւ խորանացն,
Հազա՛ր թիւ կամարացն, հազա՛ր թիւ կանթեղացն,
Հազա՛ր թիւ վարագուրացն, և բիւր մի զանգա-
կացն:

Տաճարն այն ո՛ւմ նըման է, աճառքն այն ո՛ւմ նը-
ման է,
Մարդակքն այն ո՛ւմ նըման է, գերանքն այն ո՛ւմ
նըման է,
Յայանքն այն ո՛ւմ նըման է, սիւներն այն ո՛ւմ
նըման է,
Խարիսքն այն ո՛ւմ նըման է, և տաճարն այն ո՛ւմ
վայել է:

Աճառքն մարտիրոսացն, մարդակքն մարդարէից,
Գերանքն քերովբէից, խոյակքն առաքելոց,
Սիւներն սերովբէից, խարիսխն սրբոյ կուսին,
Տաճարն վայել է Փրկչին:

Քարչէին ըզլարն, հնչէին զանգակքն,
Դղրդայր տաճարն, ճոխայր ճախարակքն,
Ցընծայր Սողոմոն արքայն,
Եւ երգս ի բարձունս երգէին նուագելով,
Եւ գոչէին ասելով՝ Ալելուիա՛:

*
* *

Ը.

ՏԱՂ

Ի ԳԼԽԱՏՈՒՄՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԿՐՏՉԻ

Ջինչ արդիւնատիպ վայելչատիպ կային,
Սէր ի սիրայէ քաղցրաչնչեալ օդոյն,
Շիչ նարդիասայ լի քաղցրահամբոյր չրթանց,
Ճար մարգարտազարդ լուսաստիրակ երամ:

Ասպ խոպ խոպոպին վայր վայրենի ջոկից,
Երկուց խնձորոց նշդարենի ատոց.
Հայլ մանրակոտոր արմաւենեաց ողկոյզն,
Մի առ մի ընթայ երթեւեկեալ գայլին:

Էր նաւակատիս Հերովդիայ ծնընդեանն,
Շտապ հրաւէր տրեալ համայնազնեան ռասկին,
Մեգմիկ չարժելով յայս կոյս և յայն նայէր,
Ծովածփփելին իւր մահաբեր աչօքն:

Կայմել կաքաւել թմբկահարիկ աղջիկն,
Պագչոտ պակուցեալ Հերովդիաս արքայ,
«Սրտ խնդրեա՛ ինէն. հրապարակաւ ասեմ,
Ջփսոս իմոյ կենաց՝ ըզկէսն տայ ես քեզ»:

Արատեալ ի մօրէն յառաջադոյն աղջիկն,
Պարգեւըս խնդրէր տալ զանարատ զգլուխն,
Լըւեալ տրտմէր Հերովդիա արքայն,
Ասժոռ հրամայեաց զանապական զգանձն:

Զայն մարգարէին մեծին ի ծնունդս կանանց,
Զայն կարապետին յառաջընթաց ճախին.
Սա էջ ի դըժոխս՝ ճըրագալոյսն պայծառ,
Լոյս ծագեաց որ անդ ննջեցելոց սրբոց:

Մըտեալ ի դըժոխս՝ աւետարանեաց զՏէրն,
«Տէր յաղթեաց մահու իւր նշանաւ Խաչին,»
Սրտ օրհնեալ է Հայրն և համագոյ Որդին,
Հոգին ճշմարիտ, այժմ յաւիտեանս, ամէն:

Թ.

ՏԱՂ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ԽԱԶԻՆ

Ես ձայն զառիւծուն ասեմ,
Ես ձայն զարիւծուն ասեմ,
Որ գոչէր ի քառաթեւին
Ի քառաթեւին գոչէր,
Զայն առնէր ի սանդարամետն։
Եւ սանդարամետըն այն,
Եւ ի դողան եղեալ սասանէր,
Ահեղ ձայնս որ ես լուայ
Ահեղ նա քակէ զամուրս որ ունիմ,
Զամուրս իմ քակել կամի.
Զաւր գերելոց առնել գերեդարձ,
Գերեացն երանի ասեմ.
Գեր որ եղեն ի յառն առիւծուն։
Ի յառն առիւծուն եղեն,
Ի այլ չուենին ակըն տանջանաց,
Ակն տանջելոյ չուենին.
Ակըն ակըն անանց պըսակին,
Պըսակ բոլորեալ առնուն,
Պըսակ յառիւծէն, անմահ արքայէն,
Փառս փրկողին տացուք,
Փառք որ փրկեաց ըզգերեալս ի բանտէն։

Ծանօթ.— Ընդօրինակեցաւ մեր սեփական
Բրդ. գրչագիր Տաղարանէն։

Ի.

ՍԵԱԼՔՆ Է

(Քինգերոպ Տաղից ուրիշ մէկ վարիանտը)

Սեալքն իջանէին ի լեառնէն ի Մասանց,
Եւ ի վերայ նոցայ աթոռք են արկեալ,
Եւ ի վերայ նոցայ գահոյլք ոսկեղէնք,

Եւ ի վերայ նորայ բեհեզ ծիրանիք,
Եւ ի վերայ նորայ որդի թագաւորի
Եւ առաջի նորայ մանկունք գեղեցիկք,
Եւ ի գրկի նոցայ Սաղմոսարանք և քնարք,
Որք երգէին և էին,
Փառք Քրիստոսի ամէնազօր յարութեան:

Աձեալ են ածեալ սայլին ածեալ են կացուցեալ.
Ի Մասանց ի կոզմանէ սայլին,
Աձեալ են կացուցեալ,
Եւ ահա չի չարժէր սայլին այն,
Եւ ահա չի խաղայր անիւն այն,
Որք երգէին և էին,
Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարութեան:

Եթէ հարիւր բարդ խլլըրձան վից կոլընկան.
Մին մանուշակ խրձադիզեալ,
Ի Մասանց կոզմանէ սայլին,
Աձեալ են կացուցեալ,
Եւ ահա չի չարժէր սայլին այն,
Եւ ահա չի խաղայր անիւն այն,
Որք երգէին և էին,
Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարութեան:

Եղինքըն սամէն և սպիտակ,
Ծաղկայ խայտիւք երագաքայլք ընթերականք,
Եղջիւրքըն ման ի ման խաչանման,
Եւ մազն ամէն սամթ մարգարիտ,
Եւ ահայ չարժէր սայլին այն:
Եւ ահայ խաղայր անիւն այն,
Որք երգէին և էին,
Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարութեան:

Եթէ սամիքն են արծամթ ի լուծն է ոսկի.
Եւ սամոտիքն ապրիշըմէ.
Փակերն ամէն չարաք նըման,
Եւ մազն ամէն հոյլ մարգարիտ.

Եւ ահայ չարժէր սայլին այն,
Եւ ահայ խաղայր անիւն այն,
Որք երգէին և էին,
Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարութեան:

Այն ձորտըն ճաւճէր և ճապիկ,
Ուռամիջուկ հատատարազուկ լայնաթիկունք,
Խարտիչագեղ ձայնեզագոչ,
Նայ գոչէր եզնամոլին,
Կանչիւն առնէր ամոռակին,
Դարձեալ խաղայր եզնամոլին,
Եւ ահայ չարժէր սայլին այն,
Եւ ահայ խաղայր անիւն այն,
Որք երգէին և էին,
Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարութեան:

Ի յառնէն առաղ չարժեալ կուռնժըն սայլին,
Նայ ձայն առնէր եզնամոլին,
Հընչիւն առնէր ամոռակին,
Եւ ահայ չարժէր սայլին այն,
Եւ ահայ խաղայր անիւն այն,
Որք երգէին և էին,
Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարութեան:

Է սայլն ի Սիոնայ երկրորդ աւրէնքն էր Մովսէսի,
Եւ այն հարիւր բարդ խըլըրձան,
Այն Մարգարէքն են Հաւքեալքն,
Եւ այն վեց բարդ կորընկան,
Այն վեցաւրեայ գործքն Աստուծոյ,
Եւ այն չորս կուռնժըն սայլին,
Աւետարան էր Քրիստոսի,
Եւ այն մինըն մանուշակ,
Միաւորեալ երրորդութիւնն,
Եւ այն մանուկ խաղիչագեղ,
Այն Յովհաննէս Մկրտիչն,
Որք երգէին և ասէին,
Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարութեան:

Այսաւր անուշահոտ բուրմ,
Ի գիլ գայր ի գիլ սայլիկն ի գիլ գայր ի գիլ.
Պետրոսի և Պօղոսի սայլիկն ի գիլ գայր ի գիլ,
Եւ ճոնչալով գայր մըտանէր յերուսաղէմ.
Եւ որպիք նոր Սիոնիք ելեալ ընդ առաջ.
Որք երգէին զերգս ասելով.
Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարութեան,
Այսաւր արձակեցաք ի կապանաց:

Ծանօթ.— Ընդօրինակեցաւ մեր ուխտական և 1513 թուականին տպագրեալ Տաղարանէն, որուն տպագրիչն է «Մեղապարտ Յակոբ»:

Գրիգոր Նարեկացին ունի, զեռ ուրիշ Տաղեր ալ որոնց թիւը քսան և աւելի են, և սակայն մեր ձեռք անցած են միայն վեր-րոյգրեալ Տաղերն:

89. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՀԼԱՒՈՒՆԻ

Գրիգոր կաթուղիկոս Պահլաւունի, իր առաքինութեամբ և գիտութեամբը իր չատ բարի վարուք և անխոնջ աշխատութեամբը, և մանաւանդ իր գրական գործունէութեամբը մեծ համբաւի տէր եղած է:

Պահլաւունին մեծ եղբայրն է Ներսէս Կլայեցի կամ Շնորհալիի, հ'ապրէր ինչպէս յայտնի է ժ-ե. Դարուն մէջ, Բարսեղ Ա. Անեցիի մահուընէ վերջ գրեթէ քսանամեայ հատակին մէջ 1113 թուականին, արժանաւորապէս կաթուղիկոսական Աթոռը նստաւ. և յիսուն երկու տարիներ մնայ կաթողիկոսական Աթոռին վրայ:

Իր կեանքի այլ և այլ մասերը արդէն ծանօթ Հայ Եկեղեցական Պատմութեան մէջ: Իր գրական գործերէն զատ երգած է Շարականներ, ինչպէս նաև Գանձեր ու Տաղեր: Իր Տաղերէն մեր ձեռքը հասած են միայն հետևեալք, զորս կը գնենք այս տեղ:

Ա.

ՏԱՂ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ Է ԱՍԱՑԵԱԼ

Ի յելս արեւուս արեւ,
Ի յելս արեւուս արեւ,
Ծագեցաւ մեզ յարեւմտից,
Ծագեցաւ մեզ յարեւմտից։

Աւրհնեալ մարգարէ հարսին,
Աւետիս տայր վեհաձէրին,
Ձարմիկ զուարճանան անուն,
Եւ զարմեայ լոյսն լուսոյն ի մեզաց։

Արի որ նընջեաք ի գերեզման,
Արի որ նընջեաք ի գերեզման,
Լուսաւոյս տանըն մեր Հայոց,
Լուսաւոյս տանըն մեր Հայոց։

Զամպն արեգական ծածկոյթ,
Զամպն արեգական ծածկոյթ,
Պետրոսեան հօտին հալածեաց։

Արեամբդ ոռոգեա՛ զերկիր,
Սերմանեա մշակդ հոգեւոր.
Ելեալ ի բանտէն կապեալն եւ,
կապ արձանկեր զկապողն զկապից։

Զարքայն յանբանից բուսեալն,
բանաւոր զարձեալ նորոգեր,
Զժողով բազմութեան ասմկին,
Պետրոսի աստիճն ազատեր։

Նման մեռելոյն գօտին,
Ընկեր այ հայցն քարոզեր։

Զմխածինն յերկինից իջեալ,
Ընդ մարգարէից տեսանէր։

Հավիւ նորակերտ հօտին,
Վերնական կոչմամբ հաստատէր:
Ընդ երկնաւորացն երգեմք,
Օրհնութիւն մի Աստուածութեան:

*
* *

Բ.

ՏԱՂ

ԾՆՆԴԵԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ

Կայր կոյսն ի յայրին, և երկար աղօթիւն.
Կամէր ծընանիլ ըզկեանս ազգի մարդկան:

Կոյսըն ծընանէր ըզկեանս ազգի մարդկան,
Զէակիցըն Հօր զեկեալ կենաստուղ Փրկչին:

Կայծակնատեսիլ կարմրացեալ ամարոյն,
Կացեալ սիւն լուսոյ, կանգնեալ ի երկնուստ:

Կարեւոր խըմբիցն, կանչեն ի յերկինից,
Կենարար ծընաւ, կեցուցիչ մարդկան:

Կերպ մը ի գընդին, կարգ մը ի թըւէն,
Կանչեն առ հասի, կարեւոր գոչմամբ:

Կանգնեալ առ նոսա, կըրթական մըտօք,
Կարեւոր կերպիւ, կանխեաց ի բարձանց:

Կոչէր խորհրդով, կարապետին մայր,
Կաքաւէր կըքով, կարեւոր պատուն այն:

Կորուսեալ Եւայ, կողոպտեալ կենօք,
Կանգնեցաւ ի վեր, կայր մըտօք առ կոյսն:

Կողկոճեալ ոտիւք, կորափիտ անձամբ,
Կանգնեցաւ ի վեր, կուսին խնդարհեալ:

Կամրացեալ ցայտիւք, . . . տակ չըրթամբ,
Կոճռպեալ . . . , կայքէր արտասւօք:

Կոչոպնալ կերպիւ, կարկամնալ զբազուկ.
Կըրճըտէր զատամունս, կոծէր յոյժ զկուրծըս.

Սրտ օրհննալ է Հայր, Որդւն միածին.
Հոգւն ճշմարիտ, փառք յաւիտեանս ամէն։

*
* *

Գ.

ՏԱՂ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Ծագիկ պայծառ ծովային,
Եւ մարգարիտ մեծագին,
Ծընաւ զորդին միածին,
Որ զբընութիւնս մարդ(կ)ային,
Նորոգեցուցանել վերստին։

×

Մեծ թագաւորքըն Սարայ,
Պարս և Հնդկաց,
Ոսկի կնդրուկ և հալուէզ,
Եկեալ բերին քեզ ընծայ.
Եկեալ բերին քեզ ընծայ։

×

Երկրպագեալ սուրբ կուսիդ,
Ամէն օրհնեալ ծընողիդ,
Որ ծընաւ անգին մարգարիտ,
Մարմնով զՍատուած ճշմարիտ,
Երկնաւորաց բազձալիդ,
Երկնաւորաց բազձալիդ։

×

Նախ մարգարէն եսայի,
Զքեզ կոյս ծանոյց աչխարհի,
Զնատուած եռնս որդի,
Եւ զքեզ ծընող ստուգողի,
Կաթնամատոյց արարչի,
Կաթնամատոյց արարչի:

×

Բրիատոս որդին միածին,
Մարմնով ի գիրկըս կուսին,
Զամբեցեր ըզկաթ ծընողին,
Որ ամենայն հոգածին,
Տէր և արքայ երկնային,
Տէր և արքայ երկնային:

×

Մեր նախահօրըն խնդիր,
Ոտնարհեցար և երկիր,
Երեսս անկեալ քեզ մօխիր,
Ճանապարհիդ որ եկիր,
Երկինք յայտնեալ ի յերկիր,
Երկինք յայտնեալ ի յերկիր:

*
* *

Գ.

ՏԱՂ

ՋՐՕՇՆԵՑԻՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Ո՛վ զարմանալի խորհուրդ այս մեծ յայտնեալ,
Արարիչն Աստուած ի Յորդանան եկեալ:
Կամէր մկրտիլ ի ծառայէն իւրմէ,
Զառնոյր Կարապետն ըզմկրտիչն ի յանձն:
Յորդանան լուեալ փախստական զառնայր,
Վտակ առ վտակ պատգամաւոր լինէր:
Գետ մի՛ զարհուրիր քո արարիչն եմ ես,
Եկեալ մկրտիմ և լուանամ զմեզս:

Յիսուս յառաջեաց Աստուածածնեմն ի ջուրն,
Հանդերձ Յովհաննու Յիսուս ի գետն եմուտ:

Երկինք պատառեալ, ձայն ի վերուստ իջեալ,
Զայն Հօր ի բարձանց որ վկայեաց Որդւոյ:

Դա է իմ Որդի ընտ Հօր հաճեցայ ասէ,
Դըմա լուարուք որդիք մարդկան ձայնէր:

Սուրբ Հոգին իջեալ աղաւնակերպ տեսլեամբ,
Յայտնեալ ցուցանէր զիատակից Հօր զՈրդին:

Սրդ օրհնեալ է Հայր և համագոյ Որդին,
Հոգւոյն ճշմարտի, փառք յաւիտեան ամէն:

ԵՐ.

ՏԱՂ

ՅԱՐՈՒԹԵԱՆՆ ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Յարիաւ յաւուր երրորդին,
Գոչէր հրեշտակն ի վիմին,
Գաք զինուորաց զարհուրին,
Իբր ըզմեռեալ լինէին,
Իբր ըզմեռեալ լինէին:

Ա՛ռ քահանայս երթայքին,
Ձտեսին տեղ պառկէին,
Յիսուս յարիաւ կենդանին,
Փրկեաց զերեսլան ի բանտէն, (կրկ.):

Այն սուրբ կանայքն որք եկին,
Ի գերեզմանն անմահին,
Ձանուշահոտ խունկ բերին,
Յօծել ըզմեռեալ կենդանին, (կրկ.):

Թափուր տեսին ըզտեղին,
Ուր կայր մարմինն Իսուսին,
Ծալեալ էր վարշամակին,
Կընքեալ կոյս գերեզմանէն, (կրկ.):

Յոհան ընդ վէմ հաւատին,
Մըտեալ ի գերեզմանին,
Տեսին և հաւատացին,
ՉՔրիստոս Աստուած կենդանին, (կրկ.):

Ծանօթ — Այս հինգ Տաղերն ալ ընդօրինակեցան մեր սեփական ձեռագիր Տաղարանէն, որ թէև Թուական չունի, բայց հաւանականօրէն գրչագրուած է ԺԷ. Դարուն մէջ։

=(ՄԵՐՁ Ը. ՏՈՂԵՐԻ)=

ՄԱՆՈՒԷԼ Գ. ԲԵՅԼԵՐԵԱՆ
MANOUEL G. BEYLERIAN
LE CAIRE

A II
30306